

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Yıld

ILK OKUL PROGRAMI

*Blauberger Institut
Supplementum zum Programm
Schulbuchverlag*

Georg-Eckert-Institut
für internationale Schulbuchforschung
Braunschweig
SB-Bibliothek-

35037

35037

Georg-Eckert-Institut - BS78

1 046 018 7

İSTANBUL 1948 — MİLLİ EĞİTİM BASIMEVİ

/ M.E.B. /

Grundschulprogramm

Istanbul: M.Eğitim Basımevi, 1948

TR

Z-3(1,48)1-1

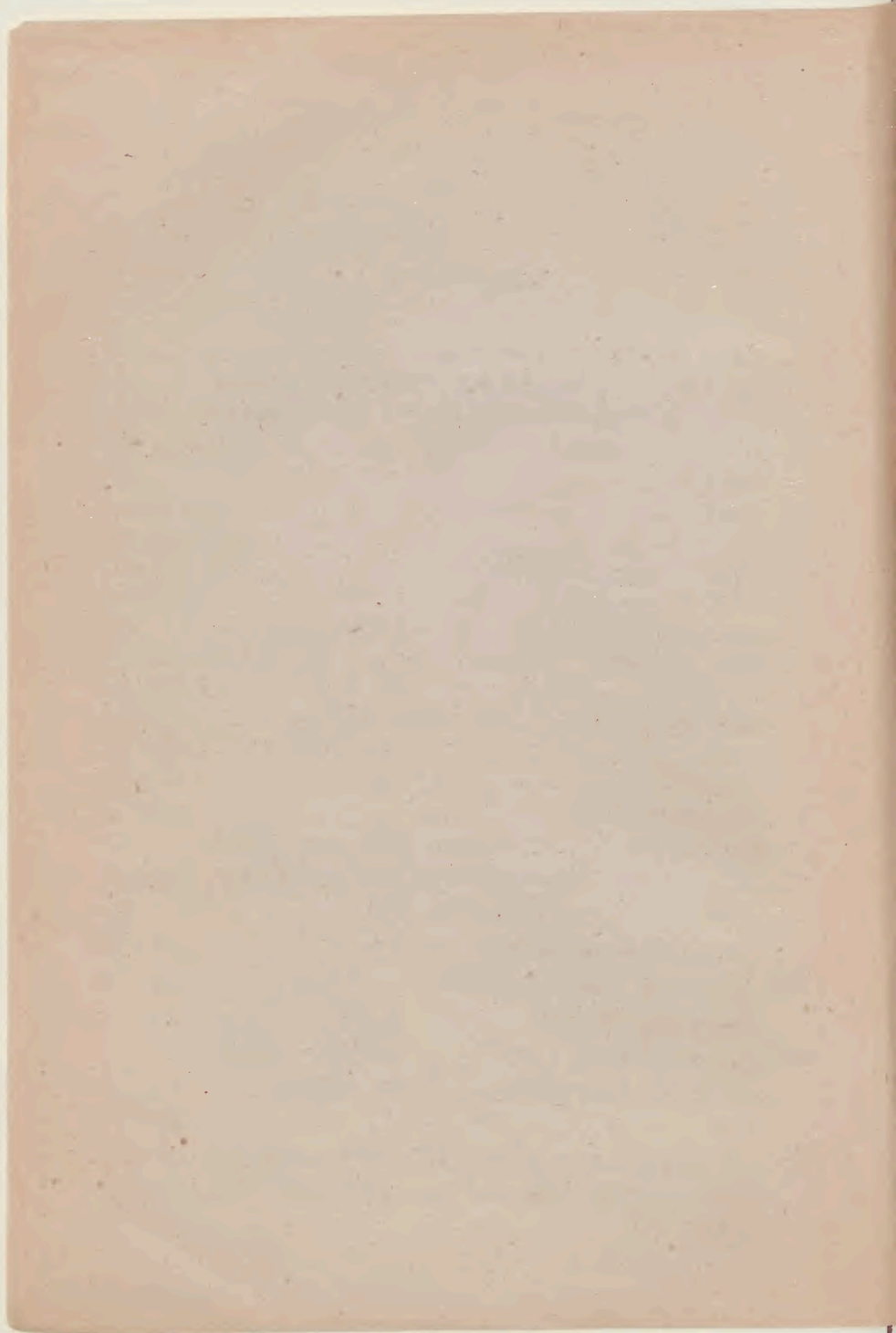
Hükümetin en feyizli ve en mühim vazifesi millî eğitim işleridir. Bunda muvaffak olabilmek için öyle bir program takibetmeye mecburuz ki o program milletimizin bugünkü haliyle, içtimai, hayati ihtiyacı ile, muhitî şartlarıyla ve asrın icaplarıyla tamamen mütenasip ve mütevafilek olsun. Bunun için muazzam ve fakat hayalî, muğlak mütalâalardan tecerrüdederek hakikate nafiz nazarlarla bakmak ve el ile temas etmek lâzımdır.

ATATÜRK

157/77

İÇİNDEKİLER

1	—	MİLLİ EĞİTİMİN AMAÇLARI	1 - 2
2	—	İLK OKULUN EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLKELERİ	3 - 21
3	—	DERS DAĞITMA CETVELLERİ VE AÇIKLAMALAR	23 - 38
4	—	HAYAT BİLGİSİ	39 - 89
5	—	TÜRKÇE	90 - 123
6	—	TARİH	124 - 138
7	—	COĞRAFYA	139 - 146
8	—	YURTTAŞLIK BİLGİSİ	147 - 157
9	—	TABİAT BİLGİSİ	158 - 176
10	—	MATEMATİK	177 - 209
11	—	AİLE BİLGİSİ	210 - 217
12	—	RESİM - İŞ	218 - 236
13	—	TARIM - İŞ	237 - 245
14	—	YAZI	246 - 259
15	—	MÜZİK	260 - 283
16	—	BEDEN EĞİTİMİ	284 - 298
17	—	EĞİTİM VE ÖĞRETİM SIRASINDA İLK OKULUN FAYDALANACAĞI ARAÇ VE GEREÇLER	299 - 310
18	—	SINIF VE OKUL KİTAPLIKLARI	311 - 312
19	—	ÖĞRETMEN KİTAPLIĞI	312 - 313
20	—	OKUL VE SINIF SERGİLERİ	314 - 315
21	—	OKUL MÜZELERİ	316
22	—	ÖĞRENCİLERİN KULLANACAKLARI DERS ARAÇ VE GEREÇLERİNE DAİR AÇIKLAMALAR	317 - 318
23	—	İLK OKULU HAYATA UYGUN BİR HALE GETİRMEK İÇİN GEREKLİ ÇALIŞMA ARAÇ VE GEREÇLERİ	319 - 321

MİLLÎ EĞİTİMİN AMAÇLARI

Millî eğitimin amaçları, yetişecek çocuğun,

I — Toplumsal bakımdan:

- a) Türk milletinin bir evlâdı olmanın şerefini duyar ve sorumluluğunu kavrar,
- b) Şerefli Türk tarihinin değerlerini korur, Türk Devrinin ilkelerine bağlı,
- c) Türkiye Cumhuriyeti Ana Yasasının sağladığı yurttaş hak ve hürriyetlerine saygılı,
- d) İnsanlara karşı iyi duygulu,
- e) Yurttaşlar arasında millî birlik esaslarını bozmayan fikir ayrılıklarını hoş görür,
- f) Kanunlara uyar ve medeni vazifelerini yerine getirir,
- g) Millî kaynakları korur,
- h) Kötü şartları düzeltmek için çalışır,
- i) Bilimsel çalışma ve ilerlemelerin genel refaha getireceği yardımı kavrar;

II — Kişisel bakımdan:

- a) Öğrenme ve gelişme isteğine, pratik hayatın gerektirdiği bilgi ve beceriklere sahip,
- b) Ana dilini doğru olarak konuşur, okur ve yazar,
- c) Kendisinin ve etrafındakilerin sağlığını korur,
- d) Çevresinin sağlık şartlarını düzeltmek için uğraşır,
- e) Sporlara ve diğer temiz eğlencelere katılır ve bunları sevmekten zevk alır,
- f) Kendi davranışlarını kontrol edebilir ve iyiye yöneltir,
- g) Serbest zamanlarını temiz ve faydalı işlerle geçirir,
- h) Güzel sanatları ve tabiatı sever,
- i) Sorumlu işler almaya hazırlıklı;

III — İnsanlık münasebetleri bakımından:

- Başkalarıyla birlikte çalışıp oynayabilir,
- Sözüne güvenilir,
- Dvaramışlarında toplumsal nezaket esaslarına uyar,
- Aileye değer verir, evini idarede becerikli,
- Ailesinin bütün üyelerine karşı saygılı ve şefkatli;

IV — Ekonomik hayat bakımından:

(Üretmen olarak)

- Çalışmanın zevkini duyar,
- İşi üzerindeki kudretini geliştirerek devam ettirir,
- Yeteneklerine uygun işi seçebilir, mesleğinde başarılı,

(Yoğaltman olarak da)

- Geçimini düzenlemeye muktedir,
- Hesabını bilir,

bir yurttaş olmasını sağlamaktır.

Bu amaçlardaki esaslardan bazılarının gerçekleştirilmesi işi, ilk okuldan daha ileri eğitim kurumlarının alanına girmekle beraber ilk okulda öğrenciler, hemen hemen bütün amaçların elde edilmesine yarıtacak küçük tecrübeleri yaşamak fırsatını bulacaklardır.

Çalışmaları sırasında öğretmen, bu amaçlara doğru gitmek üzere ilk okulun aşağıdaki eğitim ve öğretim ilkelerine, ders konularının başında verilen amaçlara ve açıklamalara ve programa eklenen "Çocuk Gelişiminin Ana Çizgileri" cetvelinde yazılı esaslara göre hareket etmelidir.

İLK OKULUN EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLKELERİ

1 — İlk okul millî bir eğitim kurumudur. Çocukların, millî varlığın birer uzvu olduğu, onların her birinin ileride hangi mesleğe girerlerse girsinler millî ödevlerini başaracak, millî ülküleri gerçekleştirecek birer Türk vatandaşı olarak yetiştirilmeleri gerektiği hatırdan çıkarılmamalıdır. Bunun için:

a) İlk okul, çocuklara millî kültürü aşılama mecburiyetindedir. İçinde yetişen bütün vatandaşlara aynı millî ülküleri, aynı millî amaçları vermek için gereken bütün bilgileri, alışkanlıkları, ilgileri, hizmet arzunu verimli bir şekilde kazandırmak ilk okulun önemli ödevidir. Millet, hayatı ve geleceği için gerekli gördüğü bütün değerleri ve ülküleri yurttaşlara aşılamaı her şeyden önce ilk okuldan bekler.

b) Okulda her derse, millî ereklere ulaştırarak birer vasıta olarak bakılmalıdır. Tarih, Yurttaşlık Bilgisi, Türkçe, Coğrafya, Aritmetik, Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik, Hayat Bilgisi ve Tabiat Bilgisi derslerini verirken öğretmenin en çok dikkat edeceği nokta, Türk ulusuna Türk yurduna ve millî meselelere ait bilgiler üzerinde durmak, öğrencilerin bu bilgileri elde etmelerine yardım etmek, bu bilgileri artırmak için onlarda devamlı ilgi uyandırmak ve bu suretle öğrencilere yurt ve ulusa sevgi, bağlılık ve hizmet aşkı aşılama, memleket meselelerine karşı kendilerinde alâka ve hassasiyet uyandırmaktır. Meselâ Tarih dersinde öğretmenin vazifesi birtakım bilgileri sadece öğretmekten ibaret değil, tarihin en eski zamanlarından beri Türk ulusunun üstün yaşadığını, başka milletlere kültürünü yayarak onlara hayatın her yönünde güzel örnekler verdiğini, onlara daha mesut ve daha rahat yaşama yollarını öğrettiğini, Türk ulusunun dünyanın dört tarafında kurduğu yüksek uygarlık hayatını vücuda getirmek için ne kadar fedakârlıklara göğüs gerdiğini canlı misalleriyle göstermektir. Öğrenci, bu derste insanlığın geçirdiği ilerleme devrelerini anlamakla kalmıyarak bu ilerleme yolunda Türklerin oynadığı büyük rolü iyi kavrayacak, böylece hem kendi ulusuna karşı

bağlılığını artıracak, hem de Türk ulusunun insanlık topluluğuna karşı bugün de, yarın da ne gibi ödevleri bulunduğunu daha iyi takdir etmeye alışacaktır. Bilhassa öğretmen, Tarih dersinde Atatürk'ün gerek İmparatorluk devrinde, gerek İstiklâl Savaşı sırasında, gerek Türkiyede Cumhuriyet kurulduğu günden beri yaptığı büyük işleri anlatarak bunları imparatorluğun son devrindeki işlerle öğrenciye canlı olarak nakayese ettirecek, bu suretle öğrenci, Büyük Önderin idaresi ve kılavuzluğu altında Türk ulusunun ne kadar önemli ve geniş adımlar attığını, başka milletler arasında kudretinin, itibarının ne kadar yükseldiğini öğrenecek, diğer taraftan milletin hem kendi refah ve saadeti, hem de insanlık için daha yapacağı önemli işler bulunduğunu daha iyi kavrayacak. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının kendisine verdiği ödevlerin mânasını, büyüklüğünü ve genişliğini daha iyi takdir edecektir.

Yurttaşlık Bilgisi dersinde öğretmenin vazifesi yalnız millî kurumları tanıtmak değil, öğrencilere bu kurumların mânasını ve önemini kavratmak ve bunlara karşı kendilerinde bağlılık ve saygı uyandırmaktır. Yine bu derste öğretmen, çocuklara kuru kuruya haklarını ve vazifelerini öğretmekle kalmıyarak bu hakları elde etmek için yüzyıllardan beri milletin yaptığı fedakârlığı anlatacak, bu haklardan mahrum olan milletlerin acıklı durumunu kavratacaktır. Buna karşılık her yurttaşın, yurttaşlık ödevlerini milletin istediği gibi ve istediği zaman yapmasının ne kadar önemli ve zaruri olduğunu, vazifesini yapmayanın hak istemeye hakkı olamayacağını, her Türk vatandaşının millî vazifeleri uğrunda en yüksek fedakârlığı yapmasının ve gerekirse canını da feda etmesinin tabii bulunduğunu telkin edecektir.

Coğrafya dersinde öğrenci yurdunu daha çok sevecek, bilhassa imparatorluğun son devrinde ihmal edilmiş olan yurdun Cumhuriyet devrinde nasıl bayındırlık, refah ve saadet yoluna girdiğini görecek, yurdunu daha yüksek, daha mesut görmek isteyecek, yurdunda gittikçe artmakta olan demiryollarının, okulların, bankaların, fabrikaların ve diğer ekonomi ve bayındırlık kurumlarının değerini daha iyi anlayacak ve yurdun kültür, bayındırlık, ekonomi ve refah yollarında kalkınmasında kendisine düşen ödevlerin kıymetlerini daha iyi takdir edecektir.

Türkçe dersleri, büyük adamlar, tarihî şahsiyetler, millî hayatın çeşitli yönlerine kol salan geniş ve çeşitli konular hakkında yazılmış değerli yazıları öğrencilere okutarak bunlar üzerinde onları düşündür-

cek, onlara millî ve estetik heyecan verecek, onların görüş, sezîş ve duyuş ufuklarını genişletecektir. Millî konular üzerinde öğrenciye gördüklerini, düşündüklerini ve duyduklarını yazdırmak suretiyle de bu mevzuları öğrencinin kafasında ve kalbinde yaşatacak, diğer taraftan da öğrenciye Türk Dili Devriminin mânasını kavratacağıdır.

Aritmetik dersinde öğretmen, öğrencilere sadece sayı kavramını kazandırmak, aritmetik işlemlerini doğru yaptırmak ve aritmetik problemlerini doğru çözdürmekle ödevini yapmış olmaz. Aritmetik dersi, türlü millî faaliyetler üzerinde hesaplar yapmak, Cumhuriyet Hükümetinin ve millî kurumların Cumhuriyet devrinde elde ettikleri randımanların hesaplarını yaptırmak ve bu hesaplar üzerinde çocukları düşündürmek, kısacası millî meselelerin sayı ve rakama taallük eden cephelerine karşı kendilerini ilgilendirmek için öğretmenin elinde canlı bir vasıtadır.

Her derste öğretmenin millî amaçları daima göz önünde bulundurması ve her fırsatta bundan faydalanması gerekir.

c) İlk okulda her dersin millî hayat ile ilgisinin sağlanmasına ve millî hayata bağlanmasına geniş ölçüde dikkat edilmelidir. Meselâ Türkiyede Cumhuriyetin yıldönümüne tesadüf eden haftada bütün derslerde öğrencinin dikkati bu önemli olay üzerine çevrilecek, Hayat Bilgisi derslerinde çocuklara yaptırılacak incelemelerde Cumhuriyet konusu eksen olarak alınacak, Tarih derslerinde Cumhuriyetin ilânı, Atatürk'ün hayatı, Türk Devrimi bahislerine öğrencinin dikkati çekilecek; okuma derslerinde Cumhuriyete, Atatürk'e ve Türk demokrasisine ait yazılmış yazılar okutulacak, o hafta insat konusu olarak gene bu çeşit eserler seçilecek, tahrir derslerinde konuların esasını gene Cumhuriyet Bayramı teşkil edecek; Resim-İş derslerinde okulu ve dersaneleri donatmak için gereken şeyler hazırlanacak, Aritmetik dersinde Cumhuriyet devrinde türlü alanlarda elde edilen randımanın hesapları ve grafikleri yaptırılacak, bütün derslerin eksenini Cumhuriyet konusu olacaktır. Egemenlik Bayramı, okulun bulunduğu şehrin kurtuluş bayramı Tutum ve Kızılay haftaları, memleketimizde demiryolunun bir şehre ilk defa varması, bir limanın tamamlanması, önemli bir fabrika kurulması, bir kurumun açılması gibi millî hayatta beliren herhangi bir önemli olay, öğrenimin millî karakterini sağlamak için, öğretmenin elinde canlı bir vasıta olmalıdır.

2 — İlk okul gerçek bir topluluktur. Okulda canlı bir topluluk hayatı yaşanır. Çocukların, milli bir topluluk içinde ve o topluluğun yapıcı ve başarıcı birer üyesi olarak gelişmeleri gerektiğine göre, onların okul topluluğu içinde rol ve ödev alarak gerçek bir topluluk hayatı geçmelerini sağlayacak bir eğitim sistemi uygulanmalıdır.

Okul, derslerde ve ders dışı faaliyetlerinde, öğrencilerin her birinin yeteneklerinin gelişmesini ve gerekli bilgi, iyi alışkanlık ve becerikler kazanmalarını sağlayacaktır.

Çocuk, millet dediğimiz büyük topluluk içinde belli bir meslekte başkalarıyla beraber çalışmaya namzet olduğundan, belli ve müşterek amaçlar için elbirliğiyle çalışmaya, daha okulda iken alışmalıdır. Çocuk, bu suretle kendisinin içinde bulunduğu topluluğun bir üyesi ve ancak o topluluk içinde bir varlık olduğunu duymaya, el birliğiyle çalıştığı arkadaşlarını daha iyi tanımaya, daha iyi takdir etmeye, daha çok sevmeye, yurttaşların birbirlerine ne kadar muhtaç ve ne kadar bağlı olduklarını, birbirlerini ne kadar tamamladıklarını daha iyi anlamaya, milli dayanışmanın mânasını daha iyi kavramaya başlar.

Topluluğumuzun dayandığı demokrasi prensiplerini öğrenci, okulda ve dersanede uyguluyarak ve yaşayarak benimser. Okulda öğrencilerin kendi aralarındaki ve öğrenci - öğretmen arasındaki karşılıklı münasebetler demokrasi değerlerine uyularak düzenlenmelidir. Okulun bütün faaliyetlerinde, okul topluluğunun gelişmesine elbirliğiyle çalışırken, öğrencilerin teker teker her birinin kişiliğine değer ve önem verilmelidir.

Okul, öğrenci, öğretmen ve idarecileriyle birlikte ailelerin de katıldığı bir insan topluluğunun; işbirliği, yardımlaşma ve sorumluluk duygularıyla birbirlerine bağlandığı ve birbirlerinin sevincini, kederini, tecrübelerini ve bilgilerini paylaştığı gerçek bir hayat safhası olmalıdır.

3 — Okul, çocuğa geniş ölçüde etkinlik, iş ve yararıma imkânları sağlayan canlı bir çevre olmalıdır. Öğrenci okulda çevreye yararlı işler yapmaya, işten haz duymaya, üzerine sorumluluk almaya, yaptığı işi kusursuz, temiz, ihtiyaca ve milli menfaatlere en uygun bir şekilde yapmaya alışmalıdır. İş denince yalnız el ile yapılan şeyler değil, bedeni, fikri ve bütün yetileri harekete getiren çalışma konuları anlaşılmalıdır. Öğrencilerin okulda, yalnız başlarına veya el birliğiyle bir kümes, bir arı kovani, bir kâğıt sepeti, bir ev modeli, bir çıkırcık, bir terratyum vü-

bu kısmın 1916'da yazılmış

cuda getirmeleri nasıl bir iş ise, onların okulda verilecek bir müsamerenin veya bir kır gezintisinin üzerinde düşünmeleri, tartışmaları, müsamerede şu veya bu piyesten hangisinin temsili daha uygun olacağı hakkında yapılan konuşmaya katılmaları, bu müsamerede okunacak münasip bir şiiri bulmak için kitaplar ve dergiler karıştırmaları, şiirleri arkadaşlarına da kabul ettirmek için onların önünde inşadtmeleri, Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle dersaneyi donatmak üzere neler yapılması uygun olacağı hakkında düşünmeleri ve düşüncelerini arkadaşlarına anlatmaları, Türkiye haritası üzerinde her yerin ürünlerini gösterecek semboller bulup resmetmeleri, dört tekerlekli bir arabanın ön tekerleklerinin daha küçük arka tekerleklerinin daha büyük yapılmasının veya su fıçısının üzerinde iki delik açılmış olmasının sebebi üzerinde düşünmeleri de birer çalışma konusu, birer iştir. Belli bir ereğe varmak için çalışırken çocukların bu ereği iyi kavramalarına, ona varmak için gerekli tedbirler üzerinde düşünmelerine, alınacak tedbirleri ihtiyacı en uygun şekilde uygulamalarına ve elde edilen sonucu kontrol etmelerine dikkat edilecektir.

4 — Okulda pratik bilgilere ve beceriklere önem verilmelidir: Çocuklara anıyamıyacakları, işlerine yaramıyacak kuramsal bilgiler vermekten sakınmalı; onların içinde buldukları hayatın gerekli kıldığı pratik bilgileri kazanmalarına yardım etmelidir. Eğitim ve öğretim çalışmalarımızda ilkönce çocuğun bugünkü hayatını ve ihtiyaçlarını dikkate alırsak onu yarınki hayatın ihtiyaçları için daha iyi hazırlamış oluruz. Bugünkü hayatın ihtiyaçları da bizi çocuk için daha ziyade ameli bilgilere ve beceriklere önemli bir yer vermeye mecbur etmektedir. Bunun için programda her dersin konuları saptanırken Türk çocuklarının bugünkü ve yarınki ihtiyaçları için en önemli bilgilere ve beceriklere yer verilmiştir.

5 — İlk okul öğrencilerine kazandırılacak bilgi ve beceriklerin sağlam ve köklü olabilmesi için çocuklara çalışma yerleri hazırlanmalı, bunların çalışma araçlarıyla donatılmalıdır. İlk okulda çalışma yerleri şunlardır: *Burada 11 baranda değişiklik*

A — **Dersane:** Dersane okulda birçok işlerin görülmesine en müsait yerdir. Bunun için dersaneyi iş yapmaya elverişli bir şekilde düzenlemek gerekir.

a) Sadece kitap okumaya ve ders dinlemeye göre yapılmış olan eski sabit sıraları, bugünkü öğretim ve eğitim anlayışına uyarak, öğrencilerin gruplar halinde toplanıp çalışabilmelerine ve türlü öğrenim faaliyetlerine göre tertiplenmeye elverişli ve hareket edebilir bir hale getirmeye çalışmalı; veyahut, yenileri yapılırken bu ihtiyaçları göz önünde tutarak sabit sıralar yerine masa ve iskemleleri tercih etmelidir.

b) Dersaneyi yalnız üzerine tebeşirle yazı yazılan kara tahta ile bırakmayarak, metre, terazi, termometre, barometre, saat, pergel, gönye, kompas gibi ölçü araçları, yazısız haritalar, kabartma harita modelleri, ders levhaları, sanat bakımından değeri bulunan resimler gibi çeşitli öğretim araçlarıyla de donatmalı ve bunların saklanabileceği bir yer sağlamalıdır.

Yazı tahtaları dersanenin en elverişli duvarında sabit ve büyük olmalı, çocukların boylarına göre ayarlanmış bulunmalıdır. Dersanenin uygun bir tarafında çocukların yaptıkları işleri, resimleri, yazıları asma-ya elverişli teşhir levhaları da bulundurulmalıdır.

Dersane, çocukların rahatlık ve sağlıkları düşünülerek ve estetik zevklerini okşayacak şekilde tertiplenmelidir.

B — İşlik: İlk okul öğretim programlarında yer alan ders konularıyla ilgili iş ve deneylerin hepsini dersanede yapmaya imkân yoktur. Okul öğrencilerin bu bakımdan ihtiyaçlarını karşılayacak genişlikte işlik bulunması gerekir. İşliğin faydalı ve verimli olabilmesi, amaçlarını gerçekleştirmesi için buranın yeter sayıda iş masası, kum sandığı veya masası, tezgâh, mengene, çekiç, testere, burgu, rende, cam kavanoz, tüp gibi iş ve deney vasıtalarıyla donatılması lâzımdır.

İşlik yapılmaya elverişli yeri bulunmayan okullarda, dersanelerin bir köşesine veya koridorun uygun bir tarafına iş masaları ile içinde gerekli iş ve çalışma araçları bulunan bir dolap koymak suretiyle bu ihtiyacın karşılanmasına çalışılmalıdır. Havanın müsait olduğu mevsimlerde çevreden de faydalanmak mümkündür.

C — Mutfak: İlk okul öğretim programında saptanan ders konularından bir kısmının uygulanması için okulda basit bir mutfak kurmak icabettmektedir. Öğrenciler bu uygulama mutfağında ev ve aile hayatını yakından ilgilendiren çeşitli işler yaparak değerli tecrübeler kazanırlar.

D — Okul ve uygulama bahçesi: Okul bahçesi çocukların eğitim ve öğretimi bakımından okulun bütünü içinde önemli bir parçadır. Öğrenciler öğretim programlarındaki birçok konuları burada işliyerek, inceliyerek kavrarlar. Okul uygulama bahçesinde çeşitli bitkiler yetiştiren, bu bitkilerin hayatını takibeden ve tarun tecrübeleri yapan çocuklar pratik bilgiler edinirler; gözlem, inceleme ve üretim alışkanlıkları kazanırlar. Bu bahçenin bir köşesi de kümes hayvanları beslemesine ayrılır. Köylerde ve diğer mümkün olan çevrelerde koyun, kuzu barındırmaya elverişli yerler de hazırlanır. Bahçede sıra ile görevlendirilen çocuklar hayvan bakımına ait bilgi ve alışkanlıklar kazanırlar. (Uygulama bahçelerindeki çalışmalar hakkında programın İş ve Tarım bahsinde açıklamalar vardır.)

Okul bahçesinin geniş bir parçası öğrenciler için oyun alanı olarak ayrılmalıdır. Oyun alanına bir de kum havuzu yapılacak olursa öğrenciler bundan hem çeşitli oyunlar, hem de birçok derslerin uygulamaları için faydalanırlar. Bahçesi dar olan okullarda çevredeki boş arsa veya meydanlardan faydalanma imkânları aranmalıdır.

E — Arılık: Arı yetiştirmeye elverişli çevrelerde okul bahçesinin münasip bir yerinde kovanlar kurmak, bilhassa ikinci devre sınıflarında bulunan öğrencileri bu işe alıştırmak, halkı önemli bir besin maddesine kavuşturmaya hizmet eder. Arıların bakımıyla ilgili işleri yapan öğrenciler Tabiat Bilgisine ait birçok problemleri de incelemek fırsat ve imkânlarına kavuşurlar.

6 — İlk okulların bütün çalışmalarında tutum, millî kaynakları koruma ve ulusal ekonomi kavrayış ve duyusu önemli bir yer tutmalıdır.

a) Okulun dersane, işlik, okuma odası, uygulama bahçesi ve oyun alanlarındaki türlü etkinliklerinde öğrencilerin tutumlu davranmalarına; kullandıkları çalışma araçlarının temizliğine ve bakımına itina etmelerine dikkat edilmelidir. Öğrenci iş yaparken kullandığı aleti dikkatli kullanmayı, işini bitirdiği zaman o aleti başka bir arkadaşının kullanacağını düşünerek yerine koymayı öğrenmelidir. Öğrenci, okulun veya sınıfın kitaplığından aldığı kitabı bozmadan, kirletmeden, yırtmadan okumayı ve okuyup bitirdikten sonra başka bir arkadaşının da o kitabı okuyacağını düşünerek yerine koymayı hatırlamalıdır. İşlikte iş yapan, veya okuma odasında çalışan bir sınıf veya bir grup, işlerini bitirdiği za-

man, kendilerinden sonra oraya gelip çalışacak olan arkadaşlarını düşünerek işliğı veya okuma odasını kendi buldukları gibi temiz bir halde bırakmayı unutmamalıdır.

b — Okuldaki bütün çalışmalarda boşuna zaman ve enerji harcanmasına meydan verilmemelidir. Öğrenciler bütün çalışmalarında plânlı ve programlı hareket etmeye ve dalgınlık yüzünden yanlış hareket ve tekrarlarla boşuna zaman ve enerji harcamamak için daima uyanık bulunmaya alıştırmalıdır.

Çalışan bir grup içinde her öğrencinin payına düşen işi yolunda ve zamanında başarması ve bütün öğrencilerin bir düzen ve ahenk içinde işbirliğı yapmalarıyla zaman ve enerjiden ne kadar kazanılacağı türlü denemelerle öğrencilere kavratılmalıdır.

c — Okula girecek eşya ve gereçlerin yerli malından olmasına dikkat edilmeli; çocukların her yerde ve her fırsatta yerli malı aramaları bilinçli bir surette kendilerine telkin edilmelidir.

d — Çocukların, ellerindeki malzemeyi idare ile kullanmalarına dikkat edilmeli, artık ve eski malzemeden kendi buluşlarıyla çeşitli eserler meydana getirmeleri teşvik olunmalıdır.

e — Bütün derslerde işlenecek konuların ulusal ekonomi bakımından da değerlendirilerek incelenmesine önem verilmelidir.

7 — *Okul, öğrencilere metotlu ve verimli çalışma yollarını öğretecek; bu bakımdan onlara iyi alışkanlıklar kazandırmaya çalışacaktır.* Okulda öğretmenin görevi öğrencilere yalnız birçok bilgiler kazandırmak değil, onların doğru ve verimli çalışma alışkanlıkları elde etmelerine yardım etmektir. Öğretmen, öğrencisini okuduğu parçanın mânasını ve ifade ettiği ana fikirleri kavramaya, güzel parçaların zevkine varmaya, okuduğu parçada bilmediği kelimelerin mânasını sözlüklerde arayıp bulmaya alıştırmalı; bir meseleyi araştırırken muhtelif kitaplara, gazetelere, dergilere, ansiklopedilere nasıl başvuracağını, bir kitaplıkta istediği kitabı nasıl bulacağını, okuduğu bir kitaptan nasıl not alacağını öğrencisine öğretmelidir.

8 — *İlk okulda çocukların özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır.*

A — Çocukluk her bakımdan, bir gelişim devresidir. Çocuk bu gelişim devresinin belli basamaklarından geçerken birtakım güçler ve be-

cerikler kazanır. Yürümesini, konuşmasını, kendi kendine giyinmesini, arkadaşlarıyla geçinmesini, başkalarıyla işbirliği yapmasını, türlü durumlarda geleneğe ve toplumsal yaşayışın icaplarına uygun hareket etmesini, başkalarının malına saygı göstermesini, içinde yaşadığı cemiyetin değerlerini benimsemesini, hayatını kazanmasını, hayat ve kâinat hakkında bir fikre varmasını öğrenir. Ancak bu güc, becerik ve bilgilerin her birini muayyen yaş ve tecrübe olgunluğuna vardıkça kazanır. Bunları elde edebilmesini sağlayacak şart ve imkânların bulunmaması, çocukta çevresine intibaksızlık halleri doğurur. Diğer taraftan yaş ve tecrübe olgunluğunun üstünde çocuğa yüklenecek ödevler de onu ezer ve ümitsizliğe düşürür. Öğretmen her bir çocuğu ayrı ayrı gözlemeğe ve her birinin yaş ve olgunluk seviyesini kavramaya çalışacak ve sınıf içi çalışmalarını, az farklarla da olsa, ayrı ayrı tecrübe ve olgunluk seviyesinde bulunan öğrencilerinin ihtiyaç ve alâkalarını karşılayacak şekilde ayarlayacaktır.

B — Öğretmen her bir çocuğu bir *bütün* varlık halinde mütalâa edecektir. Çocuğun büyümek için besine, uykuya ihtiyacı olduğu kadar topluluk içinde gelişmesi için sevgiye, alâkaya, anlayışlı rehberliğe ve günlük problemlerini çözüp çevresine intibak güçlüklerini yenebilmesi için de bilgiye ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçlar birbirleriyle daima karmaşık haldedir ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Herhangi bir öğrenme durumu karşısında çocuğun uzviyeti daima bir *bütün* halinde davranır. Çocuğun beden ve ruh sağlığı yerinde, heyecan ve duyguları dengede ise ve bu öğrenme durumu çocuğun alâka ve ihtiyaçlarını kapsıyorsa çocuk bu duruma zevkle katılır, öğrenme işi kolaylıkta husul bulur ve bu suretle edinilen bilgi çocuğun malı olur ve onun davranışında, gelişim ifade eden, bir *değişiklik* meydana gelir. Beden, ruh ve heyecan varlıklarıyla bir *bütün* olan çocuğun ihtiyaçlarından birinin ihmali onun bütünlük ve muvazenesinin bozulmasına ve gelişiminin aksamasına sebeb olur. Bunun için öğretmen, okula gelen çocukların fikri inkişaflarına olduğu kadar bedence gelişmelerine, heyecan hayatlarında istikrar bulmalarına ve toplumsal bakımdan olgunlaşmalarına aynı derecede önem verecektir.

C — Bir sınıf içindeki çocukların her biri başlı başına bir varlıktır. Vücut yapısı, hareket kabiliyeti, büyüme hızı, ruhsal özellikleri, bilgi ve becerik seviyesi, öğrenme kapasitesi, davranışı, çevresinden edin

diği tecrübelerin genişliği, çokluğu ve mahiyeti, ana ve babasıyle mü-nasebeti gibi etmenler her çocuğu gelişimine ve davranışına tesir eder. Çocuklar arasındaki bu bireysel farkları göz önünde tutarak her çocuğu bulunduğu olgunluk seviyesinde kabul edip, onun kendi özel yeteneklerinin sınırları içinde en yüksek olgunluk seviyesine çıkarılmasını sağlamak, eğitim ve öğretim sürecinin önemli noktalarından biridir. Öğretmen, sınıfındaki öğrencilerin yetenekleri bakımından birbirlerinden farklı olduklarını kavrayacak; sınıf ve okul içindeki çalışmaları, her kabiliyetteki öğrenciye, kendi kapasitesi içinde, başarı zevkini tattıracak, ve ona gelişme ve olgunlaşma imkânları sağlayacak şekilde plânlayacaktır. Bunun için ilk okulun bütün öğretim çalışmaları çocuklar arasındaki bireysel farklar göz önünde tutularak ve çocukların yaş ve olgunluk seviyelerine uygun olarak ayarlanacaktır.

1) Bütün sınıflarda ders ünite ve konularına çocukların gündelik tecrübelerinden girilecektir.

2) Ders ünite ve konuları işlenirken çocukların buldukları gelişim devreleri, fikir seviyeleri, görgüleri, tecrübeleri, çevreleri ve ilgileri daima göz önünde tutulacak; onlara kavrayamayacakları fikirler, sindiremeyecekleri bilgiler telkin edilmeyecek; kendilerinden yapamayacakları işler ve ödevler istenmeyecektir.

3) Öğretmen, kavramları ve bilgileri ezberletmeyecek, öğrencilerin bunları deneyerek, kullanarak ve yaşayarak elde etmelerine yardım edecektir.

4) Bazı ünite ve ders konuları birkaç sınıfın programında tekrar edilmiştir. Bu konular hangi sınıfta işleniyorsa o sınıfın öğrencilerinin yaş ve tecrübe seviyelerine göre ayarlanacak; sınıflar yükseldikçe bu konular hakkında öğrencilerin bilgileri, tecrübeleri ve görgüleri genişletilecektir.

5) Ders konularının, ayrı ayrı her bir öğrenciyi ilgilendirecek ve her birinin kendi yeteneğine göre konunun işlenmesinde yararlı olabilmesini sağlayacak şekilde, çeşitli ve maksatlı çalışmaları kapsıyan üniteler halinde işlenmesine çalışılacaktır.

Topluluğumuzun her çeşit yetenekte fertlere ihtiyacı vardır. Bunun için okul, çocuklardaki bireysel farkları göz önünde tutarak her birinin yeteneklerine göre ileride topluluğun türlü ihtiyaçlarını karşılayacak birer eleman olarak yetişmelerini sağlayacak imkân ve şartları ha-

zırlıyacaktır. Meselâ, aritmetik problemlerini çözdürürken yaşına göre en mükemmel surette kavrayan bir öğrenci ile kavrayışı zayıf olan öğrenciye aynı problemleri çözdürmek doğru değildir. Aritmetik kavrayışı üstün olan öğrenciye kavrayışı nispetinde problemler bulup çözdürmek ve kavrayışı noksan olan öğrenciye de kavrayışına göre problemler vermek lâzımdır. Aritmetikte başarısız olan çocuğun başka bir sahadaki kavrayış ve becerikleri, aritmetikte başarılı olandan üstün olabilir. Ona da o alanda ilerleme ve gelişme imkânları sağlanmalıdır.

D — Çocuklarda hareket ve oyun, önüne geçilmez bir ihtiyaçtır. Çocuklar hareket ederek, oyun oynuyarak bedence büyür, bu oyun ve hareketleri esnasında edindikleri tecrübelerle fikren ve ruhan gelişirler. Çocuk daima hareket etmek, fikirlerini, duygularını hareketlerle ifade etmek ister. Öğretmen çocukların bu hareket ihtiyacını daima göz önünde bulunduracak, bu ihtiyaca iyi cereyan verecek imkânlar sağlayacaktır. Öğretmen dersanede, çocukları dersin başından sonuna kadar yerlerinde oturtmıyarak onları sık sık tahtaya, haritaya kaldıracak; onların grup çalışmalarının gerektirdiği çeşitli faaliyetlerde bulunmalarına ve sınıf içindeki çalışma havasını bozmayacak ve başkalarını rahatsız etmeyecek şekilde kendi ihtiyaçlarının gidermelerine müsaade edecektir.

Okulun bahçesinde çocukların hareket ve oyun ihtiyacını karşılamaya elverişli bir oyun alanı bulunması lâzımdır. Çocuklar burada oynarken öğretmen de oyunlara katılmalı veya hiç olmazsa öğrencilerin toplu oyunlarına ilgili bir seyirci olarak katılıp onların neşelerini paylaşmalıdır. Bu suretle hem çocukların hareket ihtiyacıyla birbirlerini düşürmelerinin, birbirlerine zarar vermelerinin önüne geçebilecek, hem de bu oyunlar sırasında öğrencilerinin tabii olarak meydana koyacakları ruhi özelliklerine nüfuz edebilecektir.

E — Çocuk, aile ve mahalle arkadaşları çevresinden çıkarak kendisini geniş bir okul topluluğu içinde bulduğu zaman, bu yeni çevreye uymak için, kısa veya uzun, bir intibak devresi geçirecektir. Bu devrede öğretmenin anlayışlı rehberliği çok önemlidir. Çünkü çocuğun okula seve seve gelmesi onun bütün okul hayatında başarılı ve mesut olmasını sağlayacaktır. Bunun için öğretmen, öğrencilerinin bu intibak devresini kolaylıkla geçirmelerine yardım etmeli, sınıf ve okul hayatı içinde her birine, yaş ve olgunluk seviyesine göre, birtakım görevler vererek onların okula ısınmalarını sağlamalı; okulun da evleri gibi kendilerine ait bir yer

olduğunu, onlara duyurmalı ve bir topluluğun üyesi olmak zevkını onlara tattırmalıdır. Öğretmen çocuklarda tabii olan bencilliğin giderilmesine çalışmalı ve bunun yerine onlarda arkadaşlarıyla beraber iş yapma, beraber oynama, başkalarıyla ilgilenme, başkalarını düşünme ve başkalarına karşı fedakârlık etme içgüdülerinin gelişmesine yardım etmeli, okul içinde grup çalışmalarına türlü vesilelerle geniş ölçüde yer vermelidir. Çocuklar birlikte iş görmekten zevk alırlar; öğretmen çocukların bu toplumsal içgüdülerinden faydalanmalı, onlara ortak işler vererek elbirliğiyle çalışmalarını sağlamalıdır.

F — Sevgi, anlayış ve samimiyet büyüyen çocuğun besin kadar önemli ihtiyaçlarıdır. Çocuk fikren ve bedenlen türlü problemlerle savaşıyor. Bu savaşlarında kâh başarı, kâh başarısızlıkla karşılaşır. Bu savaşmalarına kırılmadan devam etmesi ve sonunda kişiliğinin bağımsızlık kazanabilmesi için sevgi ve anlayışa ihtiyacı vardır. Bu sevgi ve anlayışı bulamayan çocuklar kötümserliğe düşerek ya şahsiyetsizlik insanlar olurlar yahut da kin ve garez duygularıyla dolar ve her fırsatta topluluğa zarar vermek suretiyle kendilerinden esirgenen anlayış ve sevginin öcünü almaya çalışırlar.

Bunun için öğretmen büyüyen çocuğun her zaman hata yapabileceğini kabul etmeli, bu hata ve kabahatleri büyütmemeli; bunların önce sebeplerini aramalı ve her zaman çocuklara şefkat ve anlayışla muamele ederek kötü alışkanlıklarından kurtulmaları için onlara yardım etmeye daima hazır bulunmalıdır. Öğretmen sabırlı ve müsamahalı olmalı, öğrencilerinin her zaman kabahatleri üzerinde değil, daha ziyade iyi hareketleri ve başarıları üzerinde durmalıdır. Çocuk terbiyesinde müessir olan "hayır, olmaz" v.s. gibi menfi ifadeler değil, müspet, yol gösterici ve müşfik hitaplardır.

9 — Okul ile aile arasında sıkı bir işbirliği sağlanmalıdır: Öğrenci, günlük hayatının büyük bir kısmını okul dışında, aile ve çevre içinde geçirir. Bu sebeple çocuğun yetişmesinde okul ile ailenin görüş ve işbirliği yapması bir zarurettir. Öğretmen, yetiştirme sorumluluğunu üzerine almış bulunduğu öğrencilerini türlü özellikleriyle tanıma işinde en büyük yardımı aileden görecektir. Okul ile ailenin birbirine göstereceği anlayış ve yakınlık, çocuğu okul ve ev hayatında başarı ve saadete

götürür. Öğretmenin de, eğitim ve öğretim işinde başarı göstermesi, çocuğun ailesiyle kuracağı anlayışlı iş birliğine bağlıdır.

10 — İlk okul, çocuklara fikirlerini ve duygularını türlü yollarda ifade etme imkânlarını vermelidir. Söz söylemek, yazı yazmak, resim yapmak, müzik, dans, oyun gibi faaliyetler türlü ifade yollarıdır.

a) Çocuklara yaşadıkları, gördükleri, duydukları, inceledikleri, denedikleri, okudukları, imgeledikleri şeyler sözle ve yazı ile ifade ettirilmelidir.

b) Çocukları, gördüklerini, okuduklarını, düşündüklerini temsil ile ifade etmeye alıştırmalıdır. Meselâ öğrencilerden ikisi okuma kitabında halleri tasvir edilen iki çocuğun rollerini alarak derste arkadaşlarının önünde temsil ederler. Bu rolleri temsil ederken o parçayı ezberlemiş olmaları lâzım değildir. Parçayı iyi okumuşlar ve mânasını kavramışlar sa her biri o parçada halleri anlatılan çocuklardan birinin rolünü temsil edebilir.

c) Çocuklara okudukları, gördükleri veya kendilerine anlatılan bir şeyin, bir olayın resimleri veya türlü maddelerden modelleri yaptırılır.

d) Çocukların, hissettikleri herhangi bir duyguyu beden hareketleriyle, danslarla veya müzik melodileriyle ifade etmelerine imkân verilir.

e) Okulda sınıflar arasında veya aileler için tertibedilecek toplantıların öğrenciler tarafından programlanıp hazırlanmasına ve bu toplantılarda öğrencilerin misafir ağırlamalarına ve onlarla konuşup görüşmelerine imkân hazırlanır.

f) Oyun ve türlü çalışma yollarıyla çocukların her birinin kendi yetenekleri sınırına kadar liderlik yapmasına ve kendi yeteneklerinin dışında kalan alanlarda başka bir lideri takibedebilme alışkanlığı kazanmalarına imkân verilmelidir. Bir öğrenci Müzik çalışmalarında, başka bir öğrenci Tabiat Bilgisi araştırmalarında grup çalışmalarına yol gösterebilir. Öğretmen, sınıf içinde ve sınıf dışındaki türlü etkinliklerde kendisi ikinci plânda kalarak, öğrencilerin yeteneklerine göre bu etkinliklerde liderlik yapmalarına fırsat hazırlamalıdır.

11 — Çocukları bir konuya, bir faaliyete karşı ilgilendirmek için onların içgüdülerinden faydalanılmalıdır.

a) Çocuklar bir şey inşa etmek, bir şey vücuda getirmekten zevk alırlar. Ellerine geçen kutulardan ev, tiren, vapur v.s. vücuda getirdikleri daima görülür. Çeşitli derslerde iş yaptırılırken çocukların bu inşa isteklerinden faydalanılmalıdır.

b) Çocuklarda koleksiyon yapmaya karşı yönseme vardır. Hayat Bilgisi, Tabiat Bilgisi, Tarih, Coğrafya gibi derslerde çocukların bu içgüdülerinden faydalanarak kendilerine dersler için gereçler toplamak mümkündür.

c) Çocuklar oyunu severler. Bazı derslerde çocuklara yaptırılacak alıştırmaları sıkıcı yeknasaklıktan kurtarmak için derste oyun ruhundan faydalanılmalıdır. Meselâ öğretmen çocuklara zihni hesap yaptırırken bazan sınıfı üç gruba ayırarak aynı alıştırmaları her gruba ayrı ayrı yaptırır ve her gruba yaptırılan temrin için geçen zamanı hesab eder. Birinci grubun, bu alıştırmayı bir dakikada yapabildiği halde, ikinci grubun ancak iki dakikada yapması, üçüncü grubun da bir buçuk dakikada tamamlaması çocuklar için hem bir oyun teşkil eder, hem de onlar bu alıştırmaları daha hızlı yaparak kendi gruplarının oyunu kazanmasına hizmet için daha çok dikkat etmeye çalışırlar.

d) Çocukları faaliyete sevk için önce o faaliyete karşı çocuklarda ilgi uyandırmaya çalışmalıdır. Bir insan, bir işe karşı içten bir ilgi duyarsa o işe daha iyi sarılır ve ondan daha başarılı sonuçlar alır. Bir işi içten bir ilgiyle yaparken çocuk bütün kudretini sarf eder; o işi iyi bir şekilde başarmaya âzami derecede çalışır. Bir de işe karşı çocuk içten bir ilgi duydu mu, o iş ne kadar ağır, ne kadar devamlı gayret sarfına muhtacolursa olsun çocuk onu yapmaktan zevk alır.

e) Derslerde faaliyetleri çeşitlendirmeye çalışmalı, çocukları birörnek çalışmalara sevk etmekten çekinmelidir. Çocuk birörnek işten çabuk usanır, işe karşı ilgisi azalır. Bir derste çocukları birtakım meseleler etrafında düşündürmek gerekse de bütün bir dersi böyle düşündürücü meselelere hasretmemelidir; yoksa, çocukları fazla yormuş, bıktırmış ve konulara karşı ilgilerini azaltmış oluruz. Halbuki dersin bir kısmını düşündürücü problemlere, bir kısmını alıştırmalara, bir kısmını yazı tahtası, harita ve kum masasında meşgul olmaya, ders levhalarını ve başka ders gereçlerini incelemeye, bir kısmını ışikte, mutfakta, uygulama bahçesinde ve çevrede çalışmaya, bir kısmını da inceleme sonuçlarını öğrencilere sözle, resimle ve başka yollarla ifade ettirmeye

ayırarak hem dersin ereği daha iyi elde edilmiş, hem de öğrencilerin dikkati dersin sonuna kadar uyanık bulundurulmuş olur.

12 — *Okul, öğrenciye bilimsel metotlara göre çalışma yollarını öğretecek; onu tenkidi düşünmeye sevk edecek; gündelik hayatında, hareketlerini düşünerek ve muhakeme ederek düzenlemeyi onda bir alışkanlık haline getirecektir.* Çocuğun evde ve okulda karşılaştığı olayları, çözülmesi gereken birer problem olarak ele almasına, o problemi çözmek için yollar aramasına, bunun için gerekli bilgi ve malzemeyi toplamasına, problemin çözülmesine yarıyacak bilgileri karşılaştırıp değerlendirmesine, bir sonuca varıp genel hüküm verebilmesine, bu hükmün doğru olup olmadığını tartıp ölçebilmesine ve elde ettiği bu yeni bilgiyi kullanmasına öğretmen rehberlik edecek, böylece öğrencilerin bilimsel görüş ve düşünüş kazanmalarına yardım edecektir.

13 — *Ahlâk eğitiminde muvaffak olmak için çocuklara soyut ahlâk kuralları belletmekten ziyade onların yaşayışlarının ahlâkı olmasını sağlamaya çalışmalıdır.* Çocuklar doğuşlarından iyilik ve kötülük anlamlarına sahip değildirler. Bu sebeple yetiştikleri sırada onların birtakım yanlış hareketlerde bulunmaları gayet tabiidir. Hata etmek çocuğun hakkıdır. İlkönce ana baba, sonra da onlarla birlikte öğretmen çocuğa daima iyi örnek olmakla beraber, onun hareketlerini gözlemleyecek, fena olanlarının sebeplerini arıyacak ve neticede bu sebepleri ortadan kaldırmaya çalışacaktır. Yalan söyleyen bir çocuk niçin böyle hareket etmektedir? Hayalci midir? Anasından, babasından veya öğretmeninden mi korkuyor? Kendisine ehemmiyet verdimi mi istemektedir? Yahut sadece aldatmak veya zarar vermek endişesinde midir? Zarar verme arzusu nereden geliyor? Kardeşini veya bir arkadaşını kıskanmasından mı, kendisini kuvvetli göstermek istemesinden mi, yoksa sadece eziyet etme duygusundan mı? Bu cihetler anlaşılmadan çocuğun yalancılığı ile mücadele etmek mümkün değildir. Sebepleri aramayı düşünmiyen veya bu zahmete katlanmıyan ana, baba ve öğretmen, çocuklarını ve öğrencilerini yanlış tanıma durumuna düşerler. Netice itibarıyla onlara verecekleri eğitimde isabet olmaz.

Fenalıklarla mücadelenin en tesirli yolu, fenalık sebeplerini görüp ortadan kaldırmaya çalışmakla beraber, çocukların alâkalarını müspet işlere çevirmek ve onların müspet işlerini övmektir. Çocuğun düüst, na-

zik ve iyi bir hareketi derhal görülmeli; ana, baba ve öğretmen bundan memnunluk duyduğunu belirtmelidir. Çocuğu yalnız fena bir harekette bulunmaktan meneden bir eğitim, nâkıs bir eğitim olur. İyi olan şeyleri yapmakta devamı sağlamak, müspet bir eğitimin esasıdır.

“Ahlâk öğretilmez, yaşanır” demek, ahlâkı çocuğa fiilleri ve hareketleri içinde tanıtmak icabeder, demektir. Söz olarak öğretilecek kuralların çocuğun hayatında büyük bir tesiri olacağı şüphelidir. Genet eğitimde daima misali öne alıp kurala sonradan gittiğimiz gibi, ahlâkta da hayatı öne almak, çocukların tecrübelerinden hareket etmek ve sonra seviyeleri daha ilerleyince bu tecrübelerden genellemeler çıkar mayı denemek uygun olur. “Türk ahlâkının ilkeleri” ne de çocukların tecrübelerinden hareket edilerek varılacak; bu ilkeler, kurallar şeklinde belletilmeyecektir.

Asıl olan çocuğun yaratıcı ve aydın bir ahlâk zihniyeti elde etmesidir. Ahlâk da toplulukla birlikte ilerlemektedir. Bu ilerleme duygusunu almamış olan çocuk, ileride hayatın türlü özellikleri içinde kendi kendine isabetli bir ahlâki karar veremez.

Okulda çocukların bir toplum hayatı yaşamakta oluşları, her durumda çocuğun bulunması onların sosyal tecrübeler kazanmalarına ve aralarında ahlâki münasebetlerin gelişmesine yardım için fırsat verir. Bu tecrübelerin müspet istikamet alması öğretmenin kılavuzluğu ile mümkündür. Tutulacak yol, öğretmenin kılavuzluğu ile çocukların hür bir şekilde kendi kendilerini idare etmeleri; okulu öğrenci ve öğretmenlerin müştereken sorumluluk kabul ederek ve birbirleriyle yardımlaşarak yürüttükleri bir toplum kurumu haline getirmeleri yoludur. Ancak bu hususta çocuklara kaldırıncaklarından fazla sorumluluk yükletilmemesine dikkat edilecektir.

Öğretmen ahlâk eğitiminde iyi sonuçlar almak için kuralları zorla kabul ettiren, indî görüşlerle hareket eden bir diktatör değil, bütün olayları objektif şekilde ölçen bir yardımcı olmalıdır. Okulda yüksek ahlâk esasları hâkim olmalı, alâkalar değerli işler etrafında toplanmalı ve bunlar mükâfat kaygusuyla olmaktan ziyade ahlâki değerleri dolayısıyla yapılmalı, her türlü iyilik teşvik edilmeli, iyilikler sebep ve mânası anlaşılmiyan kanunlar olarak çocuklara cebredilmemeli, objektif değerleri takdir olunarak yapılmalıdır.

14 — *Okul, çocuklarda güzel şeylere karşı sevgi ve bağlılık uyan-
dırmalı; onlara kendi yaşlarına göre her şeyde ve her yerde güzeli, iyiyi,
doğruyu arayıp bulma ve değerlendirme alışkanlık ve iktidarını kazan-
dırmalıdır. Öğretmen, çocukları güzel şeylerle temasa getirmeli, ta-
biatta ve insan emeğiyle meydana gelmiş eserlerdeki güzellikleri arayıp
bulmaya teşvik etmelidir. Güzel bir okuma parçası içindeki kahrama-
nın hayatını yaşayabilmesi, güzel bir manzara karşısında veya tatlı mü-
zik melodileri içinde heyecan duyabilmesi öğrencinin benliğinde önem-
li değişiklikler meydana getirir. Bu değişiklikler, onun heyecanlarının
ahenk ve istikrar kazanmasını sağlar, çevresini daha iyi yorumlamasına
yardım eder ve hayatın mânevi güzelliklerini duyurarak ona yaşamayı
sevdirir. Yalnız öğretmen, güzel şeylerle öğrenciyi temas ettirirken ken-
di zevkini onlara aşılamaktan son derece sakınmalı, öğrencinin güzel
bir manzara veya güzel bir eser karşısında içten gelen duygularına say-
gı göstermelidir.*

15 — *İlk okul, öğrenciye boş zamanlarını iyi bir şekilde kullanma
alışkanlığını kazandırmalıdır. Her vatandaşın çalıştığı mesleğe, uykusu
ve dinlenmeye ayırdığı zamanlar dışında boş zamanı kalır. Bu boş za-
manlarını yurt ve toplulukla ilgili faaliyetlere, münasebetlere, okumaya,
müzik ve tabiatın güzelliğinden istifadeye, spor, temsil, sinema, radyo
gibi meşguliyetlere ve birtakım faydalı meraklara ayırması lâzımdır.
Okul bu temiz zevklerin tadını öğrenciye tattırmalı ve öğrencinin boş
zamanlarını iyi bir şekilde geçirmekten zevk almasını sağlamalıdır.*

16 — *İlk okul çalışmalarında, yakın yurt ve yakın zaman prensipi
hâkim olmalıdır. Çocukların görgü ve tecrübeleri mahduttur. Onlar;
kazandırılacak bilgilerin, kendi görgüleri ve tecrübelerine dayanması is-
zaruridir. Bunun için, görmedikleri, bilmedikleri şeyleri anlatırken bun-
ları hep gördüklerine, bildiklerine ve tecrübelerine istinad ettirmek lâ-
zımdır. Meselâ çocuklara orman hakkında fikir vermek için kendi çev-
relerinde gördükleri ve içinde gezdikleri ağaçlık yerleri hareket nokta-
sı olarak almalı; bir dağ kenarında olmiyan bir yerde çocuklara dağ
fikrini vermek için etraftaki tepelerden istifade etmeli; büyük bir nehir
kenarında olmiyan bir yerde nehir hakkında öğrenciye bir fikir vermek
için o yerden geçen derelere onun dikkatini çekmeli, küçük şehirlerde
olan çocuklara büyük şehirlerin ticaret faaliyetleri hakkında bir fikir*

vermek için buldukları yerin ticari çalışmalarına dikkat ettirmeli, böylece hep bilinen şeylerden bilinmeyenlere doğru gidilmelidir.

Tarih derslerinde de eski zamanlardaki hayatı anlatabilmek için bugünkü hayata çocukların dikkatini çekmek lâzımdır. Meselâ eski zamanın taşıtlarını çocuklara anlatmak için bugünkü taşıtlara dikkat ettirmeli; eski zamanlarda bu taşıtların bulunmadığı şu veya bu araçlardan istifade edildiği anlatılmalı; muhtelif devirlerde bu taşıtların nasıl değiştiğini incelemelidir. Değişiklikler resimlerle veya küçük örnekleriyle gösterilmelidir.

Başka alanlarda da bugünkü hayatı kavrayabilmeleri için eski ile bugün arasında objektif bir görüşle bu çeşit mukayeseler yapmak faydalı olur.

17 — *İlk okulun ilk üç sınıfını teşkil eden birinci devresinde toplu öğretim esasına uyulacaktır.* Bu esasa göre bu devrede bütün dersler, Hayat Bilgisi etrafında organik bir bütün teşkil eder. Bu sınıflara devam eden çocuklar, çevrelerinde karşılaştıkları eşya ve olayları, bilim dallarına göre sınıflanmış bir halde kavrayamazlar. Bunları, aralarında ki tabii ilişkileriyle birlikte toplu olarak inceleyebilirler.

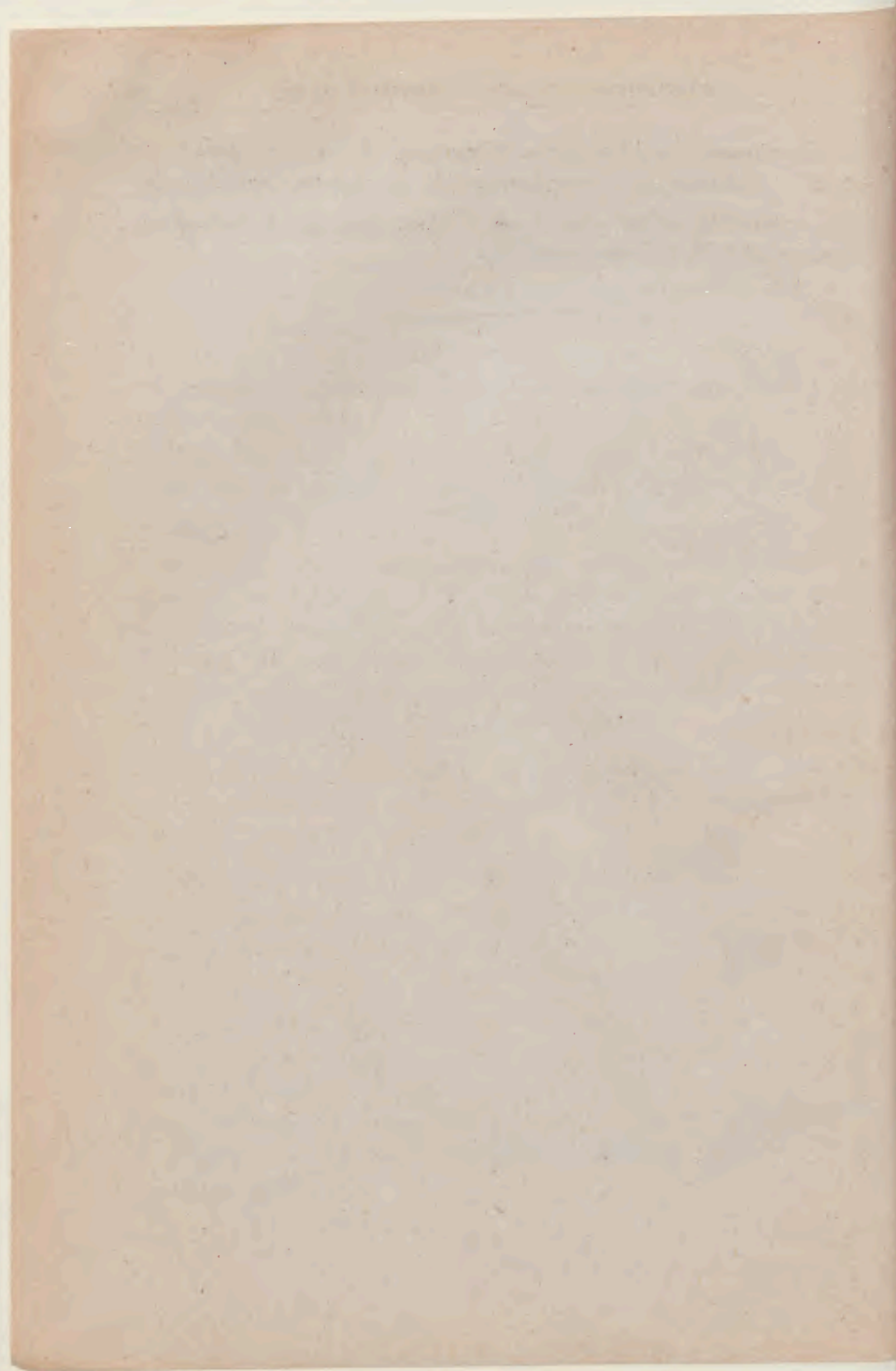
Hayat Bilgisi derslerinde çocuklar çevrenin eşya ve olaylarını safha safha incelerken bir yandan da bunları söz, yazı, sayı, resim, madde, hareket ve müzikle ifade ederler.

Bu suretle Hayat Bilgisi dışında kalan dersler (ifade dersleri) Hayat Bilgisi konularının hem daha aydın bir mahiyet kazanmasını sağlar hem de öğrencilere okuma, yazma, hesaplama, resim yapma, maddeyi şekil verme, hareket ve müzikle canlandırmanın tekniğini kazandırır.

Hayat Bilgisi dersleri de eşya ve olayları bir bütün halinde gözden geçirirken, çocukları, ikinci devrede yer alacak olan Tabiat Bilgisi, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Tarih, Aile Bilgisi ve Geometri dersleri için hazırlanmış olur. Hele üçüncü sınıf, bir yandan Hayat Bilgisinin, öte yandan da ifade derslerinin bölünüp dağılmaya başlayacağı bir geçiş safhası teşkil eder.

İlk okulun ikinci devresinde öğrencilerin işleyecekleri üniteler ayrı ayrı bilim dallarına göre tertiplenmişse de bu üniteler üzerinde çalışılırken aralarındaki yakın ilişki ve sıkı bağların göz önünde bulundurulmasına gene büyük bir önem verilecektir.

DERS DAĞITMA CETVELLERİ

ve

AÇIKLAMALAR

A. İlk Okulların Haftalık Ders Dağıtım Cetveli

Dersler	Birinci devre			İkinci devre	
	I Sınıf	II Sınıf	III Sınıf	IV Sınıf	V Sınıf
Hayat Bilgisi	5	6	7	.	.
Türkçe	10	7	7	6	6
Tarih	.	.	.	2	2
Coğrafya	.	.	.	2	2
Yurttaşlık Bilgisi	.	.	.	2	1
Tabiat Bilgisi	.	.	.	3	3
Matematik	4	4	4	4	5
Aile Bilgisi	.	.	.	2	2
Resim - İş	4	4	4	2	2
Yazı	.	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
Toplam	36	26	26	26	26

B. Köy İlk Okullarının Haftalık Ders Dağıtım Cetveli

Dersler	Birinci devre			İkinci devre	
	I Sınıf	II Sınıf	III Sınıf	IV Sınıf	V Sınıf
Hayat Bilgisi	4	4	4	.	.
Türkçe	10	9	9	6	6
Tarih	.	.	.	2	2
Coğrafya	.	.	.	2	2
Yurttaşlık Bilgisi	.	.	.	1	1
Tabiat Bilgisi	.	.	.	2	2
Matematik	5	5	5	4	4
Aile Bilgisi	.	.	.	1	1
Resim - İş	1	1	1	1	1
Tarım - İş	6	6	6	6	6
Yazı	.	1	1	1	1
T o p l a m	26	26	26	26	26

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARIN İDARESİYLE İLGİLİ ESASLAR

Sınıf sayısına göre öğretmen sayısı az olan köy okullarında, birleştirilen sınıfların nasıl idare edileceğini gösteren genel örnek mahiyetindeki cetveller bu açıklamaların sonuna eklenmiştir. (sahife: 31-38). İlk öğretim müfettişleri, ders yılı başında okullara devam eden öğrenci ve buralarda çalışan öğretmen ve eğitimci sayısını göz önünde tutarak ve okul başöğretmenleriyle gezici başöğretmenlerin fikirlerini de alarak sınıfları öğretmenler (eğitmenler) arasında dağıtıp, öğretimin en verimli bir şekilde yürümesini sağlayacaklardır. Çevre ve mevsim şartları hesaba katılmak ve gezici başöğretmenlerle bölge müfettişlerinin mütalâaları alınmak şartıyla, köy okullarında, öğretimin öğleden önce, öğleden sonra, yahut öğleden önce ve sonra yapılması mümkündür.

Bu bölümün başına eklenen B işaretli haftalık ders dağıtım cetvelinin (sahife: 25) incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, yalnız öğretmenlerin veya öğretmenlerle eğitimcilerin birarada öğretimde buldukları köy okullarında da her sınıfta haftada (26) saat ders yapılır. Bu derslerden 6 saati Tarım - İş çalışmalarına, 20 saati de önceki derslere ayrılmıştır. Tarım - İş ayrılan saatlerde öğrenciler, okulun uygulama bahçesinde ve — varsa — işliğinde çalıştırılır. Yalnız bir sınıfı idare etme durumunda olan öğretmenler, yukarıda sözü geçen B işaretli haftalık ders dağıtım cetvelinde derslere ayrılan saatleri göz önünde bulundurarak haftalık programlarını kendileri hazırlarlar.

Köy okullarında Müzik ve Beden Eğitimi dersleri için başlı başına saat ayrılmamıştır. Bu derslerle ilgili çalışmalar, program dışında olarak birinci dersten önce 20 dakikalık bir zaman içinde yer alır.

Birleştirilmiş sınıflarda her sınıfa isabet eden Tarım - İş'e ayrılacak saatler, bağlı cetvellerde tarama ile gösterilmiştir. Öğrencilerin kendi başlarına ve dersaneden ayrı bir yerde meşgul olacakları bu saatler için

öğretmenlerin gerekli tedbirleri almaları ve bu suretle bu faaliyetin maksatlı, verimli ve disiplinli bir çalışma halinde ilerlemesini sağlamaları lâzımdır.

Birleştirilmiş sınıflarla ilgili cetvellerde öğretmenin doğrudan doğruya meşgul olacağı dersler kalın harflerle, öğrencilerin kendi kendilerine çalışacakları dersler de italik harflerle gösterilmiştir. Sırf bir fikir vermek maksadiyle hazırlanan bu cetveller üzerinde öğretmenler, ders saatleri aynı kalmak şartıyla gereken değişiklikleri yapar veya kendileri için uygun bulacakları başka cetveller meydana getirebilirler.

Birkaç sınıfı verimli olarak birarada idare edebilmek, öğretmenlerin derslerini çok esaslı bir şekilde hazırlamalarıyla mümkündür. Onun için bu çeşit okullarda çalışan öğretmenlerin, doğrudan doğruya meşgul olacakları dersleri olduğu gibi, kendi başlarına faaliyette bulunacak sınıfların çalışmalarını da çok iyi plânlamaları ve kontrol etmeleri gerekir. Hele kendilerinin doğrudan doğruya kontrolü altında geçmeyen bu sonuncu çalışmaların tesadüfe bırakılmaması, öğrencilerin bu saatlerde hangi konular üzerinde ne şekilde meşgul olacakları önceden kestirilmiş ve onlara sözlü veya yazılı açıklamalarla anlatılmış bulunması gerekir. Bunun için öğretmenler, hazırlayacakları plânlarda bu çalışmalarını da ayrıntılarıyla belirteceklerdir. Okul başöğretmenleriyle gezici başöğretmenler ve bölge ilköğretim müfettişleri bu plânlara üzerinde önemle duracaklardır.

Öğrenciler, kendi kendilerine meşgul olacakları saatlerde, sadece öğrendiklerini tekrarlamakla vakit geçirmezler. İleri sınıf öğrencilerine bu saatlerde yeni konular üzerinde hazırlanmak imkânı da verilmelidir. İyi organize edildiği takdirde bu çalışmalar öğretimin verimini artıracığı gibi, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenme yeteneklerini de geliştirebilir. Onlar bu sayede, ilgili ders kitaplarını okuyarak, gereken maddelerle harita, grafik, şema, resim v.s. gibi araçları inceliyerek hazırlanırlar. Bu sırada küme (grup) çalışmaları da yer alabilir. Aynı konunun ayrı kısımlarını muhtelif kümelere vererek bunlar arasında iş bölümü de sağlanabilir. Sonra bu çalışmalar, öğretmenin sevk ve idaresi altında gözden geçirilerek değerlendirilir. Onun için köy okullarında bazı saatlerde öğrencilerin kendi başlarına çalışmak zorunda bulunmaları bir eksiklik olarak değil, onları kendi kendilerine etkin kılmaya yardım eden güzel bir fırsat şeklinde görülmelidir. Yalnız öğrencileri bu tarzda bir faaliyete sevk etmek için onlara, çeşitli çalışma yollarını öğret-

mek ve gerekli araçları elleri altında bulundurmak gerekeceği de hatırdan çıkarılmamalıdır. Sözü geçen araçlardan büyük bir kısmı öğretmen ve eski yıllar öğrencileriyle yeni öğrenciler tarafından hazırlanıp sağlanabilecek şeylerdir. Böyle olmayan en lüzumlu araçlar da okullarca ve Okul-Aile Birlikleri yoluyla tedarik edilir.

Daha ziyade öğrenilmiş konular üzerinde alıştırma (mümarese) yapmayı gerektiren saatlerde de çocuklara, öğrenilenleri mihaniki olarak tekrarlatmaktansa onları mümkün olduğu kadar konunun başka tarafları, değişik şekilleri üzerinde uğraştırmak daha uygun olur. Meselâ ilk okuma ve yazma derslerinde birinci sınıf öğrencilerine, öğrenilen kelime ve cümlelerden meydana gelmiş başka metinleri okutturup yazdırmak mümkündür. Bunun gibi, Dilbilgisi ve İmlâ derslerinde de ikinci devre öğrencileri aynı dil kuralı ile ilgili başka örnekler bularak, keza bütün sınıfların Matematik derslerinde çocuklar biraz farklı durumlar — farklı sayılar, öğrenciler tarafından tertiplenen benzer problemler, incelenen bir cisim veya yüzeyin başka şekilleri — üzerinde durarak çalışabilirler. Böyle biraz farklı misaller üzerinde durmak veya yeni örnekler bulmak, hem öğrencileri düşünmeye, aramaya, yani yaratıcı olarak çalışmaya sevk etmesi, hem de sıkıcı bir tekrarı önlemesi ve dolayısıyla iyi bir öğrenmeyi sağlaması bakımlarından değer taşır. Ancak öğrencilerin bu gibi hallerde karşılaşacakları güçlüklerin, onların kendi başlarına yenemeyecekleri derecede ağır olmaması gerekeceği de unutulmamalıdır. Öğrenilenleri muhakkak aynen tekrarlamayı icabettiren hallerde de bundan doğacak bıkkınlığı giderme yolunda tedbirler alınmalıdır. Yalnız başına tekrarın fayda vermiyeceği, bunun ilgiyle beraber yürütmesi gerekeceği daima göz önünde bulundurulmalıdır. Bu cümleden olarak öğrencilerin, bazı kelimelerin imlâsını öğrenmek maksadiyle bu kelimelerden her birini birkaç defa yazmaları gerekiyorsa, bunları yalnız başına değil de kendi bulacakları kelime grupları — küçük cümleler, takımlar — içinde yazmaları, bir kere de kelime defterine kaydetmeleri, yazma işinin maksatlı bir hal almasına hizmet eder ve dolayısıyla bıkkınlığın önüne geçer.

Birleştirilen sınıflara ait cetvellerde öğretmenlerin doğrudan doğruya idare edecekleri derslerden bir kısmı, sınıflara müşterek olarak konmuştur. Bu saatlerde öğretmen, beraberce okutulması mümkün olan konuları öğrencilere birarada inceletir. Sınıf farkından ileri gelen ayri-

İkları da bu sırada hesaba katar. Meselâ birarada okutulan Hayat Bilgisi derslerinde, daha ileri sınıfların öğrencileriyle bazı noktalar etrafında derinleşmek veya konunun değişik cephelerine onların dikkatlerini çekmek gerektiği zaman bunlar üzerinde onlarla ayrıca durur. Hayat Bilgisi konularını ifadeye hizmet eden öteki derslerde de bu seviye farkını göz önünde bulundurur. Bu bakımdan öğretmenlerin birleştirilen sınıfların belirli bir dersle ilgili konularını tertiplerken bunların mümkün mertbe beraber ele alınmalarını sağlayacak şekilde hareket etmeleti uygun olur. Meselâ iki veya üç sınıfın Hayat Bilgisi derslerini birarada okutan bir öğretmen, yukarıda işaret edilen sınıf farkını ayrıca hesaba katmak şartıyla, konularını bu sınıflar için müşterek olarak seçmek zorundadır. Beraber ders saati ayrıldığı halde birarada incelenmesi mümkün olmayan konular için, üstüste iki saat ayrılmışsa bu saatlerden birinde, tek saat konmuşsa bu saatin bir kısmında sınıflardan biriyle, geri kalan zamanda ise ötekisiyle meşgul olur. Billâssa ikinci devre derslerinden bir kısmında bu yola başvurmak zarureti hâsıl olacaktır. Resim, yazı, tabir gibi öğrencilerin kendi başlarına çalışmalarını gerektiren biraraya konmuş derslerde öğretmen, muhtelif sınıfların çalışmalarına kolaylıkla kılavuzluk edebilir.

Köy okullarında çalışmalardan bir kısmının çocukların kendi kendilerine faaliyette bulunmaları şeklinde geçmesi zaruri olduğunu, bu tarzda çalışmanın ayrıca iyi bir öğrenmeyi sağlayabileceğini hesaba katarak bu okullarda vazife gören öğretmenlerin öğrencilerini, mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda kendi başlarına öğrenebilir hale getirmeleri lâzımdır.

Köylerde öğretmen, Tarım - İş çalışmalarında kendini programdaki saat kaydıyla bağlı telâkki etmeyecek, bu çalışmaları çevrenin tarım işlerinin bol ve çeşitli olduğu mevsim ve fırsatlardan faydalanarak artırmaya ve çocuklara gerçek iş içinde çalışma ve istihsal alışkanlıkları kazandırmaya gayret edecektir.

B. I

Günler	Saat	Sınıflar	
		I	II
Pazartesi	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	Matematik
	4		Matematik
	5		Türkçe
Salı	1	Türkçe	
	2	Matematik	
	3	Türkçe	
	4		Matematik
	5		Türkçe
Çarşamba	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	Türkçe
Perşembe	1	Türkçe	
	2	Matematik	
	3	Türkçe	
	4		Matematik
	5		Türkçe
Cuma	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	Türkçe
	4	Türkçe	Matematik
	5	Resim-İş	
Cumartesi	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	Türkçe
	3	Türkçe	Yazı

B. II

Günler	Saat	Sınıflar	
		II	III
Pazartesi	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	Matematik
	4		Matematik
	5		Türkçe
Salı	1	Matematik	
	2	Türkçe	
	3	Türkçe	
	4		Matematik
	5		Türkçe
Çarşamba	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Türkçe	Türkçe
Perşembe	1	Matematik	
	2	Türkçe	
	3	Türkçe	
	4	Matematik	Matematik
	5	Türkçe	
Cuma	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	Türkçe
	4		Matematik
	5		Türkçe
Cumartesi	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Resim-İş	

B. III

Günler	Saat	Sınıflar	
		III	IV
Pazartesi	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	Tabiat Bilgisi
	4		Tabiat Bilgisi
	5		Matematik
Salı	1	Hayat Bilgisi	
	2	Matematik	
	3	Türkçe	Coğrafya
	4	Türkçe	Coğrafya
	5	Matematik	Türkçe
Çarşamba	1		Yurttaşlık Bil.
	2		Türkçe
	3	Türkçe	
Perşembe	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Türkçe	Matematik
	4	Matematik	Türkçe
	5	Resim - İş	
Cuma	1		Tarih
	2		Tarih
	3	Hayat Bilgisi	Matematik
	4	Türkçe	Aile Bilgisi
	5	Yazı	
Cumartesi	1	Türkçe	Matematik
	2	Matematik	Türkçe
	3	Türkçe	Türkçe

B. IV

Günler	Saat	Sınıflar	
		IV	V
Pazartesi	1	Tabiat Bilgisi	
	2	Tabiat Bilgisi	
	3	Türkçe	
	4	Matematik	Matematik
	5	Türkçe	
Salı	1		Tarih
	2		Tarih
	3		Yurttaşlık Bil.
	4	Matematik	Matematik
	5	Türkçe	Türkçe
Çarşamba	1	Coğrafya	Coğrafya
	2	Coğrafya	Coğrafya
	3	Matematik	Türkçe
Perşembe	1	Tarih	
	2	Tarih	
	3	Türkçe	
	4	Türkçe	Türkçe
	5	Yazı	
Cuma	1		Tabiat Bilgisi
	2		Tabiat Bilgisi
	3		Matematik
	4	Aile Bilgisi	Türkçe
	5	Resim - İş	
Cumartesi	1	Matematik	Aile Bilgisi
	2	Yurttaşlık Bil.	Matematik
	3	Türkçe	

B. V

Günler	Saat	Sınıflar	
		I	II - III
Pazartesi	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	Matematik
	4		Türkçe
	5		Matematik
Salı	1	Türkçe	
	2	Matematik	
	3	Türkçe	
	4		Matematik
	5		Türkçe
Çarşamba	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	Yazı
Perşembe	1	Türkçe	
	2	Matematik	
	3	Türkçe	
	4	Hayat Bilgisi	
	5	Matematik	Türkçe
Cuma	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Türkçe	Matematik
	4		Türkçe
	5		Matematik
Cumartesi	1	Türkçe	Türkçe
	2	Türkçe	Türkçe
	3	Resim - 12	

B. VI

Günler	Saat	Sınıflar		
		I	II - III	IV
Pazartesi	1	Hayat Bilgisi		
	2	Türkçe		
	3	Matematik	Matematik	Tabiat Bilgisi
	4		Türkçe	
	5		Matematik	
Salı	1	Türkçe		Tarih
	2	Türkçe		Tarih
	3	Matematik		Türkçe
	4	Hayat Bilgisi		Matematik
	5	Türkçe	Türkçe	Türkçe
Çarşamba	1	Hayat Bilgisi		Matematik
	2	Türkçe	Türkçe	Yazı
	3	Matematik	Yazı	Türkçe
Perşembe	1	Matematik		Türkçe
	2	Türkçe		Yurttaşlık Bil.
	3	Türkçe		Türkçe
	4		Matematik	Matematik
	5		Türkçe	Resim - İş
Cuma	1	Hayat Bilgisi		
	2	Türkçe		
	3	Türkçe	Matematik	Coğrafya
	4		Türkçe	
	5		Matematik	
Cumartesi	1	Matematik	Türkçe	Matematik
	2	Türkçe		Türkçe
	3	Resim - İş		Aile Bilgisi

B. VII

Günler	Saat	Sınıflar			
		I	II - III	IV - V	
Pazartesi	1	Hayat Bilgisi			
	2	Türkçe			
	3	Matematik	Matematik		
	4		Türkçe		Tabiat Bilgisi
	5		Matematik		Tabiat Bilgisi
Salı	1	Türkçe		Tarih	
	2	Türkçe		Tarih	
	3	Matematik		Türkçe	
	4	Hayat Bilgisi		Matematik	
	5	Türkçe	Türkçe	Türkçe	
Çarşamba	1	Hayat Bilgisi		Matematik	
	2	Türkçe	Türkçe	Yazı	
	3	Matematik	Yazı	Türkçe	
Perşembe	1	Matematik		Türkçe	
	2	Türkçe		Matematik	
	3	Türkçe		Türkçe	
	4		Matematik	Yurttaşlık Bil.	
	5		Türkçe	Resim - İş	
Cuma	1	Hayat Bilgisi			
	2	Türkçe			
	3	Türkçe	Matematik		
	4		Türkçe		Coğrafya
	5		Matematik		Coğrafya
Cumartesi	1	Matematik	Türkçe	Matematik	
	2	Türkçe		Türkçe	
	3	Resim - İş		Aile Bilgisi	

B. VIII

Günler	Saat	Sınıflar	
		II - III	IV - V
Pazartesi	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	
	4	Türkçe	Tabiat Bilgisi
	5	Matematik	Tabiat Bilgisi
Salı	1	Hayat Bilgisi	Türkçe
	2	Türkçe	Matematik
	3	Türkçe	Coğrafya
	4		Coğrafya
	5		Türkçe
Çarşamba	1	Matematik	Türkçe
	2	Türkçe	Aile Bilgisi
	3	Resim - Is	
Perşembe	1	Hayat Bilgisi	Türkçe
	2	Matematik	Yurttaşlık Bil.
	3	Türkçe	Matematik
	4		Matematik
	5		Türkçe
Cuma	1	Hayat Bilgisi	
	2	Matematik	
	3	Türkçe	
	4		Tarih
	5		Tarih
Cumartesi	1	Türkçe	Türkçe
	2	Türkçe	Matematik
	3	Yazı	

Günler	Sınıf	Sınıflar	
		III	IV - V
Pazartesi	1	Hayat Bilgisi	
	2	Türkçe	
	3	Matematik	
	4	Türkçe	Tabiat Bilgisi
	5	Matematik	Tabiat Bilgisi
Salı	1	Hayat Bilgisi	Türkçe
	2	Türkçe	Matematik
	3	Türkçe	Coğrafya
	4		Coğrafya
	5		Türkçe
Çarşamba	1	Matematik	Türkçe
	2	Türkçe	Aile Bilgisi
	3	Besim - 15	
Perşembe	1	Hayat Bilgisi	Türkçe
	2	Matematik	Yurttaşlık Bil.
	3	Türkçe	Matematik
	4		Matematik
	5		Türkçe
Cuma	1	Hayat Bilgisi	
	2	Matematik	
	3	Türkçe	
	4		Tarih
	5		Tarih
Cumartesi	1	Türkçe	Türkçe
	2	Türkçe	Matematik
	3	Yazı	

HAYAT BİLGİSİ

Hayat Bilgisi dersi bir gözlem, yaşama, iş ve deney dersidir. Onun için bu derste öğrencilerin bizzat eşya ve olaylarla karşı karşıya gelmelerine ve bunları yaş ve seviyelerine uygun bir şekilde incelemelerine yol açılacaktır. Hayat Bilgisi dersinin konusu çocukların doğrudan doğruya duyularına hitabeden yakın çevreleridir. Birinci ve ikinci sınıflarda daha ziyade çocuğun en yakın çevresi — ev, okul, mahalle veya semt — üçüncü sınıfta ise bütün şehir veya köy ve bunların öğrenciler tarafından doğrudan doğruya incelenmesi mümkün olan kısımları üzerinde durulur.

Her sınıfın örgensel bir bütün teşkil eden hayat bilgisi konusu da birtakım hayat safhalarına ayrılır. Programda her sınıf için maddeler altında gösterilen her hayat konusu, böyle bir hayat safhasıdır. Hayat safhalarının paragraflar halinde tesbit edilen ve gene kendi başlarına birer bütün teşkil eden bölümleri de hayat levhalarıdır. Öğrenciler, çevrelerindeki doğal ve toplumsal hayatı kendi görüş ve anlayışlarına uygun olarak böyle hayat safhaları halinde incelerken, çeşitli yetilerini işletmiş, hayati birtakım bilgi ve maharetler kazanmış ve ikinci devrenin az çok bilimsel görüş altında sıralanmış dersleri ve konuları için hazırlanmış olurlar.

Hayat Bilgisi dersi, Tabiat Bilgisi, Tarih, Yurttaşlık Bilgisi ve Coğrafya gibi ikinci devre derslerinin birinci devredeki temeli olmakla beraber, mahiyeti bakımından, onlardan ayrılır. Bu ders çocuğa, içinde bulunduğu doğal ve toplumsal gerçeği, onun ruhsal durumuna uygun olarak bütün halinde kavratmaya uğraşır. Bu bakımdan doğal ve toplumsal hayatla ilgili varlıkları ve olayları, bunlar arasındaki bağılılığı bozmadan gözden geçirir, bir hayat safhası içinde coğrafya, tarih, tabiat ve toplulukla ilgili varlıklar ve olaylar birbirleriyle olan tabii ilişkilerini muhafaza ederek yanyana ve içiçe yer alırlar. Onun için Hayat Bilgisi ço-

cuklara, meselâ bir hayvan veya bitkiyi sınıflama, betimleme, anatomik bakımdan inceleme gibi zooloji ve botanik bilimlerinin gerektirdiği bir yoldan yürüyerek değil, çocuk ve çevresiyle olan ilişkisi bakımından inceletir. Bununla beraber Hayat Bilgisi dersi üçüncü sınıfta bir yandan öğrencilere içinde yaşadıkları kasaba, köy ve bunun en yakın çevresi hakkında genel bir görüş kazandırmaya çalışırken, öte yandan da aynı cinsten olan — Tabiat, Tarih, Yurttaşlık Bilgisi ve Coğrafyadan her biriyle ilgili — eşya ve olayları birarada ele alarak çocukları ikinci devrenin sözü geçen dersleri için hazırlar.

Hayat Bilgisi ayrıca bütün birinci devre öğretiminin belkemiğidir. Türkçe, Aritmetik, Resim-İş, Yazı, Müzik ve Beden Eğitimi dersleri hayat konularını çeşitli yollardan ifade ederler. Birinci devre öğretimi bu suretle bir bütün halini alır.

AMAÇLAR:

I. — Evde, okulda ve okulun bulunduğu köyde, kasabada ve şehirde, ilk üç sınıf öğrencileri tarafından kavranması mümkün olan tabiat, aile, tutum ve toplumsal yaşama ile ilgili gündelik hayat olaylarını çocukların gözleyip incelemelerine yardım ederken:

- a) Onlara, gündelik tabiat olaylarını doğru bir şekilde yorumlamalarını sağlayacak bilgi, tabiat güzelliklerine karşı sevgi ve tabiat öğelerinin korunması için iyi alışkanlıklar kazandırmak;
- b) Öğrencilerin, evde, okulda ve çevredeki insanlarla münasebetlerinde sevgi, saygı, doğruluk, işbirliği ve sorumluluk duygularını geliştirmek suretiyle onlarda yurda ve millete bağlılığın temelini kurmak;
- c) Gündelik olaylardan, her gün kullandığımız eşyadan, yakın yurdun anıtlarından, geleneklerinden ve tanınmış insanların hayatından harekete

geçerek öğrencilerde tarihsel oluş fikrini uyandırmak;

d) Çocuğa çevresini ve yaşama şartlarını coğrafya bakımından gözden geçirtmek.

2. — Yavaş yavaş tabiat ve toplumsal yaşayışla ilgili gündelik olayların gözlenip incelenmesi sonunda varılacak genel kavramların yardımıyla, çocukları başka başka bilim dallarına uygun bir görüş ve inceleme yoluna hazırlamak.

AÇIKLAMALAR:

1 — Hayat Bilgisi derslerinde işlenecek konular, programda gösterilmiştir. Ancak genel olarak tesbit edilen bu konuların, bulunulan yerin özelliklerine göre işlenmesi gerekir. Öğretmen bu konuları bir yandan okul çevresinin gerçek şartlarına göre değiştirip teferruatlandırırken öte yandan da onlara, bu çevrenin gerektirdiği ve zamanın getirdiği birtakım yeni konular ekleyecek; programda verilmiş olup da çevrede bulunmayan hayat safha ve levhalarını da hesaba katmıyacaktır. Bu çeşit değişikliklerin yapılmasını sağlamak için programda az sayıda konu verilmiştir. Bir çevrenin doğal ve toplumsal şartlarına göre seçilip ayarlanmayan konular hayat bilgisi konusu olamaz. Her yer için işlenecek konular, o çevredeki özellikleriyle ele alınmalıdır. Meşelâ postane konusu, herhangi bir şehirde rasladığımız veya genel olarak tasarladığımız bir postane olarak değil, bulunduğumuz yerin postanesi veya posta hizmeti göz önünde bulundurularak işlenmelidir. Hayat Bilgisinin ve dolayısıyla bütün birinci devre öğretiminin gerçeğe dayandırılması, ancak her okul çevresinin şartlarına geniş ölçüde yer veren özel ders konularının meydana getirilmesiyle mümkündür. Buna esas olacak bilgileri öğretmenler ancak kendi çevrelerini ayrı ayrı bakımlardan incelemek şartıyla elde edebilirler.

2 — Hayat Bilgisi, baştan beri açıklanan mahiyetine göre, doğrudan doğruya bir gözlem, yaşama, iş ve deney dersidir. Onun için öğretmen, her konu ile ilgili bir hayat levhasını ele almadan önce, öğrenci-

lerin buna ait yeter derecede gözlem yapıp yapmadıklarını araştıracaktır. Durumu tatmin edici bulursa çocukların izlenimlerini değerlendirmeye geçecek, böyle olmadığı zaman ise konusuna göre, onları sınıfta yahut sınıf dışında gözleme sevk edecektir. (Sınıf gezintisi, gözlem ödevleri).

3 — Öğretmen, konu etrafında çocukların gerekli izlenimleri elde etmiş olduklarına kanaat getirdikten sonra onların bu izlenimlerini serbestçe anlatmalarına ve sınıfça konuşmalarına yol açacaktır. Bunun arkasından, bu konuşmaların derlenip toplanması, edinilen fikirlerin evvelce kazanılanlara bağlanması gelir. Gerek çocukların serbest anlatmaları, gerekse konunun bu tarzda fikrî işlenmesi sırasında deneylere ve söz, hareket, oyun, temsil, yazı, sayı ve şekil gibi çeşitli canlandırma vasıtalarına da yer verilir. Bu canlandırma faaliyeti, konunun daha açık bir şekil almasına yarar ve öteki derslerin, bunun arkasından gelecek olan ifade çalışmaları için zemin hazırlar.

4 — Hayat levhalarından bir kısmı öğretmeni bir sınıf gezintisi yapmaya zorlayacaktır. Bu gezintilerin plânı öğretmen ve öğrenciler tarafından birlikte hazırlanacak, gezinti sırasında önemli noktalar üzerinde durulacak, kazanılan izlenimlerin sonradan araştırılıp değerlendirilmesine çalışılacaktır.

5 — Sınıfça böyle gezinti yapılmasına imkân bulunmayan hallerde veya öğrencileri kendi kendilerine gözlem ve araştırmaya alıştırmak maksadiyle, öğretmen çocuklara gözlem ve araştırma ödevleri de verecektir. Ancak konunun, onların kendi kendilerine inceleyebilecekleri kadar basit olmasına, gözlem ve araştırma ödevi alan çocukların, incelemelerini nerede ve nasıl yapacaklarını açık olarak bilmelerine ve hatâ yerine göre yazılı bir inceleme plânını sınıfta beraberce hazırlamalarına önem verecek ve bu ödevleri de sınıfta değerlendirecektir. Çocukların bulamayacakları, göremeyecekleri ve öğrenemeyecekleri şeyler onlara ödev olarak verilmeyecektir.

6 — Hayat Bilgisinin amaçlarını gerçekleştirebilmek için gezintilerle gözlem ödevlerinden başka çeşitli vasıtalara ihtiyaç vardır. Bunlardan bazıları yerinde incelenecek, bir kısmı okul idaresince, birçoğu

da öğretmen ve öğrenciler tarafından birlikte hazırlanacak şeylerdir. Bu vasıtaların başlıcaları şunlardır:

a) Çevrede gözden geçirilen hayvanlar, bitkiler, madenler ve insan hayatıyla ilgili şeyler — yollar, yapılar, anıtlar, fabrikalar ve sergiler.

b) Okulda tabiat köşeleri — okul uygulama bahçesi, akvaryum, teraryum, ensektaryum, saksılar, kafesler, kümesler ve bunlar içinde yetiştirilen hayvanlar ve bitkiler; kumaş ve deri örnekleri, biletler, reklâmlar v.s.

c) Tabiat ve insan hayatının incelenmesini kolaylaştıran veya bunları canlandıran araçlar — metre, büyüteç, hava gözleme aletleri, saat, kum masası, plânlar, resimler, yazılar v.s.

7 — Önceden belli edilmiş kesin bir haftalık ders cetveline körü körüne bağlanan bir öğretmen hayatla ilgili varlık ve tezahürleri tam zamanında ele alıp bunları öğrencilerine inceleyemez. Hayatın gidişi bizim ders cetvelimize göre ayar edilmiş değildir. Onun için haftalık ders cetveli, her an çıkan öğretim fırsatlarına bir engel olmayacaktır.

8 — Birinci devre sınıflarında çalışan her öğretmen, ders yılı başında bir yıllık plân hazırlıyacaktır. Bu plâna mahallileştirilen Hayat Bilgisi konuları, sıra ile ve her birine ayrılan zaman belirtilerek geçirilir. Yapılacak ders gezintileri ve öteki derslerin gerek Hayat Bilgisi konuları ile, gerek kendi kazandıracakları bilgi ve maharetlerle ilgili faaliyetleri de yıllık plâna işaret olunur.

9 — Bundan başka her öğretmen bir hayat konusunu ele almazdan önce bir de ünite plânı vücuda getirecektir. Bunda hem hayat levhalarının hem de öteki derslere ait çalışmaların ne şekilde birbirine bağlanacağı ve ne ölçüde yer alıp işleneceği ayrıntılarıyla belli edilecektir.

10 — Bazı Hayat Bilgisi konularının işlenmesine geçmeden önce öğretmen, öğrencileriyle birlikte bir plân hazırlıyarak bütün çalışmalarında bu plâna göre hareketi sağlayacaktır.

11 — Hayat Bilgisinin, ikinci devre dersleri için bir hazırlık başması olmasına dikkat olunacaktır. Hayat konuları içinde Tabiat Bil-

gisi, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Tarih, Aile Bilgisi, Aritmetik ve Geometriyle ilgili faaliyetlerin hakları verilecektir.

12 — Gerek doğrudan doğruya gözlem ve inceleme ile elde olunan fikirleri tamamlamak, gerek bu yol ile kazanılamayan bilgileri elde etmek için öğrencilerin seviyesine uygun kitap, broşür, gazete ve dergi gibi türlü yayımlardan da faydalanılacaktır.

13 — Hayat Bilgisi ile Türkçe, Aritmetik, Resim-İş, Yazı, Müzik ve Beden Eğitimi dersleri arasındaki ilişkiye büyük bir önem verilecektir. İfade dersleri adını verdiğimiz bu dersler hem hayat bilgisi konularını çeşitli yollarla canlandırmaya hem de öğrencilere kendi paylarına düşen bilgi ve maharetleri kazandırmaya çalışacaklardır. Meselâ Türkçe dersleri bir yandan hayat konusunun gerektirdiği okuma faaliyetine, söz ve yazı ile ifadeye yer verirken öte yandan da öğrencilere doğru okuma ve doğru konuşup yazma alışkanlığını kazandıracaktır.

14 — Her hayat levhasının incelenmesi bittikten sonra sınıfın tahasiyle defterlere bununla ilgili kısa bir not yazılacak; yapılan gözlemlerle elde edilen sonuçları belirten bu notlar öğrencilerle birlikte saptanacaktır. Kısa cümleler halinde yazılan bu notlar birinci sınıfta okuma ve yazma derslerinin de konusu olabilecektir.

15 — Her konu ile ilgili bulunan bu kayıtlar ve çeşitli çalışmalar, bir deftere veya dosyaya girecek olan kâğıtlara yazılacak, derslerin teknik faaliyetlerine ait çalışmalar da ayrıca bir veya iki alıştırmaya defteri içinde yer alacaktır. Bu suretle toplu öğretim sistemiyle defter tutuş tarzı arasında da bir uygunluk sağlanmış olacaktır. Dosya ve defter içinde tutumluluğa önem verilecektir. Bu defter ve dosyalar, öğretmen tarafından zaman zaman gözden geçirilerek düzeltilcektir.

16 — Programda Hayat Bilgisi konularının sonuna “Eğitsel Sonuçlar” başlığını taşıyan paragraflar eklenmiştir. Bunlarda sözü geçen kayıtlar çocuklara nasihat şeklinde söylenmeyecek, konuların işlenmesi sırasında çıkan fırsatlardan faydalanılarak bu sonuçlara öğrencilerin kendiliklerinden varmaları sağlanacaktır.

17 — Hayat Bilgisi konuları işlenirken, çocukların gruplar halinde çalışmalarına, bir grup içinde çalışan çocukların aralarında iş bölümü

yaparak her birinin kendi ilgi ve yeteneğine göre işlenen konunun bir cephesinde derinleşmesine, sonra bu grup çalışmasının sonuçlarını sınıf topluluğuna sunarak öteki grupların da faydalanmasına ve bu suretle bir sınıf içinde her seviyedeki çocuğun etkin bir hale gelmesine imkân sağlanmalıdır.

18 — Öğretmen her gün ilk iş olarak öğrencileriyle birlikte o günün çalışma plânı üzerinde konuşup bunu gene öğrencilerin yardımıyla sınıfın tahtasına kısaca yazmalı, bu suretle çocuklara plânlı, programlı çalışmak ve zamanlarını iyi ayarlamak alışkanlığını kazandırmaya gayret etmelidir.

HAYAT BİLGİSİ KONULARI

SINIF: I

1 — DERSANEMİZ

- a) İlk gün, öğrencilerin birbirleriyle tanışması. Sınıfta kaç kişi var?
- b) Dersanemiz, yerlerimiz. Dersanede bulunan eşya, bunları kullanma yolları.
- c) Çantamız ve içindekiler. Bunların nasıl kullanılacağı. (Çocuklarla ilgili bedensel ve ruhsal kayıtların başlaması.)

Eğitsel sonuçlar: Yerlere kâğıt atmıyalım. Sınıfımızın tahtasını daima temiz bulunduralım. Sıralarımızın ve sınıfta bulunan başka eşyanın sık sık tozunu alalım. Teneffüslerde dersanemizi havalandıralım. Bu işlerle uğraşan arkadaşlarımıza yardım edelim.

2 — OKULUMUZ

- a) Okulumuzun kısımları: Okulumuzun öteki dersane ve odaları, bunların ne işler için kullanıldığı, helâlları, bahçesi.
- b) Okulumuzda temizlik ve düzen: Okulumuzun dersane, oda ve koridorlarını, bahçesini temiz tutmak, okul eşyasına zarar vermemek; helâlları ve muslukları temiz tutmak, helâllara girip çıkma ve temizlenme. Temizlik, düzen v.s. ile uğraşacak olanların seçilmesi. Her öğrencinin bunlara nasıl yardım edeceği.
- c) Okulumuzda bulunan insanlar: Okul arkadaşları, öğretmenler ve odacılar. Bunlara karşı nasıl davranacağız?

Eğitsel sonuçlar: Okul bahçesini, helâllarını, koridorlarını temiz tutalım. Okul eşyasına zarar vermeyelim. Arkadaşlarımızla iyi geçinelim. Öğretmenlerimize saygı gösterelim. Odacıların işlerini güçleştirmiyelim, onlara yardım edelim.

3 — EVİMİZ VE AİLEMİZ

a) Evimiz nerededir? Evimizin dıştan görünüşü. Bahçemiz (varsa). Evimizin ayrı ayrı kısımlarının içten görünüşü. Odalar, mutfak ve saire.

b) Ailemiz: Babamız, annemiz, kardeşlerimiz ve evde bulunan başka yakınlarımız. Bunların adları ve soyadları. Bunlardan dışarda çalışanlar. Okula devam eden başka kardeşler, yakınlar.

c) Evde hayat: Bir günlük hayatın anlatılması. Biz okula devama başladıktan sonra evimizde neler değişti?

d) Evimizin mutfağında: Mutfakta bulunan eşya. Annemiz mutfakta ne işler görür? Yemek pişirmek için neler kullanılır? Severek yediğimiz yemekler nelerdir?

Eğitsel sonuçlar: Büyüklerimizi sayalım. Küçüklerimizi koruyalım ve onlara iyi muamele edelim. Evde faydalı olalım.

4 — CUMHURİYET BAYRAMI (Bu sınıfta sadece, çocukların bayramla ilgili görüş ve duyguları üzerinde durulacaktır.)

a) Sınıfta, okulda ve dışarda bayram hazırlıkları. Sınıfın süslenmesi.

b) Bayramı nerede ve nasıl geçirdik? Gördükleriniz. Türk bayrağı, bayrağa saygı şekilleri.

Eğitsel sonuçlar: Bayrağımıza saygı gösterelim. Kalabalıkta herkesi itip kakmıyalım.

5 — ÇARŞIDA VEYA PAZAR YERİNDE SONBAHAR

Okul yakınındaki çarşı veya pazarı, panayırı ziyaret.

a) Sonbaharda, çarşıda, pazarda veya gezici satıcılar tarafından satılan şeyler (sebzeler, meyvalar...). Bunların biçimleri, renkleri, kokuları ve tatları.

b) Çarşı veya pazarda raslanan adamlar: Alıcılar, satıcılar, hammallar. Satıcıların bağırmaları. Alışveriş.

c) Meyvaları nasıl ve ne vakit yemeliyiz? Meyvalardan annemiz neler yapar?

Eğitsel sonuçlar: Meyva yiyelim. Meyva çekirdeklerini yutma-

yalım. Meyva kabuklarını yollara atmıyalım. Meyvaları yıkıyarak yiyelim. Alış veriş sırasında verdiğimiz ve aldığımız paraya dikkat edelim. Alış veriş ederken sıraya girelim.

6 — BAHÇELERDE SONBAHAR

Okul yakınındaki bir bahçeye, bostana veya parka gezinti.

a) Ağaçlar ve yapraklar: Yerler yapraklarla örtülmüş. (Yaprakların toplanması, bunların şekil ve renk bakımından karşılaştırılması.)

b) Meyva ağaçları. Ham meyva yemenin zararları. Meyvaların nasıl toplandığı.

Eğitsel sonuçlar: Parklarda, bahçelerde çimenlere ve bitkilere zarar vermiyelim. Ağaçları sevelim ve koruyalım.

7 — OKULA GELMEDEN ÖNCE, OKULDAN ÇIKTIKTAN SONRA.

a) Okula vaktinde yetişmemiz için sabahleyin kaçta kalkmalıyız ve nasıl hazırlanmalıyız? (Temizlenmek, giyinmek, kahvaltı.)

b) Okul yolunda: Yolda raslanan insanlar ve görülen şeyler. Yolda nasıl yürümeliyiz? Okula vaktinde yetişmek için ne yapmalıyız?

c) Dersler bitince eve dönüş ve eve döndükten sonra yaptıklarımız: Oyun, evdekilere yardım, dersleri hazırlamak, vaktinde yatmak.

Eğitsel sonuçlar: Okula zamanında yetişmek için vaktinde kalkalım. Evde uyuyanları uyandırmıyalım. Kendi işlerimizi kendimiz görelim. Okul yolunda boş yere vakit geçirmiyelim. Evdekilere yardım edelim. Ertesi sabah için her şeyimizi hazır bulunduralım. Erken yatıp erken kalkalım.

8 — SONBAHARDA ÇOCUKLARIN OYUNLARI

Bahçede, mahallede, kırdada oynanan oyunlar. (Okulun bulunduğu çevrede sonbaharda ne gibi oyunlar oynanıyorsa bunlar üzerinde teker teker durulacak ve bu oyunlar çocuklara ayrıntılarıyla anlatılacaktır. Bunlardan uygun görülenler okul bahçesinde veya yakınındaki kırdada çocuklara oynatılacaktır.) Oyun arkadaşlığı, oyun nizamına uymak ve arkadaşlarla iyi geçinmek.

Eğitsel sonuç: Oyunda mızıkçılık etmiyelim.

9 — OKULDA

a) Derse girmeden önce (teneffüsanede) toplanma, konuşmalar ve oyunlar.

b) Zil çalıyor! Okulda nasıl çalışıyor ve neler öğreniyoruz?

c) Çok şen geçen bir teneffüs.

d) Şimdiye kadar okulda beraber neler yaşadık ve neler yaptık? (Geriye bakış.)

Eğitsel sonuçlar: Okula vaktinde gelelim. Derslerimizi günü gününe öğrenelim. Arkadaşlarımıza daima yardıma hazır olalım. Okulda bir şey unutmuyalım. Bulduğumuz eşyanın sahibini arıyalım. Bizim kaybolan eşyamızı bulup getirene ve her türlü yardım ve iyiliğe karşı teşekkürü unutmuyalım.

10 — BAKKAL VEYA AKTAR DÜKKÂNINDA

Evimize en yakın olan veya alış veriş ettiğimiz bir dükkânın gözden geçirilmesi:

a) Dükkân nerededir? (Bulduğu sokak. Dükkânın müstakil veya bir bina altında bulunduğu.)

b) Dükkânın dışardan görünüşü: Kapısı, camekânları.

c) Dükkânın iç görünüşü: Satılan şeyler. Bunlardan bazılarının biçimleri, renkleri, (yenenler için) tatları ve kokuları. Tane ile, kilo ile, litre ile satılan şeyler.

d) Dükkâncı: Kıyafeti, nasıl iş gördüğü. Dükkâncı ile alıcılar arasında konuşma.

e) Biz bakkal veya aktardan neler satın alırız? Bunların içinde faydalı ve zararlı olanlar.

f) Para çeşitleri. (Sınıfta bir dükkân meydana getirilmesi. Alış veriş oyunu.)

g) Okulumuzdaki kooperatif. Neler ve nasıl satılıyor?

Eğitsel sonuçlar: Alış veriş ederken sıramızı bilelim. Veresiye alış veriş yapmıyalım. Geri para aldığımız zaman iyi sayalım ve fazla para verilmişse dükkâncıya geri verelim, eksikse farkı isteyelim. Abur cubur şeyler için lüzumsuz yere para harcamıyalım.

11 — KIŞ GELİYOR

- a) Son zamanlarda havalarda görülen değişiklik, ilk kış belirtileri, rüzgârlar, çiy ve kırağı, yağmur, sulu kar...
- b) Okulda kış hazırlıkları.
- c) Evde kış hazırlıkları: Evin tertibinde değişiklik, kışın giyilen elbise, çamaşır ve kunduraların hazırlanması. Sobaların kurulması. Odun, kömür tedariki... Kış yiyeceklerinin hazırlanması.

Eğitsel sonuçlar: Yağmurda sokakta dolaşmıyalım. Islak elbiselerimizi üzerimizde kurutmıyalım. Çamurlu ayakkaplarımızla evi ve okulu kirletmiyelim. Kunduralarımızı kendimiz temizleyelim ve boyıyalım. Evdeki işlere yardım edelim.

12 — YENİ YIL

- a) Yeni yıl: Geçen yıl bu zamanlarda nerede idik? Yılbaşı gecesi.
- b) Sınıfımıza asılan yeni takvim, bunun anlattıkları.
- c) Günlerin adları, hafta.
- d) Zamanımızı haber veren saat, çeşitli saatler. (Saatin okunması: Saat başları.)

Eğitsel sonuç: Zamanımızı iyi kullanalım. Lüzumsuz işler için zaman harcamıyalım.

13 — EVDE OYUN

- a) Artık havalar soğudu, evde oynadığımız oyunlar. Oyuncaklarımız: Bebekler, küçük ev eşyası, top, yapı oyuncakları, kendiliğimizden yaptığımız oyuncaklar. Resimli kitaplar ve dergiler.
- b) Büyük annemizin anlattığı masallar, bilmece...

Eğitsel sonuçlar: Oyuncaklarımızı iyi kullanalım. Oyunumuz bittikten sonra onları toplayıp yerine koyalım. Oynanması gereken şeylerle oynamıyalım.

14 — DIŞARDA KIŞ EĞLENCELERİ

Gözlemler: Kar, kuşlar.

- a) Kış geldi. Şimdi nasıl giyiniyoruz?

b) Kar yağıyor. Kar, kartopu oynamak, kızak kaymak, kardan adam yapmak.

c) Kışın hayvanlar. Çocuklar kuşlara nasıl yardım edebilirler? (Kuşlara yardım tertibatı.)

Eğitsel sonuçlar: Kızak kayarken, kartopu oynarken zararlı olmuyalım. Islanmış elbise ile dışarda kalmıyalım.

15 — EVDE KIŞ EĞLENCELERİ

a) Sıcak odamız. Ocak, mangal veya sobamız. Büyük yapılarda kalorifer. Bunlar için lüzumlu olan şeyler. (Mangal veya soba yakma yollarının öğretilmesi. Bu işlerde çocukların yapacakları yardımlar.)

b) Annemiz kış geceleri ne işler görür: Bizim için blüz, kazak, yün elbise, başlık, çorap... örüyor; çamaşır ve elbise dikiyor. Bu işler için gerekli şeyler. Biz de bebeklerimiz için elbise dikelim.

c) Evin öteki büyükləri neler yaparlar?

d) Çocuklar nasıl vakit geçirirler? Okulda olan bitenlerin evdekilere anlatılması. Öğretmenin verdiği ödevlerin hazırlanması. Oyun.

e) Ninemizin anlattıkları... (Masallar, bilmeceler.)

f) Mısırbuğday pişirmek (çevreye göre kış geceleri yenen şeyler.)

g) Ziyaretler, (varsa) gramofon ve radyo. Mümkün olduğu kadar ödevlerimizi gündüz ışığında hazırlıyalım.

Eğitsel sonuçlar: Ateşle oynamıyalım. Yangına sebeb olmaktan sakınalım. Evin büyüklerine saygı gösterelim. Küçüklerimizi hoş görelim. Misafir çocuklarına karşı iyi davranalım ve onlara hoş vakit geçirtmeye çalışalım.

16 — GÜNDÜZ VE GECE

a) Hava kararınca: Odamızı nasıl aydınlatırız? Annem lâmbayı yakıyor. Çeşitli ışıklar. Gaz lâmbasını nasıl yakmalı? (Sınıfta deney.)

b) Gökyüzünde ışıklar: Ay ve yıldızlar.

c) Gece çalışan insanlar. Gece dolaşan hayvanlar. (Köpekler, fareler, sansarlar...)

d) Yatmadan önce ertesi sabah için hazırlıklar. (Okula götürülecek eşyanın hazırlanması.)

Eğitsel sonuçlar: Yatmadan önce el, yüz, diş ve ayaklarımızı-

zı yıkıyalım. Vaktinde yatalım. Elimizde lâmba ile dolaşırken dik-
katli olalım. Sıyrılmış, açık elektrik telleri ve priz ile oynamıyalım.

17 — EVİMİZDEKİ HAYVANLAR

a) Kedimiz: Kedi çeşitleri. (Büyükük ve renklerine göre.) Ke-
di yavruları. Bunların nasıl oynadıkları. Annelerinin bunlara nasıl bak-
tığı. Kedimizin sağlığı ve temizliği. Kedinin fare ve kuşlara karşı duru-
mu. Kedimize ne yediririz?

b) Köpeğimiz: Köpeğimiz gündüzleri ne yapar? Köpek neler
yapabilir? Köpek çeşitleri. (Çocukların gördükleri köpekler üzerinde du-
rulur.) Köpeğe nasıl muamele etmeliyiz? Köpekle kedi arasındaki iliş-
ki. Sokakta köpekle gidilirken alınacak tedbirler. Kuduz hayvanlardan
korunma.

c) Kuşumuz: Kuşumuzun görünüşü, ötmesi, hareketleri, neler
yediği. (Kuşun cinsine göre.)

d) Evde bulunan kümes hayvanları ve saire.

e) Yardımcımız olan muhtelif hayvanlar (at, eşek, sığır, davar
ve saire). Bunların bakımında, korunmalarında ve kullanılmalarında ço-
cukların yardımları.

Eğitsel sonuç: Hayvanlara iyi muamele edelim ve onlara iyi ba-
kalım.

18 — HASTALIKLAR

a) Arkadaşlarımızdan ve ailemizden hasta olanlar. Geçirdiğimiz
hastalıklar. (Çocukların kendi geçirdikleri hastalıklarla ilgili serbest an-
latmaları.)

b) Doktor geliyor. Dışardan çağrılan doktorlar. Doktor nasıl
muayene ediyor? Reçete. Önemli hastalıklarda muhakkak doktora baş-
vurmalıdır.

c) Hükümet veya belediye doktorunun odasında: Bunların ö-
devleri. Odalarının görünüşü.

d) Eczanede: Eczanenin öteki dükkânlardan farkı. Eczacı. İlâçlar.

e) Hasta bulunan bir evde çocuklara düşen ödevler. Hastalığa
tutulmamanın yolları.

Eğitsel sonuçlar: Hasta olmamıya çalışalım. Evde hasta ol-

duğu zaman gürültü yapmıyalım. Yardıma hazır olalım. Bulaşıcı hastalığa tutulanlarla temas etmiyelim.

19 — VÜCUDUMUZ:

- Vücudumuzun ayrı ayrı kısımları ve adları. Sağ ve sol.
- Vücudumuzun temiz tutulması. (Temizlenme yollarının öğretilmesi.) Mendil kullanalım.
- Temiz havanın ve güneşin sağlığımız üzerine etkisi.

Eğitsel sonuçlar: Sık yıkanalım, her sabah ve akşam yüzümüzü, her akşam ayaklarımızı yıkayalım. Dişlerimizi sık sık fırçalayalım.

20 — İLKBAHAR GELİYOR

- Bahar geliyor. Gündüzler uzuyor. Havalar biraz ısındı.
- Kırlar yeşilleniyor. Ağaçlar tomurcuklanıyor. İlk çiçekler (çevreye göre.)
- Evde bahar temizliği.
- Giyecelerimizde değişme.

Eğitsel sonuçlar: Park ve bahçeler gibi hepimizin malı olan yerlerde kendi bahçemizde olduğu gibi hareket edemeyiz. Bitkileri ve çiçekleri koparmıyalım. Açık havadan faydalanalım. Kışlık elbiselerimizi değiştirmekte ihtiyatlı olalım.

21 — POSTA

- Babam birisine mektup yazacak: Kime, niçin mektup yazılır? Mektup yazmak için nelere ihtiyaç vardır? (Kalem, mürekkep, kâğıt, zarf, kurutma kâğıdı.)
- Biten mektubun zarfa konması, zarfın üzerine yazılacak yazı (adres), pul yapıştırmak.
- Postanede.
- Mektubun seyahati.
- Postacı.
- Biz de bir mektup yazalım. (Sade ve sıfıfça olacak.)
- Postacılık oyunu. (Sınıfta iskemle gibi basit eşya yardımı ile.)

Eğitsel sonuçlar: Mektup zarflarının üstünü düzgün ve okunaklı yazalım. Postanede mektup atarken sıraya girelim. Zarfın arkasına kendi adresimizi yazmayı unutmayalım. Postacımızı kapıda bekletmiyelim.

22 — MİSAFİRLİK

- Bugün bize misafir geliyor. Kimler gelebilir?
- Misafirlerin rahat etmeleri ve memnun kalmaları için evde yapılacak hazırlıklar.
- Annemin mutfakta pişirdiği, hazırladığı şeyler.
- Misafirler geliyor. Onların karşılanması.
- Misafir çocuklar. Bunlara nasıl muamele etmeliyiz?
- Biz birisini ziyarete gittiğimiz zaman nasıl hareket etmeliyiz?

Eğitsel sonuçlar: Misafirleri güleriyle karşıyalım. Misafir çocuklarına iyi muamele edelim.

23 — İLKBAHAR GELDİ

- İlkbahar geldi. Her taraf yeşillendi. İlkbahar çiçekleri.
- Kuşlar yeniden cıvıdamaya başladılar. Bunlar artık yiyeceklerini kolaylıkla buluyorlar. Kuşlar bütün gün ne yaparlar?
- Leyleklerin ve başka göçmen kuşların gelmeleri ve yuva yapmaları.
- Kümes hayvanları ve bahar.
- Kuzular, oğlaklar ve saire.
- Karıncalar, kelebekler, arılar, sinekler ve saire.

Eğitsel sonuçlar: Kuşlara zarar vermiyelim. Zararsız hayvanları öldürmiyelim.

24 — 23 NİSAN BAYRAMI

- Okulumuzda ve sokaklarda bayram hazırlığı.
- Çocuk Bayramı. Bayram duyuları. (Çocukların, gördükleri ile ilgili serbest anlatmaları.)
- Bundan önce kutladığımız bayram. (Cumhuriyet Bayramı.)

Eğitsel sonuçlar: Bayram günlerinde temiz giyinelim. Arkadaşlarımızın neşesine biz de neşe katalım. Bayrağımıza saygı gösterelim.

25 — BAHAR GEZİNTİSİ

Okul veya sınıfça bir gezme yerine yapılacak gezinti vesilesiyle:

- Gezinti hazırlığı: Yiyeceklerin ve beraber götürülecek şeylerin hazırlanması. (Birlikte bir uçurtma yapılması.)
- Gezintilerde nasıl giyinmeli?
- (Bir taşıttan faydalanılıyorsa) Tiren, vapur veya otobüste.
- Kırda oynadığımız oyunlar. Uçurtma.
- Dönüş.

Eğitsel sonuçlar: Bitkileri yolmalıyım.

26 — YAZ GELİYOR

- Havalar ısındı. Sokaklarda toz. Tozun zararları. Sokakların sulanması.
- Evde ve okulda yaz hazırlıkları: Badana, temizlik, bağa, bahçeye, deniz kenarına, yaylaya göç hazırlıkları.
- Gündüzler ve geceler.

Eğitsel sonuçlar: Tozlu yerlerde oynamıyalım. Terli terli çok su içmiyelim.

27 — 19 MAYIS BAYRAMI

- Bayram hazırlıkları:
- Gençlik ve Spor Bayramı için hazırlanan ablalarımız, ağabeylerimiz ve tanıdıklarımız.
- İyi hava ve sporun faydaları.
- Bayram duyuşları.

Eğitsel sonuçlar:..Sağlıklı ve kuvvetli olmak için spor yapmalıyız.

28 — YAZ

- Bazan havalar çok sıcak oluyor. Sokaklarda toz, sokakların sulanması.
- Biz artık gölgelik yerlerde oynuyoruz. Bahçelerde ve parklarda meyva ağaçları, güller ve başka çiçekler, bunların renkleri, şekilleri, kokuları...

- c) Çayırlarda otlar, tarlalarda ekinler, kır çiçekleri.
d) Fırtına, yağmur. (Gözlem.)

Eğitsel sonuçlar: Bir oturuşta çok meyva yemiyelim. Meyvaları yıkıyarak yiyelim.

29 — DERS YILI SONU

a) Ders yılı bitti. Okul sonbaharda açılmıştı. Sonbaharın arkasından kış gelmişti. Bunu ilkbahar kovalamıştı. Şimdi yaz geldi. Dört mevsimin özellikleri.

b) Tatil başlıyor. Tatilde nereye gideceğiz? Çocuklar nasıl dinlenmelidirler? Güneş, hava ve suyun sağlığımız üzerindeki etkisi.

c) Tiren, otobüs, vapur ve uçakla seyahat edecek olanlar. Tatili köylerde geçirecek olanlar. Ürün kaldırma.

Eğitsel sonuçlar: Bu yıl çok çalıştık; yazın dinleneceğiz. Açık havadan, denizden, dereden, gölden, ormandan faydalanacağız.

30 — SON HAFTA

a) Bu yıl için her birimiz ne kadar büyüdük? Kilomuz arttı mı? (Yıl sonu ile ilgili ölçmeler.) Neler öğrendik, ne kadar kitap okuduk? (İlk yazıların, resimlerin gözden geçirilmesi.) Sınıfta kurulan arkadaşlıklar. Yıl içinde kimler geldi, kimler ayrıldı? Yılın en iyi geçen gün ve saatleri, üzüntülü zamanlar. Öğrendiğimiz en güzel şarkı ve oyunlar. Bunları söyleyelim ve oynayalım.

b) Sınıf veya okul sergisi hazırlıkları.

c) Öğrendiklerimizi unutmamak ve yeni yeni şeyler öğrenmek için tatilde ne yapmalıyız?

d) Karnelerimiz.

e) Neşeli, sağlıklı ve faydalı tatil geçirme dilekleri.

Eğitsel sonuçlar: Okulda geçirdiğimiz bir yıl içinde birçok bilgiler edindik. Bunun için öğretmenimize ve bizi okula gönderen ailemize teşekkür borçluyuz.

Bu Hayat Bilgisi konularından köy hayatı dışında kalanların köylerde işlenmesine lüzum yoktur. Buna karşılık köy okullarında aşağıdaki konular üzerinde ayrıca durulacaktır:

1 — Okul açılışının çocuklar, analar, babalar, mahalle ve köy halkıyla birlikte kutlanması, bayrak çekilmesi. (İmkân olursa bu tören davul zurna ile yapılacaktır.) Okul hayatının başlaması.

2 — Köyde komşuların birbirlerine bağlılığı ve yardımları.

3 — Hepimiz için çalışanlar: Çoban, sığırtmaç, ırgat, korucu. Bunlarla olan münasebetlerimiz.

4 — Yardımcılarımız: Yardımcımız olan çeşitli hayvanlar. Bunların bakımına, korunmalarına ve kullanılmalarına çocukların yardımları.

5 — Köyümüzün varlıkları: Evleri, damları, suyu, kuyuları, çeşmeleri, pınarları, yolları, köyümüzün meydanı, köy odaları, ağaçlığı, koruluğu, harman yerleri, çamaşırlığı, değirmeni, hamamı, tarlaları, bağları, bahçeleri, merası, dereleri, tepeleri, dağları... (Hangisi varsa bunlardan mümkün olanlarının gezdirilmesi, yanına gidilmesi mümkün olmayanlarının da uzaktan gösterilmesi.)

6 — Köyümüzde çalışarak elde ettiğimiz ürünler: Bunların adları, çeşitleri, kullanıldıkları yerler, bunları elde etmek için ne yapıldığı. Bu işlerde faydalandığımız araçların adları. (Neler varsa.) Değirmen.

7 — Köyümüzden askere gidenleri uğurlama. Askerlik oyunu. Biz askerleri severiz.

SINIF II

1 — OKULA DÖNÜŞ

a) Tatil bitti, okulumuz yeniden açıldı. Tatil ne kadar sürdü? (Tatilin başlama ve bitim tarihleri.) Okula başlayalıdan beri tam bir yıl geçti.

b) Yeni dersanemiz. Dersanemizin büyüklüğü, şekli, içinde bulunan eşya. Ön, arka, sağ ve sol duvarlar, tavan ve döşeme. (Ön, arka, sağ, sol, alt, üst kavramlarının kuvvetlendirilmesi.) Dersanemizin evdeki odamızla ve değişmişse geçen yılki dersanemizle karşılaştırılması.

c) Dersanemizi, içinde rahat çalışılacak ve göze güzel görünecek bir hale koyalım. (Sıralara ve sınıfın diğer eşyasına verilecek şekil, duvarların süslenmesi ve bu süslerin temiz tutulması, saksılar.) Dersanemizde temizlik ve düzeni korumak için nasıl hareket edelim?

d) Sınıfımıza yeni gelen ve sınıfımızdan ayrılan arkadaşlarımız. Kaç kişi olduğumuz.

e) Her birimiz için gerekli okul eşyası.

Eğitsel sonuçlar: (Sınıf: I. DERSANEMİZ ve OKULUMUZ konularında olduğu gibi.)

2 — TATİLİ NASIL GEÇİRDİK?

a) Tatilimizi nerede ve nasıl geçirdik? (Öğrencilerin tatil yaşamalarıyla ilgili serbest anlatmaları.) Taşıtlar. Seyahat etmenin ve hava değiştirmenin iyilikleri. Boyumuzda ve ağırlığımızda olan değişiklik. (Çocuklar ölçülecek ve tartılacak.)

b) Tatilimizi nerede geçirdik? Hısım ve akraba münasebetleri. (Bu vesile ile anne, baba, abla, ağabey, kız ve erkek kardeşler, büyük anne ve baba, amca, hala, teyze, dayı, yeğenler, enişte, yenge... kavramları üzerinde durulacaktır.)

c) Annemizin, hısım ve akrabamızın meslekleri; çeşitli meslekler. Herkes bir iş tutmalıdır.

d) Şehirde tatil nasıl geçirilir? (Gezintiler, oyunlar, sporlar...)

Eğitsel sonuçlar: Hısım ve akrabamızı tanımalı, onları sevmeli ve saymalıyız. Gezinti, oyun ve spor, temiz hava sağlığımız için çok faydalıdır.

3 — SONBAHAR GELDİ

a) Artık yazın olduğu gibi ceketsiz dolaşamıyoruz. Yaz bitti, sonbahar geldi. Havalar serinledi. Şimdi güneş daha geç doğuyor, daha erken batıyor. (Yazla karşılaştırma.)

b) Sokaklarda sonbahar: Yaprakların sararması ve dökülmesi. Çöpçüler şimdi hiç durmadan sokakları süpürüyorlar. Yapraklarını dökmeyen bitkiler. Bulduğumuz yeri terk eden göçmen kuşlar.

c) Okul bahçesinde, çayırda, tarla ve ormanlarda sonbahar. (Gezinti ve gözlem ödevleri.)

d) Rüzgâr ve uçurtma: Rüzgâr bazan bizi rahatsız ediyor. (Sokaklarda toz, kapı ve pencerelerin çarpması.) Fırtına, rüzgârın yönü, (Rüzgâr oku), şiddeti. Rüzgâr çok şiddetli esmezse uçurtma uçurabili-

riz. Çeşitli uçurtmalar. (Büyükük, renk, biçim.) Uçurtmanın nasıl uçtuğu.

Eğitsel sonuçlar: Havalara serinledi. Giyeceklerimize dikkat edelim. Soğuk almamıza ve hastalanmamıza çalışalım.

4 — PAZARDA SONBAHAR

Gezinti: Pazar yerinde.

a) Pazara haftanın hangi gününde ve günün hangi saatinde gitmeli? Kaşaba veya şehrimizde başka günler pazar kuruluyor mu? Kuruluyorsa hangi günler, nerelerde? Pazar kurmanın faydaları.

b) Pazar yerinde satılan şeyler, sebze ve meyva çeşitleri. (İlkbaharda satılanlarla karşılaştırma.) Satılan eşyanın pazar yerine ne suretle getirildiği.

c) Pazar yerinin belirli yerlerinde bulunan satıcılar. (Zahireciler; sebze ve meyva satanlar; yağ, baharat ve saire satanlar.) Bunların dük-kâncıklarının, işportalarının şekilleri, sattıkları eşyanın neler içinde bulunduğu, tane, kilo ve litre ile satılan şeyler.

d) Pazarda görülen insanlar: Satıcılar (pazar satıcıları, köylüler), müşteriler, hamallar, polisler...

e) Alış veriş: Pazar yerinde duyulan sesler, konuşmalar. Tatma; sayma, ölçme ve tartma. Para.

Eğitsel sonuçlar: (Sınıf: I. ÇARŞIDA VEYA PAZAR YERİNDE SONBAHAR konusunda olduğu gibi.)

5 — CUMHURİYET BAYRAMI

a) Okulda ve dışarda bayram hazırlıkları (sınıfın süslenmesi).

b) Niçin bayram yapıyoruz? Bu yıl Cumhuriyetin kaçınıcı yıldır? Biz Cumhuriyet çocuklarıyız. (Kendi yaşımızı büyüklerin yaşlarıyla karşılaştırma.)

c) Gözlem ödevi: Cumhuriyet şenlikleri, Cumhuriyet Meydanı, askerler, geçit töreni, uçaklar, fener alayları... (Gözlem sonuçlarının sınıfta değerlendirilmesi.)

d) Atatürk ve İnönü kimdir? Bunların hal tercümelere. (Duyulanlar üzerinde konuşma, ilgili kitap ve yazıların okunması.)

e) Öteki ulusal bayramları hatırlama.

Eğitsel sonuçlar: Bayrağımıza ve Cumhuriyeti kuranlara saygı gösterelim.

6 — KIŞ HAZIRLIKLARI (1)

a) Havalar soğumaya başladı. Evlerde sobaların kurulması, mangal ve sairenin hazırlanması. (Çevreye göre.)

b) Şehir, kasaba ve köylerde yakacak tedariki. Bunların satıldığı veya tedarik edildiği yerler. Evlere taşınması. Kok kömürü, linyit, odun kömürü, odun, tezek. Bir maden ve bir ağaç kömürü parçasının anlatıkları. (Kısaca bunların nasıl elde olunduğu). Bunların daha ziyade hangi işler için kullanıldığı. Odun çeşitleri. Yakmaya elverişli iyi bir odunun vasıfları. Sobaların, ocakların temizlenmesi.

c) Okulda kış hazırlıkları: Sınıfımızın sobası nasıl kuruldu? Okula gelen odun ve kömür. Bunların parasını kim verir?

d) Ev için kışlık yiyeceklerin alınması veya hazırlanması. (Çevreye göre.)

Eğitsel sonuçlar. Kışın ısınmak için odun ve kömüre muhtacız. Bunları idareli kullanalım.

7 — KIŞ HAZIRLIKLARI (2)

a) Kışın üşümemek için iyi giyinmek zorundayız. Kışa mahsus giyecekler. Yün fanilâ, çorap, başka kışlık çamaşırlar; kışlık elbise, eldiven, palto, başlık... Kışlık kunduralar. Annemin ördüğü yeni bir kazak, çorap, eldiven...

b) Eskilerin onarılması. Bu işler için lüzumlu şeyler: İğne, tığ, şiş, dikiş makinesi; çeşitli iplikler (pamuk, yün, bunların zenkleri...)

c) Babam bana bir palto (elbise) alıyor: Elbiseci dükkânında. (Gözlem ödevi.) Dükkânın dışardan ve içeriden görünüşü. Burada satılan şeyler. Bunların fiyatları.

d) Babam bana bir elbise (palto) yaptırıyor. Terzi dükkânında (Gözlem ödevleri.) Dükkânın iç ve dış görünüşü. Terzinin kullandığı araç ve gereçler: Mezura, çeşitli kumaşlar, iğneler ve iplikler, dikiş makinası, ütü. Prova. Bir metre elbiselik kumaşın fiyatı. Terzi bir elbiseyi kaçça diker?

e) Yeni ayakkaplarım: Kunduracı dükkânında. (Öncekiler gibi).

- f) Yeni şapkam: Şapkacı dükkânında.
 g) Giyeceklerimizi nasıl iyi kullanabiliriz: Çamaşırların ve elbiselerin, kunduraların uzun zaman dayanması, güve ve saireden korunması için yapılması gereken şeyler. Tutum.

Eğitsel sonuçlar: Giyeceklerimizi mümkün olduğu kadar uzun müddet kullanmalıyız.

8 — IŞIK VE ATEŞ

a) Artık çabuk akşam oluyor. Okul açıldığı zaman kaçta güneş batıyordu? Şimdi kaçta batıyor? Saat. Çeşitli aydınlatma araçları: Bizim kullandıklarımız, babamızın veya dedemizin çocukluğunda kullanılan aydınlatma araçları. Kibrit.

b) Çevrede kullanılmakta olan aydınlatma araçlarının en idareli ve zararsız olarak kullanılması yolları. (Sınıfta yapılacaktır.) Kibriti nasıl yakmalı?

c) Evimizdeki ocak, mangal veya soba: Bunların şekilleri, ayrı ayrı kısımları, bunlarda odun veya kömürün nasıl yakılacağı. (Sınıftaki sobanın nasıl tutuşturulacağı üzerinde durulacaktır.) Isınma ile ilgili sağlık bilgisi. Sıcakölçer (tersometre). Odamızın, dersanemizin sıcaklığı. Yakıtlarda tutum. (Varsa kalorifer.)

Eğitsel sonuçlar: Ateşle oynamayalım. Ocak, mangal veya sobaya çok yaklaşmayalım. Sıcak bir yerden soğuşa çıkarken arkamıza bir şey giyelim.

9 — ARTIRMA VE YERLİ MALI.HAFTASI

a) Okulumuzda ve dışarda hazırlıklar. Okula ve caddelere asılmış olan afişler. Vitrinlerin süslenmesi.

b) Tören (gözlem).

c) Gazete ve dergilerimizde bu konu ile ilgili yazılar.

d) Bu haftanın bize öğrettikleri. Artırma, bir alışma işidir, buna küçük yaşta başlayalım. Kimlerin kumbarası var? Biz de bir kumbara alalım.

Eğitsel sonuçlar: Ürünlerimizi çoğaltalım. Yerli malı kullanalım; kendi malımızdır, iyi ve dayanıklıdır, besleyicidir. Böyle yapmak ödevimizdir.

10 — İLK KAR

- a) Kar yağıyor (gözlem). Bir kar parçasının gözden geçirilmesi. Bir kar parçasının anlattıkları. (Basit bir şekilde.)
- b) Evimizin, dersanemizin penceresinden görülen manzara.
- c) Sokakların karlı hali. Caddelerdeki karın kürelenmesi. Belediyemiz ve kış.

Eğitsel sonuç: Hepimiz damlarımızdaki, evlerimizin ve okulumuzun önündeki karı kürelemeliyiz.

11 — YENİ YIL

- a) Eski yıl bitti. Geçen yıla bir bakış. (Yılın önemli olayları.)
- b) Yeni takvimimiz: Gün, hafta, ay ve yıl. Ayların adları. Mevsimler. Bunları gösteren çeşitli canlandırma araçları. (Şeritli diyaframlar.) Takvimden neler öğrenilir? (Sınıfın takvimi üzerinde inceleme.) Çeşitli takvimler.
- c) Yaşlarımız; her birimiz, bu geçen yıl gibi kaç yıl geçirmiştir? (Yaş şeridi.) Kardeşlerimizin, anne, baba, büyükanne ve babalarımızın yaşları. Okulumuz kaç yıl önce yapılmıştır?
- d) Saat: Sınıfımızın saati. Saat nasıl okunur? (Sınıfın saati, okul müzesinden tedarik olunan bir saat kadranı ve her öğrencinin vücudunda getirdiği basit saat kadranları üzerinde.) Dakika ve saniye. (Bir dakika sessiz durularak bu müddetin duyurulması.) Vaktin değeri. (Hayattan alınmış misaller üzerinde.) Çeşitli saatler.

Eğitsel sonuç: Vaktimizi boş geçirmiyelim.

12 — DIŞARDA KIŞ EĞLENCELERİ

- a) Kartopu oynamak: Oynarken nelere dikkat etmeliyiz? (Kartopu elde veya su ile buz haline getirmemek; kartopunun içine taş gibi sert maddeler koymamak, karşısındakinin başına ve yüzüne atmamak, bir kişiye kartopu atanlara katılmamak.)
- b) Kardan adam yapmak: Kardan adamın nasıl yapılacağı ve bunun için neler kullanılacağı. (Birlikte bir kardan adam yapmak.) Kardan adam ve güneş. Buzun ve karın su haline geçmesi. Su, kar ve buz.
- c) Kızak kaymak: Benim kızığım. (Serbest öğrenci anlatmalarına.)

rı.) Çeşitli kızaklar. Bir kızığın önemli parçaları. Kızak nasıl kayar? Kayarken dikkat edilecek cihetler. Atlı kızaklar, kızakla insan ve eşya taşınması. (Çevreye göre.)

d) Kayak, kayakçılar, kayakla kaymak. (Çevrede varsa.)

Eğitsel sonuçlar: Kartopunu buz haline getirmiyelim. Karşımızdakinin başına ve yüzüne kartopu atmıyalım... Kızak kayarken düşmemiye ve insanlara çarpmamıya dikkat edelim. Herkesin geçtiği yollarda kaymıyalım. Yollardan gelen geçenlere kartopu atmıyalım.

13 — KIŞ EĞLENCELERİ

Kışın geceler daha uzundur. Gece ve gündüz. Gece ve gündüzün ayrı ayrı mevsimlerde uzunluğu.

a) Sıcak odamızda. (8 inci "IŞIK ve ATEŞ" konusunun incelenmesi sırasında elde edilen bilgilerin hatırlanması.)

b) Kışın geceler uzun olduğu için vaktimizin bir kısmını eğlenmekle geçiririz. Masal ve hikâyeler, birlikte okunan kitaplar, bilmecele ve çeşitli oyunlar. (Nezih oyunlar üzerinde durulacaktır.) Müzik, gramofon ve radyo.

Eğitsel sonuçlar: (Sınıf: I. MİSAFİRLİK konusunda olduğu gibi.)

14 — YANGIN.

a) Yangın neden çıkar? (Çocukların kendi gözlemlerine ve yaşmalarına dayanan serbest anlatmalar.) Yangın olmaması için dikkat edilecek cihetler. Yangın başlangıcı. Ateş söndürmek için ilk başvurulacak çareler. Hangi çeşit evler için yanma tehlikesi çoktur.

b) Yangın söndürme teşkilâtı: İtfaiye. İtfaiye erlerinin kıyafetleri, kullandıkları araç ve gereçler. (Kancalar, merdivenler, arozözler, hortumlar ve kamyonlar.) İtfaiye merkezi: Binanın görünüşü, yangın haber verme tertibatı, itfaiyenin talimleri ve yangın söndürme çalışmaları. (Gezintilere, gözlem ve araştırma ödevlerine, yahut çocukların eski gözlemlerine dayanılarak.)

c) Yangından çıkanlara yardım.

d) Okulda yangın çıkarsa yapılacak işler. Okulda yangın söndürme tertibatı. İtfaiyeye nasıl haber verilir? (İtfaiyenin telefon numarası.)

Eğitsel sonuçlar: Yangın olmaması için dikkatli bulunmalıyız. Yangını evin sahiplerine, polise, gerekirse itfaiyeye haber vermeliyiz. Evi yananlara yardım etmeliyiz.

15 — KIŞ VE HASTALIKLAR

a) Hasta olmamak için vücudumuza iyi bakmalıyız. Sağlık en büyük nimettir. Kışın insanlar daha çok hasta olabilir. Kışın sık görülen hastalıkları: Grip, bronşit, anjin... (Bu hastalıklara tutulan çocukların serbest anlatmaları.)

b) İnsan hasta olduğunu nasıl anlar? (Ateş, kırıklık, öksürük, ağrılar, insanın sıcaklık derecesi.) Termometre ve bundan faydalanma. (Sınıfta çocuklara kullandırılacak.)

c) Kışın hasta olmamak için ne yapmalıyız? Üzerinde durulan hastalıklarla ilgili belli başlı ilâçlar. Bunların kullanılması yolları. Evdeki ecza kutu veya dolabımız. Eczane.

d) Evde hastaya bakım. Bu işte bize düşen ödev.

e) Hastane: Hangi hastalar hastaneye giderler? Hastanenin ayrı ayrı kısımları, bunların iç görünüşleri. Hastanede hastalara bakım. (Hastanede yatmış veya hasta ziyaret etmiş olan çocukların dinlenmesi.)

f) Dişçide: Dişçinin muayenehanesinin içten görünüşü. Dişçinin kullandığı aletler. Dişçi, dişleri nasıl tedavi eder? (Çocukların kendi gözlem ve tecrübelerinin dinlenmesi.)

Eğitsel sonuçlar: Sağlık en büyük nimettir. Kışın hasta olmamak için iyi giyinelim. Hasta olduğumuz zaman verilen ilâçları alalım. Evde hasta olduğu zaman, onu üzecek hareketler yapmayalım. Daima yarıma hazır olalım.

16 — VÜCUDUMUZ:

a) Vücudumuzun başlıca kısımları: Baş, gövde, kol, ve bacaklar. El ve ayaklarımız. Başın bölümleri: Saçlar, alın, yanaklar, gözler, burun, ağız, dişler, dil, çene, kulaklar, boyun ve ense. El ve ayağın bölümleri.

b) Başlıca iç organlarımız ve bunların kısaca görevleri: Kalb, ciğerler, mide ve barsaklarımız. (Çocukların anlayacakları tarzda.)

c) Beş duyu.

d) Çalışma ve dinlenme: Çalışmanın ve hele bedenle çalışmanın iyilikleri. Aralıksız çalışmanın mahzurları. Günlük çalışma ve dinlenme zamanları. Uyku ve bunun sağlığımız için önemi. Çocuklar kaç saat uymalıdır? Yıllık tatil ve izinler.

e) Sakat insanlar. Bunlar karşısındaki durumunuz.

Eğitsel sonuçlar: Her gün lüzumu kadar uyuyalım. Sakat insanlara yardım edelim.

17 — VÜCUDUMUZU KORUYALIM

a) Deri ve gözenekler. El, yüz ve ayak yıkamanın, sık sık sıcak su ve sabun ile yıkanmanın önemi. Yüzme ve güneş banyosu. Nasıl yıkanmalı?

b) Çamaşır, elbise ve kunduralarımız. Mevsime göre giyinme. Çamaşır değiştirme.

c) Diş bakımı: Dişleri yıkama, diş fırçası ve diş macunu (tozu). Dişleri ne zaman ve nasıl fırçalamalı? (Yaptırılarak öğretilecektir.) Dişlerle fındık, ceviz ve saire kırmamalı; ağza çok sıcak veya çok soğuk şeyler almamalı.

d) Saç bakımı: Başı sık sık yıkamak, saçları uzatmamak, uzunca olan saçları taramak. Berber dükkânında neler var?

e) Tırnaklar neden çabuk kirlenir? Tırnak kesmek. Elleri sık sık yıkamak. (Yaptırılarak öğretilecektir.)

f) Gözlerimi nasıl koruyabilirim? Gözlerin, toz, toprak, v.s. gibi yabancı maddelerden korunması. Göze bir şey kaçtığı zaman bunu nasıl çıkarmalı? Gözler üzerine renklerin tesiri. Nasıl okumalıyız?

g) Cimnastiğin iyilikleri.

Eğitsel sonuçlar: Vücudumuzu temiz tutalım. Mümkün olduğu kadar sık çamaşır değiştirelim. Dişlerimizi ve gözlerimizi koruyalım.

18 — ÇAMAŞIR GÜNÜ

a) Bugün bizim evde çamaşır yıkıyor. (Gözlem ödevi.) Çamaşır nerede ve nasıl yıkanır? Bunun için lüzumlu gereçler. Köyün çamaşırılığı. Su, tatlı suyun önemi, sabun, (çevreye göre) kil ve soda. Çamaşırı kim yıkar? Kızlar, çamaşır günü annelerine nasıl yardım ederler?

b) Çamaşırın kurutulması: Çamaşır nerede ve nasıl kurutulur? Çamaşır niçin serilir? Hangi mevsimde, hangi havada ve günün hangi saatlerinde çamaşır daha kolay kurur? Neden?

c) Söküklerin dikilmesi: Bu işi kim ve nasıl yapar? Bunun için kullanılacak araç ve gereçler. Biz de söküklerimizi dikmeye alışalım. (Sıfıfta yaptırılacaktır.)

d) Çamaşırın iyi kullanılması.

e) Çamaşırın ütülenmesi: Çeşitli ütüler, ütü bezi ve tahtası. Ütüyü nasıl ısıtmalı, sıcaklığını nasıl muhafaza etmeli? Çamaşır nasıl ütülür?

Eğitsel sonuçlar: El ve ayaklarımızı, başımızı, boynumuzu ve vücudumuzu sık sık yıkıyalım. Çamaşırlarımızı mümkün olduğu kadar uzun müddet temiz giyelim. Sökük ve yırtıkları onaralım veya anemize haber verelim.

19 — CADDEDE VE SOKAKTA

a) Cadde ve sokaklar; bunlar arasındaki ayrılık. Meydanlar. (Çevreden alınan örnekler üzerinde.)

b) Cadde ve sokaklarda görülen şeyler. (Gözlem ödevi.) Ev ve dükkân sıraları, arsalar, yaya kaldırımı, caddenin taşıtların geçtiği kısmı, ağaç ve çiçekli kısımlar. Caddede ve sokaklarda yol bulmak. Cadde ve sokakların adları; bunları gösteren levhalar; ev ve dükkân numaraları. Tek ve çift numaraların caddenin veya sokağın iki yakasına göre değişmesi. Evle okul arasındaki yollar. (Çocukların bununla ilgili anlatmaları.) Adres.

c) Cadde ve sokaklarda görülen şeyler. (Gezinti.) Çeşitli taşıtlar. (Çevreye göre.)

d) Cadde ve sokaklarda görülen insanlar: (Gözlem ödevi.) Yolcular, günün ayrı zamanlarında cadde ve sokaklarda kalabalık. (Bilhassa işe gidenlerin çok geçtikleri zamanlarla sokakların تنها olduğu gece üzerinde durulacaktır.) Cadde ve sokaklarda çalışan veya bulunan insanlar, yol amesi, gezginci satıcılar, polisler, çöpçüler, tabur halinde geçen askerler...

e) Cadde ve sokakların temizlik, düzen ve emniyetiyle ilgili olanlar. (Gözlem ödevi.) Belediye, temizlik memurları, polis. Cadde ve so-

kakların temizliği ve buralarda asayiş. Çocukların yapmaları ve yapmaları gereken hareketler. Caddelerde çöp atılacak yerler.

f) Cadde ve sokaklarda neler konuşulur? (Gözlem ödevi.) Yol soranlar. (Çocukların bunlara yapacağı yardımlar.) Birbirleriyle karşılaşan tanıdıklar. (Selâmlaşma, konuşma.) Yaya kaldırımını kapatmak. Gezginci satıcılar ve bunlarla alış veriş edenlerin konuşmaları. Gezginci satıcılar nelere dikkat etmelidirler? (Yolları kapatmamak, bağırılmamak.)

Eğitsel sonuçlar: Caddenin bir yakasından öteki yakasına geçerken dikkat edelim. Biraraya toplanıp yolları kapatmayalım. Yaya kaldırımından yürüyelim. Yaya kaldırımının sağından gidelim. Çok hızlı ve çok yavaş yürümiyelim. Yolda kimseye çarpmayalım. Yol soranlara yardım edelim. Sokağa kâğıt, çöp v.s. atmayalım. Sokaklarda oyun oynamayalım. Bağırıp çağırılmayalım.

20 — TAŞITLAR

a) Okula gelip giderken, şehir veya kasabamızın bir tarafından öbür tarafına giderken bindiğimiz veya cadde ve sokaklardan geçerken gördüğümüz taşıtlar. (Çevreye göre, gezinti.) Bunlardan her birinin şekli, büyüklüğü, ne ile işlediği, ne kadar eşya ve insan aldığı, nereler arasında işlediği, hareket yerleri ve bu taşıtların üzerindeki tabelâ ve numaralar.

b) Bu taşıtlarda yolculuk: Taşıtlara binme, sıraya girme — kuyruk olma — taşıtlarda oturulacak ve ayakta durulacak yerler. Herkesin ve bilhassa çocukların yolculuk sırasında dikkat edecekleri noktalar. Taşıtı idare edenler. Bilet ve bilet almak mecburiyeti. Öğrenci pasoları. Taşıttan inerken dikkatli olalım.

c) Eşya taşımaya mahsus taşıtlar. Bunlara eşya yüklenirken ve bunlardan eşya indirilirken dikkat olunacak noktalar. Bazı şehirlerde yük arabalarına ayrılmış yollar.

d) Kaza. Dikkatsizlik yüzünden cadde ve sokaklarda, taşıtlara binerken, bunlarda yolculuk ederken ve taşıtlardan inerken olan kazalar. Taşıtları kullananların dikkat edecekleri cihetler. (Çocukların, gördükleri ve yaşadıkları kazalar hakkında serbest anlatmaları.) Kazalarda yardım.

Not: Önemine göre bu taşıtlardan bir tanesi de başlı başına ayrı bir konu teşkil edebilir.

Eğitsel sonuçlar: Taşıtlara binerken ve bunlardan inerken sıramızı bilelim. Kimseyi itip kakmıyalım. Yaşlılara, kadınlara ve kucağında çocuk olanlara yer verelim. Yolda yürürken, taşıta binerken ve taşıttan inerken, bisikletle giderken dikkatli olalım.

21 — İLKBAHAR GELDİ

- Kış bitti, bahar geldi. Kışla ilgili izlenimlerin hatırlanması.
- Okul bahçesinde bahar. (Bahçede birlikte gözlem.) Havada, bitkilerde ve hayvanların yaşayışında değişiklik. Termometrenin gözden geçirilmesi. Gündüz ve gece.
- Sokaklarda bahar. (Gezinti.) Sokaklardaki ağaçlar ve kuşlar. Bunlardan belli başlıların öğrencilere tanıtılması. Sokakta raslanan insanların giyinişinde değişiklik. Şapkacı ve elbiseci dükkânları.
- Parkta ilkbahar: (Yukarıki esaslar altında baharın buradaki etkileri gözlenecektir.) Hayvan ve bitkileri koruma. Parkta çocukların oyun yerleri ve severek oynadıkları oyunlar.
- Evde ilkbahar temizliği.

Eğitsel sonuçlar: Hayvanlara eziyet etmiyelim, ağaçlara zarar vermeyelim. Parkta çiçek kopartmıyalım.

22 — MEYVA BAHÇELERİNDE VE BOSTANLARDA BAHAR (Gezinti)

- Bahçelerin ve bostanların bahar görünüşü.
- Bahçıvan iş başında: Bahçıvanın, kuvvetlerinden faydalandığı hayvanlar ve kullandığı aletler. Bahçeyi sulama tertibatı.
- Bahçıvanın yetiştirdiği sebze, meyva ve çiçek çeşitleri. Limonluk ve bunun önemi.
- Bahçıvan, yetiştirdiği meyva, sebze ve çiçekleri nerede ve nasıl satar?
- Bahçıvan ailesi.

Eğitsel sonuçlar: Meyvaları hamken koparmıyalım. Başkalarının bahçelerine zarar vermeyelim.

23 — TARLALARDA BAHAR

- a) Kır çiçekleri, ağaçlar, karınca yuvaları, kuşlar, kuzular ve öteki hayvanlar.
- b) Tarlalarda sonbahar ve kış ekinleri. Çiğçinin çalışması. Çiğçinin gücünden faydalandığı hayvanlar ve kullandığı aletler.
- c) Çiğçinin yardımcısı olan öküz, at ve eşek.
- d) Çiğçi ailesi.
- e) Çiğçi, elde ettiği ürünlerden nasıl faydalanır?
- f) Rüzgâr ve yağmur: Rüzgârın etkileri. Yağmur bulutları. Yağmurun iyilikleri.
- g) Dere: Derenin bahar görünüşü.

Eğitsel sonuçlar: Bize zarar vermiyen hayvanlara dokunmıyalım.

24 — ÇARŞIDA VE PAZAR YERİNDE BAHAR:

Annem veya babamla çarşıda veya pazar yerinde. (Gözlem ve araştırma ödevi.) Çarşı veya pazarda baharın izleri. (Bu sınıfın "PAZARDA SONBAHAR" konusunda olduğu şekilde.) Sonbahar ve kışın satılan şeylerle ilkbaharda satılanlar arasında karşılaştırma.

25 — 23 NİSAN BAYRAMI

- a) Bu bayram, bizim bayramımızdır. Niçin bayram yapıyoruz? Büyüklerin anlattıkları. Türkler 23 Nisanı kaçınıcı defa kutluyorlar? (Yaşımızla, büyüklerin yaşlarıyla karşılaştırma.)
- b) Her tarafta bayram hazırlıkları. (Gözlem ödevi.) Sınıfın süslenmesi. Türk bayrağı.
- c) Bayram izlenimleri. (Bayramı seyreden çocukların gördüklerini serbestçe anlatmaları.) Gazete ve dergilerde bayramın akisleri.
- d) Öteki ulusal bayramları hatırlama.

Eğitsel sonuçlar: Bayrağımıza saygı gösterelim. 23 Nisanı, bizim için bayram yapanları saygı ile analım.

26 — EVİMİZ

a) Evimiz: Dış görünüşü, katları, kapı ve pencereleri, damı, bahçesi ve avlusu. Evin içi: Odalar, sofalar, koridorlar, mutfak, kiler ve banyo. Bunların şekilleri ve büyüklükleri.

b) Evin neden yapıldığı. (Çevreye göre çeşitli malzeme ile yapılan evler.) Yeni yapılmakta olan bir evin gözlenmesi.

c) Evimizi yapanlar: Mimar, mühendis, duvarcı, dülger, yapı işçileri, doğramacı sıvacı, boyacı badanacı ve camcı. Bunların kıyafetleri, kullandıkları aletler ve malzemeler ve çalışma tarzları. (Gözlem ödevi.)

d) Evimizin lâğım, (varsa) su, havagazı, elektrik ve kalorifer tesisatı. Bunları yapanlar.

e) Evde oturanlar: Evde kaç aile oturduğu. (Olan yerler için.) Apartman, daire. Komşuluk, komşu çocuklarıyla münasebetlerimiz. Komşuları rahatsız etmemek için nelere dikkat etmeliyiz?

f) Evimizin eşyası, bunların bakımı ve temiz tutulması. Marangoz. (Gözlem ödevi.)

Eğitsel sonuçlar: Evdekileri ve komşuları rahatsız etmiyelim. (Gürültü etmemek, bahçeyi, avluyu kirletmemek.) Komşu çocuklarıyla iyi geçinelim. Komşularımıza yardım edelim.

27 — ASKERLİK

a) Ailemizden ve tanıdıklarımızdan asker olanlar ve bunların anlattıkları.

b) Sokakta, geçit töreninde, kışlada ve talimde askerler. Silâhlar. Asker sınıfları: Erler, erbaşlar ve subaylar.

c) Savaşta askerler. (İşitilenler üzerinde konuşma.)

d) Askerlik oynuyoruz. İçimizde büyüdüğü zaman asker olacaklar.

Eğitsel sonuçlar: Askerlik kutsal bir ödevdir. Sokaklardan geçen askerlerin taşıdıkları sancağa selâm verelim.

28 — SUYUMUZ

a) Su, hava ve güneşle birlikte, sağlığımız için çok önemlidir. Besin ve temizlik vasıtası olarak su.

b) İçtiğimiz su: İyi ve fena sular. Kasaba veya şehrimizde bulunan çeşitli içme suları. (Karşılaştırma.) Evde ve okulda kullandığımız içme suyumuzu nereden ve nasıl tedarik ediyoruz? Kaynak, çeşme. Suyumuzu nerede ve nasıl muhafaza ederiz? Suyu niçin, ne zaman ve nasıl içmeliyiz?

c) Kullanma suyu: Yıkamak ve öteberimizi yıkamak için kullandığımız suyu nereden ve nasıl tedarik ederiz? Evde su tesisatı (varsa).

d) Banyo veya hamamda: Mümkün olduğu kadar sık yıkanmanın sağlığımız için iyiliği. Evimizin banyo veya hamamında (varsa). Herkese mahsus olan hamamda nasıl yıkanmalıyız? Yazın denizde, gölde veya dereye yıkanma. Bu hususta nelere dikkat etmeliyiz? Yıkandıktan sonra kendimizi nasıl korumalıyız?

e) Gıyacaklarımızın ve ev eşyasının temizliğinde ve yemekleri pişirmede suyun önemi.

Eğitsel sonuçlar: Su, hava ve güneş, sağlığımız için çok önemlidir. Su kablarmın temiz olmasına dikkat edelim. Suyu yemeklere başlarken ve yemekler arasında içelim. Mümkün olduğu kadar sık yıkayalım. Yüzümüzü, el ve ayaklarımızı her gün yıkayalım.

29 — 19 MAYIS BAYRAMI

a) 19 Mayıs da ulusal bir bayram günüdür, niçin? Atatürk'ün hayatının hatırlanması ve saygı ile anılması. Atatürk'ün memleketi kurtarmak için harekete geçmesinden beri kaç yıl geçmiştir? Başka ulusal bayramlar.

b) Bayram hazırlıkları. (Gözlem ödevi.)

c) Gençlik bayramı gösterileri. (Gözlem ödevi. Çocukların bayramla ilgili izlenimlerini anlatmaları.)

d) Temiz hava ve sporun iyilikleri.

e) Şehrimizde veya Ankarada büyükler tarafından söylenen söylevlerin çocuk diliyle anlatılması. Yayınlarda bayramın yankuları.

Eğitsel sonuçlar: Atatürkü saygı ile analım. Cimnastik ve spor, vücudumuzu kuvvetlendirmek için çok faydalıdır.

30 — YAZ BAŞLANGICI

a) Hava ısındı. (Kış ve ilkbahar başlangıcı ile karşılaştırma termometrenin sık sık gözden geçirilmesi.) Artık pencerelerimizi açabiliyoruz. (Çevreye göre) Elbiselerimiz. Sokaklarda toz. Tozun zararları. Belediyemizin sokakları sulama tertibatı.

b) Bahçelerde yazın gelmekte olduğunu gösteren belirtiler.

c) Güneş. (Gözlem.) Bizi ısıtan güneş. Güneş şimdi erken doğuyor. Saat kaçta? Geç batıyor? Kaçta? Kış ile karşılaştırma. Günün ayırtı ayrı zamanlarında güneşin görünüşü. (Bilhassa doğarken ve batarken.) Güneşe bakmanın göze zararları. Kış güneşi.

d) Gece ortalığı aydınlatanlar: Ay ve yıldızlar. Ay bize başka başka şekillerde görünür; bazan da hiç görünmez. Ayışığında ortalığı görebiliriz. Büyük ve küçük yıldızlar. Ay olmadığı zamanlar, yıldızlı hava.

e) Yağmur: Yağmur damlaları nasıl meydana gelir? Bulutlar. Su damlasının seyahati. Şehir ve kasabamıza yağmur getiren bulutlar en ziyade hangi taraflardan gelir? (Yönlere göre değil.) Yağmurlu havada şemsiye veya yağmurluk kullanırız. Şemsiye ile sokaklarda nasıl yürümeyiz? Fırtına ve gök gürültüsü. Yıldırım. Deği ve zararları.

f) Mevsimler: İlkbahar, yaz, sonbahar ve kış arasında karşılaştırma. (İki yıl zarfında mevsimlerle ilgili gözlemlere dayanılacaktır.)

Eğitsel sonuçlar: Toz, sağlığımız için zararlıdır. Bize birçok hastalıkların geçmesine sebep olur. Yağmurda ıslanırsak eve gelince soyunup çamaşır değiştirelim ve elbisemizi kurutalım. Elbiselerimizi sık sık fırçalıyalım.

31 — DERS YILININ SONU

a) Okulda ikinci ders yılını bitiriyoruz. Bu bir yıl içinde ne öğrendik? (Geçen yıllar ve ders yılı başıyla karşılaştırma.) Bizde ve sınıfımızda ne gibi değişiklikler oldu?

b) Sınıf veya okul sergisi hazırlıkları.

- c) Tatil plânımız. Öğrendiklerimizi unutmamak ve yeni şeyler öğrenmek için ne yapacağız?
- d) Karnelerimiz.
- e) Öğretmenimize ve ailemize teşekkürle borçluyuz.

Bu Hayat Bilgisi konularından köy hayatı dışında kalanların köylerde işlenmesine lüzum yoktur. Buna karşılık köy okullarında aşağıdaki konular üzerinde ayrıca durulacaktır:

- 1 — Okulun, köylünün iştirakiyle ve törenle açılması.
- 2 — Köyde komşuluk münasebetleri: Komşuların birbirleriyle iyi geçinmeleri; tarla, bahçe ve bağlarda birbirlerine zararlı olmamaları. Hayvanlarımızın komşularımıza zarar vermelerini kollamak borcumuzdur. Cezalar. Bekçi, korucu, muhtar ve ihtiyar heyeti âzaları. Bunların komşuluk münasebetlerindeki hizmetleri. Köyde yetişip de köye hayrı dokunanların ve hizmetleri geçenlerin hâtıraları.
- 3 — Köyde el ve iş birliği: Köyde yapılan imeceler, yardımlaşmanın lüzumu ve faydaları. Kimlere yardım edileceği: Asker analarına, ailelerine, hastalara, ihtiyarlara, fakirlere, kimsesiz çocuklara ve misafirlere.
- 4 — Köylünün beraberce kullandığı ortaklık malların — çeşmelerin, kuyuların, yolların, okulun, köy odasının ve ağaçlıklarının — bakım ve korunmaları. Bu işlere sınıfça ve okulca katılmak.
- 5 — Köyümüzde yapılan işler: Tarlalarda bağ ve bahçelerde, ormanda, deniz kenarında, dükkânlarda, pazarda iş. (Bunlardan hangileri köyde varsa.) Elde edilen ürünler. Bunlardan başka köyümüzde daha yapılması lâzım gelen işler.
- 6 — Bitişik komşu köylerle münasebetlerimiz: O köylerde oturan akrabalar, tarla komşuları, köyümüzün sınırı, oralara giden yollar. Komşu köylerde oturanların işleri, onlarla birlikte bulunduğumuz zamanlar. Düğünde, bayramda, pazarda, değirmende ve daha başka yerlerde.
- 7 — Pazar hayatı: Köyümüzden pazara giden yollar, bu yolların hali, yolların olmadığı ve işlemediği zamanlar yolun önemi, bunların devamlı bakımı ve korunması. Pazar yerimiz, pazar yerinde hayat, pazarda aldığımız ve sattığımız şeyler.
- 8 — Köyümüzde görülen başlıca hastalıklar ve bunlardan korunma

çareleri: Sağlığımızı korumak için köyümüzde çalışanlar: Öğretmen, eğitmen, sağlık memuru, köy sağlık koruyucusu ve ebe.

9 — Askere gitme ayları. Asker ne işler yapar? Askerde okuma, yazma ve aritmetik bilmenin faydası. Biz kaç yaşında asker olacağız? Köyümüzdeki gazilere ve mâlûllere saygı.

SINIF III

1 — YENİ DERSANEMİZ

a) Tatili nerede ve nasıl geçirdik? (Çocukların serbest anlatmaları.) Tatil ne kadar sürdü? (Başlama ve bitirme tarihleri.) Okula başladığımızdan beri iki yıl geçti. Bu yılın en önemli olaylarını kaydetmek için bir "zaman şeridi" hazırlıyalım.

b) Yeni dersanemiz: Dersanemizin şekli, boyu, eni ve yüksekliği. Bundan önceki dersanelerle karşılaştırma. Sınıfta bulunan eşya. (Sağ, sol, ön, arka, alt, üst yan, kenar kavramlarının kuvvetlendirilmesi.)

c) Dersanemizi, içinde rahat çalışılabilir ve güzel görünür bir hale koyalım. Yerlerimiz. Dersanemizde temizlik ve düzeni nasıl sağlayacağız?

d) Sınıfımıza yeni gelen ve sınıfımızdan ayrılan arkadaşlarımızın sınıf mevcudu; yaşlarımız, boylarımız, ağırlıklarımız, anne ve babalarımızın işleri.

e) Her birimize lâzım olacak okul eşyası.

Eğitsel sonuçlar: (Sınıf I. "DERSANEMİZ" konusunda olduğu gibi.)

2 — OKULUMUZ

a) Dersanemiz, okul yapısının neresine düşüyor? Dersanemizin günün ayrı ayrı zamanlarında güneşi nereden alır? (Gözlem.)

b) Dersanemiz içinde yönlerin tesbiti. Elverişli maddelerden yapılacak bir rüzgâr gülünün, bütün yıl kalmak üzere, tavana asılması.

c) Dersanemizin plânı. (Ölçeğe göre.)

d) Okulumuzun içi. Katlar ve her katta bulunan kısımlar. (Okulda gezinti.) Bu kısımlardan belli başlılarının yönlere göre durumu

Okulun, dersanemizin bulunduğu katının plânı; (varsa) okul plânının gözden geçirilmesi.

e) Okul yapısının dışardan görünüşü. Dersanelerle odaların dışardan tanınması. Okul bahçesi ve okulun başka kısımları. (Okul etrafında bir gezinti.) Güneşin, okulumuzu ne taraflardan aydınlattığının tesbiti. Yönlerin okul yapısına göre saptanması. (Okul ve bahçesinin plânının yapılması.)

f) Günün ayrı ayrı zamanlarında gölgeler. (Çocukların, kendi gölgelerini, ağaç gölgelerini ve bahçeye diktikleri bir metre uzunluğunda bir sopanın gölgesini gözlemeleri.)

g) Okulda öğrenciler: Başka başka sınıflarda büyük, küçük, kız ve erkek öğrenciler. Bunların birbirleriyle münasebetleri. Okul arkadaşlığı. Okul mevcudu.

h) Okul idaresinin lüzumu. Başöğretmen ne işler görür? Öğretmenler, öğretmen ve disiplin kurulları ve bunların ödevleri. Okul odaları. Okul nizamı ve buna uyma zarureti.

i) Okulumuzun kısaca tarihçesi: Okul, kaç yıl önce ve kimin tarafından yaptırılmıştır? Yapının kaç mal olduğu? Okula, ayrı ayrı yıllarda ne kadar öğrenci devam etmiştir? Şimdiye kadar okuldan kaç kişi mezun olmuştur? Bunlardan, başarılarını duyduklarımız. Okuldan yetişen büyükler. Gelen, geçen başöğretmen ve öğretmenler. (Varsa resimleri.) Okulumuzun adının anlattıkları. Okulun bulunduğu yerde vaktiyle ne varmış? Babamızın okuduğu okulla okulumuzun karşılaştırılması.

j) Okulumuzun bağlı bulunduğu millî eğitim memurluğu veya il merkezlerinde millî eğitim müdürlüğü.

Eğitsel sonuçlar: (Sınıf I. "OKULUMUZ" konusunda olduğu gibi.)

3 — OKULUMUZUN CİVARI

Okul civarında bir gezinti:

a) Okulumuzun bitişiğinde bulunan yapılar ve sokaklarla çevrilen ev blokları. Okul yapısı, etrafındaki binalardan ne şekilde ayırdedilmektedir? Okul civarındaki yapılar içinde en çok göze çarpanlar, resmî daireler, anıtlar... Okul yapısının yönlere ve sokaklara göre durumu. Okulumuzun adresi.

b) Okul dolaylarındaki sokak ve caddelerin yönleri. İkinci derecede yönler.

c) Okulumuzla dolaylarının krokisinin önce kara tahtaya, sonra defterlere çizilmesi.

Eğitsel sonuçlar: Okulumuzun bulunduğu yeri ve dolaylarını iyice öğrenelim.

4 — CUMHURİYET BAYRAMI

a) Kasaba veya şehrimizde bayram hazırlıkları: Bu yıl, Cumhuriyetin kaçınıcı yılıdır? Cumhuriyetin hangi tarihte ilân olunduğu? (29 Ekim 1923.) Bu tarihi hiç unutmayıalım.

b) Birinci Cihan Harbi ve İstiklâl Savaşı. Kasaba veya şehrimizde İstiklâl Savaşı ile ilgili hâtıralar, şahıslar, anıtlar, yapılar. (Gezintiler.)

c) Cumhuriyet idaresinin memleketimize kazandırdıkları. (Bu sınıf öğrencilerinin anılabilecekleri bir şekilde ve çevreden alınan misaller üzerinde.)

d) Cumhuriyet Bayramı duyuları. (Kutlulama töreni.)

e) Gazete ve dergilerde Cumhuriyet Bayramı. Gündelik gazetelerle çocuk dergilerinde bayramla ilgili yazılar.

Eğitsel sonuçlar: Cumhuriyet, memleketimize birçok iyilikler kazandırmıştır.

5 — OKUL BAHÇESİNDE TARIM DENEYLERİ VE HAVA GÖZLEMLERİ

a) Okul bahçesinde, okul yakınındaki park ve bahçelerde sonbaharın izleri. Bahçede basit bir hava gözleme istasyonu meydana getirilmesi, bütün yıl sürmek üzere hava değişikliklerinin gözlenmesi ve sonuçların grafik halinde tesbiti.

b) Okul bahçesinde tarım deneyleri;

Bu konuya, yetiştirilecek tarım ürünlerinin tohum ekme zamanında geçilecek ve bütün yıl yapılan gözlemler üzerinde durulacaktır.

6 — OKULUMUZUN BULUNDUĞU MAHALLE VEYA SEMT

a) Okulumuzun bulunduğu mahalle veya semti çerçevesiyen sokaklar. (Gezinti veya gözlem ödevi.) Mahallenin adı, bu adın anlattıkları.

b) Okulun bulunduğu mahallenin ne zaman kurulduğu. Yıllar içinde mahallede olan değişiklikler.

c) Mahallede bulunan belli başlı tarihsel anıtlar. (Gezinti.) Bunların ne kadar zaman evvel, kimler tarafından yapıldığı veya yaptırıldığı.

d) Okulumuzun bulunduğu mahalle veya semtin krokisinin kara tahtaya ve defterlere çizilmesi. Okulun, mahallenin neresine düştüğü, yönlerin mahalleye tatbiki, bu mahallede oturan öğrencilerin evlerini kroki üzerinde işaretlemeleri, mahallenin (varsa) şehir plânı üzerinde bulunması.

Eğitsel sonuçlar: Okulumuzun bulunduğu mahalleyi tanıyalım ve bu mahallenin kuruluş ve gelişimini araştıralım. Bu mahallenin krokisini çizebilelim.

7 — EVİMİZ

a) Evimiz nerededir? Evin bulunduğu semt, mahalle veya sokak. Evin numarası, civarda bulunan belli başlı yapılar. Evimizin adresi.

b) Evin dışardan görünüşü, neden yapılmış olduğu ve iç bölümleri. Bunların yönlere ve sokaklara göre durumları.

c) Oturma odamızın plânı.

d) Odamızda ve bahçemizde yetiştirdiğimiz bitkiler.

e) Ailemiz: Aile fertleri ve bunlar arasındaki iş bölümü. Çocukların ailelerine karşı ödevleri.

f) Komşularımız: Komşularımız kimlerdir? Komşular karşısındaki ödevlerimiz.

g) Ailemizin ve evimizin tarihçesi, büyük annemizin, büyük babamızın anlattıkları, ailemizden yetişmiş ve memleketimize yararlı işler görmüş olanlar.

Eğitsel sonuçlar: Aile, bir topluluktur. Burada herkesin kendine göre bir işi vardır. Biz de kendi payımıza düşeni yapalım.

8 — OKUL YOLU

a) Okula gelirken geçtiğimiz caddeler, sokaklar ve meydanlar. Bunların adları. Cadde, sokak ve meydan adlarını taşıyan levhaların gözden geçirilmesi. Okul yolunda rastlanan belli başlı yapılar, anıtlar, parklar, bahçeler... Okula gelirken ve eve dönerken cadde ve sokakların gölgeli ve güneşli tarafları. Yönlerin okul yoluna tatbiki. Pusula.

b) Caddenin kısımları: Yaya kaldırımı, araba yolu, suların aktığı kısımlar ve ıskaralar. Kaldırımın altındaki şeyler: Lâğım, su ve havagazı boruları, elektrik kabloları. Sokakların yapılması ve onarılmasıyla kim meşgul olur? Sokakların aydınlatılması.

c) Okul yolunun krokisinin çizilmesi. (Her çocuk, kendi evine ve geçtiği yollara göre bir kroki çizecektir. Okuldan çok uzakta oturan öğrenciler ana yolları kayıt ile iktifa ederler.) Varsa şehir plânı üzerinde okul yolunun gösterilmesi.

d) Sokaklarda, park ve bahçelerde ve insanların giyinişinde kış başlangıcının izleri. Havalarda değişiklik.

e) Cadde, sokak ve meydan adlarından tarihî olanlarının anlatılmaları.

f) Bu mahalle veya semtlere giden caddeler ve taşıtlar.

g) Buralarda bulunan belli başlı yapılar, anıtlar, parklar... Yönlerin bu mahalle veya semtlere tatbiki. Sınıfımızdan buralarda oturan öğrenciler.

Not: Büyük şehirlerde büyük mahalle ve semtlerin hepsi üzerinde durmaya imkân olmayacağından, bunlardan en önemlileri ele alınacak ve bilhassa şehrin eski ve yeni kısımları arasında karşılaştırmalar yapılacaktır.

Eğitsel sonuçlar: Okula giderken geçtiğimiz cadde ve sokakları iyice tanıyalım. Bu yollarda rasladığımız tarihî anıt ve yapıları koruyalım.

9 — TAŞITLAR

a) Şehir veya kasabamızda rasladığımız taşıtlar, bunlar

içinde el arabası, bisiklet ve kayak gibi insan kuvveti, arabalar gibi hayvan kuvveti, yelkenliler gibi rüzgâr kuvveti, tirenler, vapurlar, otomobil ve uçaklar gibi buhar makinası ve motörle işliyenler. Bunlardan her birinin sürati, ne gibi işlerde kullanıldığı. Taşıdıkları insan sayısı, eşya miktarı. Tarifeler. (Taşıtlardan en önemlileri birer hayat levihası teşkil edecektir.)

- b) Taşıtlarla ilgili nizamlar.
- c) Eski zamanlarda taşıtlar.

Eğitsel sonuçlar: Taşıtlara binip inmesini öğrenelim. Binerken sıraya girmeyi unutmuyalım.

10 — ARTIRMA VE YERLİ MALI HAFTASI

- a) Okulumuzda, şehir veya kasabamızda hazırlıklar.
- b) Haftanın açılışı.
- c) Radyo konuşmaları bize neler anlatıyor.
- d) Gazete ve dergilerin yazdıkları.
- e) Tutumlu olmanın ve artırmanın lüzumu.
- f) Kumbaramız var mı? Varsa bunu hangi bankadan aldık? Başka hangi bankalardan almak mümkün? Bankada kumbaramızı nasıl açtıyoruz ve içinden paraları cüzdanımıza nasıl kaydettiriyoruz?
- g) Yerli malı kullanmanın faydaları ve bir ödev oluşu...

Eğitsel sonuçlar: Tutumlu olalım. Yerli malı kullanalım. Bunu bir ödev bilelim.

11 — YENİ YIL

- a) Yeni bir yıl başlıyor. Okulda geçen eski yıllar.
- b) Yeni takvimimiz: Takvimden neler öğrenilir? Mevsimler, bunların özellikleri.
- c) Yeni yıl duyuşları ve temennileri.
- d) Yaşlarımız. Annemizin, babamızın, büyükbabamızın... yaşları. Tanıdığımız en yaşlı insan. Şehir ve kasabamızda olan eski yapı ve anıtların yaşları.
- e) Yeni yılı gösteren sayının anlattıkları. Yüzyıl kavramı.

Eğitsel sonuçlar: Büyüklerimizin, sevdiğimizimizin yeni yıllarını kutlıyalım.

12 — ŞEHİRİMİZ, KASABAMIZ, KÖYÜMÜZ

Gezinti: Şehir, kasaba veya köyün bütününün görüldüğü bir veya birkaç tepeye.

a) Şehir, kasaba veya köyün genel görünüşü ve şekli; ayrı ayrı semtleri; bu semtlerin şehrin kasabanın veya köyün hangi yönüne düştükleri (pusula). Bu semtlerin görünüşlerine göre özellikleri. Şehir veya kasabanın eski ve yeni kısımları. Şehrin ayrı ayrı kısımlarında başlıca tarihî yapılar ve anıtlar. (Karşılaştırma.) Şehrin merkezi, şehir veya kasabadan geçen belli başlı caddeler; şehri, kasabayı veya köyü başka yerlere bağlayan ana yollar. Şehir, kasaba veya köyün etrafındaki tarla ve bahçeler, engebelik, akar veya durgun sular.

b) Şehrin, kasabanın veya köyün kabataslak krokişi.

c) Varsa, şehir plânının gerçek duruma uygulanması.

d) Şehir, kasaba veya köyün nüfusu; nüfusun mahalle veya semtlere göre dağılışı.

e) Şehrimizin, kasabamızın veya köyümüzün kısaca tarihçesi. Şehrimizden kasabamızdan veya köyümüzden yetişen büyükler.

Eğitsel sonuçlar: Şehrimizi, kasabamızı, köyümüzü iyice tanıyalım.

13 — ŞEHİR VEYA KASABAMIZIN YÖNETİM ÖRGÜTLERİ:

a) Hükümet konağı: Hükümet konağı okulumuzun ne tarafına düşer? Buraya hangi yollardan gidilir? (Bulunulan yer il, ilçe, bucak merkezi olduğuna göre.) En büyük mülkiye memuru.

b) Hükümet konağında çalışan memurların işleri.

c) Kasaba veya şehrimizde belediye. Belediyenin ödevleri.

d) Köy, kasaba veya şehir de tıpkı aile ve okul gibi, toplumsal bir birlik teşkil eder.

Eğitsel sonuçlar: Şehir, kasaba veya köyümüzün nasıl idare edildiğini öğrenelim. Ödevlerimizi öğrenip iyi birer yurttaş olmaya çalışalım.

14 — POSTA, TELGRAF, TELEFON VE RADYO

a) Haberleşme lüzumu. Postanemiz: Postane, şehrimizin veya

kasabamızın ne tarafına düşer? Buraya nasıl gidilir? Postaneye ne işler için gidilir?

b) Postaneyi ziyaret: Postanenin dışardan görünüşü. Postanenin içi; ayrı ayrı kısımları; buralarda çalışan memurlar ve bunların ödevleri.

c) Mektup, kart gönderme; telgraf çekme; para, paket yollama veya alma ve telefon etme yolları. (Şehirde, kasabada veya köyde.)

d) Mektubun gidişi: Mektup, paket v. s. başka yerlere hangi vasıtalarla ve nasıl gider? Sahiplerine nasıl dağıtılır?

e) Köyümüzde haberleşme. (Şehir veya kasaba postanesine mektup götürülenler ve oralardan mektup getirenler.)

f) Eski zamanda haberleşme.

Eğitsel sonuçlar: Uzak memleketlerdeki yakınlarımız ve arkadaşlarımızla haberleşmek, önemli ihtiyaçlarımızdan biridir. Bunu sağlayanlara saygı borçluyuz.

15 — ŞEHİR VEYA KASABAMIZDAKI YARDIM KURUMLARI

a) Şehir veya kasabamızın halkevi: Halkevi nerededir? Halkevlerinin, halkı yetiştirmek için çeşitli çalışmaları. Halkevinden nasıl faydalanabiliriz? Halkodaları.

b) Kızılay Kurumu: Bu kurumun şehir ve kasabamızda, memleketin başka yerlerinde ve hele harb zamanlarında yaptığı iyilikler. Kızılaya nasıl yardım edebiliriz? Okulumuzda Kızılay Gençlik teşkilâtı.

c) Çocuk Esirgeme Kurumu, kurumun hayırlı çalışmaları. Çocuk Esirgeme Kurumu için nasıl faydalı olabiliriz?

Not: Bulunulan yerde, ele alınması faydalı görülen başka yardım kurumları varsa, onlar üzerinde de bu şekilde durulabilir.

Eğitsel sonuçlar: Küçük yardımlar biraraya gelince büyük işler başarılır. Biz de yardım kurumlarının çalışmalarına katılalım.

16 — ÇAYIR VEYA TARLADA

Şehir, kasaba veya köy dışındaki tarlalarla çayırarda gezinti:

a) Çayır ve tarlaların görünüşü.

- b) Çeşitli çayır çiçekleri. Papatya ve gelinciğin incelenmesi. Bitkilerde kök, gövde, yaprak ve çiçekler.
- c) Tarlalarda bulunan ekinler.
- d) Tarlalarda ve çayırarda yaşayan çeşitli hayvanlar. Bunlardan solucan, kurbağa ve kertenkelenin incelenmesi.

e) Tarlalarda ve çayırarda çalışan insanlar. İş ve dinlenme.

Eğitsel sonuçlar: Çayırarda ve tarlalarda raslayıp incelediğimiz türlü bitkilerin ve hayvanların insanlar gibi güneşe ve ışığa ihtiyaçları olduğunu görüyoruz. Bu ihtiyaçlarını karşılamak için hayvanlar da insanlar gibi çalışırlar.

17 — ORMANDA (varsa)

Şehir veya kasabamız yakınındaki ormana veya koruluğa bir gezi.

a) Orman, kasabamızın hangi yönüne düşer ve buraya nasıl gidilir? Bunun adı ve büyüklüğü. Ormanın uzaktan görünüşü. Ormanın ayrı ayrı yerlerinde çeşitli manzaralar. Günün başka saatlerinde ve ayrı ayrı mevsimlerde ormanın görünüşü. (Çocukların kendi gözlemleri.)

b) Ormanda en çok raslanan ağaçlar; bunlar içinde kışın yaprağını döken ve dökmeyenler. Ormanda bulunan başka bitkiler. Ormanda ağaçlar nasıl ürer ve büyür?

c) Ormanda raslanan hayvanlar. Bunlardan tavşanın incelenmesi.

d) Ormanda duyulan sesler. Yankı. Ormanda yol bulma.

e) Ormanda raslanan insanlar: Yolcular, orman muhafaza memurları, odun kesenler, kömür yakanlar, avcılar, orman korucuları ve bekçileri.

f) Şehir ve kasabamız, ormandan nasıl faydalanıyor? Ormanların önemi ve ormanların korunması.

g) Orman işletmeleri.

Eğitsel sonuçlar: Ormanlar memleket için çok faydalıdır. Ormanları korumalıyız.

18 — DERE, IRMAK VEYA GÖLÜN KENARINDA (varsa)

Dere, ırmak veya göl kenarına bir gezi.

a) Dere, ırmak veya gölün adı. Bunlar kasabamızın hangi yönüne düşer? Dere veya ırmağın ne tarafa doğru aktığı. Uzakta ise buraya nasıl ve ne kadar zamanda gidilir? Gölün şekli, büyüklüğü, kışın ve yazın

görünüşü. Dere veya ırmığımızın ayrı ayrı yerlerde genişliği. Şehir yakınında yatağının şekli. Kış ve yaz görünüşü.

b) Dere, ırmak veya göl kenarında veya içinde bulunan bitkiler.

c) Dere, ırmak veya göl kenarında veya içinde bulunan hayvanlar. Bir balığın ve ördeğin incelenmesi.

d) Dere ve ırmak üzerinde bulunan köprüler, su dolapları (varsa). Akan suyun hızı. Irmak veya derenin sağı ve solu. Irmak veya deremiz nereden geliyor? Dere, ırmak veya gölümüzün suyunun az ve çok bulunduğu zamanlar.

e) Dere, ırmak veya gölümüzden nasıl faydalanıyoruz? Daha nasıl faydalanabiliriz?

Eğitsel sonuçlar: Dere, ırmak veya göl kenarlarında oynarken dikkatli olalım.

19 — DENİZ KENARINDA (varsa)

a) Ayrı ayrı mevsimlerde günün başka başka zamanlarında ve muhtelif havalarda denizin görünüşü. Ufuk.

b) Kıyının şekli, (düz, girintili çıkıntılı; alçak veya yüksek...). Yarımada, ada, burun ve koylar.

c) Liman, limanın şekli; burada bulunan taşıtlar; indirme ve bindirme araçları; depolar... Limanda hayat.

d) Kıyıda kum, çakıl taşları. Çocukların deniz eğlenceleri.

e) Denizde yaşayan hayvanlar. Bir balığın, yengecin, midyenin incelenmesi.

f) Balık avcılığı.

g) Denizin iyilikleri.

h) Denizde çocukların dikkat edecekleri noktalar. Boğulmak üzere olanlara yardım.

Eğitsel sonuçlar: Deniz kıyısında oynarken, denizde yüzerken. vapurda veya kayıkta iken dikkatli olalım.

Not: Bilhassa büyük limanlarda bulunan okullar, bu konuya daha geniş zaman ayıracaklar ve burada sözü geçen hayat levhalarından bazılarını ve uygun görülecek başkalarını, başlı başına birer hayat konusu olarak işleyeceklerdir.

20 — KÖYÜ ZİYARET.

Şehir veya kasabamızın yakınındaki bir köyü ziyaret:

- Köy, şehrimizin hangi yönüne düşer; buraya nereden ve nasıl gidilir?
- Köyün yolunda: Köyün yolu. Yol çeşitleri. Köy yolunda raslanan engebeler. Akar ve durgun sular; çayır ve tarlalar; boş arazi, yarıklar, bitkiler ve hayvanlar. Yolcular.
- Köye uzaktan bir bakış: Köyün bulunduğu yerin topografik durumu, şekli, büyüklüğü, köy ve çevresinin ağaçlık olup olmadığı, köyün okulu, camisi, halkodası, çamaşırlığı, muhtar ve misafir odası.
- Köyün sokakları. (Şehir sokaklarıyla karşılaştırma.) Köyün okulunu, bakkalını, kahvesini, köy odasını ziyaret.
- Köyde halkın işleri.

Eğitsel sonuçlar: Bütün insanlar birbirine muhtaçtır.

21 — 23 NİSAN BAYRAMI

- Dışarda 23 Nisan Bayramı hazırlıkları. Bu yıl, 23 Nisanı kaçınılmaz olarak kutluyoruz? İlk Türkiye Büyük Millet Meclisinin açıldığı 23 Nisan 1920 tarihini hiç unutmuyalım.
- Kurtuluş Savaşıyla ilgili olayların hatırlanması.
- 23 Nisan Bayramı duyuşları. (Gözlem ödevi.)
- Gazete ve dergilerde 23 Nisan Bayramı.

Eğitsel sonuçlar: (Önceki yıllarda olduğu gibi).

22 — SUYUMUZ

- İçme sularımız: Bulduğumuz yerin içme suları. Bunlar nereden çıkmakta ve nasıl getirilmektedir? (Kroki üzerinde.)
- Bunlardan çevremize en yakın olanının incelenmesi. Kaynak. İyi bir içme suyunun özellikleri.
- Kullanma suyumuz nereden ve nasıl gelmektedir? (Kroki.)
- İçme ve kullanma sularının evlere, çeşmelere dağılışı. Su yolları, depolar, su terazileri, çeşmeler. Birleşik kablolar. (Deney.)

- e) Kuyu suları: Kuyu suyunun kuyudan çekilişi. Kuyuların mahzurları ve bunları önleme çareleri.
- f) Dere suları, bunları içmekten sakınmak.
- g) Tabiatla suyun dolaşması.
- h) Evlerde suları muhafaza etmek için kullanılan kablaklar. Sağlığın korunması bakımından alınacak tedbirler.

Eğitsel sonuçlar: Mümkün oldukça kaynak suyu içelim. Mikrop-lu suları kaynatıp içelim. Su kablaklarını temiz tutalım. Her rasgeldiği-miz suyu içmiyelim.

23 — KOMŞU KASABA VEYA ŞEHİRLER

- a) İdari ve ekonomik bakımdan temasta bulunduğumuz kasaba veya şehirler: Bunlar, kasaba veya şehrimizin ne tarafına düşerler? (Ba-sit krokiler üzerinde.) Bunların şehir veya kasabamızdan uzaklıkları. Bunlara hangi yollardan, ne gibi vasıtalarla ve ne kadar zamanda gidi-lir? Çeşitli taşıtlar. (Yakın ve gidilmesi mümkün olan bir tanesinin ge-zilmesi. Bu mümkün olmadığı takdirde, buralara giden çocukların an-lattıklarından faydalanılması.) Yol çeşitleri.
- b) Bu şehir ve kasabaların görünüşleri, yolları, evleri, anıtları, halkı ve nüfusu. (Şehir veya kasabamızla karşılaştırma.)
- c) Bu şehir ve kasabalarla olan münasebetlerimiz. (Hükümet iş-leri vesilesiyle ve alış veriş hayatının gerektirdiği sebeplerle.)
- d) Şehir ve kasabalar arasındaki ilişkilerin gözden geçirilmesi ve-silesiyle: Sosyal ve ekonomik iş beraberliğinin lüzumu.

Eğitsel sonuçlar: Türü ihtiyaçlarımız için komşumuz olan kasa-ba ve şehirlere muhtacız; onlar da bazı ihtiyaçları için bize muhtaçtır-lar. Onun için, oralarda oturan insanlarla iyi geçinmesini ve yardımlaş-masını öğrenelim.

24 — 19 MAYIS BAYRAMI

- a) 19 Mayıs şenlikleri hazırlıkları. 19 Mayısın önemi. Niçin gençler Cumhurbaşkanımıza sınırlardan toprak, Samsundan bayrak ge-tiriyorlar? Atatürk'ün Samsuna ilk defa çıktığından beri kaç yıl geç-miştir? 19 Mayıs 1919 tarihini unutmayıalım.
- b) Bayram duyuları. (Gözlemler üzerinde konuşma.)

- c) Bayramda söylenenler ve çıkan yazılar üzerinde görüşmek.
- d) Temiz hava ve sporun iyilikleri.
- e) Öteki ulusal bayramların hatırlanması.

Eğitsel sonuçlar: Bu bayramı bize kazandıranları analım. Biz de büyüklerimiz gibi büyük işler başarabilmek için sağlıklı, bilgili ve kuvvetli yetişelim.

25 — YEDİĞİMİZ EKMEK

- a) Her gün soframızda hazır bulduğumuz ekmek nasıl meydana gelir? Çevrede ekmek yapılmak üzere kullanılan tahıllar; bunların incelenmesi.
- b) Değirmende (gezinti): Değirmenin iç ve dış görünüşü; değirmenci ve tahıl öğütmeye gelenler. Değirmen nasıl işliyor ve tahıllar nasıl oluyorum? (El değirmeniyle deney.) Un ve kepek.
- c) Fırını ziyaret: Fırının iç ve dış görünüşü. Fırıncının kıyafeti ve kullandığı âletler. Fırıncı unu nasıl ekmek haline koyuyor? Çeşitli ekmekler.
- d) Ekmek, en lüzumlu besinlerimizdendir. Ekmeğin evde muhafazası. Bayat ve taze ekmek.

Eğitsel sonuçlar: Ekmek en değerli besinimizdir. Ekmeği israf etmiyelim.

26 — SAĞLIĞIMIZI KORUYALIM

- A — Çabuk büyümek ve kuvvetli olmak için sağlığımızı korumalıyız.
  - 1 — Yiyecek ve içeceklerimiz: Bunların temizlik ve tazelikleri, yemek saatlerinin ayarlanması.
  - 2 — Giyeceklerimiz: Bunların temizliği ve mevsimlere göre cinsleri.
  - 3 — Çalışma, oyun, dinlenme ve uyku zamanları ve bunların ayarlanması.
- B — Sağlıklı büyümek için hastalıklardan korunmalıyız.
  - 1 — Hastalıklar: Sıtma, trahom, verem, kızıl, kızamık, kuşpalazı, kabakulak, deri hastalıkları v.s. (Ders yılı içinde öğrencilerin geçirdikleri ve çevrede fazlaca raslanan hastalıklar üzerinde durulur.)
  - 2 — Bu hastalıkların sebepleri ve yayılması.
  - 3 — Bunlardan korunma yolları ve hastaların bakımı. (Çevredeki doktor, sağlık memuru ve eczacının çalışmaları incelenir.)

4 — Çevremizdeki sağlık kurumları. (Çevredeki bir hastane, dispanser, doğumevi, veya bir sağlık örgütü incelenir.)

C — Sağlıklı büyümek için kazalardan korunmalıyız.

1 — Evde, okulda ve yollarda başa gelebilecek kazalar. (Ders yılı içinde öğrencilerin geçirdikleri veya gördükleri kazalar üzerinde durulur.)

2 — Kazalardan korunmak için nelere dikkat etmeliyiz?

3 — Kazalar karşısında alınacak ilk tedbirler.

D — Sağlıklı büyümek için her zaman neşeli olmalıyız.

1 — Neşe çalışmamızı kolaylaştırır ve başarımızı artırır.

2 — Neşeli insanı herkes sever.

Eğitsel sonuçlar: Hem kendimizin hem de başkalarının sağlığını korumaya çalışalım. Sağlığımızı koruyabilmek için dikkatli ve bilgili olmalıyız. Hastalara karşı saygılı olalım ve iyilik dileklerimizi kendilerine ulaştıralım.

27 — GÖKYÜZÜ

a) Gündüz gökyüzünün görünüşü. Gökyüzünün ayrı ayrı havalarda rengi. Ufuk, bulutlar. (Gözlem.)

b) Güneş: Güneşe niçin bakamayız? Renkli bir camla güneşin gözlenmesi. Güneş büyük bir lâmba ve sobadır. Kuvvet kaynağıdır.

c) Güneş, şehir veya kasabamızı nasıl aydınlatıyor? Ayrı ayrı mevsimlerde güneşin doğduğu ve battığı yerler. Güneşin en yüksekte bulunduğu saat. Güneş ne zaman fazla ısıtır?

d) Güneşin girmedığı yerler gölgeliktir. Ayrı ayrı zamanlarda gölgelerin uzunluğu.

e) Geceleyin gökyüzünün gözlemi (gözlem ödevi): Bazı geceler bizi aydınlatan ay. Ay ışığının güneş ışığından farkı. Niçin hava açık olduğu halde bazı geceler ayı görmüyoruz?

f) Ayın doğup battığı yönler ve zamanlar. Ayın geçirdiği şekiller.

g) Bilhassa ayın görülmediği açık havalı gecelerde parlayan yıldızlar ve bunlar içinde halkça tanınanlar.

Eğitsel sonuçlar: Güneş, sağlığımız için çok önemlidir. Güneş girmiyen eve hekim girer. Hayvanlar da, bitkiler de güneşe muhtaçtırlar.

28 — DERS YILI BİTTİ

a) Okulda üçüncü ders yılını bitiriyoruz. Ders yılına genel bir bakış: Üç yıllık okul hayatımız. (Geçen yıllarla ilgili fotoğrafların, defterlerin, resimlerin... gözden geçirilmesi.)

b) Üç yıl içinde Hayat Bilgisinde öğrendiklerimiz. (Konuların genel başlıklar halinde hatırlanması.)

c) Dördüncü sınıfta Hayat Bilgisi yerine okuyacağımız dersler: Tabiat Bilgisi, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Tarih, Aile Bilgisi ve Geometri. Bu dersler bize neler öğretecek?

d) Sınıf ve okul sergisi hazırlıkları.

e) Karnelerimiz.

f) Öğretmenimize ve ailemize teşekkür borçluyuz.

Bu Hayat Bilgisi konularından köy hayatı dışında kalanların köylerde işlenmesine lüzum yoktur. Buna karşılık köy okullarında aşağıdaki konular üzerinde ayrıca durulacaktır:

1 — Okulun, köylünün iştirakiyle törenle açılması.

2 — Cumhuriyet Bayramı, bayramın köylü ile birlikte kutlanması, bayramın kutlanması. Kurtuluş Savaşı ve Birinci Cihan Savaşına ait anıların dinlenmesi. (Köyde bu savaşlara katılmış olanlar varsa bunlar dinlenecektir. Öğretmen de ayrıca bu mevzular etrafında sınıf seviyesine uygun olarak bilgi verecektir.) Köyümüz Kurtuluş Savaşında ne işler gördü? (Köyümüzde o zamandan kalan izler üzerinde durulacaktır.) Cumhuriyeti ve yurdu korumak için askere gidenler ve askerlikten dönenlerin gittikleri yerler ve yaptıkları işler üzerinde hâturaların dinlenmesi. (Cumhuriyetten önceki askerlikle bugünkü askerlik arasında karşılaştırma.)

3 — Köyümüz: Köyümüzün nüfusu ve ev sayısı. Köyümüzün kuruluşuna, geçirdiği büyük olaylara ait hikâyeler, söylentiler. (Hurafe halinde aklın kabul edemeyeceği hikâyelerin incelenip değerlendirilmesi.) Köyümüzün engebeleri, köyümüzün bulunduğu yerdeki dağlar, tepeler, akar ve durgun sular, ovalar, dereyler ve yollar. Köyümüzün yakınındaki köyler. Bütün bunların kum, toprak ve elde edilebilmesi mümkün diğer araçlarla kabartma olarak canlandırılması. Bunun taslak halinde her öğrenci tarafından deftere çizdirilmesi.

Güneşin doğduğu ve battığı taraflar: Dört yön.

4 — İşlerimizi görmek ve alış veriş etmek için gittiğimiz kasabalar:

Köylerimizin hükümetle ilgili işleri. (Bucakta, ilçede, ilde.) Köyümüze gelen memurlar. Kaçakçılık ve bunun fenalıkları.

5 — Köyün idaresi, seçim işleri, seçimin lüzumu ve ehemmiyeti; muhtar ve üye seçimi, ihtiyar heyetinin vazifeleri. Köy kâatibi, öğretmen, eğitmen, jandarma (varsa), kolcu. Köy işleri için ev başına düşen salma. Bunun, alındı karşılığı verileceği. Alındının ve dipkoçanın incelelenmesi.

6 — Köyümüzün bağlı bulunduğu bucak: Bucanın köyleri. Köyümüzün bağlı olduğu ilçe ve il. Bunların yönetim örgütleri ile köy yönetimini karşılaştırarak genel bilgi kazandırılması.

7 — Başlıca hastalıklar:

Trahom, kızıl, kızamık, kel, sıtma, verem. (Çevrede en çok bulunan hastalıkların belirtileri, önlenme çareleri ve bunlardan sakınma yolları üzerinde önemle durulacaktır.) Köyümüzde bu hastalıklara tutulanlardan ve bunlardan ölenlerin sayıları. Sıhhi termometrenin kullanılması. (Bu sınıfta her çocuk termometrenin kullanılmasını öğrenmiş bulunacaktır.) Böğü, akrep ve yılan sokmasında alınacak tedbirler. Yanık tedavisi.

Okulda ve köy bakkalında bulunan ve reçetesiz kullanılan ilâçlardan faydalanma. (Kinin, tentürdiyot, aspirin, oksijenli su, amonyak.) Vücudumuzun sağlığı. Dişlere bakmak, yaraları temiz tutmak, ilâçlamak ve sarmak. Soğuk algınlığı ve nezle hallerinde alınacak tedbirler. Buluşıcı hastalıkların öğretmene, eğitmene, muhtara ve sağlık memuruna haber verilmesi.

8 — Köyümüzde her mevsimde yetişen ürünler. Mevsimler içinde çalışma. Mevsimlere göre havaların değişmesi. Sıcaklığın termometre ile takibi. Yağmur, kırağı, kar, çığ ve rüzgâr. Bunların faydaları ve zararları.

9 — Köyümüzün kuruluşu ve tarihi hakkında edinilmiş olan bilgilerle Birinci Cihan Savaşı ve Kurtuluş Savaşı hakkında kazanılmış olan bilgilerin hatırlanması. (Zaman fikrinin derinleştirilmesi.) 23 Nisan Bayramının köy halkı ile birlikte kutlanması. Büyük Millet Meclisinin kuruluş ve açılışının çocukların anlayacakları şekilde anlatılması.

T Ü R K Ç E

AMAÇLAR:

- 1 — Öğrencileri, sözle, veya yazıyla ifade olunan düşünceleri, duyguları iyi ve doğru olarak anlamaya alıştırmak;
- 2 — Onlara gördüklerini, duyduklarını, bildiklerini, incelediklerini, öğrendiklerini, düşünüp tasarladıklarını sözle ve yazı ile iyi ve doğru olarak anlatma kudretini kazandırmak;
- 3 — Çocuklara Türk dilini sevdirmek ve onlarda yaş ve seviyelerine göre yazılmış kitap ve yazıları a-rama, bulma ve okuma için devamlı bir ilgi u-yandırmak;
- 4 — Türk dilindeki kelimelerin mânalarını, doğru yazılış ve okunuşlarını, en çok kullandıkları ke-limelerden başlayarak öğretmek suretiyle, öğ-rencilerin kelime hazinelerini zenginleştirmek;
- 5 — Dilimizin bağlı olduğu ana kuralları sezdirip onlara Türk dilini kullanmada güven kazandır-mak;
- 6 — Türk Dili Devriminin ilk okulun payına düşen amaçlarını gerçekleştirmek.

AÇIKLAMALAR:

Türkçe dersinin bütünü ile ilgili esaslar:

- 1 — Türkçe dersleri, dili kelimelerin ve cümlelerin med-lülleriyle birlikte, bir bütün olarak ele alacaktır. Bu suretle çocuk ana dilini okula gelmeden önce ve okulu bitirdikten sonra nasıl öğreniyorsa okulda da aynı şekilde öğrenmiş olacaktır. Birinci devrede toplu öğretim konuları, ikinci devrede bilhassa Coğrafya, Tabiat Bil-

gisi, Tarih, Yurttaşlık Bilgisi dersleri ve bütün öteki dersler, Türkçe çalışmaları için çıkış noktası olacaktır. Dilin kuramsal bir şekilde ele alındığı Dilbilgisi derslerinde bile, söz bütünleriyle bunların delâlet ettiği şeyler arasındaki bağa dikkat olunacaktır.

2 — Türkçe dersleri, çocuğun dilinden harekete geçecek ve ona yavaş yavaş genel dili kazandıracaktır. Çocuk dili iki özelliğe sahiptir: Onun dili önce yaşının, sonra da çevresinin dilidir. İlk zamanlarda öğretmen, çocukların öz dilleriyle meramlarını serbestçe anlatmalarına imkân verecektir. Şive ayrılıklarını düzeltmenin bir zaman işi olduğu ve bu hususta öğrencileri yıldırmadan hareket edilmesi gerektiği unutulmuyacaktır.

3 — Dilin konuşma, okuma, yazma, anlama gibi ayrı ayrı öğeleri arasında çok sıkı bir bağlantı vardır. Onun için Okuma, İmlâ, Tahrir, Dilbilgisi diye ayrı ayrı dersler halinde yer alan Türkçe dersleri arasında sıkı bir bağlantı bulunacak ve bu derslere, birbirini tamamlayıcı mahiyette bir bütün olarak bakılacaktır. Bu maksatla meselâ, Okuma dersinde gerektiğince öteki faaliyetlere yer verileceği gibi, Tahrir dersinde de imlâ kuralları üzerinde durulacaktır. Ancak bu işler yapılırken her dersin kendine ait tekniği birinci plânda kalacaktır. Bundan başka Türkçe dersinin amaçları, bütün öteki derslerde de göz önünde bulundurulacaktır. Başka derslerde bir işi anlatan, bir kitaptan özet çıkaran, bir gözlem ödevi hazırlayan çocuk Türkçede öğrendiği kuralları gözden kaçırmıyacak, öğretmen de başka derslerde öğrencilerin yaptıkları yanlışları düzeltmek için Türkçe derslerine ayrılan saati beklemeyecektir.

İlk Okuma ve Yazma

1 — Birinci sınıfta ilk okuma ve yazma çalışmaları, bu sınıfın bütün öğretim faaliyetinin ayrılmaz bir parçasını teşkil eder. Sınıf ve okul hayatı, hele beraberce yaşanan Hayat Bilgisi konuları, okuma ve yazma için gayet tabii birtakım fırsatlar hazırlar.

2 — İlk okuma ve yazmaya, basit cümleler ve kelimelerle başlanacaktır. Zamanla bu cümleler kelimelere, kelimeler hecelere, heceler ise harflere bölünecek; bu çözümlenmeler sonunda elde edilen kelime, hece ve harflerle yeni yeni cümleler ve kelimeler teşkil edilecektir. Cümlelerin, kelimelerin ve hecelerin bölünmesini kolaylaştırmak için öğretmen aynı kelimeleri içine alan cümleleri, aynı heceleri ihtiva eden ke-

limeleri yanyana getirecektir. Üzerinde durulan cümle ve kelimelerin hikâyeler, tekerlemeler... vücuda getirmeye de, ilk zamanlardan başlayarak, önem verecek ve ilk okuma-yazma konularının, öğrencilerin ilgisini çekecek mahiyette olmasını sağlayacaktır.

3 — Bu sırada Türk alfabesine giren bütün harflerin metinlerde gereği kadar tekrarlanmasına dikkat olunacaktır.

4 — Okuma ve yazma faaliyeti daima beraber yürüyecek; çocukların okumasını öğrendikleri cümle ve kelimeleri, aynı zamanda yazacaklarıdır.

5 — İlk okuma ve yazmaya, programın çizdiği yazı esaslarına uygun olarak, önce temel harflerden harekete geçilmek suretiyle başlanacak, bununla beraber sırası gelince öğrencilere küçük harfler de öğretilecektir.

6 — Sınıfın günlük hayatından kuvvet alan bir ilk okuma ve yazma öğretimi, öğretmenin genel bir ilk okuma kitabının metnine bağlanmamasını gerektirir. Onun için ilk okuma kitabı kendisine zaman zaman başvurulmuş bir alıştırma vasıtası olarak kalacak, bunun yanında bol ve pedagojik değerde başka birtakım araç ve gereçlere de yer verilecektir. Kitaptan başka ilk okuma ve yazmada faydalanılacak belli başlı araç ve gereçler şunlardır:

a) Okunup yazılması öğrenilecek kelime ve cümleleri ihtiva eden *büyük fişler*. Bu fişler zaman zaman kara tahtaya asılır veya ifade etdikleri eşyanın üzerine konur.

b) Okunup yazılması öğrenilecek kelime ve cümleleri ihtiva eden *küçük fişler*. Bu fişler öğrencilere yeni kelime ve cümleler kazanıldıkça verilir ve onlar tarafından gerekince kullanılmak üzere bir zarf veya kutu içinde saklanır. Bunlar öğretmen tarafından, mümkünse, şapirograf ve istampa baskısı yardımıyla hazırlanır. İkinci devre öğrencileri bu işte öğretmene yardımda bulunabilirler.

c) Öğrenilen kelime ve cümlelerle meydana getirilmiş *okuma parçaları*: Hikâyeler, tekerlemeler, bilmeceler, manzumeler...

d) Ayrı ayrı cümleler içinde kelimeleri, ayrı ayrı kelimeler içinde de aynı heceleri tekrarlayan *çözümleme levhaları*.

e) *Kara tahta*. Kara tahtadan hem öğretmenin, hem de birçok öğrencinin aynı zamanda faydalanması için, birinci sınıflara ayrılan

dersanelerde fazla kara tahta bulundurulacaktır. Lâzım oldukça renkli tebeşir de kullanılacaktır.

f) *Kum masası.*

g) *Müteharrik harfler.* Kelimeler çözümlendiğçe bu araca da başvurulabilir.

7 — Okuma ve yazmayı öğretme işinde alıştırmamanın büyük bir rolü vardır. Ancak bir şeyin kuru kuruya tekrarı büyük bir fayda vermez. Tekrar, dikkati giderebilir. Tekrar, dikkatle birlikte olmalıdır ki etkili olsun. Şu halde kelimeleri öğrencilere kuru kuruya tekrar ettirmekten sakınmalı, bunu onların dikkatini ve ilgisini çekecek surette yapmayı sağlamalıdır. Bir kelimeyi dikkatsiz yirmi defa okutmaktansa dikkatli olarak beş defa tekrar ettirmek daha faydalıdır. Bir kelimeye dikkat için de en iyi çare, o kelimeyi öğrenciler için çekici ve ilgili cümlelerde, daha iyisi meraklı ve sevimli fıkralarla parçalarda ve yerine göre oyun şeklinde tekrar ettirmektir. Öğretmen, bundan başka o kelimeyi ayrı ayrı cümlelerde tahtaya veya defterlere yazdırarak okutmalı veya kelimenin başka başka fişlerde yazılmış şekillerine dikkat ettirmelidir.

O K U M A

AMAÇLAR:

- Çocuklara, okuduklarını doğru ve çabuk anlama, tabii ve mânalı okuma kudretini ve okuma ile ilgili faydalı alışkanlıkları kazandırmak;
- Çocuklara Türk dilini sevdirmek, kitap sevgisini aşılacak, okumayı onlarda ihtiyaç ve zevkle yapılan bir alışkanlık haline getirmek;
- Çocukların kelime hazinelerini zenginleştirmek;
- Çocuklara bilgi kazandırmak.

AÇIKLAMALAR:

1 — Okumanın her türlü öğretim alanında önemli bir yeri vardır. Okullarda öğretim, büyük ölçüde okumaya dayanır. Okuma, okul hayatından sonra da insanın bütün ömrü boyunca başvuracağı belli başlı

bir öğrenim vasıtasıdır. Bütün derslerin okumayı gerektirdiği göz önünde tutulacak olursa amaçlara ulaşmak için bol zaman ve in-
kân mevcut demektir.

2 — Okuma, gözlerin, ses organlarının çeşitli hareketleriyle, m-
nayı kavramayı sağlayan zihin çalışmalarının neticesi olan karmaşık bir
süreçtir. İyi bir okuma, bu hareketlerdeki uyumluluğa bağlıdır.

Okumada ilk faaliyet, yazı işaretlerinin kavranmasıdır. Göz, bir ya-
zıyı okurken satır üzerinde kayarak ilerlemez; birbiri arkasına sıçra-
malar yaparak satırın belirli bir parçasını görür, her sıçramanın arka-
sından bir duraklama yapar, sonra yeni bir vaziyet alarak satırın diğer
bir parçasına geçer. Asıl okuma, bu sıçramalardan sonra gözün belli
bir noktaya dikildiği duraklama sırasında olur. İyi bir okuyucuda satır-
nın bir sıçramada kavranan kısmı, zayıf okuyuculara nazaran daha uzun
ve bunun için de duraklamalar daha azdır. Göz okunan kelimelere ne
kadar alışık ise bir sıçramada kavradığı alan da o kadar geniş olur. Ke-
lime klişelerine ve bunların muhtevalarına alışık olmadığı zaman göz,
satır üzerinde ilerleme ritmini bozan birtakım gerileme hareketleri de
yapar. Gerileme hareketleri, çabuk okumayı ve okunanı çabuk anlamayı
güçleştirir. Sesli okumada satırın gözle kavranan parçası, seslendirilen
kısmından daha uzundur. Bu göz-ses mesafesi zayıf okuyucularda kısa,
iyi okuyucularda daha uzundur. Hattâ başlangıçta böyle bir mesafe
yoktur. Bütün bunlar, gözün okuma sırasında harfleri teker teker değil,
kelimeleri genel şekilleriyle, hattâ satırın büyükçe bir kısmını bir anda
kavradığını ortaya koymaktadır.

Okumanın asıl amacı mânayı kavramak olduğuna göre, kelime şe-
killilerinin, anlamlarıyla aynı zamanda kavranması gerekir. Mâna hem
kelimelerin özel şekillerini tanımaya, hem de söz gelişinden faydalanma-
ya hizmet etmesi bakımından, okumanın en önemli öğesini teşkil eder.

3 — Okuma çeşitlerinin başında, okumayı öğretmeye vasıta olma-
sı bakımından, *sesli okuma* gelir. Sesli okumanın ilk şartı, kelimeleri ku-
sursuz söylemek, doğru, tabii ve şivemize uygun bir şekilde konuşur gi-
bi okumaktır. Konuşur gibi okuma, her şeyden önce, anlıyarak okuma-
nın tabii bir sonucudur. Öğretmen bu nokta üzerinde ısrarla durmalı,
çocukların konuşma tarzına aykırı bir ahenkle okumalarına göz yum-
mamalıdır. Konuşur gibi okunmaya en elverişli yazılar, çocukların ken-
di yazdıkları serbest tahrirlerdir. Çocuğa ve hayata en yakın yazılar ol-

ması itibariyle konuşur gibi okuma alıştırmalarında ilk olarak konuşma ları aksettiren tahrir ödevlerini ele almak faydalı olur.

Bundan başka, günlük hayatımızdaki konuşmalara — önce belli bir konuşma tarzına — çocukların dikkatlerini çekerek bunları yazdırmak ve sınıfta taklid ettirmek suretiyle okutmak da, konuşur gibi okumayı sağlıklı alıştırmalar arasında yer alır. Meselâ çocuklara şöyle bir ödev verilebilir: “Bugün arkadaşlarımızla veya evde annenizle konuşurken sorduğunuz soruları yazınız”; yahut: “Bakkaldan alışveriş ederken, istasyonda gışeden bilet alırken neler sorulduğuna dikkat edin, bunları yazıp getirin.”

Çocuklar yazılı olarak getirecekleri bu soruları kolaylıkla konuşur gibi okuyacakları gibi bu türlü yazıların başka bir ruh taşıdıklarını, bunların özel bir cümle melodisine malik olduklarını da sezeceklerdir. Çocuğun tabii, konuşur gibi okumaya, kendisinin ve başkalarının konuşmalarını duya duya yaklaşacağı unutulmamalıdır.

Bu alıştırmalar soru, emir, ünlem (bir sürpriz, bir ıstırap, bir inkısar anında çıkardığımız ünlemler) gibi taklidi kolay olanlarından başlıyarak her türlü konuşma tarzına teşmil edilir. (Korku, sevinç, hiddet, şaşkınlık, merak, teessür, alay... ifade eden konuşmalar.)

4 — Sesli okuma, okumayı öğrenmeye, öğrencilerin okuma seviyelerini tanımaya, dinleyicilerde birtakım zihin faaliyetlerinin uyanmasına hizmet eder ve bu sebeple okuma öğretiminde önemli bir yer tutar. Sesli okumada şu esaslar göz önünde tutulmalıdır:

a) Öğretmen veya bir öğrenci yüksek sesle okurken öteki çocukların okunanı kendi kitaplarından takibetmeleri doğru değildir. Öğrencilerin okunanı bütün dikkatleriyle dinliyerek anlamaya ve güzel okumanın zevkine varmaya alışmaları lâzımdır.

b) Kelime, fikir ve paragraf açıklamaları, düzeltmeler — zaruret olmadıkça — okuma sonuna bırakılmalı, düzeltme ve açıklamaları, çeşitli vasıtalarla faydalanarak, önce çocuklar yapmalı, öğretmenin açıklamaları en sonra kısa ve tamamlayıcı mahiyette olmalıdır. Fazla açıklamaları gerektiren parçaların çocuk seviyesine uygun olmadığını düşünerek çocukta okuma zevkinin gelişmesine engel olan bu türlü yazıları onlara okutmaktan sakınılmalıdır.

c) Bir parçayı sebepsiz yere tekrar tekrar okutmamalıdır. Çocuğu okumadan soğutan sebeplerden biri de lüzumsuz, mihanikî tekrarlar dır. Ancak, çok hoş a giden bir hikâye veya mânası iyi anlaşılmalı bir yazı veya bir kısım tekrar okutulabilir.

d) Çocuğun ilk defa eline aldığı bir yazıyı kusursuz olarak yüksek sesle okuyabilmesi mümkün değildir. Çünkü çocuk ancak muhtevasını tanıdığı bir metni duraklamadan ve duyarak okuyabilir. Bunun için, bilhassa edebî yazıları yüksek sesle okuturken öğrencilerin o yazıya daha önce kendi kendilerine okumuş olmalarını sağlamak doğru olur.

5 — Hayatta en çok yer alan okuma şekli, *sessiz okumadır*. Sessiz okuma, çocuğu kendi kendine çalışmaya alıştıırır, zaman ve enerjiden tasarrufu temin eder. Bunun için hem okulda, hem okul dışında çocukların sessiz okumalarına bol bol fırsat ve imkânlar hazırlamalıdır. Daha ilk sınıftan itibaren sessiz okuma alıştıırmaları yapmalı ve bunun arkasından da okunanların anlaşılıp anlaşılmadığını bir konuşma ile kontrol etmelidir.

6 — Öğretmen, sessiz okumada öğrencilerin lüzumsuz birtakım baş ve dudak hareketleri yapmalarına, kelimeleri parmak ve kalemle takibetmemelerine dikkat etmeli, anlamını bilmedikleri her kelimeyi birer birer açıklamaya önem vermekten çok, mâna bütünüünün genel olarak kavranmasını yeter görmelidir.

7 — Okumanın amaçlarını gerçekleştirmede önemli rolü olan okuma çeşitlerinden biri de *evde okumadır*. Çocuklar, evde ya kendi kendilerine seçtikleri yazıları yahut öğretmenin verdiği veya tavsiye ettiği kitap ve yazıları okurlar. Her ne şekilde olursa olsun, bu çalışmaların en önemli şartı, evde okunanların mutlaka sınıfta değerlendirilmesidir. Her çocuk evde okuduğunu sınıfta arkadaşlarına sunmalı, tıpkı sınıfta yapılan okumalarda olduğu gibi bunun üzerinde de sınıfça konuşulmalıdır. Evde okuma, öğretmene çocukların sınıf dışında okuyup okumadıklarını, okuyorlarsa ne gibi eserler okuduklarını öğrenmek ve buna göre tedbir almak imkânlarını verir. Öğretmen, hangi çocukların ne çeşit konulara karşı ilgi gösterdiğini, çocukların kendi kendilerine bir yazının veya bir kitabın muhtevasına ne derecede nüfuz edebileceklerini ancak bir ev okuması ve bunun arkasından sınıfta yapılacak konuşma sonunda öğrenebilir.

8 — *Okuma konuları:* Yalnız okuma kitaplarına dayanan Okuma dersleri, okuma zevkini aşılamaaya kâfi değildir. Bütün dersler çocukta okuma maharetinin artmasına, okuma alışkanlığının yerleşmesine hizmet edebilir. Öğretmen her türlü ders kitaplarından, çocuk yayımlarından, dergi, gazete ve başka yazılardan faydalanmalı, çocukta çeşitli yazılar okumaya karşı devamlı bir ilgi uyandırmalıdır. Okuma öğretiminde, okuma ve ders kitaplarından başka şunlardan da faydalanılmalıdır.

a) *Gazete:* Gazete, çocuğun yaşadığı devrede yurtda ve dünyada geçen olayları aksettiren çeşitli yazılarıyla okuma öğretiminde en değerli vasıtalar arasında yer alır. Gazetelerin, ulusal bayramlar, Türk Devriminin ayrı ayrı cephelerini ilgilendiren yazılar, yurt içinde ve dışındaki önemli olaylar, herhangi bir ders konusunu derinleştirmeye yarayan makaleler... gibi çeşitli parçaları, okumayı hayata yaklaştırması ve çocuğa gerçek faydalar sağlaması bakımından eğitsel değerler taşıyan okuma konularını teşkil eder. Ancak bu parçaları, öğrencilerin seviyelerine uygun olanlarından seçmelidir. Çocuk dergileri de meraklı, eğlenceli yazıları, renkli resimleriyle çocukta okuma hevesini artırır, okumada çeşitliliği sağlar. Bu arada öğrencilere faydalı bilgiler de kazandırır.

b) Gazete ve dergilerin dışında çocuğa göre yazılmış hikâye, masal, efsane, roman, piyes, şiir... gibi yazılar, çocukta edebî zevkin gelişmesine hizmet ederler. Yalnız neticeler çıkarmak, birtakım hükümlere varmak için değil, çok zaman sırf zevkine varmak için okutulacak olan bu türlü yazılar çocuğu yavaş yavaş Türk edebiyatıyla dünya edebiyatının hazinelerine doğru götüren ilk vasıtalardır.

c) Seyahat hâtıraları, tarih hikâyeleri, büyük adamların hayatlarına dair eserler, çocuğun kolay okuyabileceği ve bu arada ayrı ayrı derslerle ilgiler edineceği yarı hikâye, yarı bilgi mahiyetinde olan çekici okuma konularıdır.

d) Bundan sonra doğrudan doğruya bilgi veren kitaplar gelir: İnsan hayatı, tabiat, teknik, tarih, coğrafya, konuları... gibi. Bu türlü kitaplar, okumayı diğer derslerle belirli maksatlara bağlamaları ve diğer dersleri de okumanın hizmetine koymaları, herhangi bir konu üzerinde derinleşmeleri ve çocuklara kendi kendilerine öğrenmek imkânlarını sağlamaları bakımından ayrı değerler taşırlar.

e) Nihayet bir de okumayı doğrudan doğruya çocuğa göre bir faaliyetle neticelendiren, çocuğa iç zevinci veren, kendi kendine buluşun zevkini duyuran eserler gelir. (Oyun kitapları, çeşitli şekillerde bilmece, derslerle ilgili alıştırmaya kitapları, aritmetik problemleri, yazma resim-iş... gibi.)

Çocuklara okutulacak konular ve kitaplar: Birinci ve ikinci sınıflarda masallar ve hayvan hikâyeleri, üçüncü sınıfta ulusal efsaneler ve gerçeğe yakın masallar, ikinci devrede ise sergüzeştler, çocuk romanları, tarih hikâyeleri, seyahat romanları, hâtıralar, büyük adamların hayatları, tabiata, insan hayatına, coğrafyaya, tarihe ve tekniğe dair bilgi veren ve çocukların zevkine uygun kitaplar tercih olunmalıdır.

9 — Öğrencilere okuma zevkini aşılama iyi kurulan ve iyi işleyen bir sınıf kitaplığının önemli rolü vardır. Ancak öğretmen, bizzat gözden geçirmedeği, içinde eğitsel bir değer bulamadığı kitapları sınıf kitaplığına sokmamalıdır. Çocuklarına vereceği kitapların değerini ölçmüş, konuları hakkında fikir edinmiş olan öğretmen, hangi kitabı ne zaman ve hangi maksatla okutacağını kesin olarak tâyin edebilir. O kitabı en faydalı bir şekilde kullanma imkânlarını elinde tutar. Sınıf kitaplığına alınacak kitapların konu, ifade ve şekil bakımından çocuğa göre olup olmadığına, çocukta ilgi ve iş zevinci yaratacak değerde bulunup bulunmadığına dikkat etmelidir.

10 — Okuma öğretiminde her zaman göz önünde tutulması gereken önemli bir nokta da çocukları isteyerek okumaya sevk etmek, okumayı ihtiyaç haline getirmektir. Bunun için, öğrencilerin okuma parçasına dikkat ve ilgilerini çekecek bir yol bulmak lâzımdır. Meselâ:

“Şimdi iki çocuğun yaptıklarını okuyacaksınız; bakalım hangisinin yaptığını daha çok beğeneceksiniz?”, “Bu parçayı yazan, iyi bir vatanşın nasıl olması gerektiğini anlatıyor. Bakalım siz de iyi bir vatanşın olmak için başka neler düşünüyorsunuz?”, “Size bir hikâyeye okuyacağım. Bakalım buna hanginiz daha güzel ve daha uygun bir başlık bulacaksınız?” gibi sorular ve teşvikler, konuya karşı çocuklarda ilgi uyandırmak için birer hareket noktası olabilir.

11 — Bir yazıda açıklanması gereken kelime sayısı çoksa bunların hepsini binden ele almamalıdır. Öğretmen bu kelimelerden birçoğunun

ileride tekrar geçeceğini düşünmeli, bir yığın kelime açıklamalarıyla okumayı tatsız bir hale getirmekten sakınmalıdır.

Yeni ve bilinmeyen kelimelerin açıklanmasında şu noktalar gözetilecektir:

- a) Kelimenin delâlet ettiği şeyin imkân varsa kendisini göstermek.
- b) Bu mümkün olmadığı zaman kelimelerin anlamlarını resim veya şekillerle, modelini yaptırmak suretiyle açıklamak.
- c) Kelime bir işi, bir hali veya bir hareketi ifade ediyorsa onu işle, hareketle, mimik veya jestle canlandırmak.
- d) Kelimenin anlamını karşılaştırma veya benzetme ile belirtmek.
- e) Kelimeleri, çocukların bildiği diğer eş veya ters anlamlı kelimelerle anlatmak.
- f) Kelimeyi tasvir veya tarif yoluyla açıklamak.

Kelime bu şekilde sınıfça işlendikten sonra öğrenciler bu kelimeyi birer cümle içinde kullanırlar. Ancak, bu cümlelerin uydurma, süni ve mânasız olmamalarına dikkat edilmelidir. Yapılan cümleler çocuklar tarafından gözden geçirilmeli, yanlışlar düzeltilmelidir. Öğrencilerin bu kelimeyi, tertibettikleri cümle ile birlikte kelime defterlerine yazmaları uygun olur.

12 — Okuma sonunda sınıfça konuşma yapmak, öğretmene, okunan parçanın anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmek imkânını verdiği gibi, çocuklarda konuşma yeteneğini de artırır. Ayrıca başka yazıların okunmasına ve lüzumlu açıklamalara da zemin hazırlar.

13 — Öğretmen çocuklara bir kitabın fihristinden, sonuna konan indeksten, lûgat ve ansiklopedilerden nasıl faydalanacaklarını deneterek göstermeli, bir kitabın ne kadar emekle meydana getirildiğini, kitap sayfalarının nasıl kesileceğini, kitabın yıpranıp kirlenmekten nasıl korunacağını da öğretmelidir.

14 — Okuma konularının canlandırılmasında şu imkânlar hatıra gelir:

- a) Sözle canlandırmak. (Kendi kendine okunanların anlatılması, okuma konusu ile ilgili konuşma.)
- b) Yazı ile canlandırma. (Okuma konusunun kaleme alınması, okuma konusunun hatırlattığı bir olayın yazılması, tam okunmayan bir hikâyenin tamamlanması gibi.)

- c) Resimle canlandırma. (Okuma konusunu açıklamak için yapılan çeşitli teknikte resimler.)
- d) Üç boyutlu ifade. (Okuma konularını açıklamak ve canlandırmak maksadıyla çeşitli gereçle ve teknikle yapılan işler.)
- e) Güzel yazıyla canlandırma. (Okunan yazılar içinde, saklamak veya sınıfta teşhir etmek üzere, gerekli kısımların güzel bir yazı ile yazılması.)
- f) Müzikle canlandırma. (Varsa, okuma konularıyla ilgili bestelerin çalınması ve söylenmesi, yahut beraberce bu konulara uygun beste meydana getirilmesi.)
- g) Dramatizasyon. Rol dağıtarak okuma, konuyu sınıfta basit sahneler halinde canlandırma, okunan piyesleri sahnede yaşatma.

15 — Okuma konuları, okumanın amacına, başvuru okuma şekline — sesli okuma, sessiz okuma, evde okuma — ve konuların mahiyetine göre bundan önceki maddelerde açıklanan çalışma ve canlandırma tarzlarından faydalanılarak işlenecektir.

SÖZ VE YAZI İLE İFADE

AMAÇ:

Çocuğa gördüğünü, yaşadığını, duyduğunu, işlediğini, okuduğunu ve düşündüğünü söz ve yazı ile doğru, maksada uygun ve güzel olarak anlatma yetisini kazandırmaktır.

AÇIKLAMA:

Sözle ifade, hem hayati değeri olması, hem de Türkçe öğretiminin temelini teşkil etmesi bakımından önemlidir. Sözle ifade, hayatımızda çok yer tutan bir anlaşma vasıtasıdır. Fakat ayrıca bu, okuma, imlâ, tahrir ve dilbilgisi gibi çeşitli dil faaliyetleri için de hareket noktasıdır. Okuma ve yazmada olduğu gibi, dilbilgisi araştırmalarında da konuşmanın büyük payı vardır. Sözüün zaman ve uzay içinde yayılmasını sağlayacak olan da yazıdır. Onun için öğrencileri yazı ile ifadeye de alıştırmak gerekir. Şu halde öğretmen, bir yandan çocukların, meramla-

rını karşılarındakilere sözle ifade etmelerine imkân verirken öte yandan da onların, bunları yazıyla de anlatmalarına yol açacaktır. Öğretmenin okulda yalnız yazıyla ifadeye önem vererek sözü ihmal etmesi ne kadar doğru değilse, ağızdan ifadeye önemli bir yer vererek yazıyı dikkate almaması da o kadar yanlış olur.

A) Sözle:

1 — Doğru ve düzgün bir şekilde konuşma, bu şekilde konuşulan bir çevrede bulunarak ve bizzat bu tarzda konuşmaya çalışarak elde edilir. Dilbilgisinin bu işteki rolü sonra gelir. Onun için öğretmen, sınıfında böyle bir konuşma çevresi yaratacaktır.

2 — Sözle ifade için başlı başına bir ders ayrılmış değildir. Bütün dersler ve ders dışı çalışmalar, bunun için tabii fırsatlar hazırlıyacaktır. Dilbilgisi dersleri birinci devrede plânlı konuşma alıştırmalarıyla, ikinci devrede ise belli başlı dil kurallarını sezdirip şuurlandırmakla, yazılı ifade üzerinde olduğu gibi sözlü ifade üzerinde de tesirini gösterir.

3 — Öğretmenin çocukların tabii, canlı ve tesirli bir şekilde konuşmalarını sağlamak için böyle bir konuşmayı gerektirecek durumlar ve fırsatlar hazırlaması lâzımdır.

4 — Çocuklar, cesaretleri kırılmadığı takdirde, büyük bir konuşma hevesi gösterirler. Bunun için onların başlangıçta kendi öz dilleriyle konuşmalarına imkân verilmelidir. Öğrencilerin düzgün bir konuşma dili elde edip etmemeleri, öğretmenin ilk zamanda takınacağı tavra bağlıdır. İyi ve düzgün konuşmadıkları bahanesiyle çocuklara söz vermiyen veya onların konuşmalarına sık sık müdahale eden bir öğretmen, öğrencilerine iyi bir konuşma alışkanlığı kazandıramaz. İlk zamanda önemli olan, çocukların, hiçbir çekingenlik duymadan, maksatlarını serbestçe anlatmalarıdır. Dili düzgün ve olgun bir hale getirmenin bunun arkasından geleceği ve bu işin zamana bağlı olduğu unutulmamalıdır.

5 — Öğretmen, derslerde öğrencilerin tabii bir şekilde konuşmaları için fırsatlar hazırlıyacaktır. Eşya ve olaylar üzerinde gözlemde bulunan, herhangi bir konu ile ilgili bilgileri kitap ve yazılardan veya bilenlerden edinen, belli problemler üzerinde düşünen... çocukların, elbette söyleyecekleri birçok şeyler bulunur. Bütün derslerde öğrencilere bu gibi fırsatlardan faydalanarak söz söylemek imkânı verilmelidir. Önce

birinin söz açmasıyla başlayan bu konuşma, iyi idare edilirse, sınıfta canlı, ateşli ve faydalı konuşmalarla münakaşalara yol açar. Böyle sınıfta konuşma, öğretim konularının işlenmesinde sık sık faydalanılacak değerli bir vasıttır. Kalabalık sınıflarda öğrencilerin daha çok konuşabilmelerini sağlamak için kümeler içinde konuşmaya da başvurulabilir. Öğretmen bu konuşmalar sırasında düzenleyici rolünü oynayacak, ancak gerektiğinde müdahalelerde bulunacaktır. O, öğretmenlik sanatının, konuşmaktan ziyade konuşturmayı gerektirdiğini unutmuyacaktır.

6 — Öğretmen gezintiler, ziyaretler ve müsamereler gibi sınıf dışı faaliyetler sırasında da öğrencilerinin tabii bir şekilde konuşmaları için zemin hazırlayacaktır. Resmî bir dairede ve buna benzer yerlerde çocukların meramlarını kısa ve açık olarak anlatmalarını sağlayacak alıştırmalara da yer verecek, onlara, varsa, telefonla konuşmak yollarını da öğretecektir.

7 — Her çocuğun, düşündüğünü ortaya koyabilmesi ve bütün sınıfın bundan faydalanması ancak sınıfta iyi bir konuşma nizamının kurulmasıyla mümkün olabilir. Öğretmen, çıkan birtakım fırsatlardan faydalanarak birisi söz söylerken bunu sonuna kadar dinlemek, kendine sıra gelmeden söze karışmamak, arkadaşlarının fikirlerine saygı göstermek, tenkidler sırasında kırıcı olmamak... gerektiğini çocuklara öğretecektir. Bu arada söze karışmayan öğrencileri konuşturmak için tedbirler alacak, sık sık söz söylemek isteyen çocuklara da her zaman söz vermiyecektir.

8 — Öğrencileri konuşturma işinde bundan önce sözü geçen konuşma, anlatma, hikâye etme ve münakaşadan başka küçük dramatisasyon faaliyeti de önemli bir rol oynar. Dramatisasyon ayrıca belli konuların bedenle canlandırılması için de fırsat hazırlar. Onun için öğretmen çocuklara dinledikleri veya okudukları bir masalı, bir hikâyeyi, Tarih, Coğrafya veya başka derslerde öğrendikleri şeyleri, hemen sınıfta dramatize ettirmelidir. Bu işe ilk sınıftan itibaren başlanabilir. Burada sözü geçen dramatisasyon faaliyetiyle yazılı piyesleri temsil etmeyi birbirine karıştırmamalıdır. Bu basit dramatisasyon faaliyetlerinde çocukların kendilerini, dinledikleri veya okudukları şeylerde geçen şahısların yerine kovarak bir olayı temsil etmeleri bahis konusudur.

Meselâ: İki çocuğun başından geçmiş bir olayın hikâyesini dinleyen ve okuyan öğrencilerden biri o vakada adı geçen bir çocuğu, öteki

de başka bir çocuğu temsil ederek vakayı arkadaşlarının karşısında yaşıtırlar. Öğrencilerin böyle bir temsilde muvaffak olmaları, konuyu iyice kavramış bulunmalarına bağlıdır. Öğretmen, öğrencilere Tarihte rolleri belirtilen bazı şahısları temsil ettirmekle onların, bu tarihî şahsiyetlerin rollerini daha iyi anlayıp anlatmalarına yol açmış olur. Coğrafyada Eskimoların hayatiyle Afrika çöllerindeki hayatı öğrenmiş olan bir sınıfta çocuklardan birinin kendini Eskimo çocuğu, bir başkasının çöl çocuğu yerine koyup onların yaşadığı hayatı karşındakilere anlatmaları da faydalı temsillerin bir örneğidir.

Kukla oyunları ve yazılı piyeslerin temsili de çocukların serbest konuşmaları için değerli vasıtalaradır. Sınıf ve okul müsamerelerinde bunlardan faydalanılabilir. Kukla şekilleri ve perde yapmak faaliyetleri Resim-İş dersleri için, bazı piyeslerin çocuklar tarafından kaleme alınması da tahrir çalışmaları için fırsatlar hazırlar.

9 — Söz söyleme çeşitlerinden hangisi olursa olsun, bunların çocuklarda yaratıcılık yeteneğini geliştirmesi amaç olarak alınmalıdır:

- a) Çocuklar, gördükleri eşyayı ve varlıkları anlatırken onların özelliklerini bularak karşındakilere ifade etmeye;
- b) Eşya ile oynadıkları, onlarla yeni şeyler vücuda getirdikleri zaman yaptıklarını anlatmaya;
- c) Evde, okulda, gezintilerde, bayramlarda, törenlerde gördüklerini anlatırken dikkate değer, karşındakinin ilgisini çeker noktaları bulmaya;
- d) Gözledikleri şeylerin en karakteristik taraflarını belirtmeye;
- e) Kendilerini başkalarının yerine koyarak bu insanların özelliklerini yaşatmaya;
- f) İki veya daha ziyade şeyde veya deneyde müşterek vasıflar ve karakteristik noktalar bulup söylemeye;
- g) Görülmüş bir olayı, geçirilmiş bir tecrübeyi naklederken önemli noktaları belirtmeye, böyle olmıyan tarafları atmaya, maksada uygun bir tertip takibetmeye ve geçirilmiş tecrübeyi, görüşülen problem ile ilgisini düşünerek anlatmaya;
- h) Hayallerini harekete getiren konular üzerinde konuşmaya; öğretmen tarafından anlatılmaya veya çocuklar tarafından okunmaya, başlanıp bırakılan bir hikâyeyi onlara tamamlatmaya, okunan hikâyenin

herhangi bir safhasına başka bir şekil vermek için üzerinde düşünmeye alıştırmalıdır.

10 — Konuşma ile yazma arasındaki ilgiye öğrencilerin sık sık dikkatleri çekilmeli, konuşulan bazı konular, sınıfça veya her çocuk tarafından ayrı ayrı yazılmalıdır. (Yazı ile ifade kısmına bakın.)

B) Yazı ile:

1 — Düzgün yazmak, her şeyden önce, düzgün konuşmakla sıkı bir surette ilgilidir. Onun için sözle ifade alıştırmaları, öğrencilerin düzgün konuşmaları için olduğu gibi iyi yazmaları için de bir başlangıç teşkil eder.

2 — Çocuklara ilk zamanda yazmanın, ağızdan söylenenleri yazı ile tesbitten başka bir şey olmadığı anlatılmalı ve bu maksatla yazma işi sık sık konuşmalara bağlanmalıdır.

3 — İlk sınıflarda bulunan öğrencilerin, bir fikri yazmadan önce söz haline koymaları ve sonra bunu kaleme almaları sağlanmalıdır. Söylemenin yazmaya göre daha süratle yürümesi yüzünden çocuklar bazı harflerle kelime ve cümleleri atlar veya iki defa yazarlar. Aradaki bu sürat farkını gidermek için başlangıçta öğrencilerin, yazarken yazma süratine uyacak şekilde ağır ağır söylemeye alıştırmaları uygun olur.

4 — Çocuklara cümleler içinde kelimelerin, cümlelerden mürekkep fikir bütünleri içinde cümlelerin tertibini öğretmek için birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda *cümle ve tahrir tekniği alıştırmaları* yaptırılacaktır. Bunda şu şekilde bir tedricî gözetilmesi tavsiye olunur:

a) Cümle veya cümleler grubunun sınıfça tesbiti ve birlikte yazılması;

b) Cümle ve cümleler bütününün sınıfça tesbiti ve her öğrenci tarafından ayrı ayrı yazılması;

c) Cümle veya cümleler grubunun her çocuk tarafından tasarlanıp yazılması.

Bu sonuncu yazış şeklinin, artık serbest yazma olduğu aşikârdır. Bununla beraber başlangıçtan itibaren öğrencilere bir yandan bu şekilde cümle ve tahrir tekniği alıştırmaları yaptırılırken öte yandan da onların serbest yazmalarına imkân verilecektir.

5 — Sınıfça kaleme alınan yazılar beraber gözlenen, yaşanan ve ya üzerinde konuşulan konular olacaktır. Böyle bir konunun, çocukların birbirinden farklı olan izlenimlerini, duyuş ve düşünüşlerini aksettirmesi gereken kısımları, onlar tarafından ayrı ayrı tesbit olunacaktır. Bu, şahsi duyuş ve düşüncelerin kaydı için olduğu gibi serbest yazmaya doğru da önemli bir adım teşkil eder. Öğretmen, birlikte yazmadan, tek tek yazmaya geçişi kolaylaştırmak maksadiyle, sınıfça yazılmasına başlanan bir konunun önce sonunu, sonra da büyük bir kısmını öğrencilere bırakabilir. Bu, tamamen serbest yazmak halini almadan önce, ilk cümlelerin tesbitine kadar, öğrencilerin kendi kendilerine yazdıkları kısmın derece derece artması şeklinde ilerler.

Üçüncü sınıfta, birlikte yazmadan serbest yazmaya geçiş artık tamamlanmış olmalıdır. Bununla beraber — meselâ imgelem tahrirleri; dilekçe ve senetler... yazmak gibi yeni bir yazış şekli ele alındığı zaman — yukarı sınıflarda da birlikte yazma yoluna başvurulacaktır.

6 — Öğretmen, tıpkı konuşma için olduğu gibi yazma için de tabii birtakım fırsatlar kollıyacaktır. Sınıf ve okul hayatında yazmak için her vakit böyle fırsatlar çıkabilir. Çocukların birlikte yaptıkları gezintiler, ziyaretler, incelemeler, gözlemler, geçirdikleri tecrübeler, elde ettikleri sonuçlar, okul hayatının başka çeşitli safhaları, tatil ve bayram günlerinin duyguları çocuklar için o kadar önemlidir ki onlar yaptıkları işleri ve elde ettikleri sonuçları yazı ile tesbit etmek — meselâ: kendi defterlerine kaydetmek, sınıfın anı defteri için yazmak veya başka bir yerde bulunan akrabalarına veya arkadaşlarına bildirmek — isteğini içten duyarlar. Deftere veya sınıf anı defterine yazılacak veya başkasına bildirilecek yazıların çeşitliliği başka başka tahrir şekillerine başvurmayı zaruri kılar. Okulda oynanmış bir oyunun, yapılmış bir tören veya sınıfça yaşanmış bir olayın başka bir okula veya başka bir şehre nakletmiş eski bir arkadaşına anlatılması; derslerde şu veya bu meselenin incelenmesi sırasında ihtiyaç duyulan bilgileri, bir istatistiği, bir broşürü veya bir reklâmı istemek, bir kitabı ısmarlamak veya bir dergiye abone olmak için bir adama, bir idarehaneye, bir fabrikaya, bir kitapçıya mektup yazılması; hasta olan bir arkadaşın hatırını sormak için sınıfça kendisine mektup gönderilmesi; okul kitaplığına bir kitap veya okul müzesine bir şey hediye eden bir kimseye teşekkür mektubu yazılması; bir

sınıf tarafından başka bir sınıf şerefine tertibedilen müsamere için bir davet tezkeresi yazılması; bir çocuğun doğumunun yıldönümünü birlikte kutlamak için arkadaşlarını tezkere ile çağırması... gibi fırsatlar, çocuklara yazı yazdırmak hususunda canlı birer vesiledir.

7 — İlk okulda yer verilecek tahrir çeşitleri şunlardır:

- a) Bizzat yaşanmış, gözlenmiş ve incelenmiş olaylara dayanan tahrir;
- b) Ders konularıyla ilgili sonuçların kaydı;
- c) Rüyaların yazılması;
- d) Resim ve levhalara bakarak yazma;
- e) İmgelem tahrirleri;
- f) Dinlenen veya okunan yazılarla ilgili tahrir;
- g) Mektup, kartpostal, telgraf, tebrik veya davet tezkereleri yazmak;
- h) Maktubuz, beyanname doldurmak; dilekçe, senet... kaleme almak;
- i) Sınıf haberlerini okulun ilân levhasına yazmak, okuldaki çeşitli kolların toplantı ve çalışmalarını basit birer tutanak özeti halinde tesbit etmek;
- j) Karakter tasvirleri.

8 — Bu tahrir çeşitleri arasında bizzat yaşanmış ve gözlenmiş olaylarla ilgili yazmalar, hemen her sınıfta ağırlık merkezini teşkil edecektir. Öğretim faaliyetine ait sonuçların kaydı da sık sık başvurulacak bir yazış tarzı olacaktır. Esasen dersler, bunun için bol fırsat hazırlar. Mektup ve benzerlerinin yazılmasına ikinci, rüyaların tahririne üçüncü sınıftan itibaren başlanacak, öteki tahrir çeşitlerine ise ikinci devre sınıflarında yer verilecektir. Dilekçe, senet ve tutanak özeti yazmak işini beşinci sınıfa bırakmak uygun olur.

9 — Tahrir ödevleri için öğretmen tarafından, öğrencilerin serbest yazmalarını sınırlıyacak plânlar verilmeyecektir. Ancak öğrencilerin bazı konularda bir sıra gözetmelerine yardım etmek üzere kendiliklerinden plân hazırlamaları faydalıdır.

10 — Öğretmen, bizzat yaşanmış veya gözlenmiş olayların yazılması bahis mevzuu olduğu zaman, çocukları görmedikleri, yaşamadıkları, incelemedikleri konuları yazmaya sevk etmeyecektir.

11 — Yazma işinde çocukların kendi konuşma tarzlarına uygun, sade ve samimî bir dille yazmalarına önem verilecektir.

12 — Çocuklardan: “Şu kadar cümle, satır veya sayfa yaz!” gibi bir kayıtla konuları belli uzunlukta yazmaları istenmeyecektir. Onlar esasen kendi yazış seviyelerine uygun uzunlukta yazarlar.

13 — Öğrencilere, bir yazıyı yazmak için yeteri kadar zaman bırakılacaktır.

14 — Çocukların, yazdıkları bir yazıya bir defa kendi kendilerine ve hattâ yanlarındakilere okumaları okullarda alışkanlık haline getirilecektir. Böyle okumaların, iyi yazmada büyük rolü olduğu ve en büyük yazarların bile bundan faydalandıkları kendilerine anlatılacaktır.

15 — Öğrencilerin yazarken, imlâ kurallarına ve yazı esaslarına uymaları da sağlanacaktır. Bununla beraber imlânın yazmaya mâni olmamasına, ürkeklik uyandırmamasına çalışılacaktır.

16 — Sonradan gözden geçirilecek olan tahrir ödevlerinin, kâğıtlara yazılması uygun olur. Bunlar, düzeltildikten sonra öğretmen veya öğrenciler tarafından zarflar veya dosyalar içinde saklanır. Sınıfın arı defterine yazmak gibi zaruri haller olmadıkça tahrir ödevlerinin temize getirilmesi uygun değildir.

17 — Bir tahrir ödevi hakkında öğretmen ve öğrenciler tenkid yaparken ve hüküm verirken şu noktaları göz önünde tutacaklardır:

- Öğrencinin gözlem yeteneği. (Bilhassa bizzat yaşamış ve gözlenmiş olaylarla ilgili tahrirde ve resimlerin mânalandırılmasında.)
- Düşünme yeteneği. (Mantığa uygun tertip.)
- Hayalde canlandırma yeteneği. (Bilhassa tasarlanıp yazılan hayalden tahrirlerde.)
- Bellek kuvveti. (Bilhassa üzerinde görüşülen, okunan ve işitilen konuların yazılmasında.)
- Dili kullanmada maharet.
- İfadede samimilik, sadelik ve hakikate uygunluk.
- Dil yanlışları.
- İmlâ ve yazı kurallarına uyarlık.

18 — Tahrir ödevlerinin düzeltilmesinde, şu şekillerden uygun olanlarına başvurulacaktır:

- Kendi kendine düzeltme;

- b) Karşılıklı düzeltme. (Öğrenciler arasında değiştirilen ödevlerin onlar tarafından düzeltilmesi.)
 c) Yakın arkadaşlar arasında veya kümeler içinde düzeltme.
 d) Sınıfça düzeltme.
 e) Öğretmenin düzeltmesi.

Öğretmenin, öğrenci tahrirlerini incelemesi ona öğrencilerinin yazma seviyelerini anlamak, müşterek yanlışları görüp düzeltmek imkânını verir. Belli yanlışlar, tahrir derslerinin arkasından yer alacak olan konuşma, yazma ve dilbilgisi inceleme ve alıştırmaları için konu teşkil edecektir.

Öğretmen, yanlışları öğrencilerin kendilerine bulduracaktır. Ancak bu sayede bu yanlışların sebeplerinin çocuklar tarafından kavranması ve bunların tekrarlanması sağlanmış olur. Onun için öğretmen, tahrir ödevlerini okurken üzerinde durmak zarureti duydugu yanlışları, özel işaretlerle belirtir. Bu suretle çocukların, kendi yanlışları üzerinde düşünmelerine ve bunları düzeltmelerine yol açar.

19 — Düzgün yazmada, konuşmadan başka, çok yazmanın ve güzel yazılmış yazıları okuyup incelemenin de payı vardır. Onun için öğretmen, bir yandan çeşitli fırsatlardan faydalanarak çocuklara bol bol yazmak imkânını verirken, öte yandan da onlara, güzel yazılmış kitap ve yazılar okutup anlattırarak ve onları bu çeşit yazıları incelemeye sevk edecektir. Okuma dersleri, bu sonuncu amacın gerçekleşmesine de hizmet edecektir.

20 — Öğrenciler, tahrir ödevlerini maksada uygun bir şekilde süsleyip resimlendirmeye de sevk olunacaktır. Güzel yazılmış ve süslenmiş ödevler, sınıfta ve sergilerde teşhir edilecektir.

İ M L Â

AMAÇ:

Çocuklara, kendi dillerine giren kelimelerin doğru yazılışını ve belli başlı imlâ kurallarını kavratmaktır.

AÇIKLAMALAR:

1 — Kelimelerin mânalarıyla bunların doğru yazılış şekilleri ara-

sında sıkı bir ilgi bulunduğu için imlâsı öğretilcek kelimelerin mânalarını öğrencilerin bilmesi lâzımdır.

2 — Üzerinde durulacak kelimeler, bilhassa birinci devrede öğretim faaliyetinin belkemiğini teşkil eden Hayat Bilgisi konularından, ikinci devrede ise Tabiat Bilgisi, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Tarih derslerinden ve öteki derslerden alınır.

3 — Çocukların, bir kelimeyi doğru yazmalarını sağlamak için onlara sadece bu kelimenin doğru yazılmış şeklini göstermek, yahut bunu söyleyerek yazdırmak kâfi gelmez. Öğrenciler bir kelimenin imlâsını, onun doğru yazılmış şeklini görerek, söylenişini işiterek, söyleyerek ve yazı halinde tekrar ederek en iyi yoldan öğrenmiş olurlar. Bu yol, hem çocuklar arasındaki çeşitli tasarımların haklarını vermesi, hem de onların muhtelif duyularını faaliyete getirip kelimelerin belenmesini kolaylaştırması bakımından değerlidir. Şu halde öğretmen, imlâsını öğreteceği bir kelimeyi yüksek sesle söyleyecek, öğrencilere söyletecek, tahtaya yazacak, çocukların bunu dikkatle görmelerini, bakarak ve söyleyerek yazmalarını sağlayacak ve kelimeyi çeşitli cümleler içinde birkaç defa yazdırmak fırsatı hazırlayacaktır. Yazılması güç olan bazı kelimeleri çocuklara, yukarıda sözü geçen alıştırmaların arkasından, gözleri kapalı olarak hatırlatmak da faydalıdır. Onun için İmlâ derslerinde çok defa başvurulmuş dikte veya kopya ettirmek metotları, yalnız başlarına kâfi gelmez. Hele dikte, çocuklara imlâsını bilmedikleri kelimelerin yazılmasını istediği zaman, yanlış yazmaya da yol açabilir.

4 — Kelimeleri deftere yazdırmadan önce çocuklara bazan bunları havada yazdırmak uygun olur. Aynı kelimeyi birkaç defa yazmanın mihanikî ve sıkıcı bir şekil almaması için bunu, çocuklar tarafından tertibolunacak söz bütünleri arasında kaydettirmek de faydalıdır.

5 — Kelimeleri doğru yazmada, ilgili dil kurallarını bilmenin de rolü vardır. Onun için, hele ikinci devre sınıflarında, imlâ kuralları üzerinde önemle durulacaktır. Bu bakımdan İmlâ ile Dilbilgisi dersleri arasında sıkı bir bağlantı gözetilecektir. (Dilbilgisi kısmına bakın.)

6 — Öğrencilerin imlâ durumlarının kontrolü için en iyi ölçü, serbest tahrirdir. Bununla beraber dikte de, bu maksada hizmet edebilir. Ancak yazdırılacak metnin, imlâsı öğrenilen kelimeleri ihtiva etmesi ve öğrencileri ilgilendirmesi şarttır. Bu takdirde dikte, aynı zamanda iyi bir tekrarlama vasıtası da olabilir.

7 — İmlâsı öğrenilen kelimelerin bir deftere (kelime defteri) yazdırılması uygun olur. Bu defter, ilk sınıflarda bir imlâ defteri olarak başlar, ikinci devrede lûgat defteri halini alır. Öğrenciler, tereddüde düştükleri zaman bu deftere başvururlar. Aynı maksatla lûgat kitaplarından da faydalanmalıdırlar.

8 — İmlâ yanlışlarını düzeltirken:

- a) Kendi kendine düzeltme (imlâ lûgatine bakarak);
- b) Kümeler içinde düzeltme (imlâ lûgatine bakarak);
- c) Öğretmen veya sınıf tarafından düzeltme şekillerine başvuru olabilir. Müsterek yanlışlar üzerinde sınıfça durulacaktır.

9 — Öğrenciler tarafından yazılmasında güçlük çekilen bazı kelimelerin fişler halinde yazılarak sınıfta bir müddet asılı bulundurulması da faydalı olur.

10 — Kelimelerin imlâsında esas "İmlâ Kılavuzu" olacaktır.

DİLBİLGİSİ

AMAÇ:

Öğrencilere Türk dilinin konuşma, yazma ve okuma ile ilgili ana kurallarını sezdirip ana dilini kullanışta güven kazandırmaktır.

AÇIKLAMALAR:

1 — Birinci devrede başlı başına bir Dilbilgisi dersi yoktur. Bu sınıflardaki öğrenciler henüz dili eşya ve olaylardan ayrı olarak inceleyebilecek olgunluğa varmamışlardır. Birinci devrede Dilbilgisi öğretimi, konuşma ve yazı diliyle ilgili alıştırmalarla çocukların dil duygusunu besliyerek geliştirmek amacını güder.

Üçüncü sınıfta Dilbilgisi alıştırmaları, aynı kurala bağlı bulunan dil şekillerini yavaş yavaş yanyana getirmek suretiyle çocukları ikinci devrenin plânlı dil incelemeleri için hazırlar.

İkinci devrede öğrenciler, dili eşya ve olaylardan ayrı olarak başlı başına inceleyebilecek bir duruma gelirler.

2 — Birinci devrede Dilbilgisi alıştırmalarının amacı, birtakım kural ve tanımlara varmak değildir. Bu devrede konuşma ve yazma alıştırmalarıyla, çocuklar, ana dilinin kullanılmasını gözliyerek dil şekilleriyle muhteva arasındaki ilgileri kavrayacaklar, dil duygularını kuvvetlendircekler ve dili kullanmadan güven kazanacaklardır.

3 — Birinci devrede yer alacak olan dil alıştırmaları, Dilbilgisinin gerektirdiği sıra ve plâna göre değil, öğrencilerin henüz kullanmada duraksadıkları dil şekillerine göre seçilecek Hayat Bilgisi konuları da bu alıştırmaların materyalini temin edecektir. Bunun için öğretmen işe, önce sınıfındaki çocukların diillerini tanıma ile başlayacaktır. Genel olarak çocuk dili, yaşının ve çevresinin dilidir. Bu dilin, yetişkin dili ve genei dil halini alıncıya kadar birtakım merhaleler geçireceği unutulmamalıdır. Çocuğun kullandığı dili birdenbire olgunlaştırmaya kalkışmak, onda konuşma korkaklığını doğurur. Çocuk dilinde raslanacak başkalıkları, zamanla ve tabii fırsatlardan faydalanarak yavaş yavaş düzeltmek doğru olur.

4 — Birinci sınıfın Dilbilgisi çalışmalarında, düzgün konuşma alıştırmaları ön plânda gelir. Çocukların çoğu bazı sesleri değişik bir şekilde çıkarırlar. Bu yanlışlara çocuğun dikkatini çekerek sık sık seslerin hakikini vererek, temiz söyleyiş alıştırmaları yaptırmak lâzımdır. Bu türlü alıştırmalar, sadece kelimeleri tam sesleriyle söyleyebilmek için değil, doğru yazmayı sağlamak için de önemlidir.

5 — Hayat Bilgisi konuları her türlü dil alıştırmaları için elverişlidir. Ancak birinci devrede Dilbilgisi terimleri kullanılmıyacaktır. İsimler varlıkların adları, sıfatlar bu varlıkların özellikleri, fiiller ise hal ve etkinlikleri olarak belirtilecek ve yerine göre, bunlar hareketle de canlandırılacaktır.

6 — İkinci ve üçüncü sınıflarda bir yandan çocukların yaptıkları yanlışları düzeltmeye yarıyan dil alıştırmalarına devam olunurken öte yandan da onlara düzgün cümle tertibettirmeye önem verilecektir. Bu cümlelerden bir kısmı yazı ile saptanacak (cümle tekniği alıştırmaları), zamanla birbirine bağlı cümlelerden fıkralar meydana getirilerek bunlar da, yazıyla tesbit olunacaktır (tahrir tekniği alıştırmaları).

7 — Birinci devrede Dilbilgisi çalışmaları bütün Türkçe dersleri kadrosu içinde yer alır. Bu iş için her gün on beş dakikayı geçmemek üzere ihtiyaca göre zaman ayrılır.

8 — İkinci devrede Dilbilgisi öğretimi hem bütün Türkçe dersleri içinde, hem de başlı başına ayrı bir ders olarak yer alacaktır. Dilbilginin sözlü ve yazılı anlatımları gerektiren diğer derslerle ve bilhassa Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi ve hattâ Aritmetik dersleriyle sıkı bir ilgisi olduğu göz önünde tutulacaktır.

9 — İkinci devrede Dilbilgisi alıştırmaları her biri başka bir konuya ait rabıtasız, soğuk, ölü ve sırf dil dersleri için hazırlanmış cümle ve kelimeler üzerinde yapılmıyacaktır. Alıştırmalar, çocukta iş sevincini ve kendi kendine etkinliği uyandıran belli konular üzerinde yapılacaktır.

10 — Dilbilgisi kurallarına ve tanımlarına bol örnekler üzerinde yeteri kadar durulmak suretiyle varılacak ve bir kurala varıldıktan sonra tekrar benzer misaller ve kitaplardan örnekler buldurmaya önem verilecektir.

Evvelce işlenmiş olan kurallar gerektiğçe ele alınarak tekrarlanacaktır.

Türkçe derslerinde gerçekleştirilmek istenen amaçlar aşağıda sınıf sırasıyla gösterilmiştir.

Sınıf: 1

I — OKUMA:

A — Öğrencinin okuma tekniği bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:

- Parmakla işaret etmeden, vücut ve başı sallamadan okuyabilmek;
- Kitabı ışık ve vücudun duruşuna göre doğru bir vaziyette tutabilmek ve sağ elle kitabı tutarken sayfeleri kolayca çevirebilmek;
- Önceden kendi kendine sessiz okuma ile hazırlanmış olduğu bir parçayı dinleyenleri sıkımayan tatlı bir sesle okuyabilmek;

Bu sınıfta sesli okumaya, sessiz okumaya nazaran, daha çok zaman ve dikkat sarf olunacaktır.

B — Öğrencinin okuduğunu anlamak ve mânâyı kavramak bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:

- a) Basit resimler üzerinde konuşabilmek;
- b) Okunan, seviyeye uygun, kısa bir konuyu devamlı olarak takibedebilmek;
- c) Seviyesine uygun fikirleri açıklıyabilmek;
- d) Seviyesine uygun parçaları anlıyarak ve zevk alarak okuyabilmek.

II — SÖZ VE YAZI İLE İFADE:

- a) Bir masalı, bir rüyayı, görülen veya yaşanan bir olayı anlatmak; bunlarda ana fikri belirten bir veya birkaç cümleyi sınıfça tesbit ederek yazabilmek;
- b) Basit hayvan hikâyelerini, evde okunan oyun kitabından bir oyunu, çözümünü bilinen bir bilmeceyi açıklıyabilmek;
- c) Daha önce okunan bir hikâyeyi konusuyle ilgili resmine bakarak anlatabilmek.

III — DİLBİLGİSİ VE İMLÂ:

Birinci devrede başlı başına bir Dilbilgisi dersi olmadığına göre bu sınıfın Dilbilgisi ve imlâ çalışmaları "başka derslerin de yardımıyla anadilini kullanmada güven sağlamak" şeklinde özetlenmişti. Bu sebeple aşağıdaki konuların dilbilgisi terimleri söylenmeden hazırlanması yeter görülmelidir. (Aşağıda verilen konular, açıklamaların birinci, ikinci, üçüncü ve beşinci maddelerine göre işlenecektir.)

- 1 — Çocukların dil yanlışlarının saptanması. (Öğretmen dil yanlışlarını çocukların evde veya okulda öğrendikleri masallar, hikâyeler, manzumeler, bilmece... veya gördükleri, yaşadıkları olaylar üzerinde konuşmalar yaptırırken saptıyacak ve not edecektir.)
- 2 — Düzgün konuşma alıştırmaları.
- 3 — Varlıkların adları: Çocuk, hayvan, kuş, çiçek, meyva isimleri; akrabalık tâbirleri; gün, ay, mevsim isimleri.

Sandal, terlik, iskarpin, fotin, çizme gibi bir ismin harflatabileceği aynı cinsten başka isimler.

İskarpin, ökçe, taban, burun... gibi bir şeyin parçalarına ait olan isimler.

- 4 — Varlıklarda teklik çokluk. (Sınıfta, okulda, okul bahçesindeki tek ve çok varlıklar incelenecek, somut örneklerle teklil ve çoğul isimler hakkında fikir verilecektir.)
  - 5 — Varlıkların özellikleri. (Eşyanın renklerinden faydalanılarak, renklerin varlıkları vasıflandırdığı belirtilecek; isimleri başka türlü vasıflandıran sıfatlara geçilerek sınıfta ve okuldaki eşya için çeşitli sıfatlar ve bu sıfatların zıtları buldurulacaktır. (Uzun — kısa, kalın — ince, katı — yumuşak... gibi.)
  - 6 — Varlıkların hal ve etkinlikleri. (Evide anne ne yapar? Okulda çocuklar, tarlada çiftçiler ne yaparlar? Söylenen fiilleri çocuklara taklidettirmek; taklidedilen hareketleri isimlendirmek.)
- Bir araç ve aletle yapılan fiiller: Kalemle, bıçakla su ile ne yapılır? Bunun tersi: Ne ile yazılır, ne ile kesilir... gibi.
- Fiillerde zaman kavramını sezdirmek için: "Dün nereye gittiniz? Şimdi ne yapıyorsunuz? Yarın nereye gideceğiz?.." gibi sorular.
- 7 — Çağrışım, benzerlik ve zıt anlamları yoluyla kelimeleri tanıtmak: Ateş, alev, yakmak; baklava, bal; tatlı, acı... gibi.
  - 8 — Ses ve heceleri ayırma. (Bu alıştırmalar ilk okuma ve yazmada çözümlenmeye başlanacağı zaman yaptırılacaktır.)
  - 9 — Noktalama: Nokta ve soru işareti.
  - 10 — Büyük ve küçük harfleri yazabilmek.

Sınıf: 2

I — OKUMA:

- A — Öğrencinin okuma tekniği bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:
  - a) Önceden hazırlanarak dinliyenleri sıkımayan tatlı bir sesle ve birinci sınıf seviyesine üstün bir başarıyla okuyabilmek;

- b) Parmakla ve kalemle işaret etmeden okuyabilmek;
- c) Açık yazılmış basit bir hikâyeyi şahısları canlandırarak okumak;
- d) İki kişi arasında rol dağıtarak okuyabilmek;
- e) Seviyeye uygun kelimeleri doğru telâffuz edebilmek;
- f) Sessiz okumada dudaklarını kıpırdatmamak ve içinden okumamak alışkanlığını kuvvetlendirmek;
- g) Alfabetik sırayı öğrenmek;
- h) Sınıf veya okul kitaplığından aldığı kitapları vaktinde alıp vermek alışkanlığını kazanmak.

Bu sınıfta sesli okumaya, sessiz okumaya nazaran, daha çok zaman ve dikkat sarf olunacaktır.

B — Öğrencinin okuduğunu anlamak ve mânâyı kavramak bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:

- a) Okuduğu parçada ana fikirleri ayırabilmek;
- b) Sözün gelişinden kelimelerin anlamlarını bulabilmek;
- c) Yardımcı kitapları ve çocuk dergilerindeki seviyesine uygun yazıları kendi başına ve zevkle okuyabilmek;
- d) Okuduğu parçaya ait soruları cevaplayabilmek;
- e) Tanıdığı kelimelerle yazılmış bir metni sessiz okuduktan sonra anlatabilmek;
- f) Basit resimlerden mânâ ve hikâyeler çıkarabilmek;
- g) Okunan yazılarda bulunan resimleri metindeki ilgili kelimelere göre yorumlayabilmek.

II — SÖZ VE YAZI İLE İFADE:

- a) Görülen ve yaşanan basit bir olayı anlatmada birinci sınıf seviyesine üstün bir başarı sağlamak;
- b) Anlatılan şeyler içinde ana fikri belirten bir veya birkaç cümleyi sınıfça tesbit ederek yazmak;
- c) Seviyeye uygun belli bir konuda sınıfça veya kümeler arasında konuşmak;
- d) Görülmüş veya yaşanmış basit olayları serbest olarak yazmaya çalışmak;

- e) Öğretmene, arkadaşlara, anneye, babaya, kardeşe, hastalık, bayram veya doğum günü vesilesiyle mektup veya kart yazmak.

III — DİLBİLGİSİ VE İMLÂ:

Dilbilgisi ve imlâ çalışmalarında kural, tanım ve terimlere başvurulmadan aşağıdaki konular, çocukların yanlış yaptıkları veya güvenle kullanamadıkları dil şekilleri üzerinde durularak hazırlanacaktır:

- 1 — Birinci sınıfta ele alınan dil şekillerini gözlemeye ve doğru konuşma alıştırmaları yapmaya bu sınıfta da devam etmek.
- 2 — İsimlerin i, e, de ve den hallerini doğru kullanmayı sağlamak için alıştırmalar yaptırmak;
- 3 — Küçük söz bütünlerini — görülmüş, yaşanmış basit olayları veya bir resim, bir levha üzerinde görülenleri — kısa cümlelerle anlatmak ve sonradan bunları yazdırmak.
- 4 — Kelime türemleri: Av, avcı, avlamak, avladı... gibi.
- 5 — Çeşitli anlamları olan sözler: Al, ekmek, kurum, ek... gibi.
- 6 — Noktalama: Nokta, soru işareti ve virgül.

Sınıf: 3

I — OKUMA:

- A — Öğrencinin okuma tekniği bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:
- a) Önceden hazırlanmış okuma parçalarını konuşur gibi tatlı ve tabii bir sesle okumakta ikinci sınıf seviyesine üstün bir başarı sağlamak;
  - b) Gözün satırlar üzerinde soldan sağa doğru ritmik hareketler yapabilmesini sağlamak ve bir satırın nihayetini okurken sonraki satırın başını kolaylıkla görebilmek;
  - c) Sesi, okunan metnin cümlelerindeki mânaya göre ayarlamakta ikinci sınıf seviyesine üstün bir başarı sağlamak;

- d) Evde okunacak kitap, dergi, gazete, hikâye kitabı v.s. nin sayısını artırarak konularını çeşitlendirmek;
- e) Lûgat kullanmaya hazırlık olmak üzere kelimeleri alfabetik sıraya koyabilmek;
- f) Bir kitabın önsöz, asıl metin, lûgatçe, bibliyografya gibi ana kısımlarını tanımak;
- g) Kitapları temiz yerde saklıyarak eller temizken okumak, lüzumsuz yazı ve işaretlerle kirletmemek, kitap sahifelerini kıvrımadan açmak, okumayı kesmeden sahifeleri çevirebilmek ve bu hususları alışkanlık haline getirmiş olmak.

Bu sınıfta sessiz okumaya ayrılan zaman sesli okumaya ayrılan zamana yaklaşmalıdır.

B — Öğrencinin okuduğunu anlamak ve mânâyı kavramak bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:

- a) Okumada devamlı bir dikkat ve ilgi gösterebilmek;
- b) Okuduğu seviyesine uygun bir hikâyeyi zincirini bozmadan ana çizgileriyle anlatabilmek;
- c) Okunan hikâyelerin konularına uygun başlıklar bulmak;
- d) Basit bir hikâyeyi hareketle ve dramatize ederek canlandırmak;
- e) Resimlerden mânâ çıkarabilmek ve bunlar üzerinde arkadaşlarıyla konuşabilmek;
- f) Çocuk dergi ve gazetelerinden başka öğretici konuda yazılar okumaktan zevk almaya başlamak;
- g) Kitap ve kitaplık sahibi olmak isteklerini uyandırmak.

II — SÖZ VE YAZI İLE İFADE:

- a) Gördüğünü, yaşadığını ve duyduğunu yazı ile kendi kendine ifade edebilmek alışkanlığını kazandırmak;
- b) Yaşanan çevreyi, bir şahsı, bir olayı söz ile anlatmak;

- c) Derslerde varılan sonuçları sınıfta kaleme almak;
- d) Posta kartı, davetiyle, basit mektup ve posta makbuzu yazmak.

III — DİL BİLGİSİ VE İMLA:

Tanım, terim ve kurala başvurmadan dördüncü sınıfta başlayacak olan dilbilgisi çalışmalarına hazırlık olarak bazı örnekler üzerinde uygulamalar yapmak: (İkinci sınıftaki incelemelere daha geniş ölçüde alıştırmalarla devam edilecektir. Müfredat olarak verilen konular, I. ve II. sınıflarda olduğu gibi, sadece dil şekillerini belirtmek, şekille muhteva arasındaki ilgilere dikkati çekerek kavratmak suretiyle işlenecektir.)

- 1 — Takıların mâna değişikliklerini göstermek ve bunlar üzerinde konuşmak: Lik, güzel — güzellik; iyi — iyilik; sarı — sarılık; cömert — cömertlik; lak, su — sulak, gibi.
- 2 — İsmın beş halini cümleler içinde doğru kullanmak;
- 3 — Tekil ve çoğul isimler.
- 4 — Sıfat.
- 5 — Şahıs zamirlerini cümleler içinde doğru kullanmak.
- 6 — Fiil.
- 7 — Kelime türemeleri ve deyimler: Göz — gözlem — gözlemek — gözetmek — gözcü — gözüpek — tokgözlü — gözü dönmüş... gibi.
- 8 — Noktalama: Nokta, soru işareti, virgül ve ünlem.

Sınıf: 4

I — OKUMA:

- A — Öğrencinin okuma tekniği bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:
  - a) Tatlı ve tabii bir sesle, konuşur gibi okuyarak dinliyenlere zevk verebilmek;
  - b) İlgisi dağılmadan ve yorulmadan uzunca metinleri okuyabilmek;

- c) Sessiz okuma süratini sesli okuma hızına nazaran daha fazla geliştirmek;
- d) Evde okumayı zevkli bir alışkanlık haline getirmek;
- e) Müracaat kitaplarını kullanabilmek: Sözlük, İmlâ Lûgati ve ansiklopediler.
Bu sınıfta sessiz okumaya ayrılan zaman sesli okuma ya ayrılan zamana eşit olmalıdır.

B — Öğrencinin okuduğunu anlamak ve mânâyı kavramak bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:

- a) Okuma kitapları dışında ciddî konulu tarihî hikâyeye, anı, gerçek seyahat romanları gibi eserleri tek başına okumaktan zevk almak;
- b) Önemli kelimeleri açıklanmış bir metnin genel olarak konusunu kavramak;
- c) Bilmediği kelimeleri bazan sözün gelişinden, bazan sözlük kullanarak ve ekseriya öğretmenin yardımına muhtacolmadan çıkarabilmek;
- d) Okunan metindeki şahısların karakterlerini anlamak, onların duyuş ve düşümlerini anlatabilmek;
- e) Yazılışı yakın kelimelerin anlam ayrılıklarını kavriyabilmek: Adet, âdet; katil, kaatil... gibi.
- f) Sınıf veya okul kitaplığındaki kitaplardan öğretmenin yardımıyla faydalanabilmek.

II — SÖZ VE YAZI İLE İFADE:

- a) Gördüğünü, yaşadığını ve duyduğunu ifade etmekte üçüncü sınıf seviyesine üstün bir başarı sağlamak;
- b) Dinlenen veya okunan basit hikâyeleri yazmak;
- c) Basit hikâyeye veya küçük bir romanı kısaca anlatmak;
- d) Basit bir olayı canlandıran bir resmi veya yazısız hikâyeleri yazı ile yorumlayabilmek;
- e) Önce başlanmış bir hikâyeyi tamamlamak suretiyle hikâyeler kaleme almak;
- f) Okulun Kızılay, spor, müsamere gibi çeşitli kollarının türlü çalışmalarını bildiren ilânlar yazmak;

- g) Kart, davetiye, bildirge ve makbuzla mektup ve telgraf yazabilmek;
- h) Okuduğu kitaplar üzerinde kendi duygularını açıklıyabilmek.

III — DİLBİLGİSİ VE İMLÂ:

Basit imlâ kurallarını, basit dilbilgisi terimlerini aşağıdaki maddelerin sınırı içinde öğrenmek:

- 1 — Cümle ve kelime: Cümle çeşitleri, cümle yerine geçen kelimeler.
- 2 — Kelime yapısı:
  - a) Hece;
  - b) Sesli ve sessiz harfler;
  - c) Hecelerde uyum.
- 3 — İsimler:
  - a) Özel isimler ve cins isimler;
  - b) Bileşik isimler;
  - c) Tekil ve çoğul isimler;
  - d) İsimlerde sevgi, acıma ve küçültme anlamı veren sonekler.
- 4 — İsim takımları.
- 5 — Sıfatlar:
  - a) Sıfat çeşitleri ve sıfatların kullanılışı;
  - b) İsimlerden türeyen sıfatlar;
  - c) Sıfat yerine geçen isimler;
  - d) Sıfat takımları.
- 6 — Fül: Üç basit zaman.
- 7 — Şahıs zamırları.
- 8 — Başlıca imlâ kuralları:
  - a) Büyük harflerin kullanılışı. (Özel isimler ve cümle başları.)
  - b) Dahî ifade eden, de ve da nın ayrı yazılışı;
  - c) Özel adların yazılışı.

Sınıf: 5

I — OKUMA:

A — Öğrencinin okuma tekniği bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:

- Seviyeye uygun kitap, gazete, dergi ve broşür gibi çeşitli yayım araçlarında görülen, öbür derslerle ilgili konulardaki yazıları dördüncü sınıfa göre daha süratli okumakta başarı göstermek;
- Sesli ve sessiz okuma bahislerinde kusur olarak gösterilen hareketlerden hiçbirisini yapmamak ve faydalı görülen alışkanlıkları tamamiyle edinmiş bulunmak;
- Daha önce hazırlandıktan sonra tamamiyle anlıyarak, açık ve doğru telâffuz ederek tabii bir sesle uzun metinleri okuyabilmek;
- Okunan parçalardaki haşiye, lûgatçe, indeks, plân, harita, resim vesairenden faydalanabilmek;
- Bir kelimenin lûgatteki birkaç mânası içinden okunan metne yaraşan mânayı seçebilmek.

Bu sınıfta okumaya ayrılan zamanın üçte ikisinin sessiz okumaya ayrılması uygun olur.

B — Öğrencinin okuduğunu anlamak ve mânayı kavramak bakımından kazanması istenen alışkanlık ve maharetler:

- Seviyeye uygun bir hikâye veya makalenin ana fikirlerini sıralıyarak bundan bir sonuç çıkarmak;
- Tek başına okunan uzun metinleri ayrıntılarıyla ana fikir arasındaki ilişkileri bozmadan özetleyebilmek;
- Bir metnin muayyen bir kısmını açıklayabilmek;
- Ders dışında zevk için okuyacağı kitapları seçebilmek; (gerektikçe öğretmenin rehberliğinden faydalanarak.)

II — SÖZ VE YAZI İLE İFADE:

- a) Mektup, telgraf, dilekçe, bildirme, senet ve makbuzlar yazmak ve öğrenci kollarının toplantılarında varılan kararları madde madde kaydedebilmek;
- b) Türlü konularda basit iş mektupları yazabilmek;
- c) Sınıfta anlatacağı bir şeyi maddeler halinde not edebilmek;
- d) Çevresinde bulunan bir şahsın karakterini belirten yazılar yazabilmek;
- e) Hazırlanan bir konuyu — Türkçeden başka derslerden de olsa — sınıfta tartışmak, bir arkadaşın konferansı veya ödevini dinlerken basit notlar alarak tenkidler yapabilmek;
- f) Okuduğı bir şiir, hikâye veya makale üzerinde kendi görüş ve duyularını gerek sözle, gerek yazıyla ifade edebilmek.

III — DİLBİLGİSİ VE İMLÂ:

Orta okulun dilbilgisi çalışmalarına hazırlayıcı nitelikte dilbilgisi tanım ve terimlerini sırası geldikçe verirken bunlarda, kolaylarından ayrıntılı olanlarına geçmek hususunda öğrenci seviyesine uygun bir sıra gösterilmelidir.

1 — Zamirler:

- a) Şahıs zamirleri;
- b) Belgisiz zamirler, soru ve işaret zamirleri;
- c) İyelik ekleri.

2 — Fiiller:

- a) Özne ve fiil, zaman, şahıs;
- b) Haber kipleri;
- c) Fiillerden türeyen isimler ve sıfatlar.

3 — Zarflar.

4 — Edatlar ve bağlaçlar.

5 — Söz dizimi ve belli başlı kurallar. Özne, tümleş, yüklem-

- 6 — Cümlelerin kuruluşunda kelimelerin yerleri ve halleri.
  - 7 — Başlıca imlâ kuralları:
    - a) Büyük harflerin kullanılışı;
    - b) Özel adların yazılışı;
    - c) Ses benzeşmeleri;
    - d) Bileşik isimlerin yazılışı.
  - 8 — Noktalama işaretlerinin hepsi.
-

TARİH

AMAÇLAR:

- 1 — Türk çocuklarını, Türk Devriminin mânası ve tarihi önemi üzerinde düşündürmek ve onların devrim değerlerine bağlanmalarını sağlamak;
- 2 — Bugünkü kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu onlara kavratmak ve bu kültürde Türk milletinin hizmetlerini ve payını belirtmek;
- 3 — Çocuklara, şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlâtları olduklarını duyurarak, Türk ulusunun geleceğine olan güvenlerini artırmak ve onları Türk milletinin ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakterde yetiştirmek;
- 4 — Tarihte milletlerine ve insanlığa hizmet etmiş büyük adamların hayatlarına ve hizmetlerine karşı öğrencilerde ilgi ve hayranlık uyandırmak;
- 5 — İnsanların çevreleriyle yaşayışları arasındaki sıkı ilişkiyi belirtmek ve insanların çevreleri üzerine nasıl tesir ettiklerini çocuklara kavratmak;
- 6 — Çocukların bugünü daha iyi kavramaları için onlara geçmişi inceleterek gelecek için önlerine ufuk açmak ve milletler ailesi içinde Türk ulusuna düşen insani ödevler bulunduğunu belirtip bunu onlara duyurmaktır.

AÇIKLAMALAR:

- 1 — İlk okulda Tarih derslerinde temel, Türk tarihi olacaktır. Başka ulusların tarihine ait kısımlar, Türk tarihiyle ilgileri derecesinde incelenecektir.

2 — Tarih derslerinde bilhassa dikkat edilecek nokta, bugünkü insan ve toplum hayatının gittikçe değiştiğini öğrencilere kavratmaktır.

Öğretmen, bizzat çocukların nasıl gittikçe büyümüş, ihtiyaçlarının ve yaşayışlarının nasıl değişmiş olduğuna; yeni doğumlar, ölümler, evlenmeler, yer ve meslek değiştirmeler dolayısıyla aile hayatında nasıl değişiklikler hâsıl olduğuna; bulunulan şehirde şu veya burada yeniden dükkânlar, mağazalar, evler ve çeşmeler yapılması, sokaklar açılması, ağaçlar yetiştirilmesi, bahçeler, sinemalar, tiyatrolar yapılması, su, gaz veya elektrik getirilmesi, fabrika açılması, yol yapılması, otobüs işlemleri, şimendifer geçmesi, telefon tesisi, radyo getirilmesi gibi yeniliklerin insan hayatında ne gibi değişiklikler yaptığını dikkat ettirerek bugünün dünden nasıl farklı olduğunu öğrencilere kavratmak ve bu değişikliklerin karşılaştırılmasını daha eski zamanlara doğru götürerek dünkü hayatın da daha eski zamanlardaki hayata nazaran nasıl değişmiş bulunduğunu onlara kavratmaya çalışacaktır. Öğretmen, bugünkü yaşama şartlarının eskiden bu halde olmayıp gittikçe değiştiğine, meselâ, bugünkü uçak, şimendifer, otomobil, otobüs, her çeşit binek arabaları, öküz arabası ve kağı gibi taşıtların eskiden mevcudolmadığına; bunlardan bazılarının memleketimize girmesinin pek yeni olduğuna; dünyada kullanılmaya başlıyalıdan beri de çok zaman geçmediğine çocukların dikkatini çekerek bu taşıtlardan her birinin hangi sıra ile insanlar tarafından kullanılmaya başladığını kavratmaya çalışacak; aydınlatma, haberleşme, elbise gibi yaşama ihtiyaç ve vasıtalarının ayrı ayrı devirlerde geçirdiği değişiklikleri çocukların anlayacağı bir dille açıklayarak, sırası geldikçe ve mümkün oldukça başka başka devirlerde ayrı ayrı şekiller alan bu gibi yaşama vasıtalarının asıllarını, modellerini veya resimlerini öğrencilere inceleterek ve yaptırarak onlara bu hususta somut fikirler verecektir.

Öğretmen bu yaşama vasıtalarının yalnız değişikliklerine çocukların dikkatini çekmekle kalmıyarak, bu yaşama vasıtalarının değişmesinin insan ve toplum hayatı üzerinde yaptığı etkileri de çocuklara kavratmaya çalışacak; bu suretle insan ve toplum hayatının gittikçe nasıl değişmiş ve bugünkü hayatın dünkünden birçok noktalarda ne kadar ayrılmış olduğunu gösterecektir.

Öğretmen insanların bugünkü yaşama tarzlarının en eski zamanlardaki yaşama tarzından nasıl daha farklı olduğuna dikkat ettirerek,

ilk insan ve toplum hayatının ayrı ayrı yönlerini öğrencilere kavratacak, en eski toplum hayatının bütün güçlüklerine dikkat ettirerek, toplum hayatında insan gücünün, insan zekâsının gittikçe insanları daha refahlı ve daha mesut bir hayata erdirmeye için yüzyıllardan beri nası bütün güçlükleri yenmeye çalıştığını, elde edilen her yeni vasıtanın ve her yeni başarının nasıl yüzyıllar boyunca birbirinin ardınca gelen nesillerin el birliğiyle çalışmalarının mahsulü olduğunu çocuklara gösterecektir.

3 — Öğretmen, Türklerin tarihte oynadıkları büyük rolü belirtecektir. Türklerin Orta Asyada nasıl üstün bir uygarlık kurduklarını; tarımı, hayvan yetiştirmeyi, maden işlemeyi, bina kurmayı, yazı yazmayı, heykel yapmayı nasıl ilk defa olarak başardıklarını; sonra, bu kültür eserlerini nasıl dünyanın dört bucağına naklederek başka uluslara verdiklerini; bugünkü batı ulusları ortaçağda bilgisizlik içinde iken Türklerin birçok bilimleri ilerleterek başka uluslara nasıl örnek olduklarını; batı dünyasının Türklerin eserlerini kendi dillerine çevirerek nasıl ilerlediğini; Türklerin askerlik, idare, hukuk, tıp, bilim ve fen alanlarında nasıl başka uluslara önyak olduklarını öğretmen, çocuklara telkin edecek; son birkaç yüzyıldan beri İmparatorluğun ihmali yüzünden memleketimizin nasıl geri kaldığını, bu durumdan milletin yetiştirdiği kahraman Atatürk'ün kurtarıcı ve kurucu rehberliğiyle nasıl kurtulduğumuzu ve en ileri adımları atacak hale nasıl geldiğimizi açıklıyarak, Atatürk'ün gösterdiği yolda ilerlemeye devam edersek az zamanda nasıl modern bir seviyeye çıkacağımızı çocuklara kavratacak ve öğrencilerde, kendi uluslarını her alanda üstün görmek ve bu üstünlüğü sağlamak için imkânın son haddine kadar yılmadan, usanmadan çalışma aşkı uyandıracaktır.

4 — Öğretmen, Türklerin dünyanın her tarafına nasıl ayrı ayrı adlar alarak kültürlerini yaydıklarını belirtecek; islâm kültürünü de vücuda getirenlerin çoğunun Türk olduklarını öğrencilere gösterecektir.

5 — Öğretmen, Türk ordusunun dünyanın dört bucağında yüksek ülkülerini gerçekleştirmek için hem kendisine, hem insanlığa ne kadar hizmet ettiğini, kahramanlıkları, yurtseverlikleri, uygar ve yüksek karakterleriyle nasıl insanlığa şeref verdiklerini öğrencilerin kavrayacakları canlı örneklerle çocuklara göstererek onlarda ulusal şuuru ve ulusal benliği yaşatacak; Atatürk'ün Cumhuriyetin onuncu yıldönümü do-

laysiyle söylediği nutukta, "Ne mutlu Türküm diyene" suretinde ifade ettiği hakikatin mânasını çocuklara kavratacaktır.

6 — İlk okulda öğretmen, bilhassa Atatürk'ün başardığı Türk Devriminin mânasını, önemini çocuklara kavratmaya ve Türk Devrimini onlara benimsetmeye çalışacaktır. Bunun için devrimin topluluğumuza sağladığı faydaları ve getirdiği iyilikleri ve yenilikleri öğrencilere kavratacaktır. Son yüzyıllarda imparatorluk devrinde hükümdarların ve devleti idare edenlerin beceriksizlikleri, buldukları zamanın mahiyetini, önemini ve icaplarını takdir edememeleri, Türk ulusunun kudretini ve ihtiyaçlarını kavrayamamaları, ulusu yükseltecek çarelere başvurmayı akıl etmemeleri veya ona hıyanet etmeleri yüzünden Türkiye'nin her alanda nasıl geri bırakıldığını; memleketimizin birçok kısımlarının nasıl yabancı ellerine düşürüldüğünü, yabancıların her fırsatta nasıl işlerimize karıştıklarını, bilhassa Birinci Cihan Savaşının sonunda memleketimizin nasıl yabancı devletler arasında paylaşıldığını, bağımsızlığının nasıl hiçe indirildiğini, hükümdarın düşmanlarla nasıl bir olduğunu, fakat bütün bunlara karşılık büyük bir milletin gerekince nasıl önderini yaratarak harekete geçebildiğini, Atatürk'ün Anadolu'ya geçerek nasıl Türk ulusuna baş olduğunu ve ulusun, bütün kuvvetlerini topluyarak çetin ve şanlı savaşlarla, bağımsızlığını tekrar nasıl kazandığını, sonra saltanatı kaldırarak yerine Cumhuriyet rejimini kurmakla Türk ulusunun kendi egemenliğine nasıl kavuştuğunu çocukların kavrayacağı bir dille anlatacaktır.

Öğretmen, kurtuluş savaşından sonra Atatürk'ün ayrı ayrı alanlarda yaptığı devrimleri öğrencilere inceletirken bu devrimlerden her birinin ne kadar zaruri olduğunu imparatorluk rejimindeki durumlarla karşılaştırarak belirtecek; bu devrimlerin memleketi, her alanda nasıl yükselttiğini, eskiden beri bizi geri bırakan etmenlerden kurtararak memleketimize nasıl ileri adımlar attırdığını, Türkiye'nin bu devrimlerle nasıl büyük ve çok geniş bir gelişim devresine girdiğini, Türk haysiyetinin, Türk şerefının bütün dünyada nasıl yükseldiğini çocuklara kavratacaktır.

7 — Geçmiş çocukların gözlerinin önüne getirmek ve onlara geçmişteki olayları kavratmak için bugün ile karşılaştırmalar yaptırmak ve bu karşılaştırmaları çocukların anlayabileceği konulardan ve örneklerden seçmek gerekir. Meselâ imparatorluk devrindeki okul hakkında ço-

çocuklara bir fikir vermek için öğretmen, eski okulu bugünkü okul ile karşılaştırmalı, eskiden çocukların şimdiki gibi yeni ve sağlıklı binalarda, rahat sıralarda değil dar, karanlık ve rutubetli binalarda, hasırda üstünde dizüstü oturmaya mecbur olduklarını, teneffüsten ve oyundan mahrum edildiklerini, çocukların falakaya yatırıldığını, Türk çocuklarının Arap harflerini öğrenmek için ne kadar sıkıntı çektiklerini, öğrencilerin bugün olduğu gibi en iyi metotlarla kolayca dersleri anlamalarına, düşünmelerine ve öğrenmelerine önem verilmiyerek sadece kitapları anlamadan ezberlemeye mecbur tutulduklarını anlatmalı; bu suretle, eski ile yeni okulun karakteristik noktalarını belirtmeli ve bilhassa öğretmen, eskiden kullanılan Arap harflerinin, her kelimenin birkaç türlü okunmasına yol açtığı için, kelimeleri doğru olarak okumayı çok güçleştirdiğine, yeni Türk harflerinin kabulüyle dilimizin ne kadar kolay bir surette yazılıp okunmasına imkân hâsıl olduğuna çocukların dikkatini çekmelidir.

8 — Çocuklara, Tarih dersinde, tarihî olayları göstermekle asıl onlara bugünü aydınlatmak amacını takibetmemiz gerektiği unutulmamalı; tarihi sadece eski olayların bir fihristi, hükümdarların ve türlü türlü şahısların bir listesi olarak telâkki etmemelidir. Tarih, öğrencilerin tecrübelerini ve görgülerini binlerce yıl önceki zamanlara kadar götürerek onların düşünüş ve kavrayış ufkunu genişletir ve bugünkü hayatı, hayatın bugünkü problemlerini daha iyi kavramalarına imkân hazırlar.

Bugünkü hayatı ve hayatın bugünkü problemlerini kavratmak için öğrencilere bugünkü hayatı eski hayat ile, hayatın bugünkü problemlerini dünkü ve daha önceki problemleriyle karşılaştırmalı, her birinin vaktiyle ne gibi şartlar altında geçmiş, ne gibi sonuçlar alınmış olduğunu kendilerine inceleterek bugünkü durumu aydınlatmalı; hayatta tutacakları doğru yolu arayıp bulmaları için onlara kılavuzluk etmelidir. Tarih, bilhassa bugünü aydınlatarak tutulacak en doğru yolu göstermeye ve gelecek için alınacak tedbirleri bize ilham etmeye yaradığı için dir ki önemli bir eğitim vasıtasıdır.

9 — Öğretmen, tarihî olaylarda önemli şahsiyetlerin rolünü belirtmeli; büyük adamların tarihin akışı üzerine yaptıkları büyük etkiye çocukların dikkatini çekmelidir. Bilhassa Atatürk'ün, Türk tarihiyle cihan tarihinin akışını nasıl değiştirdiğini, Türk ulusuna nasıl yepyeni ilerleme ve yükselme ufukları açtığını, Türkiyeyi en yüksek kültür se-

viyesine çıkarmak için ne önemli devrimler yaptığını ve bu devrimlerin insanlık tarihinde de eşsiz olduğunu öğretmen çocuklara kavriyacakları bir dille ve canlı örnekler ve karşılaştırmalarla açıklayacaktır.

10 — Tarihte şahsiyetler üzerinde konuşulurken onların yaptıkları işleri, onları harekete geçiren etmenleri, hareketlerinin sonuçlarını çocuk seviyesine göre belirtmelidir. Şu vakada filân adamın gösterdiği yüksek görüş, kavrayış, irade, kahramanlık ve fedakârlığın, başka bir vakada başka bir adamın gösterdiği beceriksizlik, iradesizlik, korkaklık, karaktersizlik veya hıyanetin sonuçlarını öğrencilerin gözü önünde canlandırmalıdır. Çocuklar tarihte böyle örnekler göre göre insanların hareketlerinde etmen olan yüksek ve asil güdülerle âdi ve kötü güdüler arasındaki farkı daha iyi kavramaya, yüksek karakterin güzelliğini daha iyi duymaya ve hayatta daima iyi misalleri örnek olarak almaya başlarlar. Çocuklar, bilhassa Türk ulusunun binlerce yıllık tarihinde bütün cihana ispat ettiği yüksek ve asil karakterini benimseyerek, bu yüksek ulusun asil çocukları olduklarını daima göz önünde bulundurarak, hayatta daima bu yüksek ulusun çocuklarına yakışacak en doğru yolu tutmanın ulusal bir borç olduğunu takdir etmelidirler. Öğretmen, her öğrencinin Türk Devrim ordusunun sarsılmak bilmez bir eri olduğu duygusunu benliğinde yaşatması ve bu uğurda canını feda edecek bir karakterde yetişmesi için tarihten en müessir bir surette faydalanmalıdır.

11 — Öğretmen, Tarih dersinin Yurttaşlık Bilgisi dersiyle olan bağı daima dikkate almalı; meselâ Cumhuriyet rejiminin Türk toplum hayatına daha uygun olduğunu çocuklara anlatırken tarihten onların kavriyacağı canlı örnekler bularak eski rejim ile Cumhuriyet rejimi arasında karşılaştırmalar yapmalıdır. Öğretmen, çocuklara yurttaşlık ödevlerini telkin ederken şu veya bu zamanda ulusun ödevlerine canla başla sarılması sayesinde nasıl büyük başarılar elde ettiğine tarihten örnekler bulmalı, bu suretle öğrencilerde yurt ödevi duygusunu artırmalıdır. Gene öğretmen, çocuklara yurttaşların haklarını öğretirken bu hakların imparatorluk devrinde nasıl tanınmadığını, bu hakları almak için Türk ulusunun ne kadar fedakârlıklara katlandığını, nihayet bu hakları Atatürk'ün önderliğiyle Cumhuriyet rejiminin nasıl sağlamış olduğunu tarihten alınan örneklerle çocuklara göstermelidir.

12 — Tarih derslerinde öğretmen, coğrafi etmenlerle tarihî olaylar arasındaki sıkı ilişkiye çocukların dikkatini çekmeli; insanların coğrafi etkiler altında nasıl harekete mecbur kaldıklarını, bu etmenler üzerine de nasıl tesir etmeye çalıştıklarını göstermelidir. Öğretmen Tarih ile Coğrafya dersleri arasında sıkı bir ilişki kurmalı, tarih olaylarının açıklanması sırasında haritalardan da faydalanmalıdır.

13 — Öğretmen, tarihte geçen “Akın”, “Savaş”, “Hücum”, “Kuşatma”, “Savunma”, “İstilâ etmek”, “Zaptetmek”, “Memleket almak”, “Memleket vermek”, “Yenmek”, “Yenilmek”, “Esir etmek”, “Barış yapmak”, “Antlaşma imzalamak”, “Bağımsızlık kazanmak”, “Bağımsızlığını kaybetmek”, “Kültür kurmak”, “Kültür yaymak” gibi sözleri kuru kuruya öğrencilere söyleyip geçmemeli; bunların mânalarını kavratmak için çocukların anlayabilecekleri örnekler bularak açıklamalı ve karşılaştırmalar yapmalı; bu kavramları kuru birer söz halinden kurtararak çocukların zihinlerinde canlı birer olgu halinde yaşatmaya çalışmalıdır. Meselâ öğretmen sadece, “Şu şehri kuşattılar” der de geçerse, çocuklar bu sözden kuşatmanın ne demek olduğunu anlamazlar. Bu cümleyi onlar öğretmenden alarak tekrar etseler bile ne demek olduğunu bilmiyerek tekrar etmiş olacaklarından bu tekrar, onların kuşatma fikrini kavramış olduklarına delâlet etmez. Halbuki, öğretmen eski zamanlarda surlarla ve hendeklerle çevrilmiş olan bir şehrin ne suretle kuşatıldığını açıklarsa; çocuklar, eski zamanda kuşatılmış bulunan bir şehrin genel durumunu, oradaki insanların yaşayış tarzında yapmaya mecbur oldukları değişiklikleri daha iyi kavramaya ve kuşatma hakkında açık bir fikir edinmeye başlarlar. Öte taraftan öğretmen, eski silâhlarla bugünkü silâhlar arasındaki farklara da çocukların dikkatini çekerse eski bir kuşatma ile bugünkü kuşatma arasındaki farkları da çocuklara daha iyi kavratmış olur. Bu suretle çocuklara “Filân zamanda filân şehir kuşatıldı” denildiği zaman bu cümle çocuklar için kuru bir sözden ibaret olarak kalmaz.

Çocuklar, kuşatmayı zihinlerinde daha iyi canlandırarak bu cümle ile anlatılmak istenilen fikri daha iyi kavramış olurlar. Gene öğretmen, iki ulusun savaşından bahsederken sadece, “Filân ulus, öbür ulusa galip geldi, karşı tarafı ağır bir antlaşmayı imzalamaya zorladı” demekle, çocuklara, “Galip gelmenin”, “Ağır bir antlaşmayı imzalamanın” ne demek olduğunu kavratmış olmaz. Somut örneklerle bir ulusu öbür ulu-

sun yenmesi ne demek olduğunu açıklamalı, antlaşmanın da ne demek olduğunu çocuklara kavriyacıkları bir dille anlatmalıdır. Gene öğretmen tarihte, "Türkler filân memlekete kültürlerini yaydılar" deyip geçerse, çocuklar bu sözün mânasını kavriyamazlar. Fakat Türklerin oralara gittikleri zaman dillerini, tarım metotlarını, hayvan yetiştirme yollarını, madenden eşya ve topraktan çanak çömlek yapmasını, şu tarzda bina kurmasını, şu gibi silâhlar kullanmasını, şu biçimde elbise giymesini öğrettiklerini; aile teşkilâtında, orduda, memleket idaresinde ve hukuk işlerinde şu veya bu gibi metotları yaydıklarını, şu yazıyı kullandırdıklarını, öğretmen, çocukların anlayabilecekleri bir dille anlatırsa o zaman Türklerin o yerlere kültürlerini yaymalarının ne demek olduğunu daha iyi kavratmış olur.

14 — Tarihte incelenen olayların ne zaman geçtiğini çocuklara kavratmak, onlara zaman fikrini vermek önemli bir iştir. Çocuklara kendi hayatlarından örnekler alarak gün, ay, yıl gibi zaman ölçülerinin ne kadar sürdüğü hakkında açık bir fikir edinmelerine çalışmalı; iki yıl, beş yıl, on yıl gibi müddetlerin ne kadar zaman tuttuğunu kendilerine kavratmalı; böylece, yüzyıllık bir zamanın ne kadar sürdüğünü, birkaç yüzyıl önce geçmiş olan bir olayın ne kadar eski bir zamanda geçmiş bulunduğunu çocukların anlamalarına çalışmalıdır. Öğretmen, tarih olayları arasındaki zaman ilişkilerini çocukların gözünde canlandırmak için tarih şeritleriyle levhalarından faydalanmalıdır.

Malazgirt Savaşı, İstanbulun alınması, Birinci Cihan Savaşının başlangıcı ve sonu, Atatürk'ün Millî Mücadelenin başına geçmek için Anadoluya gitmesi, Büyük Millet Meclisinin kurulması, İnönü, Sakarya, Başkumandan savaşmaları, saltanatın kaldırılması, Lozan Barışının imzası, Cumhuriyetin ilânı... gibi önemli olayların tarihlerinin çocukların belleğinde yer etmesine çalışmalıdır.

15 — Öğretmen, Tarih dersinde incelenecek olayların zamanını çocuklara kavratmaya ne kadar dikkat ederse, yerlerini de çocukların zihinlerinde tuturmaya o kadar önem vermelidir. Onun için öğrencilerin, olayların geçtiği yerleri harita üzerinde incelemelerine, Türklerin anayurtlarını, akın yollarını, dünyanın ayrı ayrı bölgelerinde kültürlerini yaymış oldukları yerleri haritada araştırmalarına dikkat etmelidir.

16 — Öğretmen, tarihte en önemli olaylara, tanınmış şahıslara ve önemli olayların tarihlerine az çok yer ayıracaksa da, tarihi, sadece bu ru birtakım olaylar, adlar ve tarihler fihristi haline getirmekten sakınlıdır. Tarih derslerini bir sürü vaka, şahıs adları ve tarihlerle doldurmakla çocuğun belleğini lüzumundan fazla yormuş, birçok olaylar arasında tarihe geçen önemli olayların şümülünü ve önemini iyice kavramalarına engel olmuş, çocukların olayları birbirlerine karıştırmalarına ve yüksek şahsiyetlerle orta derecede insanları bir tutmalarına yol açmış ve nihayet yüzlerce isim ve tarih rakamı ezberlemeye mecbur tutmaları yüzünden Tarih gibi önemli bir derse karşı çocukların ilgisini azaltmış oluruz.

17 — Çocuklar, tarihte vakaların ve şahsiyetlerin adlarını öğrenirken, öğretmen bu adları tahtaya yazmalı, çocuklara da yazdırmalı, onların bu isimleri doğru söyleyip yazmalarına dikkat etmeli, bir yandan bir adı sırasını getirerek tekrar etmeli, öte yandan gene sırasını getiren öğrencilere de hep birden ve ayrı ayrı tekrar ettirmelidir. Öğretmen derslerde mümkün olduğu kadar az sayıda isim öğretmeli, bir derste geçen isimleri ondan sonraki derslerde öğrencilere tekrar ettirmeli, arada sırada o vakte kadar Tarih dersinde öğrenilmiş olan isimleri öğrencilere sormalı ve her biri hakkında kısa bilgi isteyerek bu isimlerin onların belleklerinde iz bırakmasına çalışmalıdır.

18 — Öğretmen, eski bir olaydan, Kurtuluş Savaşı veya Türk Devriminin herhangi bir safhasından bahsederken o olayın, okulun bulunduğu yerde geçmiş olan veya o yerle ilgili bulunan noktasına çocukların dikkatini çekmeli, okulun bulunduğu yerde o olay ile ilgili tarih eserlerini göstermeli ve ziyaret ettirmelidir.

Meselâ: Atatürk, Birinci Cihan ve Kurtuluş Savaşları sırasında veya Türk Devriminin herhangi bir safhasının geçtiği sırada, okulun bulunduğu yerde bulunmuş, oradan geçmiş veya orada bir kongre toplanmış, bir beyanname neşretmiş, bir nutuk söylemiş veya Türk Devriminin önemli bir safhasını başarmış ise, öğretmen bundan faydalanarak çocukların dikkatini bu noktalara çekecektir. Bu vesileler ile Atatürk adına okulun bulunduğu yerde dikilmiş bir heykel, yapılmış bir anıt, bir bina, açılmış bir cadde veya meydan varsa, bunlar veya resimleri öğrencilere gösterilecektir.

Tarihî bir şahsiyetten bahsedilirken o zat, eğer okulun bulunduğu yerde doğmuş veya ölmüş veya orada bulunmuş ise, bu cibete, veya orada camii, medresesi, kitaplığı, imareti, hanı, türbesi, mezarı, mahallesi, sokacağı ve evi, herhangi bir eserde kitabesi varsa bu gibi eserlere öğrencilerin dikkatleri çekilecektir.

19 — Öğretmen, geçmişi çocukların gözünün önüne getirmek, onların yaratıcı imgelemlerine malzeme vermek üzere okulun bulunduğu yerdeki sarı, kale, harabe, bent, cami, medrese, çeşme, han, hamam, köprü, imaret, kervansaray, kitaplık gibi yeni ve eski eserleri ziyaret ettirecek müzede veya başka yerde bulunan eski silâh, kabkacak, elbise, çini ve diğer eserleri göstererek ve bunları çocukların seviyelerine göre açıklayacaktır.

Öğretmen, okulun bulunduğu yerde aslı bulunmayan eserlerin resimlerinden, kartpostallardan, gazetede, dergilerde çıkmış fotoğraflarından, tarihî tablolar ve sinemadan faydalanacaktır.

Öğretmen, bir yandan tarihî şahsiyetlerin resimlerini, fotoğraflarını göstererek onları öğrencilerin gözleri önünde canlandıracağı gibi, eski olayları, eski yaşayış tarzını, kültür eserlerini gösterir tablolar ve resimlerden faydalanarak bunlar hakkında çocukların somut bir fikir edinmelerine çalışacak; sırasına göre öğrencilere resimler, kâğıt ve mu-kavvadan ve başka maddelerden örnekler ve modeller yaptırarak bunları canlandıracaktır.

• Öğretmen, Tarih derslerinde, eski eserlerle anıtların Türk tarihini birer belgesi olduklarına çocukların dikkatini çekerek bunları yıkılmaktan, bozulmaktan veya yabancı ellere geçmekten korumanın bizim için bir ödev olduğunu telkin edecektir.

20 — Öğretmen, Cumhuriyet Bayramı, Egemenlik Bayramı, önemli tarihî olayların yıldönümleri, büyük adamların doğum veya ölüm tarihlerinin veya yaptıkları eserlerin yıldönümü dolayısıyla okulda veya başka yerde yapılacak törenlere öğrencileri iştirak ettirirken ya törenden önce, ya tören sırasında veya törenden sonra bunun mânası, o bayramın, o olayın, o şahsiyetin tarihî önemi hakkında çocukları aydınlatacaktır.

21 — Öğretmen, Türk tarihinin herhangi bir safhası, Türk büyüklerinin hayatı, eski Türk eserleri ve Türk kültürü hakkında çocukların

seviyelerinde yazılmış kitapları, broşürleri, ansiklopedilerde gazete veya dergilerde çıkmış yazıları okumaya öğrencileri teşvik edecek, bilhassa, Tarih dersinde hangi konu inceleniyorsa bununla ilgili yazıları okumalarını çocuklara tavsiye ederek bu yazıların hangi eserin hangi sayfasında bulunduğunu kendilerine söyleyecek; okudukları yazıların özetini veya şu veya bu noktasını arkadaşlarına söz veya yazıyla anlatmalarına imkân verecektir.

22 — Öğretmen, okulun bulunduğu yere yakın yerlerdeki eski tarihi eserleri incelettirmek için sırasına göre geziler tertibedecektir.

23 — Öğretmen, bazı tarih olaylarını sınıfta öğrencilere basit bir şekilde dramatize ettireceği gibi, bunlar üzerine çocuk dilinde yazılmış piyeslerden kısa sahneleri de temsil ettirecektir.

Ders konuları

Sınıf: 4

I — İLK İNSANLARIN YAŞAYIŞI

- Yontma taş devri,
- Cilâli taş devri.
- Maden devri.

(Yazının bulunuşu ve tarih çağlarına giriş belirtilecektir).

II — TÜRKLERİN ANAYURDU

- Orta Asyada hayat.
- Göçler, sebepleri ve sonuçları.

III — SÜMERLER

- Yaşayışları ve uygarlıkları.
- Babilliler ve Asurlular.

IV — ETİLER

- Komşuları Mısırlılar ve Babillilerle münasebetleri.
- Etilerde ve Mısırlılarda uygarlık.

V — YUNANLILAR

Uygarlıkları

(İsparta, Atina devletlerine ve Büyük İskender'e yer verilecektir.)

VI — ROMALILAR

a) Yaşayış ve uygarlıkları

(Belli başlı siyasal olaylar belirtilecektir.)

b) Batı Hunları ve Batı Roma İmparatorluğunun yıkılışı.

(Hıristiyanlığın doğuşu belirtilir.)

VII — ANAYURTTA KALAN TÜRKLER

1. Orta Asya Hunları:

Yaşayış ve uygarlıkları. (Çinlilerle münasebetleri belirtilecektir.)

2. Göktürkler:

a) Göktürklerin Bizans ve İranlılarla münasebetleri.

b) Göktürk devletinin ikiye ayrılması. (Kutluk devleti.)

c) Göktürklerde uygarlık.

3. Uygurlar:

a) Yaşayış ve uygarlıkları.

b) Uygurların göçleri ve Uygur devletinin yıkılışı.

VIII — MÜSLÜMANLIĞIN DOĞUŞU

a) Araplar ve Hazreti Muhammet.

b) Dört Halife devri.

IX — MÜSLÜMANLIĞIN ORTA ASYA TÜRKLERİ ARASINA YAYILIŞI VE MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ

(Eneviler, Abbasiler ve Müslüman Türk Devletlerinden Samanoğulları, Gazneliler ve Karahanlılar üzerinde durulacaktır.)

XI — BÜYÜK SELÇUK DEVLETİ

a) Türklerin Müslüman dünyasına hâkim oluşları.

- b) Bizanslılarla münasebetleri. (Malazgirt Savaşı ve Türk tarihindeki önemi.)
- c) Anadoluya yayılmaları.
- d) Uygarlığı.

Sınıf: 5

I — ANADOLU SELÇUK DEVLETİ

- a) Kuruluş ve yaşayışları.
- b) Batıdan gelen akınlar: (Ortaçağ Avrupasına toplu bir bakış.)
Haçlı Seferleri, bunların sebep ve sonuçları. (Eyyuplu Devletinin rolü belirtilecektir.)
- c) Doğudan gelen akınlar: Moğollar ve yayılışları.
- d) Anadolu Selçuklularının uygarlığı.
- e) Anadolu Selçuk Devletinin yıkılışı ve belli başlı Türk Beylikleri.

II — OSMANLI DEVLETİ

- a) Kuruluşu.
- b) Rumeliye geçiş.
- c) Timur Devleti ve Timur'un Bayazıt'la savaşı. (Ankara Savaşı ve sonuçlar.)
- d) Anadolu birliğinin yeniden kurulması, Balkan ve Avrupa devletleriyle savaşlar.

III — İSTANBULUN TÜRKLER TARAFINDAN ALINMASI

- a) Fatih ve İstanbulun alınması.
- b) İstanbulun alınmasının dünya tarihi üzerine etkileri: Ortaçağın sona erip Yeniçağın başlaması. Buluşlar, keşifler ve dünyanın dolaşılması.
- c) Rönesans ve Reform hareketleri.

IV — OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN YÜKSELMESİ

- a) Fâtih zamanı.

- b) Bayazıt II. zamanı.
- c) Yavuz Selim zamanı. (İran Savaşı ve Suriye, Filistin ve Mısır'ın alınması.)
- d) Kanuni zamanı. (Osmanlıların Avrupada genişlemesi ve denizlerde üstünlük elde etmeleri.)
- e) Sokollu Mehmet Paşa ve hizmeti.

V — OSMANLILARIN DURAKLAMA DEVRİ.

(Sebepler ve sonuçlar üzerinde durulacaktır.)

- a) İran ve Avusturya savaşları.
- b) Köprülüler devri.
- c) İkinci Viyana kuşatması ve Karlofça Antlaşması.

VI — GERİLEME DEVRİ.

- a) Lâle devri.
- b) Gerileme devrinde Ruslar ve Avusturyalılarla münasebetler.

VII — OSMANLI - TÜRK UYGARLIĞI

(Kuruluşundan Tanzimat devrine kadar).

VIII — AVRUPADA ÖNEMLİ DEĞİŞİKLİKLER .

- a) Fransız Devrimi ve etkileri.
- b) Bilim, sanat ve ticaret-gelişmeleri.

IX — OSMANLI DEVLETİNDE ISLAHAT DEVRİ

- a) Selim III. ve yenileşme hareketleri.
- b) Mısır valisi Mehmet Ali Paşa; Sırp ve Yunan isyanları.
- c) Yeniçeriliğin kaldırılması.
- d) Osmanlı Devletinin Avrupa devletleriyle münasebetleri.

X — TANZİMAT VE MEŞRUTİYET DEVİRLERİ

(Mustafa Reşit Paşa ve Gülhane hattı belirtilecektir.)

- a) Kırım Savaşı,
- b) Tanzimat Devrinin memlekete getirdiği belli başlı yenilikler.

- c) İlk Meşrutiyet,
- d) Osmanlı - Rus Savaşı,
- e) Abdülhamit'in idaresi ve bu idareye karşı tepki.
- f) İkinci Meşrutiyet.
- g) İtalyan, Balkan ve Birinci Cihan Savaşları.

XI — KURTULUŞ SAVAŞI

- a) Cihan Savaşından sonra Osmanlı Devletinin durumu.
- b) Atatürk ve Anadolu'ya geçişi. (Atatürkün hayatı ayrıca belirtilecektir.)
- c) Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşu.
- d) Yurdun düşmanlardan temizlenmesi.
- e) Lozan Barışı ve İsmet İnönü.
- f) Osmanlı saltanatının kaldırılması.
- g) Cumhuriyetin kurulması.

XII — TÜRK DEVRİMİ

- a) Din ile devlet işlerinin ayrılması. (Lâyiklik.)
- b) Hukukta devrim.
- c) Kılıkta devrim.
- d) Takvim, saat ve ölçülerin değiştirilmesi.
- e) Harf devrimi.
- f) Toplumsal yaşamda devrim.
- g) Ekonomi hayatında devrim.

XIII — İKİNCİ CİHAN SAVAŞI

COĞRAFYA

AMAÇLAR:

- 1 — Çocuklara yurdumuzu ve yurttaşlarımızı tanıtmak ve sevdirmek;
- 2 — İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceleyerek öğrencileri yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer öge haline getirmek;
- 3 — Çocuklara dünya ve dünyanın güneş sistemindeki yeri, hareketleri ve bunun sonuçları hakkında bilgi kazandırmak ve onları, sık sık görüşme temasta buldukları coğrafya olaylarının sebeplerini araştırmaya ve bu olaylar arasındaki bâğlılık ve ilişkileri bulup çıkarmaya alıştırmak;
- 4 — Yurdumuzla en çok ilişkisi olan ülkelerle, dünya üzerindeki başka memleket ve ulusları çocuklara tanıtmak;
- 5 — Öğrencilere harita fikri vermek; onları haritadan anlar ve faydalanır bir hale getirmektir.

AÇIKLAMALAR:

1 — Coğrafya öğretiminde başlıca amaç, çocuklarda yurt sevgisini artırmak ve yurda ait bilgilerini genişletmek olduğuna göre, dersler hep yurt coğrafyası etrafında geliştirilecektir. Coğrafya olayları üzerine gösterilecek örnekler, mümkün oldukça yurdumuz içinden alınmalı, başka kıtalar ve ülkelerin gözden geçirilmesinde her vakit yurdumuzla karşılaştırmalar yapılmalıdır.

2 — Coğrafya, çocuğa bulunduğu çevreyi incelemekle başlamalı

ve her vakit yakından uzağa, görülenden görülmiyene geçerek çocuğun görüş ve düşünüş ufkunu derece derece genişletmelidir.

3 — Türkiye Coğrafyasının öğretiminde okulun bulunduğu merkezden başlamak üzere o merkezin bağlı olduğu ilin coğrafyasında en önemli kısımlar gözden geçirilecek ve sonra o ilin bulunduğu bölgeye ve oradan da oteki bölgelere ve bütün Türkiyeye geçilecektir. Böylece o ilin başlıca engebeleri, iklimi, akar ve durgun suları, ormanları, madenleri, tarıma elverişli toprakları, kıyıları — deniz kıyısı ise — nüfusu, başlıca şehir ve kasabaları, endüstrisi ve ticareti, kültür bakımından ilerleyişi ve diğer illerle olan ilişkisi — çocuk seviyesine uygun olarak — incelendikten sonra Türkiye'nin genel coğrafyasına geçilecektir.

4 — Diğer kıta ve ülkeler üzerindeki incelemeler de bu ülkelerin başlıca özelliklerinden, oralarda yaşayan insanların yaşayış tarzlarından ve bizimle olan ilişkilerinden ileriye geçemeyecektir.

5 — Coğrafya derslerinde çocukların yalnız belleklerine başvurulmuyarak onları iyi görmeye, gördükleri üzerinde düşünmeye alıştırmalı, merak ve ilgilerini uyandırmalı, öte yandan da aşağıda kaydedilecek alıştırmalarla elini de işletmelidir.

6 — Öğretmen coğrafya derslerini pratik olarak vermek için okulun bahçesinden, kır gezintilerinden, pazar yeri incelemelerinden, okulda bulunan öğrencilerle birlikte dışardan edinilebilecek veya el birliğiyle yapılabilecek ders araçlarından faydalanmalıdır.

7 — Coğrafya derslerinin, Tarih, Yurttaşlık Bilgisi, Aritmetik... gibi dersler ile paralel ve bağlı gitmesine dikkat edilecektir.

8 — Coğrafya derslerinde inceleme konusunu teşkil eden memlekete gitmiş olan çocuklar varsa, onların o memlekete ait anıları ve yaşlıları söyletilmeli ve bu suretle dersler canlandırılmalıdır.

9 — Türkiye'nin coğrafya bölümleri incelenirken her bölgenin — varsa — turistik değeri ve turizmin yurt tanınmasında ve ekonomisinin deki önemi belirtilmelidir.

10 — Çocuklara harita fikri vermek, onları haritadan faydalanacak bir hale getirmek için plân fikrini kuvvetlendirmekten işe başlamalıdır. Bilhassa ilk devrede sınıftan başlayarak okulun etrafındaki yapıların sokakların ve okul ile ev arasındaki yerlerin kumda küçük ölçüde canlandırılmasına önem verilmeli ve aynı zamanda kumda vücuda getirilen örneğe uygun olan basit plânlar yaptırılmalıdır. Sonraları çevrede

bu maksatla ders gezintileri yaptırmalı ve görülen engebelerin bir yandan kum üzerinde ana hatlarla önemli ve karakteristik noktaları işaret ettirilerek canlandırılırken öte yandan da kabataslak bir plânı yapılmalıdır. Bu çalışmalar sırasında — eğer varsa — kasabanın plânını ve çevresini gösteren büyük ölçekli haritalar ile gerek kumda vücudada getirilen örnekler gerek kabataslak çizilen plânlar karşılaştırılmalıdır. Kasaba içinde ve dışında yapılacak gezintilerde her zaman plândan ve büyük ölçekli haritalardan faydalanılmalı ve bu suretle çocuklar plân ve harita okumaya alıştırılmalıdır.

Çocuklara plân fikri verirken gerçekteki uzaklıklarla plânlar üzerindeki uzaklıklar arasındaki oran üzerine onların dikkati çekilecek ve uzunlukların ne oranda küçüldüğü, türlü ölçülerle denemeler yapılarak pratik şekilde açıklanacaktır. Plânlara başlanırken, önceleri plânları yönlerine uygun ve yatay olarak sermeli ve bu suretle yönler arasındaki uygunluk üzerine çocukların dikkatleri çekilmelidir. Yolların, dağların, vâdilerin ve diğer engebelerin haritalar üzerinde nasıl gösterildikleri anlatılmalı ve çocukların haritalarına başvurularak bildikleri tabiat engebelerinin haritada yeri buldurulmalı ve böylece tabiatla harita arasındaki ilişki açıklanmalıdır.

Yönetsel, doğal ve toplumsal bakımlardan yapılmış olan çeşitli haritalar incelenmeli ve — meselâ, doğal haritalarda deniz seviyesindeki yerler ile çeşitli yüksekliklerin hangi renklerle gösterildiğini anlatarak — çocukları harita okumaya alıştırmalıdır.

Çocuklar haritalardan gördükleri şekilleri kolayca tanıma ve haritaya bakarak bir ülkeyi inceleme alışkanlığını kazanmalıdırlar.

Çocukların harita kavrayışlarında yanılmaları için haritaları her zaman duvara asmayıp ilk zamanlarda yönlere uygun olarak yere veya bir masa üzerine sermelidir.

Çocuklarda harita fikrinin kuvvetlenmesi için onlara harita da yaptırılmalıdır. Bir ülkenin veya bir kıtanın en göze çarpan girinti ve çıkıntıları, kırık çizgilerle, kabataslak gösterilmeli, bunun içine yine böyle basit çizgilerle dağları, akar ve durgun suları konmalı ve önemli şehirlerin yerleri işaret edilmelidir. (Şapiroğraf veya linolyum baskısıyla çoğaltılmış yazısız haritalar üzerinde bir ülkenin iklimi, tarım ve ticaret bölgeleri, önemli şehirlerinin özellikleri, nüfus kalabalığı v.s. gösterilmelidir.)

ÖĞRETİM ARAÇLARI:

1 — Coğrafya derslerine, hele ilk devrede, hazırlık yapılırken, çocuklar *kum* üzerinde çalışmak zorundadırlar. Bunun için ilk devrede her sınıfın faydalanacağı şekillerde, ya havuzda veya bu işe ayrılan bir yerde veya bir masa üzerinde yeter miktarda *kum* bulundurulmalıdır.

2 — Çocuklar buldukları kasabanın veya şehrin plânı üzerinde çalışmalıdırlar. Bu maksatla okulda her çocuğa bu *plânlardan* verilmesine çalışılmalıdır.

3 — Bulunulan ülkenin *büyük ölçekte bir haritasına* ihtiyaç olduğundan, bilhassa ilk coğrafya derslerinde faydalanmak üzere, böyle bir haritanın bulundurulması zaruridir. Bundan başka coğrafya konularının incelenmesi için gereken haritalar da bulundurulmalıdır.

4 — *Atlaslar*: Her çocukta bir ilk okul atlası bulunması tavsiyeye değer. Ancak, atlası olmyanların coğrafya kitaplarındaki ve dersanedeki haritalardan faydalanmaları gerektir. Coğrafya derslerinde bir ülke sınıfça veya küme halinde incelenirken atlas ve haritalardan faydalanılmalıdır.

5 — *Yerküre*: Öğrenciler dünyanın biçimini, hareketlerini, enlem ve boylamlarını incelerken, bir yerin konumunu belirtirken *yerküre*den faydalanacak ve bunun üzerinde alıştırmalar yapacaklardır.

6 — *Grafikler*: Öğrenciler yapacakları karşılaştırmalarda *grafik*lerden de faydalanmalıdırlar. Yurdumuzun nüfusu, yüzölçümü, iç ve dış ticareti, ormanları, topraklardan alınan ürünleri, madenleri, beslenen ve yetiştirilen hayvanları, hava gözlemlerinden elde edilen sonuçlar, nüfusun iş bölümüne göre dağılışı v.s. için ele geçen rakamlarla, incelenen başka ülkelerin bizimle ilgili başlıca noktalarına ait rakamlar, eldeki kâğıda ve belirli bir orana göre küçültülerek, ya resimli istatistikte olduğu gibi sembolik resimlerle, ya düz çizgilerle, yahut da geometrik şekiller halinde gösterilecektir. Böylelikle bu rakamlar daha açık şekilde mâنالandırılmalıdır. (Boş haritalara yapılacak grafiklerle birtakım coğrafya bilgileri canlandırılabilir. Meselâ, yurdumuzun başka başka bölgelerindeki insan kalabalığını göstermek için, bölgelere ayrılmış bir yurt haritası üzerine her bölgedeki kilometre kareye düşen insanların beş tanesi için bir insan resmi kesip yapıştırılır.)

7 — *Coğrafya defterleri:* Öğretmenin tahtaya çizdiği veya çocukların kendi yaptıkları krokiler, taslaklar, grafikler, derslerin özetleri ve yapılan ödevler bu deftere geçirilecektir. Bunlardan başka gazete, ilân ve prospektüslerden kesilen yazı ve resimler de ilgili sayfalara yapıştırılacaktır. Bu defterlerden hava gözlemlerini kaydetmek için de faydalanılacaktır. (Öğretmen çocuklara okulda bulunan termometre ve barometre gibi aletlerin nasıl kullanılacağını gösterecektir.) Çocuklar bu defterlere hava gözleme sonuçlarını geçirerek bunları grafiklerle göstermeye çalışacaktır. (Hava gözleme işinin nöbetle birer veya ikiye çocuğa yaptırılması ve günlük gözleme sonuçlarının sınıf duvarına tutturulmuş bir kâğıda yazdırılması mümkündür.) Bu defter yıl sonunda düzenlenecek sınıf sergisine konulmak üzere saklanacaktır. (Defter yerine dosya kullanılabilir.)

8 — *Coğrafyaya yardımcı eserler:* Öğretmen okul ve sınıf kitaplığındaki Coğrafya ve Okuma kitaplarından, coğrafya ile ilgili yazılardan, seyahat kitap ve makalelerinden, seyahat bürolarının prospektüslerinden de çocukların faydalanmalarına çalışacaktır. Dersle ilgili kitap ve yazılar ya konunun işlenmesine geçilmeden önce, veya bunun işlenmesi sırasında, veyahut da işlendikten sonra okutturulacaktır.

9 — *Resim ve eşya koleksiyonları:* Resimler, tablolar, kartpostallar ve eşya örnekleri gibi araçların toplanmasına çalışılacaktır.

Görmedikleri yerlerin şekil ve manzaralarını çocukların gözleri önünde canlandırmak için resimlerin yardımına başvurulacaktır. Okulun bulunduğu şehirden uzak yerleri, dünyadaki çeşitli insanları, bunların kıyafetlerini, barındıkları yerleri, her ülkenin en önemli şehirlerini, çocukların gidip göremeyecekleri coğrafya olaylarını tablolardan ve resim koleksiyonlarından göstermeli; okullarda böyle koleksiyonlar yoksa, öğrencilerin ve öğretmenin resimli gazetelerden keserek toplayacakları parçalardan faydalanılmalıdır. Resimli kartpostallar ve uçaktan alınmış fotoğraflar da faydalıdır. Bundan başka eşya ve ürün örneklerinden koleksiyonlar yapılmalıdır.

Yurdun başka başka yerlerinde bulunan öğrenci ve öğretmenler, aralarında mektuplaşarak ve mübadeleler yaparak okullarındaki koleksiyonların zenginleştirilmesine ve çeşitlendirilmesine çalışmalıdırlar. Bu örnekler taş, maden, ürün, yemiş, kumaş v.s. gibi eşyadan toplanmış ol-

malı ve bunlarla sınıflarda küçük birer müze meydana getirilmelidir. (Bu eşyanın birçoğu yapılacak sınıf gezintilerinde toplanır.)

10 — *Coğrafya ders gezintileri*: Bunlar, çocuklara yeryüzünün doğal ve insan eliyle işlenmiş şekil ve manzaralarına ait görüşler, bilgiler ve kavrayışlar kazandırmak amacıyla yaptırılan gezintilerdir. Bu gezintiler sınıfça duyulmuş bir ihtiyacın da karşılığı olabilir. Bir ders gezintisi için önceden hazırlık yapmak yalnız öğretmenin işi değildir. Bu iş için yapılacak plân, öğrenci grupları tarafından veya sınıfça tasarlanmalıdır. Gezintilerde görülecek ve üzerinde konuşulması gerekli bulunacak noktaların kısaca not edilmesi, taslak ve krokiler çizilmesi, taş, böcek, toprak, ot v.s. gibi sınıf müzesinde bulundurulmasında fayda görülen maddelerin toplanması lâzımdır. Her gezintide yapılan inceleme ve gözlemler sınıfta birlikte ve çeşitli yollarla işlenerek bir sonuca bağlanmalıdır.

Bundan başka büyük şehir öğrencilerini köylere, ormana, bozkıra dağlara, göllere, nehir kenarına ve kasaba çocuğunu da büyük şehir kültürünün ve hayatının merkezine götürmek ve yurdu daha geniş ufukta içinde tanıtmak ve sevdirmek için, çocuk velileri ve Millî Eğitim Müdürünün izniyle her yıl birkaç gün süren "Okul gezileri" yaptırmak çok faydalıdır. Bu gezilere çıkılmadan önce de yine birlikte bir gezinti plânını meydana getirilmelidir. Ayrıca, gezi sırasında alınacak faydalı notların, taslak, kroki ve materyallerin işlenecek tarafları belirtilmelidir.

Ders konuları

Sınıf: IV

1 — İlk devre sınıflarında yapılan coğrafya gözlemlerinin derinleştirilmesi, plân ve harita kavrayışının genişletilmesi.

2 — Yakın yurdun, köy, bucak, ilçe ve ilin coğrafyası: Okulun bulunduğu yerden başlamak üzere, o yerin bağlı olduğu ilin başlıca engebeliği, iklimi, akar ve durgun suları, kıyıları, nüfusu, başlıca şehir ve kasabaları, toprakları, tarımı, orman ve madenleri, endüstri ve ticareti, eğitim ilerleyişi, yolları, il iskelesi ve diğer illerle olan münasebeti incelenmelidir.

3 — Türkiye'nin coğrafya bölgelerine göre incelenmesi:

- a) Karadeniz bölgesi. (Doğu ve batı kısımları.)
- b) Marmara bölgesi
- c) Ege bölgesi
- d) Akdeniz bölgesi
- e) İç Anadolu bölgesi
- f) Doğu Anadolu bölgesi.
- g) Güneydoğu Anadolu bölgesi

(Bu incelemelere ilin coğrafya bölgesinden başlanacak ve sonra komşu bölgelere geçilerek ilerlenecektir.)

4 — Türkiye coğrafyasına toplu bakış:

- a) Türkiye'nin komşuları arasındaki yeri.
- b) Türkiye'nin engebeleri, iklimi, akar suları, gölleri, nüfusu... Türkiye'nin ekonomik coğrafyası; topraktan faydalanma, meyvacılık, hayvancılık, madencilik, endüstri, iç ve dış ticaret, yollar ve taşıtlar.

5 — Türkiye'nin komşuları:

- a) Sovyetler Birliği, İran, Irak, Suriye, İtalya, Yunanistan ve Bulgaristan; bunlarla olan siyasal, ekonomik ve kültürel ilgi ve ilişkilerimiz.

6 — Dünyaya toplu bakış:

- a) Türkiye'nin yeryüzündeki konumu.
- b) Dünya üzerindeki büyük kıtalarla, denizler; bunların adları ve harita üzerinde yerleri tanıtılacaktır.

Sınıf: V

1 — DÜNYA: Biçimi, hareketlerinden doğan olaylar — gece ve gündüz, mevsimler ve yıl, güneş ve ay tutulması — büyük iklim kuşakları, meridyen, paralel, enlem ve boylam.

2 — YANARDAĞLAR: Deprem ve sebepleri, korunma çareleri ve Türkiye'de deprem bölgeleri.

3 — AVRUPA: Avrupa kıtasına toplu bakış: Avrupa ülkelerinden Türkiye ile sıkı bağlantısı olan ülkeler — Romanya, Yugoslavya, Fransa, Almanya, İngiltere — üzerinde bilgiler. Bu ülkelerin bizimle olan siyasal, ekonomik ve kültürel ilgileri. (Diğer Avrupa ülkelerinin yalnız adları ve yerleri öğretilenektir.)

- 4 — ASYA: Asya kıtasına toplu bakış: Orta Asya, Çin, Japonya, Hindistan ve Pakistan hakkında genel bilgi. (Asyanın diğer ülkelerinin yalnız adları ve yerleri belletilecektir.)
  - 5 — AFRİKA: Afrika kıtasına toplu bakış: Mısır. (Afrikanın diğer ülkelerinin yalnız adı ve yerleri belletilecektir.)
  - 6 — AMERİKA: Amerika kıtasına toplu bakış: Birleşik Amerika Devleti hakkında genel bilgi; bizimle olan ilişkisi. (Amerikanın diğer ülkelerinin yalnız adları ve yerleri öğretilenecektir.)
  - 7 — OKYANUSYA VE AVUSTRALYA hakkında kısa bilgi.
  - 8 — DÜNYAYA TOPLU BAKIŞ: Dünyanın ıssız ve kalabalık yerleri, büyük deniz ve kara yolları.
  - 9 — TÜRKİYE COĞRAFYASININ ANA ÇİZGİLERİ: Türkiyenin başlıca ülkelerle münasebetleri; bilhassa ticaret bağları bakımından.
  - 10 — YERYÜZÜNDE TÜRKLER:
-

YURTTAŞLIK BİLGİSİ

AMAÇLAR:

- 1 — Topluluk halinde yaşamamın bir zaruret olduğunu, ulus kavramını ve Türk ulusunun karakterini öğrencilere kavratmak, onların Türk ulusuna, Türk askerine ve Türk ordusuna karşı duydukları sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirmek;
- 2 — Ulus ve yurt işlerine karşı öğrencilerde yakın ilgi uyandırmak, ulus ve yurt işlerini her işlerinin üstünde tutmayı, ulus ve yurda karşı canla başla hizmet etmeyi çocuklarda alışkanlık ve ölü haline getirmek;
- 3 — Öğrencileri Cumhuriyetçi, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Lâyet ve Devrimci birer yurttaş olarak yetiştirmek için ilk adımı atmak;
- 4 — Cumhuriyet rejiminin niteliğini, Türkiyede nasıl kurulduğunu, bu rejimin Türkiyenin hayatı ve geleceği için ne kadar önemli ve zorunlu bulunduğunu öğrencilere kavratmak;
- 5 — Türk Devriminin mânasını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiyenin saadet ve refahına yaptığı ve yurdun geleceğine yapacağı etkiyi öğrencilere kavratmak ve onları Türk Devriminin değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır fedakâr birer Türk evladı olarak yetiştirmek;
- 6 — Kanun kavramını öğrencilere benimsetmek, kanuna ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazandırmak, öğrencilere ödev ve

- hak kavramlarını kavratarak vatandaşlık hak ve ödevlerini onlara benimsetmek;
 7 — Türkiye'nin devlet teşkilâtını seviyelerine göre çocuklara kavratmak.

AÇIKLAMALAR:

1 — Bu derste öğretmen öğrencilere kurukuruya bilgi vermekle dersin ereğine varmış olmaz. Derste işlenecek konular üzerinde onları düşündürmeli, öğrencilerin anlayacakları ve görüp inceleyecekleri canlı örneklerle o problemlerin mânasını kendilerine kavratmalıdır.

2 — Bu derste birtakım ilkeleri öğretmekle ve kavratmakla kalmamalı, bu ilkelerin çocuklarda inanç ve ülkü haline gelmesine çalışmalıdır. Meselâ, derste öğretmenin öğrencilere bir yandan ulus kavramını kazandırmak için çocukların anlayacakları misaller bularak onları düşündürmesi, ulus topluluğunun ve ulusal birliğin mânasını ve önemini kavratması ne kadar gerekli ise, öte yandan çocuklarda Türk ulusuna karşı derin sevgi ve saygı uyandırması, askerliğe, Türk ordusuna ve ulusal işlere karşı içten bir ilgi yaşatması, onlarda Türk ulusuna karşı hizmet ve fedakârlık duygularını geliştirmesi, Türk ulusunun amaç ve ülkülerini öğrencilere mal etmesi, bu amaç ve ülküleri gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alacak ve gerekirse hayatını verecek uyanık duygulu ve ülkülü vurttaşlar yetiştirmesi de o kadar önemlidir.

Bu derste çocuklara Türk Cumhuriyet rejimi açıklanmakla beraber bu rejimin başka rejimlere üstünlüğü de onlara canlı örneklerle kavratılacak, Cumhuriyet rejimini Türkiyede kurmak için Türk ulusunun yaptığı büyük fedakârlıklar canlandırılacak, Atatürk'ün Türk Cumhuriyet rejimini kurmakla Türk ulusunun saadet ve refahına yapmış olduğu büyük hizmetler belirtilecek, imparatorluk devriyle karşılaştırılmaları yaptırılarak Cumhuriyet rejiminin Türk ulusunun bugünü ve yarını için ne kadar lüzumlu olduğu öğrencilerde sarsılmaz bir inanç halinde yaşatılacak ve Atatürk'ün kendilerine emanet ettiği Cumhuriyeti yükseltmenin ve korumanın onlar için en büyük ödev olduğu kavratılacaktır.

Yurttaşlık Bilgisi derslerinde öğretmen Büyük Türk Devriminin çeşitli cephelerini öğrencilere açıklamakla beraber onlara Türk Devri-

minin çeşitli cephelerinin ne kadar önemli ve ulusun ilerlemesi için ne kadar zaruri olduğunu, Türk ulusunun devrimin muhtelif cephelerinde yaptığı her hamle ile yüzyıllardan beri duyduğumuz ihtiyaçları nasıl karşıladığını, ulusun yüzyıllardan beri geri bırakan etkenlerden nasıl kurtulduğunu çocuklara kavratacaktır.

3 — Öğretmen, Yurttaşlık Bilgisi derslerinde sadece bilgi vermek, ilgi ve ülkü uyandırmakla da kalmamalı, öğrencilerde bu bilgi ve duyguları iş ve hareket haline geçirtebilmelidir. Meselâ, öğretmen, kanuna uymanın önemini öğrencilere kavratmakla beraber, kanun hükümlerinin uygulanmasına da çocukları sevk etmeli, bir yandan sokağı temiz tutmanın yurttaş için bir kanun ödevi olduğunu telkin ederken, öbür yandan da çocukları sokağın temizliğini bozacak hareketlerden sakınmaya alıştırmalı; bisiklete binen çocukların, bisiklete binenler hakkında konulan hükümleri yerine getirmelerini sağlamalı; sokakta yürürken, tramvaya, vapura, trene ve otobüse binerken, herkesin selâmeti adına konulmuş olan hükümlere uymanın çocuklarda alışkanlık haline gelmesini sağlamalıdır. Öğretmen çocukları, daha okulda iken ulusal ödevlerini bir yandan öğrenmeye, bir yandan da yapmaya alıştırmalıdır. Biz çocukları daha okul hayatında iken ulusal problemlere karşı ne kadar ilgilendirir, daha bu çağda kendilerine düşen ulusal ödevleri yapmaya onları ne kadar alıştıırırsak, yarın o çocukların hayata atıldıkları zaman ulusal işlere karşı ilgilenmelerini, ulusal ödevlerine karşı canla başla sarılmalarını o kadar sağlamış oluruz.

4 — Yurttaşlık Bilgisi derslerinde ulusal birlik ve dayanışmanın, ulusal disiplinin mânasını ve önemini çocuklara kavratmak gerektir. Öğretmen, ulus için yaşamının, ulus için ölmenin, ulusa bütün varlığını, benliğini vermenin Türk çocuğunun ödevi ve ülkesü olduğunu, ulusal amaçları gerçekleştirmenin her amacın üstünde bulunduğunu çocuklara aşılmalıdır.

5 — Öğretmen, bireylerin bir yandan kendi veteneklerine, öte yandan da ulusun iyiliği için en uygun bir işe ve mesleğe sarılmalarının önemini belirtmeli; insanın hangi meslekte olursa olsun işini ulusun faydası için en uygun bir şekilde ve en verimli bir surette yapmasının bir ödev olduğunu telkin etmelidir.

6 — Öğretmen, her işte disiplinin ve karakterin büyük ve önemli

rolünü belirtmeli ve çocukları disiplinle çalıştırmayı ve onları sarsılmaz bir karakterde yetiştirmeyi iş edinmelidir.

7 — Öğretmen çeşitli konuları işlerken daima çocukların çevresinde olanlardan, onların yakından gözlemlerine imkân bulunanlardan başlamalıdır. Türkiyenin yönetsel örgütleri üzerinde durulurken, okulun köyde, kasabada veya şehirde bulunmasından faydalanarak konuyu o yerin yönetim örgütlerinin en sade şekliyle işlemeye başlamalı ki, yönetim örgütlerinin ana çizgilerini çocuklara kavratmak için iyi bir temel hazırlanmış olsun.

8 — Yurttaşlık Bilgisi dersinde konunun içyüzünü öğrencilere kavratmak için onu en basit ve somut örneklerle canlandırmaya çalışmalıdır. Meselâ, milletvekili veya belediye seçimi hakkında bir fikir verilirken okulda şu veya bu iş için sınıf adına arkadaşları seçme işinden faydalanmalıdır.

9 — Öğretmen Yurttaşlık Bilgisi konularını öğrencilere kavratmak için okulun içinde ve dışında geçen olaylardan faydalanmalı ve öğrencileri hayat ile sıkı sıkıya temas ettirmelidir. Meselâ, öğretmen, okulda herkesin faydalanması için yetiştirilmiş olan bir ağaca ve çiçeklere öğrencilerden birinin zarar vermesinden hareket ederek bunun herkese zararı dokunduğunu belirtmeli, her işte topluluğun zararına dokunacak surette hareket etmekte genel hayatta ne kadar büyük zararlar meydana geleceğini göstermeli ve bu gibi işlerden öğrencilerin sakınmalarını sağlamalıdır. Yine okulda bir öğrencinin bir pencere camı kırması, oturduğu sırayı lekelemesi, bozması, duvarları kirletmesi, okulun kitaplarını yırtması ve kaybetmesi, tebeşiri lüzumsuz yere kullanması gibi olaylardan başlayarak öğretmenin, devlet mallarına zarar vermenin kötülükleri üzerinde öğrencileri düşündürmesi, devlet malını kendi malımızdan fazla korumanın nasıl ulusal bir ödev olduğunu öğrencilerde inanç haline getirmesi gerekir.

Öğretmen, Cumhuriyet Bayramı, Egemenlik Bayramı, Gençlik ve Spor Bayramı, Kurtuluş Savaşında bir zaferin veya Türk Devrimiyle ilgili herhangi önemli bir olayın yıldönümü, belediye ve milletvekili seçimi, Büyük Millet Meclisinin açılması, Cumhurbaşkanı veya Başbakanın Büyük Millet Meclisinde veya başka bir yerde nutuk vermesi, geçit töreni, bir yılın doğumlularının askere veya bir manevraya çağrılmaları, okulun bulunduğu yerde veya başka bir tarafta önemli bir ku-

rumun kurulması gibi fırsatlardan faydalanarak, Yurttaşlık Bilgisi konularına karşı öğrencilerin ilgisini uyandırmaya ve bu konuları canlandırılmaya çalışacaktır. Gazetelerde, dergilerde bu problem ve olaylar üzerine yazılmış yazılardan çocukların seviyesine uygun olanlarına, resimlere, istatistiklere ve grafiklere öğrencilerin dikkatini çekecektir. Yapılan törenlere öğrencilerin katılması vesilesiyle çocuklara bu törenlerin konusu ve mahiyeti belirtilecektir.

10 — Yurttaşlık Bilgisi konularını canlandırmak için gezintilerden ve ziyaretlerden faydalanılmalıdır. Mahkeme, belediye vesair hükümet örgütleri konuları incelenirken, çocuklar mahkemeye, belediyeye ve hükümet dairelerine, belediye ve milletvekili seçimi sırasında seçim yerlerine götürülmeli, hükümet merkezinde Büyük Millet Meclisi binası ve başka hükümet daireleriyle çeşitli kurumlar gezdirilmeli, Kurtuluş Savaşı veya Türk Devrimiyle ilgili konular işlenirken, devrim anıtları ziyaret edilene, böylece bu konular öğrencilerin gözleri önünde canlandırılmalıdır. Öğretmen, komutanların iznini almak şartıyla, çocukları, ordu ile ilgili çalışmaların yapıldığı yerlere de götürebilir.

11 — Yurttaşlık Bilgisi konularını canlandırmak için resimlerden, fotoğraflardan, tablolarından, istatistiklerden ve afişlerden de faydalanılmalıdır.

12 — Öğretmen, Yurttaşlık Bilgisi konularını işlerken öğrencilere "Türk ahlâkının ilkeleri" ni olaylardan hareket ederek telkin edecektir.

13 — Yurttaşlık Bilgisi derslerinin başka derslerle ilgisi daima göz önünde bulundurulacaktır:

a) Cumhuriyet rejiminin başka rejimlere üstünlüğünü, Türk Devriminin ayrı ayrı cephelerini öğrencilere kavratmak için tarihten alınmış örneklerden faydalanılmalıdır.

b) Yurttaşlık Bilgisinin çeşitli konuları üzerinde yazılmış materyaller ve yazılar çocuklara okutulularak bu konular öğrencilere duyurulmalıdır.

c) Yurttaşlık Bilgisi konuları hakkında gazetelerde, dergilerde, başka kitaplarda çıkmış yazılara öğrencilerin dikkati çekilerek, bunları okumaları ve arkadaşlarına anlatmaları sağlanmalıdır. Yurttaşlık Bilgisi konularıyla ilgili gezinti ve ziyaretler yaptırılarak bunların sonuçları üzerinde öğrencileri konuşturmalıdır.

d) Yurttaşlık Bilgisi derslerinde ilgili müzik parçalarından faydalanılmalıdır.

14 — Öğrencilere yurtlarını tanıtmak, yurtlarının yaşama şartlarını incelemek ve bu şartların iyileştirilmesi üzerinde onları düşündürmek amacıyla, yakın şehir, kasaba ve köyler arasında gezi imkânları hazırlanmalı ve bu suretle öğrencilerin içten bir yakınlık duygusuyla yurttaşlarını tanımalarını ve onlarla yardım ve işbirliği ruhiyle kaynaşmalarını sağlamaya çalışmalıdır.

Ders konuları

Sınıf: IV

I — TOPLUMSAL HAYAT

İnsan yalnız başına yaşayabilir mi? Bir ferдин ihtiyaçlarının, isteklerinin listesini yapmak. (Yiyecek, giyecek, barınacak gibi fiziksel ihtiyaçlar; konfor, arkadaşlık, komşuluk, okumak, eğitim, seyahat, müzik, tiyatro gibi sosyal ihtiyaçlar; bunların birey tarafından temin edilmesiyle ilgili açıklanacak ve birey için toplumsal hayatın bir zaruret olduğu belirtilecektir.)

II — AİLEDE VE OKULDA HAYAT

(Üçüncü sınıf Hayat Bilgisinde verilen bilginin hatırlatılması).

III — BÜYÜK ULUSUM:

- İçinde doğup büyüdüğümüz ulus topluluğu nasıl bir toplumdur? Biz Türkleri birbirimize bağlayan bağlar nelerdir ve bunların önemi. (Tarih, yurt, dil, kültür, ekonomi ve ülkeli bağları.)
- Türk ulusunun özellikleri: Cesurluk, konukseverlik, doğruluk, vefalılık zayıf ve yoksullara yardım, vakarlılık temizlik...
- Ulusal duygu nedir? Yurdumuzun bir köşesindeki yurttaşlarımızın başlarına felâket getiren yangın, deprem ve sel baskını gibi âfetler hepimizi acındırıyor ve bütün varlığımızla

onların acılarını gidermeye çalışıyoruz. Niçin? Bize bunu yaptıran duygu nedir?

- d) Ulusumuzun en değerli sembolü olan Türk bayrağı, bayrağın kutsallığı, ona gösterilecek sevgi ve saygı.

IV — KÖYLERDE HAYAT

a) Köy, insanların toplu olarak yaşadıkları ve çalıştıkları bir yerdir. Köylü ailesi. Köylülerin ortak malları: Köyün merası, ormanı, suyu, çeşmesi, kuyusu, okulu, halkodası, misafir odası. Bunların iyileştirilmesi ve korunması.

b) Köylülerin birlik işleri: İmece, köyü güzelleştirmek, bataklığı kurutmak, yolları düzeltmek, köy sokaklarını temizlemek ve ağaçlandırmak.

c) Köyde ekonomik hayat: Köyde en önemli iş tarımdır. Eski ve yeni tarım şekilleri. Cumhuriyet devrinde köy kalkınması. Hükümetin ve resmî teşekküllerin köylülere yardımı: Ziraat Bankası, kredi kooperatifleri, köylünün muhtekirden kurtulması için alınan tedbirler. Cumhuriyetin Türk köylüsünü eski ağır vergilerden kurtarması.

d) Tarımda tehlikeler: Kuraklık, dolu, derelerin ve ırmakların taşması, tarım hastalıkları, hayvan hastalıkları, hükümetin bu gibi hallerde aldığı tedbirler.

e) Köyde eğlence: Köy halkının yaz ve kış eğlenceleri.

f) Köy ve bucak nasıl idare edilir: Bucak müdürü ve ödevleri. Köy muhtarı, ihtiyar heyeti ve ödevleri. Köyde gezici başöğretmen, eğitimci, tarım öğretmeni; bunların görevleri.

g) Köyde emniyet: Jandarma, köy korucusu, kır bekçisi ve ödevleri. Köy yaşayış ve idaresinde birevlerin ödevleri.

V — ŞEHİR VE KASABALARDA HAYAT:

Şehirlerde iş şekilleri: Toprağı işliyen çiftçi ve bahçıvan; hammaddeleri işliyen sanatçılar; malları değiş tokuş yapan tüccarlar. Büyük sahil şehirlerinde ticaret işleri. Şehirlerde memur sınıfı ve avukat, doktor, mimar gibi serbest iş adamları.

Kasaba ve şehirler nasıl idare edilir:

- a) Halk idaresi:

Belediye. Belediye Kurulu nasıl teşekkül eder? Belediye seçimi. Seçimde halkın ödevleri ve dikkat edeceği noktalar. Belediye başkanı, belediye zâbitası.

Belediyenin ödevleri: Sokakların temizlenmesi, caddeler açılması, çarşı ve pazarlarda alış verişin düzenlenmesi, kantar, terazi gibi ölçülerin ayar ve kontrolü, ekmek ve kömür gibi halka en gerekli şeylere narh konması. Şehrin ve kasabaların sağlığı yönünden: Mecraların su dağıtımı, dispanserler, belediye doktoru ve ebesi, belediye eczanesi ve belediye hastanesi sağlamak.

Şehir ve kasaba halkının rahatlık ve eğlencesi yönünden: Parklar, tiyatro ve sinema, toplantı salonları, çocuk oyun bahçeleri ve spor alanları yapmak.

Belediye masraf ve geliri: Belediye ödevlerini yapabilmek için paraya muhtaçtır. Belediye ve belediye bütçesi.

Halkın belediyeye yardımı: Belediye nizamına uymak, şehrin güzelleştirilmesi ve temizliği için bütün hemşerilerin el birliğiyle çalışması.

Kasaba ve şehir hayatında herkesin uyacağı medeni kurallar: Sokaklarda kıyafet; tiyatro ve sinema gibi genel yerlerde tavır ve hareket; kalabalık yerlerde alış veriş; tramvaya, trene, otobus ve vapura binmek; kalabalıkta bilet vesaire almak, bir yere giriş ve çıkışta tek sıra olmak... gibi.

Halkın sağlığını korumak için dikkat edilecek noktalar: Yerlere tükürmemek; sokaklara süprüntü atmamak; sokakta tabii ihtiyacını gidermemek; kirli suları sokağa dökmemek... gibi.

Şehir ve kasabada sosyal yardım kurullarının meydana getirilmesinde hemşerilerin yardımı... (Çevreden örnekler.)

Büyük şehirlerde belediye teşkilâtı. Büyük şehirlerin özellikleri.

b) Hükümet idaresi:

Kasabada: Kaymakam, malmüdürü, mahkeme, askerlik şubesi, millî eğitim memuru, tarım memuru, hükümet doktoru, nüfus ve tapu daireleri, posta - telgraf, emniyet teşkilâtı; polis, jandarma ve mahalle bekçileri.

İl merkezinde: Vali, defterdar, millî eğitim, bayındırlık, sağlık, tarım, veteriner, emniyet, nüfus, tapu ve özel saymanlık müdürleri, cumhuriyet savcılığı, mahkemeler, hastaneler...

VI — YURDUMUZUN İDARESİ VE TÜRKİYE DEVLETİ

Türkiye Devleti ve Türk ulusu: Bağımsız hükümeti olmayan ulus esir ulustur. Esir uluslar isteklerine göre çalışamayan, başkalarının isteklerine göre ve başkaları için çalışan uluslardır. Türkiye Cumhuriyeti bağımsız bir devlettir. Türk Devriminin iki büyük önderi; Kemal Atatürk ve İsmet İnönü. Türkiye Cumhuriyeti. Cumhuriyet en iyi bir idaredir. Cumhuriyet halk idaresidir.

Türkiye Cumhuriyetinin anayasası ve bunun özellikleri: Türkiye Devleti Cumhuriyetçi, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Lâyet ve Devrimcidir. Bu özelliklerin mânası ve önemi.

Türkiyede egemenlik ulusundur. Ulus bu hakkını kendisini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi eliyle kullanır.

Milletvekili seçimi nasıl yapılır? Milletvekilliği. Büyük Millet Meclisi ve meclisin başlıca ödevleri.

Cumhurbaşkanının seçilmesi, görev ve yetkileri, Cumhurbaşkanının görev süresi.

Sınıf: V

I — HÜKÜMET NE İŞLER GÖRÜR?

Başbakanın tâyini, hükümetin (kabinenin) kuruluşu ve işe başlaması. Başbakanın görevi.

Bakanlıklar: 1) Adalet Bakanlığı, 2) Millî Savunma Bakanlığı, 3) İçişleri Bakanlığı, 4) Dışişleri Bakanlığı, 5) Maliye Bakanlığı, 6) Millî Eğitim Bakanlığı, 7) Bayındırlık Bakanlığı, 8) Ekonomi Bakanlığı, 9) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, 10) Gümrük ve Tekel Bakanlığı, 11) Tarım Bakanlığı, 12) Bayındırlık Bakanlığı, 13) Ticaret Bakanlığı, 14) Çalışma Bakanlığı. Bu bakanlıkların görevleri.

II — HÜKÜMETİN MASRAFLARI

Devlet işleri para ile döner; hükümet bu parayı halktan alır.

Vergi nedir? Vergi çeşitleri: Arazi, mülk, sayım, kazanç vergile-

ri; gümrük, tekel, istihlâk vergileri. Vergi nasıl konur, nasıl toplanır? Kaçakçılık. Devletin yıllık gelir ve giderini gösteren bütçe kanunu. Devlet bütçesinin anlamı.

III — DEVLETLE YURTTAŞLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Devletin yurttaşlara karşı ödevleri: Yurttaşların malını, canını, namusunu; yurdun bağımsızlık ve bütünlüğünü korumak.

Yurttaşların devlete karşı ödevleri: Kanunlara uymak, vergi vermek, askerlik yapmak, seçim hakkını kullanmak.

IV — TÜRKİYEDE İDARE BÖLÜMÜ

İller ve illerde yönetim örgütleri. İl bütçesi. İllerde özel idareler. (Her ilde o il özel idaresinin çalışmaları genişçe incelenecektir.) İl genel kurulları. Mahallî seçimler.

V — YURDUMUZDA SOSYAL İŞLER VE HÜKÜMET TEŞKİLÂTINA YARDIMCI KURUMLAR

Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Hava Kurumu, Halkevleri ve odaları, Yardım Sevenler Derneği, Yeşilay. (Bu kurumların çalışmaları ve amaçları anlatılacaktır. Bunlardan başka mahallî sosyal yardım kurumları varsa bunların üzerinde ayrıca durulacaktır.)

VI — HALKIN AYDINLATILMASINA HİZMET EDEN KURUMLAR VE VASİTALAR

Yayımlar, gazeteler, dergiler, kitaplar, tiyatro, sinema, konser ve konferanslar.

VII — ULUSAL EKONOMİ

Yerli malı kullanmak, bunun önemi. Para biriktirmek. Biriktirilen paranın işletilmesi. Ulusal bankalar. Bankaların önem ve faydaları.

VIII — GENÇLİK VE SPOR

- 1 — 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramının mânası ve önemi.
- 2 — Gençliğin gevresine, yurduna ve ulusuna karşı ödevleri.
- 3 — Sporun önemi. Spor ve sağlık. Spor ve karakter. İyi bir sporcunun özellikleri.
- 4 — Gençlik hareketleri. Spor kulüpleri. İzcilik. Kamp'lar.

IX — DEMOKRASİ

1 — Topluluk halinde yaşayan insanlar birbirlerinin haklarını saygı gösterirler. Hepimiz gündelik yaşamımızda bir takım kurallara uymalıyız. (Sınıfta, okulda, kitaplıkta, sokakta, evde uymak zorunda bulunduğumuz kurallardır.)

2 — Topluluk halinde yaşayan insanlar birbirlerinin düşüncelerine, görüşlerine saygı gösterirler. (Okul içinde ve dışında bireylerin davranış şekilleri ve birbirleriyle münasebetleri üzerinde durulur.)

3 — Topluluk halinde yaşayan insanlar aralarında işbölümü ve elbirliği yaparlar. (Okulda, sınıfta arkadaşlar ve öğretmenlerle, evde ve çevrede aile üyeleri ve komşularla işbirliği.)

4 — Topluluk halinde yaşayan insanlar kendilerini idare edecek olanları gene kendileri seçerler. (Okulda ve sınıfta türlü işler için temsilci seçmek, çevrede muhtar, belediye ve milletvekili seçimleri.)

5 — Yurdun iyiliği ve ilerlemesi için aynı düşünce ve görüşleri taşıyan insanlar biraraya gelerek siyasal partiler kurarlar. (Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Millî Kalkınma Partisi, Millet Partisi v.s.)

6 — Devlet işlerinin kontrol ve denetimi bakımından partilerin görevleri.

X — HERKES KENDİ YETENEKLERİNE GÖRE HAYATTA BİR GEÇİM YOLU TUTMAK ZORUNDADIR

Elde edilen bir meslekte en hünerli ve en verimli olmaya çalışmalıyız. Her meslek şerefli ve değerlidir. İlk okulu bitiren bir çocuk, içinde bulunduğu şartlara ve kendi yeteneklerine göre, sanata başlamak veya öğrenime devam etmek bakımından hangi kurumlara gidebilir? Bunlara başvurulan yolları.

TABIAT BİLGİSİ

Tabiat Bilgisi dersleri, öğrencilerin, içinde yaşadıkları çevreyi daha iyi anlamalarını, bu çevre içinde yaşamaktan zevk duymalarını ve günlük yaşama şartlarıyla ilgili bilgileri kazanarak bu çevreye uyabilmelerini sağlayacaktır.

AMAÇLAR:

- 1 — Çocukta, tabiat olayları, evren, insan ve varlıklar hakkında küçük yaşlarda başlayan hayranlık, merak, tecessüs ve öğrenme ihtiyacının büyük yaşlara kadar devamını sağlamak üzere, bu duyuları teşvik etmek, beslemek ve geliştirmek;
- 2 — Çocuklara inceleme ve gözlem alışkanlıkları kazandırmak suretiyle onların günlük hayatlarında rasladıkları olayları anlıyarak yorumlamalarını sağlamak;
- 3 — Onlara tabiat güzelliklerini duyurabilmek;
- 4 — Canlılar arasındaki farklılaşma ve sıkı dayanışmayı kavratmak;
- 5 — Çocukları gelenek ve âdetlerin tesiriyle edinilmiş yanlış ve esassız korku ve fikirlerden kurtarmak.
- 6 — Çocuklarda beden ve çevre sağlık ve temizlik bilincini uyandırmak ve onlara sağlık, temizlik ve tertiplilik alışkanlıkları kazandırmak;
- 7 — Bilimin insan yaşayışına, sağlığa ve saadetine kazandırdığı faydaları belirtmek;
- 8 — Öğrencilere yurdun tabii güzelliklerini, kuvvet kaynaklarını, toprak verimini, orman ve ürünlerini tanıtmak ve bunları yurt ve dünya ekonomisi bakımından inceliyerek tutum, bakım ve koruma bilgisi ve alışkanlıkları kazandırmak;

- 9 — Öğrencilere günlük hayatlarında rasladıkları problemleri bilimsel bir görüş ve metotla çözme yetisi kazandırmak;
- 10 — Öğrencileri, tenkidî düşünme alışkanlığını kazanmış, beden ve ruh sağlıkları muvazeneli, toplumsal yaşamın icaplarını kavramış, içinde yaşadıkları çevre ile yakından ilgili ve bunu daha iyileştirmeyi amaç edinmiş yapıcı birer insan olarak cemiyete kazandırmaktır.

AÇIKLAMALAR:

1 — Bu derste incelenen konular, daima insanla olan ilgileri bakımından işlenecektir.

2 — Bu dersin kaynakları etrafımızda duyularımızla benimsediğimiz gösterilerle olaylardır. Onun için çocukların dokunma, koklama, görme, tatma ve işitme duyularının iyi ve ahenkli işlemesine ve gelişmesine çalışılacaktır.

3 — Bu derste çocukların doğrudan doğruya gözlem ve deney yoluyla bilgi kazanmalarına önem verilecektir.

4 — Gözlem ve deneyler iki türlü olur:

a) Sürekli;

b) Zamani gelince.

Bir bitkinin tohum halinden meyva verinceye kadar geçirdiği değişimleri incelemek, hava gözlemleri yaptırmak, bir kurbaga yavrusunun gelişmesini incelemek gibi gözlemler sürekliye, ders gezileri sırasında yapılan gözlemler ise ikinciye örnektir. Sürekli gözlemlerin konuları öğrencilerle birlikte önceden seçilecektir.

5 — Öğrencilerin kendi kendilerine çalışmalarını sağlamak maksadıyla, her üniteye topluluğu ilgilendiren bir problemle girişilecek; konular öğrencilere hazır olarak sunulmayacak, elde edilecek sonuçlara varmak için ne gibi incelemeler ve deneyler yapılması gerektiği, ne gibi yazılara, resimlere başvurulacağı ve ne gibi faaliyetlerde bulunulacağı öğrencilere açıklanacaktır.

6 — Gözlem ve deneyler için önceden gözlem ve deney ödevleri verilmesi faydalıdır. Çocuklar böylelikle topladıkları bilgiyi yazarak ve ya hatırlarında tutarak sınıfa gelirler; arkadaşlarına bildirirler. Elde

edilen sonuçlar üzerinde sınıfta konuşulur. Yeniden gözlem ve deney yapılmasına lüzum görülen noktalar saptanır. Öğretmen, öğrencilerin ek-sik bıraktığı veya yanlış gördüğü noktaları tamamlamalarına yardım eder.

7 — Tabiata ait olaylar üzerinde yapılacak gözlemler ve deneylerden ana fikirlere varılacaktır. Bu derste en önemli nokta öğrencilere bilimsel metotla düşünme yetisi kazandırmaktır. Bunun için her ünite bilimsel metodun gerektirdiği;

- a) Problemi belirtme,
- b) Problem etrafında araştırma yoluyla çeşitli bilgi toplama,
- c) Bu bilgileri problemi çözmeye elverişli olacak şekilde sıralama,
- d) Gerekli deneyleri yapma,
- e) Bu deneylerden sonuçlar çıkarma,
- f) Bu sonuçlardan bir genel fikre varma şeklinde beliren safhaları göz önünde tutularak işlenmelidir. Öğrenciler, bu suretle elde edilen bilgilerle birtakım doğal olayların sebeplerini kavramaya ve açıklamaya çalışırlar.

8 — Bu derste işlenen konuların özetleri bir deftere yazdırılır. Çocuklar bu yazıları mümkün olduğu kadar taslaklar, krokiler, grafikler yaparak, kesilmiş resimleri ve düz örnekleri yapıştırarak zenginleştirir ve bunlarla ilgili olarak yaptırılacak koleksiyonlarla tamamlarlar.

9 — Bütün bu işler için çocukların iyi ve doğru gözlem ve deney yolunu öğrenmelerine rehberlik edilecektir.

10 — Gözlem ve deney işleri için ders gezileri, okul uygulama bahçesi, okul hayat köşeleri ve okul müzesiyle işlik çok işe yarar.

11 — Çocukların deneylerde kullanacakları aletleri en basit ve ucuz, mümkünse parasız malzemeden kendi kendilerine meydana getirmelerine önem verilecektir. İlk okul Tabiat Bilgisi derslerinde para ile dışardan satın alınacak ders araçları, terazi, termometre, barometre, pertavsız gibi aletlerdir. Kullanılmış şişeler, çeşitli kutular, makaralar, tahta parçaları gibi eşya toplanmalı ve zamanı gelince kullanılmalıdır.

12 — Ders gezilerine çıkılmadan önce, yapılacak gözlemler üzerinde öğrenciler ile birlikte etraflı bir plân hazırlamak şarttır. Bu geziler sırasında kısa notlar aldirilmalı, taslak ve krokiler çizdirilmeli, sınıf müzesine konulmak veya koleksiyonlarda kullanılmak üzere taş, böcek, toprak, ot v.s. saklatılmalıdır. Ders gezilerinde yapılan gözlemler okula döndükten sonra maksada uygun olarak işlenecektir.

13 — Bu derste işlenecek konuların ulusal ekonomi bakımından da incelenmesi, rakamlar ve grafiklerle ifadesi gerektir. Bunun için, dersin amaçları arasında ekonomi prensipine de önemli bir yer verilmiş ve ders konularından bazılarının sonuna “yurdumuz ekonomisindeki değeri” şeklinde kayıtlar konmuştur. Aritmetik dersi bu işte Tabiat Bilgisine yardımcı olacaktır. Her çevrenin incelenen konu ile ilgili hayvanları, bitkileri, müesseseleri, fabrikaları, ayrıca açıklanacak ve bu konular bu suretle derinleştirilecektir. (Çevrenin ekonomik faaliyetleriyle ilgili tütün, pancar, piriş, incir, üzüm, afyon, fındık gibi ürünleri.)

14 — Çevrede bulunmayan eşya, hayvan, bitki, alet ve saire zaruri olarak incelettirilmeyecek; bunlar hakkında ancak çocukların dikkati çekilecektir.

15 — Bahçenin, kümeslerin, akvaryum ve ensektaryumların tatil aylarında da bakımı için çare bulunacak ve çocukların bunlarla ilgisi kesilmeyecektir.

16 — Köyde Tabiat Bilgisi konularının işleme yeri, okul içi olmaktan ziyade dağları, dereleri, tarlaları, bitkileri, hayvanları, evleri, ve her çeşit araçları ve bütün insanlarıyla toptan köyün kendisidir. (Meselâ hayvanlara ait konular, köyün, okulun ve öğrencilerin kendi hayvanları üzerinde verildiği gibi, bitkilere ait konular da yine köyün, okulun ve öğrencilerin kendi ekinleri, ağaçları, sebzeleri üzerinde işlenecektir.)

17 — Köyde Tabiat Bilgisi, evde, tarlada, köyün sokaklarında, okulun uygulama bahçesinde, işliğinde ve işlerin kendi doğal akışı içinde yürütülecek, çocuklar bu bilgileri, başarmayı üzerlerine aldıkları işler ve faaliyetler sırasında kazanacaklardır. Meselâ okulun bahçesinde, kümes ve ahırlarında öğrenciler bakımını üzerlerine aldıkları hayvanlar ve bitkilerle uğraştıkları sırada, bunların özellikleri incelenecektir. Bilgisizlik

ve bakımsızlık yüzünden bozulan, hastalanan bitki ve hayvanların iyileştirilmesi işleri içerisinde de hastalık ve tedavi yolları öğretilmiş olacaktır.

18 — Tabiat Bilgisi dersleri köyde ziraat ve iş faaliyetlerinde ve sağlık işlerinde karşılaşılan problemlerin bilimsel bir şekilde çözüldüğü bir ders olarak ele alınmalı ve bu suretle daima Tarım-İş çalışmalarıyla yanyana yürütülmelidir.

Öğretim Araçları:

1 — Ders gezileri:

2 — Gözlemler: (Sürekli, vakti gelince.)

3 — Okul uygulama ve deney bahçesi: Yeri müsait olan her okulda bir deney bahçesi sağlanacak ve derste incelenecek bitkiler yetiştirilecektir. Bu bahçede çocuklar çekirdekten veya tohumdan bir bitkinin yetişmesini gözliyecekler; güneşli, güneşsiz yerlerde; gübrelili, gübresiz, sulak topraklarda bitkilerin büyüme derecelerini, bitkilere faydalı ve zararlı hayvanları inceleyeceklerdir.

Bahçesi müsait olmayan okullarda bu gibi gözlem ve deneyleri tahta veya teneke kutular, saksılar içinde yapmak mümkündür.

4 — Okul kümesi: Her okulda, tavuk, horoz, kaz, hindi, ördek, tavşan, güvercin gibi hayvanları yetiştirmek üzere bir kümes bulunması tavsiye olunur. Bu kümesler, hayvanların yaşayışlarını, hayvan bakımını öğrenme yönünden değerli bir ders aracıdır.

5 — Akvaryum: Suda yaşayan hayvanların ve bitkilerin büyümelerini ve yaşayışlarını, birbiriyle olan ilişkilerini doğrudan doğruya ve yakından incelemek fırsatını sağlayan bu araca ilk okulda önemli bir yer verilecektir.

6 — Teraryum: Kertenkele, kurbağa gibi hayvanların yaşayışlarını incelemek için her okulda bir veya birkaç teraryum bulunması tavsiyeye değer.

7 — Ensektaryum: Mümkün olan yerlerde ipekböceği, kelebek gibi hayvanların hayatını gözlemeye yarayan bu araçlardan da ilk okulda faydalanılacaktır.

8 — Okul mikroskobu: Hastalıklar üzerinde bilgi verirken

mikropları, kanın dolaşımını, kanın yapılışını, iyi ve fena suyun içindeki maddeleri çocuklara öğretmek üzere mümkün oldukça mikroskoptan da faydalanılmalıdır.

9 — Okul ışığı: Bu derste kullanılacak deney araçlarını ve koleksiyonları yapmak için okul ışığında çalışmaya önemli bir yer verilecektir.

10 — Okul müzesi: Burada bulunan ve Tabiat Bilgisi dersine yarayan araçlar daha ziyade öğrencilerin kendi kendilerine el birliğiyle yaptıkları aletler ve koleksiyonlardır. Ancak, terazi, termometre, barometre, vücut organlarının modelleri, büyüteç gibi satın alınması zaruri vasıtalara da yer verilecektir.

11 — Koleksiyonlar: Bunlar öğrencilerin yaptıkları gözlemlerin veya ders gezilerinin sonunda topladıkları maddelerle bizzat meydana getirdikleri eserlerdir. Koleksiyonlar, kuru kuruya toplanmış birer çeşit mecmuası olmayıp, öğrencinin yapmış olduğu gözlemlerin en önemli duraklarını gösterecek birer tablo mahiyetindedir. Meselâ, birçok deri, meşin ve kösele parçalarının, balmumlu ipliklerin, kundura çivilerinin, ayakka-bi resimlerinin bir levha üzerine yapıştırılmasıyla ayakkabıcılık koleksiyonu meydana getirilmiş olmaz; derinin alındığı hayvandan başlayarak pösteki, ham deri, ham derinin işlenmesi, işlenmiş deri, ayak ölçüsü, derinin kesilişi, kalıba çekilişi, dikilişi, köselenin çivilenişi bir tertip içinde gösterilirse ve bunlara ait kısa açıklamalar ve yerine göre rakamlarla tertip tamamlanırsa o zaman bu iş için bir koleksiyon meydana gelmiş demektir. Bunun gibi çeşit çeşit kelekleri bir karton üzerine iğnelemek kâfi değildir. Tohumdan başlayarak tırtıl, koza, kırızalit, kelebek oluş ve yumurtlayışın safhalarını da bu levha üzerinde göstermek lâzımdır.

12 — Yardımcı eserler: Bir konu üzerinde araştırmalar yapılırken bazan başvurulması gereken tabiat bilgisi kitapları, dergiler, ansiklopediler ve gazete kesikleri okul veya sınıf kitaplığında bulundurulmalıdır. Bundan başka bazı konular için uzmanlara başvurmak, bilgi ve deneylerinden faydalanmak da unutulmamalıdır. Çocuklar çeşitli kaynaklardan topladıkları bilgilerin kaynaklarını bildirmeye ve göstermeye alışmalıdırlar.

Ders konuları

Sınıf: IV

I. GÖKYÜZÜ:

A — Gündüzün gökyüzü:

- 1 — Güneş: Işık, ısı ve hayat kaynağıdır.
- 2 — Güneş sistemi: Güneş ve etrafında dönen gezegenler ve diğer varlıklarla birlikte güneş sistemi meydana gelmiştir.
- 3 — Bugün bilinen 9 gezegen.
- 4 — Dünya da güneş sistemi içinde bir gezegendir.

B — Geceleyin gökyüzü:

- 1 — Yıldızlarla gezegenler arasındaki fark.
- 2 — Yıldızlar birer güneştir.
- 3 — Gökyüzünde birtakım resimler meydana getiren yıldız kümeleri, burçlar.
- 4 — Ay: Dünyamızın peyki.

a) Ayda hava ve su yoktur, onun için üzerinde canlıların yaşayamayacağına inanıyoruz.

b) Ayın yarım ve tam şekilleri.

c) Ay, güneşten aldığı ışığı dünyaya yansıtır.

d) Güneş ile ay, denizlerdeki kabarma ve inmelere sebeboldurlar.

e) Ay tutulması, güneş tutulması.

5 — Dünyamız: Sayısız yıldızlarla dolu ucsuz bucaksız bir âlem içinde dünyamız pek küçük bir varlıktır.

a) Dünyamız hava dediğimiz gaz karışımıyla sarılmıştır.

b) Havanın basıncı, sıcaklığı, hareketi durmadan değişir. Rüzgârlar, yağmur, kar, dolu, çiy, kırağı ve buz bu değişmelerden olur.

c) Dünyamızın etrafını saran hava tabakasındaki değişiklikler dünyamızın yüzünü de durmadan değiştirir.

d) Hava istasyonları bu değişmeleri kaydeder.

e) Dünyamız çok yaşlıdır; bunu bilginler kayaları inceliyerek öğreniyorlar.

f) Kayalar ve topraklar altından çıkan fosiller çok eski zamanlarda yaşamış olan hayvan ve bitkilerin boy ve biçimleri hakkında bize bilgi veriyor.

C — *Eski insanların gökyüzü hakkındaki yanlış inanışları:*

1 — Teleskop, gökyüzünü inceliyen bilginlerin çalışmalarını kolaylaştırmıştır.

2 — Bilim, gökyüzü hakkındaki bilgilerimizi çok değiştirmiştir; daha da bilimin bulacağı çok şeyler vardır.

II. ETRAFIMIZDAKI CANLI VE CANSIZ VARLIKLAR:

(Bütün canlılar su ve güneş ışığına muhtaçtırlar).

A — *Bitkiler:* Çeşitleri, büyüme, beslenme ve üremeleri

Çevremizdeki çeşitli bitkiler. Evimizde ve okulumuzdaki çiçeklerimiz bunların bakımları. Bitkilerin muhtelif kısımları: Kök, gövde, yapraklar, çiçekler ve meyvalar.

Başlıca ürünlerimizden biri olan *buğday*. Buğday çeşitleri, buğday, arpa, çavdar, yulaf. Başak ve tanelerin karşılaştırılması.

Bu ürünlerin yetiştirilmesinde kullanılan âlet ve makinalar. Tarım Donatım Kurumu ve görevi.

Tohum ve tohumların iyileştirilmesi: Tohum ıslah istasyonları. Tahıl hastalıklarıyla savaş. Ziraat Bankası, Toprak Ofis, silolar.

Buğdayın yurt ekonomisindeki değeri.

B — *Hayvanlar.*

Evimizdeki kedimiz, köpeğimiz, kümes hayvanlarımız, davar ve mallarımız, atımız, eşeğimiz. bunlara nasıl bakıyoruz. Bunların barındıkları yerlerin temizliği.

Çevremizde tanıdığımız türlü hayvanlar. Bunların birbirlerine benzeyen ve benzemiyen tarafları. Her çeşidinin neler verdiği nerelerde bulunduğu, nasıl büyüdüğü ve nasıl ürediği.

a) *Koyun:* Beslenme ve barınması. Koyun cinsleri. Yurdumuzda koyunun ekonomik değeri.

- b) *Keçi*: Cinsleri ve yurdumuzda ekonomik değeri.
- c) *Siğır*: Beslenmesi ve bakımı.
Siğır cinsinin ıslahı, aşım durakları. Siğırın yurdumuzda ekonomik değeri. Geviş getiren hayvanlarda sindirim.
- d) *At*: Bakımı, beslenmesi. Cinsinin ıslahı. Haralar.
- e) *Kümes hayvanları*: Tavuk ve vücut yapısı, civciv çıkarmak. Yumurta, kuluçka makinası.
Kaz, ördek: Vücut yapıları. İyi bir kümes nasıl olmalıdır? (Okulumuzun bahçesine kümes kuralım.) Kümes hayvanlarında sindirim.
- f) *Balık*: Yapısı, su içinde yaşaması ve üremesi. Yurdumuzda balığın değeri. Çevreye göre balık çeşitleri. Tatlı su balıkları. Balık avı. Balık konserveciliği. Bir akvaryum nasıl yapılır?
- g) *Av hayvanları*: Çevremizdeki av hayvanları. Bunlar hangi mevsimlerde ve nasıl avlanıyor? Faydalı ve zararlı av hayvanları.
Çevremizdeki kuşlar; kuş avı. Faydalı ve zararlı kuşlar ve diğer zararlı hayvanlar.
- h) Pek eski zamanlarda yaşamış ve nesli tükenmiş büyük hayvanlar. Bunlardan zamanımıza kadar şekli değişerek gelen hayvanlar.
- C — *İnsanlar*: Hayvanlara benzeyen ve benzemiyen tarafları.
İnsanların da yaşamak için suya, besine, barınacak bir yere ve yuva kurmaya ihtiyaçları vardır.
İnsanlar düşünebilmeleri sayesinde tabiata hâkim olmuşlar, bitki ve hayvanlardan faydalanmasını öğrenmişlerdir.
- D — *Cansız varlıklar*: Kayalar, topraklar, sular ve madenler.
Bunların nasıl meydana geldiği. Çevremizin toprağını, taş, kaya ve madenlerini inceliyelim.
- E — *Tabiatta denge*:
- a) Bazı canlılar milyonlarca yavru yaparlar. Bu milyonlarca yavrunun pek azı büyür, çoğu başka canlılar tarafından yenip yutulur.
Bunların hepsi büyüseydi ne olurdu?
- b) Bazı canlılar az sayıda yavru yaparlar, ama bunları büyütme-ye uğraşırlar.

c) Bütün canlılar yaşamak ve üremek için birbirlerine ihtiyaç-
tırlar.

III. BİTKİLERDEN NASIL FAYDALANIYORUZ?

İnsanlar düşünerek bitkilerden türlü şekillerde faydalanma yollarını bulmuşlardır.

1 — *Bitkilerden besin olarak faydalanırız.*

Çevremizde yetişen sebze ve meyvalar.

Sebze ve meyvaların faydaları, vitaminler.

Pişmiş, çiğ, sebze ve meyvalar.

Sebze ve meyva konserveleri, turşular, pekmez ve pestiller, meyva ve sebze kurutulması, ezmeler ve salça.

Meyva ve sebzeleri yerken dikkat edilecek nokta: Temizlik.

Yurdumuzda yetişen meyva, sebze ve yemişlerin ekonomik değerleri.

2 — *Bazı bitkilerden giyim eşyamızı sağlarız:*

Keten, pamuk, suni ipek v.s... Bunlardan çevremizde yetişeni varsa nasıl yetiştirildiğini ve giyim eşyası haline getirilinceye kadar neler yapıldığını inceliyelim. (Yurdumuzdaki pamuklu dokuma fabrikalarından bahsedilir.)

3 — *Evlerimizin yapılışında, döşeme ve mobilyalarımızda kereste, odun ve tahta kullanırız.*

Bunların bitki halinden kullandığımız döşeme ve mobilya haline geçilinceye kadar geçirdiği safhaları inceliyelim.

4 — *Kışın ısınmak için yaktığımız odun ve odun kömürü.*

Odun nerelerden ve nasıl müsaade alınarak kesilir?

Odun kömürü nasıl yapılır?

5 — *Bitkilerden türlü ilâçlar ve boyalar çıkarılır:*

Hastalandığımız zaman içtiğimiz ilâçların bir kısmı bitkilerden çıkarılır.

Büyük dedelerimiz, ninelerimiz hastalandıkları zaman doğrudan doğruya bazı bitkileri ilâç olarak kullanırlardı.

Bazı boya veren bitkiler kumaş ve halı ipliklerini boyamakta da kullanılır. Gene bitkilerden yağ çıkarılır ve bu yağdan sabun yapılır. Sabun nasıl yapılır?

6 — Ormanlarımız:

Çevremizdeki ağaçlar, korular, ormanlar:

- Çevremize güzellik verirler.
- Toprağımıza, verimli olması için muhtacolduğu nemliği sağlarlar.

c — Yağmurların, sellerin toprağı sürüp götürmesine ve türlü toprak kaymalarına engel olurlar.

Orman ve ağaçlara zarar verenler:

- Kurtlar, turtılar.
- Keçiler, fareler, tavşanlar.
- İnsanlar. (Ateş yakarak, çubuk ve ağaç keserek, fidan sökerek, soymuk çıkararak.)
- Rüzgârlar.

Ormanlarımızı nasıl koruyalım?

IV. HAYVANLARDAN NASIL FAYDALANIYORUZ?

İnsanlar düşünerek hayvanlardan türlü yollarda faydalanınasım öğrenmişlerdir.

1 — Hayvanlardan besinimizi sağlarız.

Süt, yumurta, et v.s.

Bunların besin değeri. Kesilmiş koyunun, sığırın kısımları. Mezbaha. Hasta hayvan etlerinin zararı, hayvan panayırı.

2 — Hayvanların derisinden, kemik ve boynuzlarından, tüyünden de faydalanırız:

Yün, ipek, deri, kösele v.s.: Halı, kilim, çuval, keçe.

(Paltolarımızın, ceketlerimizin, ayakkabılarımızın, çarıklarımızın, çoraplarımızın, aba ve kebelerimizin o hale gelinceye kadar geçirdikleri değişiklikleri inceliyelim. Giydiklerimizden köyümüzde kendi vasıtalarımızla yaptıklarımız, dışardan aldıklarımız).

Tabaklık: (Yakında varsa tabakhanenin incelenmesi. Yurdumuzdaki kumaş, bez, kösele ve ayakkabı fabrikalarından bahsedilecektir.)

3 — *Hayvanların gücünden faydalanırız:*

Çevremizde hayvan gücünden faydalanan türlü taşıtlar.

Taşıtların daha eski durumu.

Başka memleketlerin hayvan gücünden faydalanan taşıtları.

Hayvan gücünün yerini alan modern taşıtlar.

4 — *Hayvanların daha başka faydaları:*

Çoban köpeği, orduda köpeklerin rolü, haberleşme güvercinleri, körlere yol gösteren köpekler.

5 — *Bize türlü faydaları dokunan hayvanlara eziyet etmemeliyiz.*

Veterinerler, hayvan hastaneleri, hayvan koruma kurumu.

V. ETRAFIMIZDAKİ CANSIZ VARLIKLARIN BİZE FAYDALARI:

İnsanlar araştıra araştıra etraflarındaki cansız varlıklardan faydalanma yollarını bulmuşlardır:

1 — *Kayalar, taşlar, topraklar:*

Bunlar nasıl meydana gelmiştir?

Çevremizin toprağını inceliyelim.

Verimli toprak, verimsiz toprak.

Çevremizin toprağını nasıl daha verimli bir hale getirebiliriz?

Gübrelet, çeşitleri; toprağı işleme usulleri. (Köy okullarında Tarım İş saatierinden faydalanılarak öğrencilerle bir gübrelik yapılacaktır.)

2 — *Madensel besin olarak tuz:*

Yurdumuzda tuz nerelerde bulunuyor? Nasıl çıkarılıyor? Yemeklerimizde kullandığımız tuz o hale nasıl geliyor?

Tuzun devlet eliyle satışı.

Vücudumuzun tuza olan ihtiyacı.

Tuzu başka nerelerde kullanırız?

3 — *Su:*

Suyun hayat üzerindeki önemi.

Çevremizin içme, kullanma ve maden suları. Su kaynakları, kuyular, dere ve nehir suları.

Suların temizlenmesi. (Filtre, temizleme havuzu, suların kaynatılması.)

Çevremizdeki içme suyunun temizliği nasıl ve kimler tarafından sağlanıyor?

Suları kullanırken ve içerken sağlık bakımından nelere dikkat etmeliyiz?

Çevremizdeki çeşmeleri, evimizdeki ve okulumuzdaki su kablarnı nasıl temiz tutacağız.

Sularımızı boşuna akıtmamak için ne yapmalıyız?

Su yollarının temizliği ve korunması.

VI. YEDİKLERİMİZ NASIL VÜCUDUMUZA YARILYACAK BİR HALE GELİYOR?

1 — *Sindirim*: Sindirim organları:

- a) Dişlerimizin önemi, ağızımızda kaç türlü diş vardır, bunların şekilleri, ödevleri ve sayıları. İnsanlarda dişler ne zaman çıkmaya başlar, ne zaman çoğalır ve hangi yaşlarda tamamlanır? Dişlerin korunması ve bakımı.
- b) Ağız ve tükrük bezleri.
- c) Yemek borusu ve mide. Midenin sağlığı.
- d) Barsaklar, pankreas ve karaciğer. Barsakların sağlığı. Başlıca barsak hastalıkları. (Tifo, dizanteri, ishal, barsak kurtları, tenya.)
- e) Bozuk besinlerle, bakır çalmasıyla zehirlenmelerde alınacak tedbirler.

2 — *Aldığımız besinler kana nasıl karışıyor?*

- a) Kanın vücutta dolaşımı. Yürek ve ödevi, yüreğin baretleri. Damarlar. (Toplardamar, atardamar.) Büyük ve küçük dolaşım, vuru.
- b) Kan, alyuvarlar ve akyuvarlar. Kanın pıhtılaşması, kanın vücudumuzu korumadaki rolü.
- c) Kanımızın ve yüreğimizin sağlığını nasıl koruyacağız?

- d) Kandaki zararlı maddeleri dışarı atan organlar. (Böbrekler, deri.)
- e) Kanı temizliyen organların korunması. (Deri, ırmak, ve saçların temizliği.)
- f) Vücudumuza kan yoluyla geçen başka hastalıklar. (Sıtma, tifo, kuduz.)
- g) Bir yerimiz kesilince ve yanınca, arı, yılan veya akrep sokunca alınacak ilk tedbirler.

VII. HAVA VE SOLUNUM:

1 — Havanın varlığını nasıl anlıyoruz?

Havanın önemi, havanın karışımı.

Havanın faydaları.

Kapalı yerlerdeki havanın zararları.

2 — Solunum: Solunum organları. (Soluk borusu, akciğerler, diyafram kası.)

Solunum nasıl oluyor?

Kan dolaşımıyla solunum arasındaki bağlantı.

3 — Mikroplar: (Zararlı ve faydalı mikroplar.)

Çiğer hastalıkları, bunlardan korunma yolları.

Verem, veremle savaş dernekleri.

4 — Vücudumuzun sıcaklığı ve bunun ölçülmesi. Tıbbi termometre. (Doktor derecesi.)

5 — Suda boğulanlara yardım.

VIII. SAĞLIĞIMIZI NASIL KORUYACAĞIZ?

a) *Besin:* Sağlıklı büyümeye yarayan besinler. (Sigara ve içkinin zararları.)

b) *Temizlik:* Vücudun, yiyeceklerin, giyeceklerin ve çevrenin temizliği.

c) *Dinlenme ve oyun:* Çalışma, oyun ve dinlenmenin muvazene olması önemi.

d) *Giyecekler:* Mevsimlere göre giyinme ve giyeceklerimizin temizliği.

e) *Hastalık ve kazalardan korunma:* Evde, okulda, sokakta türlü kazalardan korunma. Caddelerde ve yollarda taşıt işaretlerine dikkat edilmesi.

Hastalıklardan korunma. Doktora, hastaneye, sağlık memuruna sağlık merkezine başvurma.

Sıtmadan nasıl korunuruz? Bataklık ve su birikintilerinin kurutulması, pencerelere tel takılması, cibinlik kullanılması; D. D. T. kullanılması. Kinin, atebrin tedavileri.

- f) *Aşılar:* İnsanların ve hayvanların aşılınması.
- g) Hastalarımıza nasıl bakarız?
- h) İnsan sağlığına hizmet etmiş bilginler.
- i) Çevremizde sağlık işleriyle uğraşan kurumlar veya kişiler.
- j) Çevremiz sağlığına biz nasıl hizmet edebiliriz?

Sınıf: V

I. BEŞ DUYU:

Etrafımızdaki canlı ve cansız şeylerin varlıklarını ve olayları görerek, işiterek, dokunarak, koklayarak ve tatarak kavrarız.

Beyin, omurilik ve sinirler; bunların ödevleri.

Beynimizin ve sinirlerimizin sağlığı.

a) *Görme duygusu ve önemi:*

Göz, gözün yapısı. Nasıl görüyoruz? Gözün sağlık bilgisi. Göz hastalıkları. (Göz iltihabı, trahom ve bunlardan korunma.)

Mercekler ve aynalar nerelerde kullanılır? Türlü mercekler ve aynalar. Gözlük, büyüteç ve mikroskop.

Fotoğraf makinası. Göz ile karşılaştırma. Dürbün, projektör ve sinema.

Güneş ışığının renkleri.

b) *İşitme duygusu ve önemi:*

Kulak ve yapısı.

Ses nasıl meydana geliyor?

Nasıl işitiyoruz?

Kulağın sağlık bilgisi.

Müzik aletleri ve gramofon.

c) *Dokunma duyusu ve önemi:*

Deri ve önemi.

Derimiz yoluyla nasıl duyuyoruz?

Derimizin sağlığı ve korunması.

Uyuz. Uyuzdan korunma.

d) *Koklama duyusu ve önemi:*

Burun yapısı ve temizliği.

Nasıl koku alıyoruz?

e) *Tatma duyusu ve önemi:*

Dil, ağız derisi.

Dilin görevi.

Duyu organlarımızın temizliği ve sağlığı.

II. NASIL HAREKET EDİYORUZ?

a) Neler hareket ediyor? Hareketin önemi.

b) İnsanın iskeleti.

Kemiklerimiz, kemiğin yapısı.

Belli başlı kemiklerin yerleri ve adları.

İyi ve fena duruşlar.

c) Eklemler ve kaslar.

Kırık çıkık ve incinme gibi vakalarda alınacak ilk tedbirler.

d) Hareket ve idmanın faydaları.

III. ÇALIŞMALARIMIZI KOLAYLAŞTIRAN ARAÇLAR:

İnsanlar düşünerek daha kolay iş görme yollarını bulmuşlardır:

1 — Evde, okulda ve çevrede günlük işleri kolaylaştıran araçlar. Makinalar. (Et makinası, kuyu çıkırığı, ot balya makinası, tıraz makinası, makas, dikiş makinası, ziraat alet ve makinaları.)

2 — Kaldıraçlar: (Tahterevalli.)

Vücutumuzdaki kaldıraçlar.

Makaralar, dişli çarklar ve kayışla kuvvet nakli.

Tekerlek. Tekerleğin uygarlıktaki önemi.

3 — İşlerimizi kolaylaştıran makinelerin kullanışı ve bakımı

4 — Değirmen: (Çevrede varsa incelenmesi.)

Değirmen nasıl işliyor?

Değirmeni işletmek için tabiat kuvvetlerinden faydalanma. Değirmen çeşitleri: El, su, yel değirmenleri, motorlu değirmen. Bunların karşılaştırılması. Değirmenin önemi.

IV. TABİAT KUVVELERİ VE BİZ:

İnsanlar düşünerek tabiat kuvvetlerinden faydalanma yollarını bulmuşlardır. (Bu konu işlenirken tabiat ve makine kuvvetlerinden faydalanma fikri üzerinde önemle durulacaktır.)

1. *Yer çekimi ve etkileri:* (Düşme, ağırlık ve denge). Çekül, tartı âletleri. (Kantar, terazi, baskül).

2. *Hacim ve yoğunluk:* Bir cismin yoğunluğu nasıl hesaplanır?

3. *Isı nedir?* En büyük ısı kaynağı güneştir.

Cisimlerin ısı etkisi ile genişleme ve uzamaları.

Sıcaklık nasıl ölçülür? (Çeşitli termometreler)

Bir termometre dışarda ve odada nereye nasıl konur?

Günlük hava gözlemleri.

Meteoroloji istasyonları.

Isıtma ve aydınlatma araçları.

4 — Maden kömürü, petrol; havagazı, nasıl elde ediliyor? Gaz motorları.

V. HAVA VE ETKİLERİ.

1 — Havanın varlığını nasıl anlıyoruz?

2 — Havanın ağırlığı ve basıncı.

Hava basıncının ölçülmesi. (Cıvalı ve madensel barometreler ve bunların kullanılması.)

Hava değişmelerinin incelenmesi.

3 — Rüzgâr nedir? Nasıl meydana geliyor?

Rüzgâr kuvveti, yönü ve hızı.

Çevremizde başlıca rüzgârlar.

Rüzgârın yönünü gösteren basit âletler. (Rüzgâr oku, rüzgâr şeridi, rüzgâr tulumu.)

Rüzgârın fayda ve zararları. (Harman, yelkenliler, yeldeğirmeni.)

4 — Uçurtma ve uçak.

Uçurtma nasıl uçabiliyor?

Taşıt olarak uçak.

(Yolculuk, posta, harita alma ve acele yardım ulaştırma aracı.)

Harbde uçak ve paraşüt.

Uçak hücumlarına karşı korunma.

Gaz maskeleri, sığınaklar.

Gazla zehirlenmiş olanlara doktor gelinciye kadar yardım.

5 — Havanın yanma olayındaki rolü. (Yanma, solunum, paslanma...)

VI. SU VE ETKİLERİ:

1 — Suyun kuvveti. (Su değirmeni, seller, taşmalar ve saire.)

Suyun buhar haline gelmesi. (Suyun tabiat içindeki daimî devri.)

Buhar kuvveti. Buhar makinası, yapılışı ve nerelerde kullanıldığı.

2 — Suyun üç hali: (Donması, su ve gaz haline gelmesi).

Sis, bulut, yağmur, sel, kar, dolu, çığ, kırağ).

3 — Yeryüzünde ve yer içinde birikmiş sular ve akar sular. Kuyular, su tulumbası. (Bataklıklar, bunların zararları ve kurutulmaları.)

4 — Yurdumuzun suları.

Denizlerimiz, göllerimiz ve nehirlerimizden nasıl faydalanıyoruz?

(Arklar, su kanalları, barajlar, sudan elektrik elde etmek v.s.)

5 — Bir yere yağın yağmurun miktarı nasıl hesaplanır? Yağmur ölçüğü. Çevremize ne kadar yağmur düşer?

6 — Bir cisim suda nasıl yüzer? Ne zaman batır? Suyun kaldırma kuvveti.

Arşimet kanunu. (Sandallar, vapurlar, denizaltılar, balonlar.)

7 — Birleşik kablur. Fıskiye, sifon.

8 — Suyun bileşimi ve önemi.

VII. ELEKTRİK VE ETKİLERİ:

1 — Elektrikten nerelerde faydalanıyoruz? (Evde, okulda ve çevrede elektrikle işliyen araçlar incelenecektir.)

2 — Elektrik nasıl meydana geliyor?

Elektrik pilleri, batarya.

Elektrik akımı, devre.

Evde elektrik: Elektrik ampülü, elektrik telleri, duy, elektrik düğmesi, priz, zil.

Evimize elektrik nasıl geliyor?

Elektrik santrali, dinamo, elektrik motoru.

Elektrik ampülü nasıl yanıyor?

Elektrik sayacının okunması.

Sürtme ve etki ile meydana gelen elektrik.

3 — Havadaki elektriklenme, şimşek, yıldırım, paratoner.

4 — Elektrik geçiren, geçirmiyen ve az geçiren cisimler.

5 — Miknatis, pusula, elektromiknatis.

6 — Telgraf, telgraf makinesi, telefon ve bu iki aracın önemi.

7 — Telsiz telgraf ve radyo.

8 — Elektrikten korunma.

VIII. YURDUMUZUN SERVET KAYNAKLARI:

1 — *Başlıca ürünlerimiz.*

Yurdumuzun neresinde yetiştikleri ve ekonomik değerleri. Tohum ve ıslah istasyonları.

2 — *Hayvanlarımız:*

Hayvan beslemeye elverişli bölgeler.

Hayvanlarımızın ekonomik önemi.

Hara ve devlet çiflikleri.

3 — *Madenlerimiz:*

Yurdumuzda çıkan türlü maden çeşitleri ve nerelerde çıktığı.

Kömür havzamız.

Madenlerimizin ekonomik değerleri.

4 — *Ormanlarımız:*

Yurdumuzun ormanlık bölgeleri.

Ormanların ekonomik değerleri.

Ormanları nasıl koruruz?

Orman işletmeleri.

5 — *Balıklarımız:*

Denizlerimizin ve göllerimizin zenginliği.

Yurdumuzun servet kaynaklarının tükenmemesi ve bu kaynaklardan daha fazla verim alınabilmesi için neler yapabiliriz? (Çevreden örnekler alınarak incelenecektir.)

ARİTMEİK

GENEL AMAÇLAR:

- 1 — Çocuğa sayı ve işlem kavramlarını kazandırmak;
- 2 — Onda, aritmetik bilgisini hayattaki gerçek şartlara uygulama yetisini geliştirmek;
- 3 — Çocuğa aritmetik dilini kullanma alışkanlığını kazandırmak;
- 4 — İşlemlerde doğruluk ve çabukluk sağlamak;
- 5 — Hayatın her alanında raslanan problem ve durumları, nicelik bakımından çözümlene alışkanlığını çocukta geliştirmek;
- 6 — Emek ve zamanda tutum, düşünme ve usulce mada doğruluk sağlamak;
- 7 — Matematiği, çocuğun günlük hayatında karşılaştığı problemleri çözebilmesini sağlayacak bir düşünme metodu haline getirmektir.

AÇIKLAMALAR:

Çocuklar okula çeşitli sayı kavramları kazanmış olarak gelirler. Bu kavramları, etraflarındaki eşyayı sayarken, oyunlarda kazandıkları sayıları hesaplarırken, para ile alışverişlerde bulunurken ve büyüklük, şekil, uzaklık, zaman, ağırlık ve yön kıyaslamaları yaparken edinmişlerdir. Bu eylemsel yolda edinilen aritmetik kavramı çocuk için mâna taşımaktadır ve gerçektir.

Çocukların okul dışında sayı kavramını elde edişlerinde göze çarpan bu kolaylık ve tabiiyet, ilk okul aritmetik öğretim programı ve metodu hazırlamada önemli bir ipucudur. Çocukların doğrudan doğruya somut eşya ile çalışmaları aritmetik öğretiminin esasını teşkil etmelidir. Bu gibi çalışmalar, sık sık yapılan mihanikî ve soyut alıştırmalardan

daha tesirlidir. Sayı kavramına ve sayılar arasındaki münasebetlere bu güne kadar olduğundan çok daha üstün bir önem vermek zorundayız.

Aritmetik derslerinin öğretim programları aritmetiğin teknik cephesine de önem verir. Çocuk, karşılaşacağı birçok teknik hesaplamaya dayanan durumları etkili bir şekilde çözebilmek için çabuk ve doğru yolda hesap yapmasını öğrenmek zorundadır. Onun, kendi akliyle bulacağı yollardan daha açık ve daha emniyetli usulleri öğrenmesi gerektir. Ancak, munhasıran soyut işlemlerde kolaylık, alışkanlık ve doğruluk sağlamakla problem çözme yetisi sağlanamaz. Problem çözme, a) yetecek kadar sayı kavramı edinme, b) sayılar arasındaki münasebetleri iyice kavramakla birlikte, c) teknik hesaplama alışkanlığına dayanır.

Çocukta sayı kavramını geliştirmek :

Sayı kavramını geliştirmek bakımından öğretmenin en başta gelen ödevi, öğrenim sürecini, çocuğun gündelik yaşayışında edindiği tecrübelerle bağlamak ve ayrı ayrı seviyedeki çocukların gündelik tecrübelerini birbirine kazandırmalarını sağlamaktır.

Öğretmen, çocuklara çok çeşitli eşya ile çalışma imkân ve fırsatları sağlayarak tecrübelerini genişletmelerine yardım edecektir. Bu çeşit faaliyet içinde çocuklar nicelik, büyüklük, para, şekil, uzaklık, zaman, ağırlık ve yön kavramı kazanır ve sayı lûgatçelerini zenginleştirirler. On esasına dayanan sayı sistemimiz, gerçek yahut yalancı paralar ve çeşitli somut vasıtalarla kavratılır.

Küçük yaş ve sınıflardaki aritmetik öğretimi hemen tamamen somut eşyalarla çalışmak suretiyle elde edilen tecrübelerle dayanır. Sayı sembollerinin (rakamların) kullanılması, ancak, çocukların bunlara akıl erdirmeye yarıyacak kadar çok ve çeşitli somut eşya ile çalışarak tecrübe edinmelerinden sonra mümkün olabilir. İleriki sınıflarda da soyut semboller, ancak çocuklar somut eşya ile çalıştıktan sonra gösterilebilir.

Aritmetik konularını ve bu konuların gerektirdiği becerikleri ve alışkanlıkları çocuğa kazandırmak için öğretmen, onun bir yoğaltman olarak gündelik tecrübelerini inceleyip çözümlmeli, onun idareli bir alıcı ve malını iyi kullanan bir yoğaltman olarak gelişmesine yardım etmelidir.

Çocuklara sayıları kavratmak ve yazdırmak :

1 — Sayılara girişte çocukların çevrelerinden edindikleri tecrübe lenden, ev numaraları, kitap sayfaları, tarih, ev ve sınıf eşyası, çocukların kendileri, bilet paraları... gibi somut varlıklarla eşyadan ve gerçek şartlardan doğma durumlardan faydalanılmalıdır. Sayıları kavrama işinde saymanın, sayıları gösteren eşya ve şekilleri gözlemenin, sayıları çözümleyip karşılaştırmanın ve bunlar üzerinde çeşitli işlemler yapmanın büyük rolü vardır. Bunun için, her sınıfın aritmetik konularının başında, sayıları kavrama ile ilgili olan bu faaliyetlere önemli bir yer ayrılmıştır. Gerçi birinci sınıfa gelen çocukların, sayı bakımından yoklandıkları zaman, çeşitli onlar içinde, ezbere saydıkları (bazan hattâ yüze kadar), bir miktar eşyayı saymasını bildikleri, gözlerinin önünde bulunan birkaç şeyin bir bakışta kaç tane olduğunu söyledikleri görülür; fakat çocuklar arasında bu bakımdan büyük ayrılıklar göze çarpar. İşte bu ayrılığı gidermek ve onlara kuvvetli bir sayı kavramı kazandırmak düşüncesiyle, işe yeniden başlamak zarureti vardır. Bu maksatla birinci sınıfta öğrencilere, eşya ve şekiller üzerinde sayı saydırmak için fırsatlar hazırlanacaktır. Bu iş, ders yılının yalnız başında değil, bütün yıl boyunca yapılacaktır. Öteki sınıflarda da ezbere ve mümkün oldukça eşya ve şekiller üzerinde saydırmak işine devam olunacaktır. İkinci sınıftan başlayarak sayıların on esası üzerine kuruluşunu kavratmak maksadiyle gerçek veya yalancı paralar ve çeşitli somut araçlardan faydalanılacaktır. Desteler, paralar ve yüz, bin ve on bin levhaları yine bu maksada hizmet edecek şekilde kullanılacaktır. Çocuklar dördüncü ve beşinci sınıfa geldikleri zaman sayıların sonsuzluğunu sezmiş olacaklardır.

2 — Birinci sınıfta sayıların rakamlarla ifadesine geçmeden önce, bunların eşya ve şekillerle ifadesine önem verilecektir. Hattâ işlemler, başlangıçta rakamlar üzerinde değil, eşya ve şekiller üzerinde yaptırılacaktır. İlk sınıflarda somut eşya ile çalışmalardan soyut sayılara, sem bollere geçiş çabuk olmamalıdır.

3 — Saatte ve tarih atmada kullanıldığı için, üçüncü sınıfta on ikiye kadar Roma rakamları da öğretilecektir. Dördüncü sınıfta bu rakamlarla yirmiye kadar olan sayıların yazılması ve okunması öğretilecek, beşinci sınıfta ise, programda verilen sınıra kadar varılacaktır.

4 — İkinci sınıftan başlayarak öğrencilere kazandırılacak bayağı kesir fikri için, hareket noktasını eşit parçalara bölünmüş eşya — ek-mek, elma, portakal, kâğıt, metre — teşkil edecektir. Öteki sınıflarda da bu gibi vasıtalarla sık sık faydalanılacaktır.

5 — Ondalık kesir fikrini vermek için de metre ve kilogram gibi vasıtalarla sık sık faydalanılacaktır.

İşlemler:

1 — Sayılar arasındaki ilişkiyi ifade eden işlemlere, önce eşya ve şekillerden ve gerçek şartlardan geçilecektir. Birinci sınıfta rakamlarla işlem yaptırmak hususunda acele edilmeyecektir. Bu hususta şöyle bir tedricî gözetilecektir:

a) İnsanların, hayvanların ve bitkilerin büyümeleri, çoğalmaları, ek-silmeleri, eşyanın artması, azalması, yıpranması, ortadan kalkması, çoğalması, bölünmesi gibi olayları gözleterek, bunlarla ilgili işlem fikirlerini kavratmak.

b) Bu işlemlerle ilgili sözle ifadeyi öğretmek. (Meselâ: Üç kalem, iki kalem daha beş kalem eder, gibi.)

c) İşlemin rakam ve işaretlerle ifadesini kavratmak. (Yukarıki misale göre: $3 + 2 = 5$ gibi.)

2 — İşlemlerde, genel olan öğrenim zorlukları üzerinde durulmalıdır. (Sıfır ve elde gibi.)

3 — İşlemler arasındaki münasebetler belirtilmelidir. (Toplamanın, çabuk sayma, çarpmanın, gruplar halinde çabuk toplama olduğu v.s.)

4 — Sağlamaya önem verilmelidir.

5 — Yazılı işlemlere olduğu kadar zihni işlemlere de yer verilmelidir.

Problem çözmek:

Aritmetiğin başlıca amacı, öğrencilere, günlük hayatlarında rasladıkları gerçek problemleri çözme alışkanlığını kazandırmaktır. Bu suretle problem çözmek öğrenciyi tenkidî düşünmeye alıştıırır. Bu konuda öğretmenin ödevi, öğrencinin, hayatta karşılaştığı problemleri, önceden kazandığı bilgileri daha iyi bir tertip ve düzene koyarak, çözme yeteneğini kazanmasına yardım etmektir. Bu arada sosyal bir değer taşı-

myan, gerçek hayata uygulanamıyan problemlerin öğrencinin tenkidi düşünme yeteneğinin gelişiminde beklenen amaçları sağlamıyacağı tabiidir.

1 — Öğrencilere problem çözdürürken öğretmenin şu noktalara dikkat etmesi gerektir:

a) Problem konuları, çocuğun kendi tecrübelerinden, ev ve aile, sınıf ve okul hayatından, çevredeki ve yurdun çeşitli alanlarındaki işlerden alınmalıdır.

b) Problemler, çocuğun içten bir istekle çözeceği canlı ve çekici bir şekilde olmalıdır.

c) Çocuklar, problemin konusunu iyice anlamalı ve neyi bulacaklarını kavramalıdır.

d) Çözülecek problemi çözdürmeye başlamadan önce, öğretmen, bunu çocuklara söyletmeli ve problemin onlar tarafından kavranıldığına kanaat getirmelidir.

e) Öğrenciler, problemin hangi noktalarının bilindiğini, hangilerinin ise bulunacağını tesbit edebilmelidirler.

f) Öğretmen, problemin çözülmesi için hangi yollardan gidilmesi gerektiğini çocuklara buldurmalı, bütün öğrencileri bunun üzerinde düşündürmeli ve onların kendi kendine bulacakları orijinal yolların değerini takdir etmelidir. Öğretmenin bu yollar arasında bir karşılaştırma yaptırmaması ve işlerinden en kolay, en emin ve kısa yolu buldurması uygun olur.

g) Çocuklar bir problemi ayrı ayrı safhalara ayırabilmeli ve her safhada ne yapıldığını, öteki safhalarda daha ne yapılacağını kestirebilmelidirler.

h) Öğretmen, çocuklara bir problemin sonucunu tahmin ettirmeli, problemin çözülmesinden sonra sonucun doğru çıkıp çıkmadığını da kendilerine kontrol ettirmelidir ki, onlar kendi kendilerine problem çözmekte istiklâl kazanabilsinler.

i) Öğretmen, problemi çözmek için bunun ayrı ayrı safhalarında hangi işlemlere başvuracaklarını çocuklara buldurmalı ve bu işlemleri doğru yapmalarını sağlamalıdır.

j) Öğretmen, bir problemi olduğu gibi yazarak vakit kaybetmemeleri için, çocuklara bunu birtakım işaret ve kısaltmalarla nasıl kaydedeceklerini de öğretmelidir.

k) Öğretmen bir problem için sayı seçerken, daima hayatın icaplarını göz önünde tutmalı ve o problemin gerektirdiği işlemlerin, çocukların o zamana kadar öğrendikleri işlemler olmasına dikkat etmelidir.

l) Küçük sınıflarda aritmetik problemleri üzerinde ev ödevleri verilmemelidir. Bu takdirde öğrenci, yanlış düşünme veya anlamadan, düşünmeden mihanikî surette işlem yapma yollarına sapabilir; bunu düzeltmek güçtür.

m) Öğretmen, ikinci dönem öğrencilerine sınıf dışında yapılmak üzere ödev verirken, onların zekâ, yetenek ve gelişim seviyelerini göz önünde bulundurmalıdır.

n) İkinci dönem çocuklarına evde yapılmak üzere verilecek problemlerin çok ve onların gücünün üstünde olmamasına dikkat edilmelidir. Başarısızlığın sebeplerinden birisi de öğrencilere çok sayıda problem çözdürmektir. Bu problemlerin sınıfça ve gerektiği vakit öğretmen tarafından düzeltilmesine çalışılmalıdır. Yanlıklar iyice incelenmeli, üzerinde sınıfça gerektiği kadar durulmalı ve sonuçtan ziyade takibedilen düşünme sürecine önem verilmelidir.

o) Çözülecek problemlerin sembollerle, şekil ve çizgilerle açıklanmasına önem verilmelidir.

p) Öğretmen, mümkün olduğu kadar öğrencilerin bir problemi kendi kendilerine çözmelerine imkân vermeli, zaruret olmadıkça müdahale etmemelidir. Yalnız yeni bir problem ele alındığı, çözüme işinde henüz iyi kavranmamış işlemlerden faydalanılması düşünüldüğü zaman öğretmenin çocuklara yardımında bulunması gayet tabiidir.

r) Problem kara tahtada ve defterlerde madde madde çözümlenirken yazı tertibine ve madde sırasına dikkat olunacaktır.

s) Çeşitli problemler üzerinde yeteri kadar çalışmayı sağlayacak ödev verilmelidir.

t) Çeşitli problemler kendi çeşitlerine göre kolaydan zora doğru verilmelidir.

2 — Yazılı problemlere ayrılan zamanın büyük bir kısmını, kümes ve saire inşa etme, bütçe hesapları tutma, okul kooperatifi işletme gibi gerçek tecrübelerle harcamak çok faydalıdır; çünkü bu çeşit faaliyet içinde sayılarla uğraşmak lüzumu o kadar tabii gelir ki öğrenciler hesaplama işine kolaylıkla, anlayarak ve istekle sarılırlar.

3 — Öğrenciler de kendiliklerinden problem tertibetmeye alıştıracaktır. Onlar gazete ve dergilerle istatistik yıllıklarında, kitaplarda, günlük alışverişlerde, oyunlarında, gündelik ve haftalıklarının hesabında birtakım sayılarla karşılaştıkları vakit, bunlarla ne gibi problemler tertibolunabileceğini, ne gibi hesaplar yapılabileceğini düşünmeye alıştırilmalıdır.

4 — Öğrencilerin, çözmek istiyebilecekleri problemleri kendilerine seçtirmenin büyük faydası vardır. Bu suretle öğrenciler günlük hayatlarında problemlerle karşılaşmaktan ürkmez; karşılaştıkları problemleri çözmekten zevk duyar ve çevrelerinde her zaman çözülecek problem ararlar.

5 — Problemler üzerinde sınıfça durulurken yüksek sesle söyleyerek düşünmek hem öğrenci için problem çözmeyi kolaylaştırır, hem de öğretmene öğrencilerin düşünme tarzlarını ve bu arada uğradıkları zorlukları tesbit etmek imkânını verir.

6 — Problemler, bir durumu hikâyeye eder şekilde uzun ve tafsilâtlı olmalı, aynı zamanda çocuğa birtakım bilgiler de kazandırmalıdır. Bu suretle öğrenci ilgi duyar ve o problemi çözülmeye değer bulur.

Alıştırma:

1 — Alıştırmanın değeri ancak bir aritmetik işlemi iyice anlaşılıp kavrandıktan sonra büyüktür. Alıştırmaya vakitsiz başlandığı takdirde aritmetik öğretiminden beklenen amaç sağlanamaz. Çocuklara, anlamadıkları, akıl erdiremedikleri işlemleri tekrar tekrar yaptırmak, öğretim amaçlarının tersine olarak, onları mânasız birtakım cümleleri, anlaşılmasız işlemleri ezberlemeye sevk etmekten başka bir fayda vermez. Aritmetik öğretiminde alıştırmanın yeri, yukarıda da söylendiği gibi, ancak bazı bilgi ve beceriklerin mânaları kavrandıktan ve günlük hayat şartlarına uygulandıktan sonra önem kazanır. İlk sınıflarda soyut sembollerle alıştırmaya yer verilemeyeceği tabiidir. Alıştırmadan, ilk sınıflarda somut şartlardan doğan işlemlerin anlaşılacak şekilde tekrarlanması ve sınıflar yükseldikçe bunların yavaş yavaş artırılması suretiyle faydalanılmalıdır.

Alıştırmada aşağıdaki noktalara dikkat edilmesi faydalıdır:

- 1 — Doğruluk sürate feda edilmemelidir.
- 2 — Gayret, dikkat ve ilginin uyandırılıp beslenmesi gereklidir.
- 3 — Alıştırma çalışmaları haz ile beraber yürütülmelidir.

4 — Lüzumsuz ve fazla işlemler üzerinde alıştırma ile beyhude zaman kaybedilmemelidir.

5 — Alıştırmalar gerçek şartlara uygulanabilmelidir.

6 — Alıştırmalar bir defada değil, araya zaman katılarak birkaç defada yaptırılmalıdır.

7 — Problem ve alıştırmalar için sayı seçilirken bunlar her işlemin çıkardığı özel güçlükler hesaba katılmak suretiyle, tedricî gözetilerek seçilecektir. Bu tedricî, ders konuları bölümünde kısmen verilmiştir. Öğrenciler, kendiliklerinden problem tertibinde olduğu gibi, üzerinde durulan alıştırma şekline benzeyen başka alıştırma örnekleri bulmaya da sevk olunacaktır. (Meselâ: Sonu sıfırlı olan bir sayıdan, böyle olmıyan bir sayının çıkarılması üzerinde durulurken, ilk alıştırma şekilleri öğretmen tarafından verilir veya kitaptan alınır. Buna benzer başka örnekler, öğrenciler tarafından bulunur.)

8 — Çarpım tablosunu öğretmek, bilhassa ikinci ve üçüncü sınıfların endişesini teşkil edecektir. Bununla beraber birinci sınıfta çeşitli sayılarla saymalar bunun için bir hazırlık olacağı gibi dördüncü ve beşinci sınıflarda da bunun kuvvetlenmesine önem verilecektir. Bu hususta gözetilecek sıra, ikinci ve üçüncü sınıfların aritmetik konuları içinde gösterilmiştir.

9 — Hesaplamanın bir uslanlama, bir de alıştırma kısmı vardır. Bir problemin çözülmesi için düşündükten sonra hesaplama ve sonuçları yazma işi süratle ve emniyetle yapılmalıdır. Hesaplama işinde fazla söz söylenmeyecek, lüzumsuz bir şey yazılmıyacaktır.

10 — Zihinden hesaba, her sınıfta önemli bir yer verilecektir. Bu, gerektikçe yazılı hesabın yerine de kullanılacaktır. İlk sınıflarda öğrenciler, henüz yazılı hesapta yapmasını öğrenmedikleri bazı işlemleri, zihinden yapacaklardır. (Meselâ: Yedi buçuk kuruşa olan yumurtaun iki tanesi on beş kuruş edeceğine göre, 2, 4, 6 ve hattâ 3, 5, 7 yumurta tutarının zihinden hesaplanması gibi.) Zihinden hesap, yazılı hesabın arkasında ve onu tamamlayıcı olarak da yer alacaktır. Ancak öğretmenin sayı seçimiinde, öğrencilerin seviyelerini hesaba katması şarttır.

Ölçüler:

1 — Ölçülere önce karış, parmak, ayak, adım, kulaç... gibi tabii ölçülerle başlanacaktır. Asıl ölçüler öğretildikten sonra da bunlar ih-

mal olunmıyacak, her çocuğa kendi karışının, parmağının, ayağının... kaç santimetre olduğu ve elde ölçü âleti olmadığı zaman bunlardan nasıl faydalanacağı öğretilenektir.

2 — Esas ölçüler öğretilirken bunları çocukların görmelerine, mümkün olanlarını edinmelerine ve kendiliklerinden meydana getirmelerine önem verilecek ve bilhassa ölçüleri kullanmaları için gerektiği kadar alıştırtma yaptırılacaktır.

Grafikler:

Sayıların çeşitli grafiklerle canlandırılmasına ve gazetelerde, dergilerde, ilânlarda, kitaplarda ve istatistik yıllıklarında raslanan grafiklerin mânalandırılmasına önem verilecektir. Kavranması daha basit olduğu için bu işe resimli istatistikle başlanacaktır.

Birinci sınıfta grafik işi dersane duvarlarına asılı bulunacak olan kız ve erkek öğrenci sayısı, yaş, boy, ağırlık grafiklerinin incelenmesiyle başlayacaktır. Öğrencilerin bu sınıfta hesaplama için kullanacakları şematik resimler, grafik kavrayışını besliyecektir. Bu çalışmalar çocukların sayı kavramları edinmelerine de büyük ölçüde yardımcı bulunur. Bu sınıfta yapılacak grafiklerde canlandırılacak varlıklarla eşya sayısı kadar şekil kullanılacaktır. Bu grafikleri diğer sınıf öğrencilerinin yardımıyla öğretmen hazırlıyacaktır. İkinci sınıftan başlayarak bu iş sınıf öğrencilerinin yardımıyla yapılacaktır. Hayat Bilgisi konuları öğrencilere grafik yapmak için fırsatlar hazırlıyacaktır.

Üçüncü sınıfta her şekil 5-10 varlık veya eşyaya karşılık olarak alınacaktır. Hava gözlemlerinin kaydına başlanması, öğrencilerin üçüncü sınıfta öteki grafik şekillerine akıl erdirmeleri için önemli bir adım olacaktır. İkinci devrede resimli istatistik yanında sütun, daire grafikleri ve çerçevesi grafiğın yapılması yolları da öğretilenektir.

Defter tutma:

İkinci devrede öğrencilere kendi hesaplarını, bir evin aylık gelir ve masraflarını, kooperatif ve dükkân hesaplarını bir deftere basit ve pratik bir şekilde kaydetme yolları öğretilenektir.

İşaretler ve terimler:

1 — Aritmetik dersinde öğrencilerin rakamları ve işaretleri düz-

gün ve okunaklı yazmalarına, basamakları alt alta getirmelerine önem verilecektir. Aritmetik - Geometri ders konularının sonuna, rakamları ve işaretleri gösterir bir cetvel eklenmiştir. Rakamların bu cetvelde gösterilen şekilde yazılmasına itina olunacaktır.

2 — Terimler, sırası geldikçe ve bunların mânâlarından da faydalanılarak öğretilecektir.

Not:

Aritmetik programında rakamlarla gösterilen konular bu sırayı takibederek öğretilmiyecektir. Öğretmen, sırası geldikçe bu konuları ders yılı sonuna kadar öğretecektir. Meselâ: Ölçüleri öğretmek için dört işlemin bitirilmesini beklemek doğru değildir. Sırası geldikçe ölçülerin arada öğretilmesi gerekir. Dört işlemin de mutlaka birbirini takibederek ele alınması ve meselâ, toplama bahsi bitmeden çıkarmaya ve çarpma bahsi bitmeden çarpmaya geçilmemesi şart değildir. Öğretmen, sırası geldikçe dört işlemden birinin rakamla yapılmasını öğretecek ve o işlemle ilgili alıştırmalara devam etmekle beraber, arada diğer işlemleri de eşya ile ve zihinden olarak öğretecek ve bu işlemlere ait alıştırmalar yaptıracaktır. Her sınıfta ve hele birinci sınıfta dört işlem birarada yürütülecektir.

Aritmetik çalışmalarını değerlendirme:

Sınıf içi çalışmalarının bu dersin amaçlarıyla ne dereceye kadar beraber yürüdüğünü ve elde edilen sonuçların öğretim ve eğitimde gelişmesi beklenen sonuçlarla uyumluluğunu sık sık kontrol etmek lâzımdır. Bu bakımdan değerlendirme devamlı olarak dersle birlikte yürütülür.

Aritmetik çalışmalarının değerlendirilmesi aşağıdaki üç noktada toplanır:

- 1 — İşlemlerde yeter derecede becerik kazanılmış mı?
(Tamsayılar, bayağı kesirler, ondalık kesirler ve yüzdeler üzerindeki işlemlerde doğruluk ve çabukluk.)
- 2 — Matematik kavramları edinilmiş midir?
a) Nicelik anlamı, sayı sistemi, tamsayılar, bayağı kesirler, ondalık kesirler, yüzdeler ve ölçüler kavramları.

- b) Aritmetik lûgatçesi.
- c) Aritmetikle ilgili önemli genel fikirler.
- d) Esas işlemlerin mânası ve görevi.
- e) Ölçüler.
- f) Tahminlemede, yaklaşık hesaplamalarda ve uslamalarda sayılar arasındaki önemli ilişkilerin kavranması.

3. — *Hayat şartları içinde sayının önemi kavranmış ve bu şartlar içinde sayıyı etkili şekilde kullanma alışkanlığı kazanılmış mıdır?*

- a) Her gün kullanılan nicelik terimleriyle ilgili lûgatçe.
- b) Sayıyı, ekonomi ile ilgili şartlar içinde kullanabilmek.
- c) Grafikleri, kolay istatistikleri ve tarifeleri yorumlama ve kullanma yetisi kazanmak.
- d) Günlük hayatın her cephesinde sayının önemini kavramak.
- e) Kolay nicelik problemlerinde sağlam hükümler verebilme yetisi kazanmak.

Öğretmen, sınıf içi çalışmalarını aşağıdaki yollarla değerlendirir:

- 1 — Kendi hazırlıyacağı çeşitli sorularla sık yoklamalar yapar.
- 2 — Öğrenciler üzerinde devamlı gözlemlerde bulunur. (Öğretmen, öğrencilerin her günkü yazılı ve sözlü çalışmalarını göz önünde bulundurur ve öğrencilerin anlam bakımından kazançlarını gözliyerek tartar.)
- 3 — Öğrencilerle teker teker ve sınıf halinde yapacağı konuşmalarla çocukların düşünme ve çalışma tarzlarını kontrol eder.
- 4 — Öğrencilerin, hesabı günlük hayatlarında kullanabilip kullanamadıklarını, onların teker teker veya grup halinde hazırlayacakları çalışma raporlarından ve projelerinden anlar.

Değerlendirincede amaç:

- 1 — Öğrencilerin sınıfta ve tek tek karşılaştıkları zorlukların neler olduğunu anlamak ve dersi buna göre ayarlamak;
- 2 — Öğrencilerin verilen bilgileri iyice kavrayıp kavramadıklarını, kendilerine mal edip etmediklerini ve yeni bilgilere hazır olup olmadıklarını anlamak;

3 — Verilen bilgilerin ne kadar bir zaman içerisinde kavrandığını tesbit etmek;

4 — Öğrencilerin, bireysel ayrılıklarını göz önünde tutarak her birinin kendi kabiliyet ve istidadı nispetinde gelişmesini sağlamak ve öğretimi buna göre ayarlamaktır.

Ders konuları

Sınıf I

AMAÇLAR:

- 1 — Öğrencilerin ev, okul ve çevredeki gündelik yaşantılarında edindikleri tecrübelerden hareket ederek, onlara eşya ile sayı arasındaki münasebeti kavratmak;
- 2 — Çocuklara sayı kavramını yazıyla ifade ettirmek ve okutmak;
- 3 — Onlara ölçü ve kıyaslama kavramı kazandırmak;
- 4 — Çocuklara sayılar arasındaki münasebeti kavratmak. (Sayıları teker teker sayma, ritmik sayma, gruplar halinde sayma);
- 5 — Kazandıkları sayı kavramı hududu içinde, gündelik tecrübelerinden faydalanılarak, öğrencilere toplama ve çıkarma işlemleri yaptırmak;
- 6 — Aritmetik çalışmalarında temizlik, intizam ve işlemlerde doğruluk sağlamak;
- 7 — Öğrencilere aritmetik terim ve lûgatçesi kazandırmak.

Sayıları kavratmak ve yazdırmak:

- 1 — Yüze kadar eşya ve şekiller üzerinde ve ezbere saydırmak.
- 2 — Varlıklar, eşya ve şekiller yardımıyla birden yirmiye kadar sayı kavramını kazandırmak ve bunları eşya, şekil ve sonra rakamlarla ifade ettirmek.
- 3 — On sayısını ve bunun yazılışını öğretmek. (Sıfırın rolü, on kalem, çubuk veya çöp bağliyerek deste yapmak, on tane tek kuruşun yerine bir on kuruşluk kullanmak.)

4 — Sayılar arasındaki münasebeti kavratmak için:

a) Eşya üzerinde gruplar halinde sayma.

b) Ritmik sayma. Yüze kadar onar onar, beşer beşer, elliye kadar ikişer ikişer sayma. (Yıl içinde sırası geldikçe.)

5 — Dokuza kadar olan sayılara 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 eklemek.

6 — Deste bağlamak, yani onlar teşkil etmek ve artan birleri destenin sağına koymak.

İşlemler:

Yirmiye kadar sayılarla eşya ve şekiller üzerinde zihinden ve rakamlarla toplama ve çıkarma hesapları yaptırmak.

a) Rakamlarla toplama ve çıkarma hesapları yaptırırken önce desteye yapmadan toplanacak rakamları seçmek $\left(\begin{array}{r} 12 \\ + 5 \\ \hline \end{array} \right)$ gibi sonra desteyi yapmayı gerektirecek rakamları almak $\left(\begin{array}{r} 9 \\ + 8 \\ \hline \end{array} \right)$.

b) Çıkarmada da önce desteye bozmadan çıkarmak $\left(\begin{array}{r} 18 \\ | 6 \\ \hline \end{array} \right)$ sonra desteye bozarak çıkarmak $\left(\begin{array}{r} 22 \\ | 5 \\ \hline \end{array} \right)$.

Not: (Çocukların seviyeleri müsaade ettiği takdirde yirminin üstündeki sayılarla da hesap yaptırılabilir.)

Tasmlama:

Eşya üzerinde daha uzun, daha kısa, daha büyük, daha küçük, daha yüksek, daha alçak, daha ağır, daha hafif, daha yakın, daha uzak v.s...

Ölçüler:

1 — Karış, parmak, ayak, adım ve kulaçla uzunlukları ölçtürmek ve tasınılatmak suretiyle ölçü fikir ve anlayışını hazırlamak, santimetre ve metreyi kullanarak tanıtmak.

2 — Onluk, kuruş, beş kuruş, on kuruş, yirmi beş kuruşa kadar paraları, yarım ve bir liralığı tanıtmak.

3 — Kilogramı tanıtmak.

4 — Gün, hafta ve ayı öğretmek; saat üzerinde saat başlarını öğretmek.

5 — Eşya üzerinde yarım kavramını vermek.

Not: (Bu ölçüler bütün yıl içinde, sırası geldikçe, yavaş yavaş ve somut olarak öğretilecektir.)

6 — Büyük temel harflerinin kavranılmasından sonra günleri ve ayları takvimden takibetmek ve yazdırmak.

Aritmetik işaretleri ve lûgatçe:

a) +, —, = işaretlerini öğretmek ve kullanılmak.

b) Saymak,
Sayı,
Toplama,
Artı,
Çıkarma,
Eksi
Eşit,

Deste... gibi aritmetik terimlerini kavratmak ve kullanılmak.

Sınıf II

AMAÇLAR:

- 1 — Çocukları, düşünce ve isteklerini gerçekleştirmeğe yarım olacak tarzda şekil almaya elverişli şekilde ders araçlarıyla çalıştırarak, onların sayı kavramını sık sık ve tabii surette kullanmalarını sağlamak;
- 2 — Öğrencilerin rasladıkları her sayı anlamı taşıyan olaydan azami şekilde faydalanmalarını teşvik etmek;
- 3 — Her çocuğa, kendi sürat ve kabiliyeti dahilinde, sayılarla çalışma alışkanlığı kazandırmak; (Çocuklar arasındaki bireysel ayrılıklar göz önünde tutulmalıdır.)
- 4 — Çocuklara esas işlemleri kavratmak;
- 5 — Sayı sisteminin on esas üzerine kurulmuş bulunduğunu onlara sezdirmek;

- 6 — Öğrencilerin ölçü ve kıyaslama kavramlarını geliştirmek;
- 7 — Gündelik tecrübelerinde rasladıkları nicelik ifade eden olaylardan onlara kolay ve pratik problemler kurdurmak ve bunları gözdürmek;
- 8 — Öğrencilerin aritmetik lûgatçelerini zenginleştirmek.

Sayıları kavratmak ve yazdırmak:

- 1 — Bine kadar ezbere, mümkün oldukça eşya ve şekiller üzerinde saydırmak.
- 2 — Mümkün oldukça eşya ve şekiller yardımıyla yüze kadar sayı kavramını kazandırmak ve bunları eşya, şekiller ve rakamlarla ifade ettirmek.
- 3 — Sayılar arasındaki münasebeti kavratmak için:
  - a) Bine kadar yüzer yüzer, onar onar saydırmak. (Muhtelif yüzler içinde.)
  - b) Yüze kadar sayılar içinde beşer beşer, ikişer ikişer ve üçer üçer saydırmak.

Not: Bu sayımlar başlangıçta ağır ağır ve bir ritim içinde çok defa sıfırdan başlayarak yapılır; fakat bazan bu işe 1, 2, 3, 4 ve 5 ten de başlanır.

  - c) Yüzden başlayarak onar onar, beşer beşer, ikişer ikişer tersine saydırmak.
  - d) Otuzdan başlayarak üçer üçer tersine saydırmak.

Not: Bu sayımlar, yıl içinde sırası geldikçe ve tedricî gözetilerek yaptırılacaktır.
- 4 — Sıra bildiren sayıları ve bunların yazılışını göstermek. (Birinci, ikinci...)
- 5 — Destelerde, on tek kuruşun yerini tutan on kuruşluklardan ve "yüze tablosu" ndan... faydalanılarak sayıların on esası üzerine kuruluşu fikrini vermek.
- 6 — Eşyadan — meyvalar, ekmek, kâğıt, çubuk, metre — ve şekillerden faydalanılarak yarım, dörtte bir, üçte bir fikrini kazandırmak; bunları eşya ve şekillerle ifade ettirmek. (Yılın uygun zamanlarında.)

İşlemler:

1 — Birinci sınıfta öğrenilen toplama ve çıkarma işlemleri üzerinde, aşağıdaki şekilde bir tedricî gözeterek, *mâkul had dahilinde çabuklukla sağlamak:*

Toplamada:

- Toplamı 10 u aşmıyacak tek sütunluk sayıların toplanması.
- Tek rakamlı beş sayının sütun halinde toplanması.
- “Eldede” siz çift rakamlı sayıların toplanması.

Çıkarmada:

a) Tek basamaklı sayıların çıkarması $\left(\begin{array}{r} 6 \ 8 \\ \underline{1 \ 2} \ \underline{1 \ 4} \end{array} \right)$ gibi.

b) İki basamaklı sayıdan bir basamaklı bir sayının çıkarılması.
(Deste bozmadan.)

$$\left(\begin{array}{r} 18 \ 16 \\ \underline{1 \ 4} \ \underline{1 \ 2} \end{array} \right) \text{ gibi.}$$

2 — Yüze kadar sayılarla eşya ve şekiller üzerinde pratik ve kolay toplama ve çıkarma işlemleri yaptırmak.

3 — Yüze kadar olan sayılar içinde bir ve iki basamaklı toplama ve çıkarma hesaplarını öğretmek ve bunlar üzerinde alıştırmalar yapılmasına devam etmek. (Rakamları altalta ve yanyana yazmak suretiyle.)

Toplamada:

İki basamaklı sayıların toplanmasında önce eldesiz, sonra eldeli rakamlar seçilecektir. (Meselâ: Önce $\begin{array}{r} 14 \\ + 23 \\ \hline 46 \end{array}$ sonra $\begin{array}{r} 23 \\ + 42 \\ \hline 65 \end{array}$ gibi.)

Çıkarmada:

İki basamaklı sayıların çıkarması öğretilirken önce $\begin{array}{r} 28 \\ \underline{1 \ 4} \end{array}$ gibi) deste bozmadan yapılacak kolay işlemler; daha sonraları $\begin{array}{r} 46 \\ \underline{12} \\ 73 \\ \underline{16} \end{array}$

$\frac{45}{137}$ ve $\frac{60}{5}$ $\frac{80}{17}$ gibi) deste bozmayı gerektiren daha güç işlemler üzerinde durulacaktır.

Çarpma:

4 — Bir basamaklı sayıları bir ve iki basamaklı sayılarla çarpma

(eldesiz). Önce $\frac{3}{2}$ $\frac{4}{3}$ sonra $\frac{12}{2}$ $\frac{23}{3}$ gibi.

Bölme:

5 — Bir ve iki basamaklı sayıları bir basamaklı sayılarla bölmek.

Bölme işlemi öğretilirken önce: $8 \overline{)4}$ $12 \overline{)3}$ $15 \overline{)5}$

gibi bölme işleminin en kolay şekli, sonra yavaş, yavaş $24 \overline{)2}$ $36 \overline{)3}$

$24 \overline{)2}$ $55 \overline{)5}$ gibi daha güç şekiller üzerinde durulacaktır.

6 — Çarpım tablosu, başta sözü geçen sayılarla ilgili olarak 10 lar, 5 ler, 2 ler, 4 ler, 3 ler ve 6 lar üzerinde durulacaktır.

7 — Toplama, çıkarma, çarpma ve bölme ile ilgili basit problemler kurdurmak ve çözdürmek.

8 — Dört işlemle ilgili olarak çocukların seviyelerine uygun zihinden alıştırmalar yaptırmak.

Ölçüler:

1 — Karış, adım... gibi tabii ölçüler üzerinde durmak.

2 — Uzaklık ve ağırlık tahminleri yaptırmak ve ölçülerle tahmin ettirmek.

3 — Birinci sınıfta öğretilen para, ağırlık, uzunluk ve zaman ölçüleri hakkında kazanılan bilgileri kuvvetlendirmek, bunlardan başka yarım kiloyu, desimetreyi, ayları, yılı, yarım ve çeyrek saati ve saatin okunmasını öğretmek.

4 — Tek, çift, düzine ve yarım düzine kavramı.

Grafikler:

Resimli istatistik. (Her şekil bir varlığa veya eşyaya karşılık olmak üzere.)

Not: Çocukların seviyeleri elverirse yüzden yukarı sayılarla da hesap yaptırılabilir.

Aritmetik terim ve işaretleri:

Her işlem öğretildikçe basit aritmetik işaretlerini tanıtmak ve aritmetik lûgatçelerini zenginleştirmek.

Aritmetik lûgatçesi:

1 — Saymak	11 — Kalan	21 — İşlem
2 — Sayı	12 — Çarpma	22 — Problem
3 — Rakam	13 — Çarpan	23 — Tek
4 — Toplama	14 — Çarpı	24 — Çift
5 — Toplam	15 — Çarpım	25 — Yarım
6 — Artı	16 — Bölme	26 — Dörtte bir
7 — Çıkarma	17 — Bölü	27 — Düzine
8 — Eksi	18 — Bölünen	28 — Yarım düzine
9 — Çıkan	19 — Bölün	
10 — Çıkarılan	20 — Eşit	

Sınıf III.

AMAÇLAR:

- 1 — Sayının gündelik hayatımızdaki değerini ve önemli yerini öğrencilerin kavramalarına yardım etmek;
- 2 — Öğrencilerin esas işlemlerde, anlayışla birlikte yürüyen, mâkul had dahilinde bir çabukluk ve doğruluk kazanmalarını ve işlemleri problemler içinde kolaylıkla ve doğrulukla kullanabilmelerini sağlamak;
- 3 — Çocukların, ölçüleri gündelik ev, okul ve çevre içindeki çalışmalarında gerektiğince başarıyla kullanma yetilerini geliştirmek;
- 4 — Öğrencilerin bir sayı ile o sayıyı meydana getiren parçalar arasındaki münasebeti sezebilme-lerine, bir bütünün kendi parçalarının toplamı-

na eşit olduğunu ve bütünün kendi parçalarından herhangi birisinden daha büyük bulunduğunu görebilmelerine yardım ederek onlara kesir kavramını kazandırmak;

- 6 — Her türlü çalışmalarda, temizlik, dikkat ve intizamın düşünmeyi kolaylaştırdığını ve sayı işlemlerinde çabukluk ve doğruluk sağladığını onlara sezdirmek;
- 7 — Edindikleri bilgileri günlük yaşayışlarındaki olaylarda kullanma heves ve yeteneğini onlarda geliştirmek;
- 8 — Öğrencilerin aritmetik lûgatçelerini zenginleştirmek.

Sayıları kavratmak ve yazdırmak :

- 1 — Yüz bine kadar olan sayıları ve bunların rakamlarla yazılmasını öğretmek.
- 2 — Ayrı ayrı binlerden başlayarak yüz bine kadar biner biner, on biner on biner ve belirli bir sınıra kadar da yüzer yüzer saydırmak suretiyle sayıların on esası üzerine kuruluşunu kavratmak.
- 3 — Sıfırdan başlayarak yüze kadar onar onar, beşer beşer, ikişer ikişer, dörder dörder, sekizer sekizer, üçer üçer, altışar altışar, dokuzar dokuzar ve yedişer yedişer saydırmak. Bu saymaları bir ve ikiden başlayarak tekrarlamak, tersine saymaya devam etmek.
- 4 — Sayı basamaklarının kavranması. (Birler, onlar, yüzler, binler.)
- 5 — On ikiye kadar Roma rakamlarını öğretmek.
- 6 — Kesir kavramı: İkinci sınıfta verilen kesirleri tekrarlamak ve yüzde elli, yüzde yirmi beş, yüzde on, dörtte üç, üçte bir, üçte iki, beşte bir gibi kesirleri somut olarak kavratmak ve bu kesirlerin nasıl yazılacağını öğretmek.

İşlemler :

- 1 — Bir, iki, üç ve dört basamaklı sayıların toplama ve çıkarmasını öğretmek, kuvvetlendirmek ve gereken alıştırmaları yaptırmak. (Sayıların seçiminde tedrici gözetilecektir.)

Bu hususta :

- a) Alalta yazılarak yapılan toplamalarda en fazla beş sayı toplanır.

b) Aralarına + işareti konularak yanyana yazılıp toplanacak sayıların da iki basamağı ve üç ayrı sayıyı geçmemesi gerektir.

2 — Bir ve iki basamaklı sayıları bir ve iki basamaklı sayılarla çarpımak. (Sayıların seçiminde tedricî gözetilecektir.)

3 — Başta sözü geçen sayımlarla bütün çarpım tablosunu öğretmek. Bu hususta şu sıra takibolunacaktır:

Onlar, beşler, ikiler, dörtler, sekizler, üçler, altılar, dokuzlar, yediler.

4 — Bir, iki ve üç basamaklı sayıları bir basamaklı sayılara bölmek. (Sayıların seçiminde tedricî gözetilecektir.)

5 — Dört işlemle ilgili sağlamalar.

6 — Dört işlemle ilgili basit ve pratik bir ve iki bilinmeyenli problemler çözdürmek.

7 — Dört işlem üzerine zihinden hesaba devam etmek.

Ölçüler:

Önceki sınıflarda verilen ölçü fikirlerini kuvvetlendirmek, yeniden milimetre, litre ve gram, saat ve dakikayı tanıtmak.

Grafikler:

Resimli istatistik. (Her şekil beş veya on varlığa ve eşyaya karşılık olmak üzere.)

Aritmetik terim ve işaretleri:

Aritmetik terim ve işaretleri üzerinde durma. İşlem işaretleri ve ölçüleri ifade eden kelimelerin yazılış şekillerini göstermek.

Sınıf: IV.

AMAÇLAR:

1 — Sınıf içi faaliyetlerinde sayı kavramına karşı öğrencilerde artan bir ilgi uyandırmak; ev ve sınıf dışı çevre içinde sayı kavramından faydalanma alışkanlığını geliştirmek ve onlara sayıların sonsuzluğunu sezdirmek;

- 2 — Bu sınıf için ayarlanmış bulunan sayı basamakları içinde öğrencilerin dört işlemi çabukluk ve doğrulukla kullanma yeteneklerini geliştirmek ve onlarda kontrol alışkanlığını kurmak;
- 3 — Öğrencilerin ölçü kavramlarını ve bu ölçüleri gündelik çalışmalarında kullanma alışkanlıklarını kuvvetlendirmek ve onlara ölçü terimlerinin kısa şekillerde yazılışlarını öğretmek;
- 4 — Kıyaslamalar ve tahminler yapabilmek ve sonuçları gerçekleştirme alışkanlığını onlarda geliştirmek;
- 5 — Öğrencilerin kesir kavramını geliştirmek ve bunun üzerinde kolay toplama ve çıkarma işlemlerini anlıyarak yapabilmelerini sağlamak;
- 6 — Öğrencilere, günlük tecrübeleri ve diğer dersleriyle ilgili, bir ve iki bilinmeyenli problemler kurdurmak ve bunları çözmekte beceriklilik kazandırmak;
- 7 — Çocuklara grafikleri okuma, yapma ve kullanma alışkanlığını kazandırmak;
- 8 — Onların aritmetik lûgatçelerini zenginleştirmek.

Sayıları kavratmak ve yazdırmak:

- 1 — Milyona kadar olan sayıları okutmak ve yazdırmak. Sayıları çözümlenmek ($246.357 = 200.000 + 40.000 + 6.000 + 300 + 50 + 7$).
- 2 — Milyona kadar, yüz biner, çeşitli yüz binler içinde on biner on biner saydırmak.
- 3 — Üçüncü sınıf öğretiminin üçüncü maddesinde işaret olunan sayımları tekrarlamak.
- 4 — Yirmiyeye kadar Roma rakamlarını öğretmek.
- 5 — Eşyadan ve şekillerden faydalanarak bayağı kesir fikrini kuvvetlendirmek. Tam sayılı kesirlerle bayağı kesirlerin özellikleri hakkında fikir kazandırmak.
- 6 — Metre ve kilo gibi ölçülerin askatlarından faydalanarak ondalık kesir fikrini kazandırmak. (Ondalık kesirlerin parçaları binde birden küçük olmayacaktır.)

İşlemler:

7 — Tamsayıları toplamak, çıkarmak, çarpım ve bölmek.

Toplamalarda altalta yazılan sayılar dört basamağı ve sekiz sırayı geçmeyecektir. Çıkarmada sayıların seçiminde tedricî gözetilecektir. Çarpmada da üç ve dört basamaklıya kadar olan sayılar çarpıtılacaktır.

Bir sayının, 10, 100 ve 1000 ile çarpması üzerine alıştırmalar yapılacaktır. Bölmede altı basamaklıya kadar olan sayılar bir ve iki basamaklı sayılara bölünecektir. Sonu sıfırlı olan sayıların ona ve yüze bölünümündeki kolaylık öğretilecektir. Öğrencilere ondalık sayı fikri verildikten sonra, bölüm tamsayı olmadığı zaman işlemin nasıl yürütüleceği öğretilecektir.

8 — Tamsayılarla dört işlem, ondalık kesirlerin toplaması ve çıkarması, paydaları eşit olan en fazla iki bayağı kesrin toplaması ve çıkarması, ölçüler üzerine problemler çözdürmek, bu işlemlerle ilgili bol alıştırmalar yaptırmak.

9 — Öğrencilerin seviyelerine uygun zihinden hesap alıştırmalarına devam etmek.

Ölçüler:

10 — Uzunluk, ağırlık, zaman ölçüleri ve paralar üzerinde öğrencilerin bilgisini kuvvetlendirmek, metrenin askat ve katlarını, ton, desigram ve santigramı öğretmek. Coğrafya dersleriyle yakın ilgisi dolayısıyla metre kare ve kilometre kare hakkında fikir kazandırmak.

Terimler ve işaretler:

11 — Evvelce öğrenilen terim ve işaretler üzerinde durmak ve bilhassa kesirlerle ilgili terim ve işaretleri öğretmek.

Defter tutma:

12 — Öğrencilerin kendilerine ve evlerine ait hesapları basit bir şekilde nasıl kaydedeceklerini onlara öğretmek.

Grafikler:

13 — Resimli istatistiğe devam. (Şekiller 100.000 e kadar varlık veya eşyayı gösterebilirler.)

14 — Sayıları bir ölçü içinde büyük ve küçük şekillerle canlandırma. (Piktogram.)

15 — Sütun ve daire grafikleri.

Sınıf: V.

AMAÇLAR:

- 1 — Sayıların, günlük yaşama faaliyeti, ticaret ve endüstri dünyası içindeki fonksiyonunu çocuklara kavratmak ve onların bu husustaki ilgilerini arttırmak;
- 2 — Çocuklara aritmetik terim ve deyimlerini doğru bir şekilde, sözlü ve yazılı ifadeyle kolaylıkla kullanma alışkanlığını kazandırmak;
- 3 — İşlemlerde sağlama ve sonuçların akla yakın olup olmadığını muhakeme etme alışkanlığını çocuklarda geliştirmek;
- 4 — Öğrencilerde tamsayı ve kesir fikrini kuvvetlendirmek ve bunlar üzerinde yapılacak esas işlemlerde onların becerik ve çabukluk kazanmalarını sağlamak;
- 5 — Çocuklara 1,2 ve 3 bilinmeyenli problemleri başarıyla çözme yetisini kazandırmak;
- 6 — Öğrencilerin gündelik yaşayışlarında ve diğer derslerinde rasladıkları istatistik, grafik, tarife, harita, plân, diyagram ve saire gibi sayı anlamı taşıyan araçları yorumlamalarına, bunları kullanmalarına ve gerektiğinde bu çeşit araçları yapabilmelerine yardım etmek;
- 7 — Sayı kavramlarının ve sayılar arasındaki münasebetlerin kavranmasıyla öğrencilerin birtakım matematiksel hüküm ve kurallara varmalarını sağlamak;
- 8 — Öğrencilere aritmetik problemlerini çözmede kullandıkları doğru muhakeme ve bilimsel me-

todu, günlük yaşayışlarında rasladıkları çeşitli problemleri çözmeye de ilgi ve yeterlikle kullanma alışkanlığını kazandırmak.

Sayıları kavratmak ve yazdırmak :

1 — Milyara kadar olan sayıları okutmak ve yazdırmak, sayıları çözümlenmek.

2 — Elliye kadar Roma rakamlarını okutmak ve yazdırmak. C, D ve M nin değerlerini öğretmek.

3 — Mümkün oldukça eşyadan ve şekillerden faydalanarak bayağı kesir ve bu kesirlerin özellikleri hakkında dördüncü sınıfta öğrenilenleri kuvvetlendirmek ve genişletmek.

4 — Gene ölçülerden faydalanılarak ondalık kesir anlayışını kuvvetlendirmek. (Binde birleri geçmemek üzere.)

İşlemler:

5 — Tamsayılarla ilgili dört işlem üzerinde çeşitli problemler çözdürmek ve alıştırmalar yaptırmak.

6 — Ondalık kesirlerin toplamasını ve çıkarmasını kuvvetlendirmek, çarpmasını ve bölmesini öğretmek ve bu işlemlerle gerçek problemler çözdürmek ve alıştırmalar yaptırmak.

7 — Basit ve bileşik bayağı kesirlerin toplamasını, çıkarmasını ve tamsayılarla çarpmasını öğretmek ve bunlarla ilgili problemler çözdürmek ve alıştırmalar yaptırmak.

8 — Basit, bayağı ve ondalık kesirler arasında karşılaştırma yapmak.

9 — Gerçek sayılara dayanan yüzde hesapları. (Faiz konusu da bu arada ele alınacaktır.)

10 — Ölçülerle ilgili problemler çözdürmek ve alıştırmalar yaptırmak.

11 — Öğrencilerin seviyelerine uygun zihinden hesap alıştırmaları na devam etmek.

12 — Ortalama bulmak.

Ölçüler:

13 — Önceki sınıflarda öğrenilen ölçüleri tekrarlamak ve yeniden metre karenin ve litrenin askatlarını, ar, hektar, metre, küb ve askatlarını öğretmek.

Terimler ve işaretler:

14 — Önceki sınıflarda öğrenilen terim ve işaretler üzerinde durmak.

Defter tutma:

15 — Ev, dükkân ve okulda kooperatif, Kızılay Gençlik Kurumu hesaplacının, makbuz, cek, fatura gibi gündelik para işlerinin kaydı yollarını öğretmek.

Grafikler:

16 — Bundan önce öğrenilen grafikler üzerinde durmak. Gazetelerde, dergilerde, istatistik yıllıklarında, kitaplarda... raslanan grafikler.

GEOMETRİ

AMAÇLAR:

- 1 — Çocukların, çevrelerinde bulunan varlıkları ve eşyayı şekil ve büyüklük bakımından doğru olarak kavramalarına ve bunların şekilleriyle fonksiyonları arasındaki ilişkiyi sezmelerine yol açmak;
- 2 — Öğrencilere, belli başlı geometri şekillerini tanıtmak, bunların nasıl ölçülüp hesaplanacağını kavratmak;
- 3 — Geometri şekillerinde ve çevrelerindeki eşya ve varlıklarda raslanan güzelliklere öğrencilerin dikkatini çekerek onların estetik eğitimine hizmet etmek;
- 4 — Çocuklara, inceledikleri geometri şekillerini basit araç ve gereçlerle ifade ettirmek;
- 5 — Çocukların, bu yolda gelişen yeteneklerini ve kazandıkları bilgi ve becerikleri hayata uygulayabilmelerini sağlamak.

AÇIKLAMALAR:

1 — Birinci devrede başlı başına bir Geometri dersi olmamakla beraber bu ders için hazırlık yaptırılacaktır. Hayat Bilgisi derslerinde işlenen konularla ilgili eşya ölçülecek ve şekilleri sözle, işaretlerle, benzerleri aranarak ve yapılarak ifade olunacaktır. Bu çalışmalar daha birinci sınıfta başlayıp derece derece genişleyecek ve bu suretle Geometri dersi için gereken malzemeyi temin edecektir.

2 — Birinci devrenin Geometriye hazırlık işi kısaca şöyle yapılır:

a) Önceleri, çocuk, eşyayı göstererek, evirip çevirerek, hareket ettirerek inceler; katlayarak, kesip çıkararak, şekil verir; inşa ederek veya

şekillendirerek ifade eder, resmini yapar ve bu faaliyetler yardımıyla de duyularını işletir.

Sonraları eşyayı göstermek, evirip çevirmek, hareket ettirmekle beraber şekilleri havada çizer, çevresini belli eder, katlar, kesip çıkarır, koyup yerleştirir, alan kaplama oyunları yapar, yüzeyleri boyar, şekil verir. Kullandığı karış, parmak, kulaç, ayak, adım gibi ölçülerle ölçme uygulamaları yapar; tasınlamaya alışır. İmkân buldukça şekilleri parçalar. (Bu iş kesir fikrini kuvvetlendirecektir.) Bu suretle, çocuk, eşyayı incelemeye alıştırmış ve duyuları eğitilmiş olur.

b) Üçüncü sınıfta o zamana kadar yapılan alıştırmalara devam olunarak tasınlamaların daha isabetle yapılması sağlanacaktır. Genç Hayat Bilgisi dersinde işlenen konularla ilgili eşya bu bakımdan da incelenecek, karşılaştırılarak, küb, prizma, kenarları eğri ve doğru olan yüzeyler, cisimlerin duruşları (yatay, düşey, eğik) kare, üçgen, açılar, eşit ve paralel gibi geometrik kavramlar kazandırılacaktır.

3 — Geometri bilgileri doğrudan doğruya gözlem, deney ve tümevarım yollarıyla kazandırılacaktır. Bunun için ilk plânda en önemli araçlar kibrit kutusu, tütün paketleri, diş macunu kutusu, açılmamış kurşun kalem, soba boruları, top, huni... gibi çocuğun etrafında bulunan ve elde edilmesi mümkün olan tabii eşyadır. Geometri dersleri için vücutta getirilmiş olan geometri modelleri, bunlardan sonra yer alacak, fakat her vesile ile tekrar tabii eşyaya dönülecektir.

4 — Geometri şekilleri üzerindeki gözlem faaliyeti, plânlı bir şekilde yürütülecek, öğrenciler, birkaç cisim veya yüzeyi incelemeyi öğrendikten sonra bunlara yakın şekilleri kendiliklerinden incelemeye sevk olunacaktır.

5 — Geometri derslerinde gözlemler birlikte el faaliyetine önemli bir yer ayrılacaktır. Öğrenciler meselâ, kübü incelerken, aynı zamanda kartondan, mukavvadan, patatesten, çubuklardan kübler meydana getireceklerdir.

6 — Esas fikirlere varılmazdan önce gerektiği kadar gözlem yapılacak ve bu genel fikirlere, çocukların kendiliklerinden varmaları ve bunları kendi dilleriyle ifade etmeleri sağlanacaktır.

7 — Dördüncü sınıf öğretiminde geometri şekillerinin incelenmesine cisimlerden hareket edilerek başlanacaktır. Yüzeyler bu cisimlerin yüzeyleri, çizgiler yüzeylerin birleştikleri ayrıtlar veya yüzeylerin kenarları, nokta ise, ayrıtların veya kenarların birleştikleri yerler olarak öğretilenlerdir.

8 — Cisimlerin, yüzeylerin, doğruların ve açılarının ölçülmesi ve hesaplanması işi pratik olarak öğretilenlerdir. Bu işte tabii eşyanın ölçülmesiyle hesaplanması katıyen ihmal olunmayacaktır.

9 — Geometri derslerinde, yukarda sözü geçen araçlardan başkalarına ihtiyaca göre her kalınlıkta ve renkte kâğıt, karton, mukavva, çubuk, çöp, tel, iğne, iplik, sicim, patates, atkestanesi, çamur, kil, balmumu, kum ve kar... gibi gereçlerden de faydalanılacaktır. Cetvel, gönyeli, kare, üçgen, çukür, çukür, çukür... gibi geometri aletlerinin iyi ve dikkatli bir şekilde kullanılması da çocuklara pratik bir şekilde öğretilenlerdir.

10 — Geometri dersinin Aritmetik ile sıkı bir bağılılığı vardır. Bazı konular — meselâ: ölçüler — her iki derse de mal edilecek mahiyettedir. Geometri ile Aritmetik arasındaki bu bağılılık göz önünde tutularak bu derslere programda birarada zaman ayrılmıştır. Öğretmen bu zamanı, ihtiyaca göre kullanacaktır.

11 — Geometri dersinin Resim-İş dersleriyle olan ilişkisi de daima göz önünde tutulacaktır. Bazı Resim-İş dersleri, geometri konularının canlandırılması için kullanılacaktır. Öğrencilere cisimlerin yalnız modelleri yaptırılmakla kalmıyarak, bunların resimleri de yaptırılacaktır. Bundan başka çocukların, yüzeyleri, doğruları ve açıları ilgili aletler yardımıyla itinalı bir şekilde çizmeleri sağlanacaktır. Bu arada dekoratif resimler ve yapıtırmalar da yaptırılacaktır.

12 — Tabiatın varlıkları ve insan eliyle vücut bulmuş bütün eşya, Geometri dersinin inceleme alanına girer. Bu eşyanın şekillerinde maksada uygunluk araştırılır. (Balığın, kuşun şekli, insan eli, aletler, ev eşyası, ayrı ayrı bölgelerdeki meskenler.) Çocuklar bu derste maksada uygun olmıyarak meydana getirilmiş eşyanın tenkidini de yapacaklardır. Geometri dersi bu suretle insan emeğinin israf edilmemesine, en uygun şekilde eser meydana çıkarılmasına da yardım etmiş olacaktır. Geometri dersinde tabiatın şekilleri ve insan eliyle meydana gelmiş maddeleri eserlerin (yollar, binalar, köprüler, kanallar...) geometrik güzellikle

ni incelenerek güzel sanat eğitimi verilecektir. Bu incelemelerde kazanılacak izlenimler, Resim-İş derslerinde ifade olunacaktır.

13 — Bu derste kısa uzaklık tasarımları da yaptırılacaktır. İkinci devrede bahçede ve gezintilerde uzaklık tasarımları yaptırılır. Bir cisim yakında ve uzakta gösteren aldatıcı sebepler de incelenecektir. (Sis, gece, engebe, koyu ve açık renkler ve saire.) Ağırlıkların, yüksekliklerin ve derinliklerin tasarımları için de her sınıfta yeter derecede alıştırmaya yaptırılacaktır.

Ders konuları

Sınıf: IV.

1 — Küb: Çeşitli kutular, tavla zarı, kesme şeker, karton veya mukavadan ve tahtadan modeller incelettirilerek küb kavramını kazandırmak. Kartondan, kaba kâğıttan, patatesten, tebeşirden, çubuk ve tel-den, kilden veya çamurdan veya yumuşak taştan küb yaptırmak.

2 — Karenin incelenmesi: Kenarları, açıları. Kâğıttan kareler kes-tirmek. Karatahtaya, deftere kareler çizdirmek, boyatmak.

3 — Kare prizma ve dik dörtgenler prizması: Çanta, kalem ku-tusu ve bu şekilde olan okul eşyası, kibrit kutusu, gaz tenekesi, tuğla, çeşitli kutular incelettirilerek bu çeşit prizmalar hakkında fikir vermek, elverişli malzemeden prizmalar yaptırmak.

4 — Dik dörtgenin incelenmesi: Kenarları, açıları. Kâğıttan dik dörtgenler çizdirmek, boyatmak.

5 — Silindir: Açılmamış yuvarlak kurşun kalemi, bardak, soba, su ve yağmur boruları, vapur bacası, künk gibi cisimler incelettirerek silindir hakkında fikir vermek, elverişli malzemeden silindir yaptırmak.

6 — Daire: Madenî paralar, gramofon plâkları, sini, tepsi, saat kadranı gibi cisimlerle silindir şeklindeki cisimlerin tabanları incelettirilerek daire yüzeyi, çemberi ve merkezi hakkında fikir vermek. İp, çivi, kazık ve pergelle daire çizdirmek. Çap ve yarıçap hakkında fikir vermek.

7 — Piramit: Bazı evlerin damları, değirmen, su oluğu ve geometri modelleri incelettirilerek piramit hakkında fikir vermek, elverişli malzemenin piramit yaptırmak.

8 — Üçgen: Piramidin yanal yüzleri, üçgen biçiminde başka şeyler incelettirilerek üçgen hakkında fikir vermek, bununla kare ve dik dörtgeni karşılaştırmak, üçgenin kenarlarını ve açılarını saydırmak.

9 — Koni: Huni, şeker külâhı, minare külâhı gibi cisimler incelettirilerek koni hakkında fikir vermek, elverişli malzemedен koni yaptırmak, koninin tabanını meydana getiren daireyi tekrar gözden geçirmek.

10 — Kesik koni: Kova, saksı, bardak gibi cisimler incelettirilerek kesik koni hakkında fikir vermek. Elverişli malzemedен kesik koniler yaptırmak.

11 — Küre: Lâstik top, zıpzıp (bilye), balon v.s. incelettirilerek küre hakkında fikir vermek, çamurdan veya kilden küre yaptırmak.

12 — 5 ve 6 kenarlı düzgün şekilleri tanıtmak ve çizdirmek. Bu zamana kadar gözden geçirilen 3, 4, 5 ve 6 kenarlı şekiller arasında karşılaştırma yaptırmak. Bu şekillerin kenar sayılarıyla açı sayıları arasındaki ilişkiyi buldurmak. Tarlaların, bağ ve bahçelerin biçimlerini incelemek, buldurmak ve çizdirmek.

13 — Doğru ve nokta: Cisimler üzerinde düz, eğri, kırık, dik, paralel doğruları göstermek ve çizdirmek. (Yalnız gönye ve cetvelle.)

Gözden geçirilen şekillerden faydalanarak çeşitli açılar hakkında fikir kazandırmak. İletki ve bunun kullanılması. Cisimlerden ve yüzeylerden faydalanarak noktayı buldurmak.

14 — Kare ve dörtgenin çevresini hesaplatmak.

15 — Uzaklıkları, yükseklik, derinlik ve uzunlukları tasinlatmak ve ölçtürmek.

Sınıf: V.

1 — Cisim, yüzey, düzlem, eğri yüzey.

2 — Doğru ve nokta, doğru, kırık ve eğri çizgiler.

3 — Doğruların çizilmesi, gergin iple yere türlü uzunluklarda doğru çizmek; cetvelin doğru çizip çizmediğini incelemek, arsa, tarla, çayır, bağ ve bahçelerin doğru biçimindeki sınırlarını tah-

min etmek. Bunları adımla, metre ile, ip metre ile ölçmek, kâğıt üzerindeki muhtelif doğruların tahmini ve vetvelle ölçülmesi. (Her öğrenmeye ipten, değnek veya çitadan birer tane metre ve kâğıttan bükülerek üzerine santimetreler işaret edilerek birer cetvel, sınıf için de ipten dekametre yaptırılacaktır.)

4 — Doğruların durumları: Yatay, düşey, eğik, dik ve paralel doğrular, şekül aleti, kabarcıklı düzeç, duvarcı düzeci.

5 — Açı, çeşitli açılar, saat kadranı ve iletki, açıların ölçülmesi, tarla, bağ, bahçe ve arsalardaki açılarının incelenmesi, iletki ile istenilen derecede açılar çizmek.

6 — Üçgen, üçgenin kenarlarına ve açılara göre çeşitleri, üçgenin açıları toplamı, üçgenin çevresini hesaplamak.

7 — Kare, eşkenar dörtgen, dik dörtgen, paralelkenar, bu yüzeylerin birbirleriyle karşılaştırılması; bu biçimde olan tarla, bağ ve bahçelerin incelenmesi, çevrelerinin hesaplanması.

8 — Düzgün beşgen ve altıgen, bunların çevrelerini hesaplamak.

9 — Daire: Dairenin çemberi, merkezi, çapı, yarıçapı, kirişi, yayı, merkezleri bir daireler, elips ve bunun çizilmesi, dairenin çevresini hesaplamak. (π sayısı.)

10 — Kare ile dik dörtgenin yüzölçümünü hesaplamak. Bu biçimdeki tarla, bağ, bahçe ve arazinin ölçülmesi.

11 — Üçgenin alanını hesaplamak. Bunlardan başka alanları üçgenlere bölerek hesaplama. (Arazi üzerinde uygulamalar yapılacak.)

12 — Dairenin yüzölçümünü hesaplamak.

13 — Küb, prizma ve silindirin açınımları.

14 — Kare, dik dörtgen ve üçgen prizmaların ve silindirin hacimlerini hesaplamak.

15 — Piramit, koni, ve kürenin hacimlerini hesaplamak.

16 — Türk bayrağının incelenmesi.

17 — Uzunlukların, yüzeylerin ve hacimlerin tasınlanması, uzunlukların zaman ölçülerine göre tasınlanması. (Bütün yıl boyunca.)

ARİTMETİK, GEOMETRİ DERSLERİNDE RAKAMLAR VE İŞARETLER:

RAKAMLAR:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Roma rakamları:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
30	40	50	100	500	1000				
XXX	XL	L	C	D	M				

Bölük ve kesir ayırma:

5,25 Beş, yüzde yirmi beş.

1,5 Bir, onda beş.

386.782 Üç yüz seksen altı bin yedi yüz seksen iki.

1.325.412 Bir milyon üç yüz yirmi beş bin dört yüz on iki.

Sıra bildiren sayıların yazılması:

1. = Birinci, 2. = İkinci, 3. = Üçüncü.

İşaretler:

Artı işareti +

Eksi işareti -

Çarpı işareti ×

Bölü işareti :

Eşit işareti =

Yüzde işareti % (Sayının solunda kullanılır. % 4 gibi).

Binde işareti ‰ (Sayının solunda kullanılır. ‰ 4 gibi).

Derece işareti ° (Sağa yukarı işaret konduktan sonra ayrıca derece kelimesi yazılmaz.)

UZUNLUK, ALAN, HACİM ÖLÇÜLERİ İŞARETLERİ

m = metre

dm = desimetre

cm = santimetre

mm = milimetre

km = kilometre

m² = metre kare

dm² = desimetre kare

cm² = santimetre kare

km² = kilometre kare

m³ = metre küb

dm³ = desimetre küb

cm³ = santimetre küb

Ağırlık ölçüleri:

kg = kilogram

g = gram

t = ton

Sıvı ölçüleri:

l = Litre

Paralar:

kş = kuruş

p = para

L = lira

Arazi ölçüleri:

Ha = hektar

AİLE BİLGİSİ

AMAÇLAR:

- 1 — Öğrencilerde yuvaya bağlılık duygusunu kuvvetlendirmek ve onların evde, okul içinde ve dışında büyüklerle, küçüklerle ve arkadaşlarıyla münasebetlerinde sevgi, saygı ve anlayışla hareket etme ve yardımlaşma alışkanlığını kazanmalarını sağlamak;
- 2 — Çeşitli ev işlerinde en iyi çalışma yollarını, öğrencilerin kendi çevrelerinde uygulayabilecekleri pratik bir şekilde göstererek, onlara, içinde buldukları yaşama şartlarını daima iyileştirme gayret ve isteğini duyurmak;
- 3 — Öğrencilerde işe karşı sevgi ve saygı uyandırarak bunun için gerekli bilgi, becerik ve alışkanlıkları onlara kazandırmak;
- 4 — Besin maddelerini satın alırken, yemekleri hazırlarken göz önünde bulundurulacak sağlık ve tutum bilgileri vermek ve onlara ev ekonomisinin esaslarını kavratmak;
- 5 — Sağlıklı bir aile yuvasının nasıl olması gerektiğini incelerken, öğrencilere kendi sağlık ve temizliklerine olduğu kadar çevrenin sağlık ve temizliğiyle yakından ilgilenme alışkanlığını kazandırmak;
- 6 — Öğrencilerin, çocuk bakımı hakkında en lüzumlu bilgileri edinmelerine yardım etmek;
- 7 — Öğrencilerde ev ve çevre tertip ve güzelliği duygusunu geliştirmek.

AÇIKLAMALAR:

1 — Aile Bilgisi derslerinin çocuklarda bütün hayat boyunca devam edecek iyi alışkanlıklar vermesi lâzım geldiği göz önünde bulundurulacaktır. Bunun için öğretmen, Aile Bilgisi çalışmalarına esas olmak üzere, sınıfındaki çocukların ev hayatı üzerinde esaslı incelemeler yapacak ve derslerini bunlardan alacağı sonuçlara göre ayarlayacaktır. Köy okullarında öğretmen kendi evini istenilen şekilde tanzim edecek; yemek, yatak, mutfak v.s. gibi bütün ev hayatına ait işlerini onlara örnek olacak şekilde düzenleyecektir.

2 — Aile Bilgisi dersinin amaçlarını gerçekleştirebilmek için okulu bir aile çevresi haline getirmek, ailelerle ve çevre ile sıkı ve samimî bağlar kurmak ve devam ettirmek gerektir. Öğretmen, öğrencilerin aileleriyle samimî ve anlayışlı bir temas sağlamalı ve mümkün olan hallerde onlara rehberlik etmelidir.

3 — Bu dersin konuları günlük hayatta yaptırılarak işlenecektir. Öğrencilerin, yemek pişirmek, toz almak, temizlik gününde okulun ve evlerinin temizliğine katılmak, önlüklerinin, elbiselerinin lekelerini çıkarmak, bunların yamalarını yapmak, yırtıklarını örmek, kendi çamaşırlarını yıkamak, ütü yapmak ve hastaya bakmak gibi işleri yaparak bu dersin konularını işlemleri sağlanacaktır.

4 — Topluluk halinde yaşamanın icaplarından olan işbirliği ve yardımlaşma alışkanlıkları, öğrencilere, en etkili şekilde Aile Bilgisi dersinde kazandırılabilir. Bu derste çocukların yeteneklerine göre düzenlenmiş bir iş bölümü içinde, el birliğiyle veya grup halinde çalışarak eserler meydana getirmeleri ve yapılan işleri birarada kontrol etmeleri için imkânlar hazırlanmalıdır. Okulda, evlerde veya çevrede herhangi bir temizlik, tertip veya bakım işleri için, öğretmen, işin cinsine ve hacmine göre tertiplenmiş öğrenci ekiplerini çalıştırmalıdır. Öğretmenin, okul uygulama bahçesinde çiçek, sebze yetiştirme ve ağaçlama işlerinde öğrencilerle birlikte, bir plân dahilinde, çalışması büyük faydalar sağlayacaktır. Ayrıca öğretmen, bu örnek işlerin türlü yollarla evlere ve çevreye geçmesini amaç edinmelidir.

5 — Okul uygulama bahçesi bu ders için önemli bir çalışma alanı olacaktır. Bir eve lüzumlu sebzelerin yetiştirilmesi, çiçek bahçesi meydana ge-

tirilmesi ve bakılması içinde kızlar, erkek çocukların çalışmalarına yardım edecekler ve bu gibi işlerde kendilerine düşen rolleri alacaklardır.

6 — Bu derste kız ve erkek bütün öğrenciler yama yapmasını, söküük, düğme, kopça dikmesini, çorap örme ve onarmasını öğrenecektir. Kızların ayrıca iç çamaşırını, çocuk levazımını dikmesini, kadın ve erkek elbiselerini onarmasını becerebilecek hale gelmeleri lâzımdır. Aile Bilgisi derslerinde incelenen besin maddeleriyle en basit yemeklerin pişirilmesi, okulun mutfağında, yoksa münasip bir yerinde, tarım bölgelerindeki okulların öğretmen evlerinin mutfaklarında öğrencilere gösterilecektir. En basit malzeme ile öğünlere göre, besleyici yemekler hazırlanması, sofranın kurulması, bulaşık yıkanması, çeşitli besinlerin korunması yaptırılarak gösterilecektir. (Kadın öğretmen olmayan yerlerde öğretmen, bunlar için kendi ailesinin veya Okul-Aile Birlikleri yoluyla bu işlerden anlıyan annelerin işbirliğini sağlayacaktır.)

7 — Aile Bilgisi derslerinde yaptırılacak iğne işlerinin (basit nakış, dikiş, örgü) çocukların kendi peçete, mendil ve yakalarını dikmek, yeni doğacak kardeşe çamaşır hazırlamak, yama işinde anneye yardım etmek, okul önlüklerine marka işlemek, okulun spor elbiselerini dikmek, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumunun, Yardımsevenler Derneğinin dikiş işlerine yardım etmek gibi belirli maksada bağlanması gerekir.

8 — Aile Bilgisi dersinin başka derslerle ve hele Tabiat Bilgisi, Resim-İş, Aritmetik ve Geometri dersleriyle kuvvetlendirilmesi unutulmamalıdır.

9 — Ev ekonomisi konusunda Aritmetik dersleriyle yakın ilgi sağlanarak aile bütçesi düzenleme yolları incelenmeli ve Tabiat Bilgisi, Hayat Bilgisi gibi derslerle ilişki sağlanarak da öğrencilerin bilgili ve ölçülü birer yoğaltman olarak gündelik alış veriş işlerini tanzim etmeleri için eve alınacak yiyecek ve giyecek maddelerinin değeri, temizliği, sağlığı, tazeliği, sağlamlığı, dayanıklılığı ve güzelliği üzerinde durulmalıdır.

10 — İğne işleri yaptırılırken, elde ve evde bulunan malzeme ve eşyadan faydalanarak bunları daha güzel, daha kullanışlı bir hale getirmenin, bir şeyi icabına ve yakışığına göre değiştirerek başka işlerde ve uzun zaman kullanmanın yolları öğretilmelidir. (Eski bir yatak çarşafını bozarak elbezleri, ütü bezleri, yastık yüzleri vesaire yapmak gibi.)

11 — Bu derslerde çocuklara pahalı malzeme aldırılmamalı, elde bulunan malzeme iyi, tutumlu ve maksada uygun olarak kullanılmama-

lı; malzeme israfına meydan verilmemeli, parçalardan bile faydalanılması daima göz önünde bulundurulmalıdır. Alınacak malzemenin yerli malı olmasına dikkat edilecektir. Kısacası bu derslerin öğretiminde ucuz, çevrede kolayca bulunabilir, sade malzeme ile işe yarar, güzel işler meydana getirmek esası hatırdan çıkarılmamalıdır.

12 — Yalnız kızlara yaptırılacak işler arasında basit nakış ve örgü işlerine de yer ayrılacaktır. Her kız, okulun bulunduğu yerin ıcaplarına uygun ve ele kolayca ve ucuzca geçebilecek malzeme ile bu gibi işleri yapmasını da öğrenmelidir. Ancak öğrencilere, başka derslerine ayracakları zamanı almayacak ve gözlerini yormıyacak işler vermek gerektir.

13 — Çocuklara iyi örnekler göstermek ve bir konuyu canlandırmak maksadiyle tablolar, kitap, dergi ve gazete resimlerinden de faydalanılacaktır. (Sihhi bir ev, tertipli bir misafir odası, iyi kurulmuş sofraya resimleri... gibi.)

14 — Kızlar ele geçen el işi modellerinin basmakalıp kopyası olmamalıdır. Bu modellerden faydalanarak kendileri de bunlar gibi modeller meydana getirmeye, çevrelerindeki motifleri işlemeye çalışmalıdırlar.

15 — Çocuklar renkleri ve şekilleri iyi görmeye alıştırmalı, onlara şekillerin çeşit ve ahengindeki güzellik sezdirilmeli, muhtelif şekiller ve renkler arasındaki ahengin nasıl elde edilebileceği öğretilmeli ve bütün bunların yardımıyla onların estetik duyguları geliştirilmelidir.

16 — İğne işleri derslerinde yeni bir işe başlamadan önce işlenen maddenin ve kullanılan aletin özelliği ve bunları kullanma tekniği üzerinde öğrenciler ile konuşmalı ve bunlar kendilerine inceletilmelidir. Bu malzemenin çeşitleri arasındaki ayrılıklar öğretilmelidir.

17 — Bu derslerde alınacak konuların mümkün olduğu kadar mevsimlerin ıcaplarına ve ortaya çıkan ihtiyaçlara uydurulması lâzımdır. (Kış başında yünlü örgüler yapmak, ilkbaharda çiçek bahçesinde çalışmak, yeni doğacak kardeşe çamaşır hazırlamak gibi.)

18 — Mümkün olan yerlerde kızlara dikiş makineleri ve dokuma tezgâhlarıyla yapılan işler de öğretilir. Bütçesinde para olan okulların bu makineleri ve tezgâhları edinmeleri faydalıdır.

19 — Her türlü ev işleri yaptırılırken vücut duruşunun ve gözle iş arasındaki uzaklığın sağlık kurallarına uygun olmasına önem verilecektir.

20 — Öğretmen, okulda öğrencilerin temizlik ve sağlıklarıyla yakından ilgilenerek ve gereken tedbirleri alacaktır. Ailelerin kendi kendilerine yapamadıkları temizlik işleri, bir sıraya konarak, öğrenci ekipleri tarafından başarılabacaktır. Bit, tahtakurusu ve pire ile savaşma meselesiyle öğretmen, ciddi bir şekilde meşgul olacak; bunların sağlığını tehdidettiğini, türlü hastalıklara sebeb olduklarını ve bunların insanların vücudunda ve eşyasında bulunmasının pek ayıp şeyler olduğunu öğrencilere telkin edecektir. Bütün bu işlerde öğretmen çok dikkatli olmalı, ailelerde memnunluk ve inanç uyandırmalı, sırasında bölge sağlık memuru ile işbirliği yapmalıdır.

21 — En elverişsiz bir yerde bile, alınacak anlayışlı tertiplerle çevrede oldukça sağlığa uygun imkânlar hazırlanabileceği örnekler verilerek suretiyle gösterilmelidir. Köylerde öğretmenler, öğrencilerin evlerinde bu imkânları başarmaya gayret edeceklerdir. Meselâ öğretmen okulun ışığında, önce her öğrenciye basit malzeme ile kerevet, karyola yaptırmalı, bu işi yavaş yavaş genişleterek ailelere de aynı şeyleri dersinde, meslek kurslarında yaptırmak suretiyle köylüyü yer yatağından kurtarmalıdır. Öğretmen evlere kendi evinde olduğu gibi masa, sandalya, çatal, bardak gibi eşya ve aletlerin sokulmasına çalışmalıdır.

22 — Bu dersleri kız ve erkek çocuklar birarada görecektir. Ancak, iğne işlerinin kızlara mahsus olan kısımları ayrıca işaret edilmiştir. Kızlar bu işlerle meşgul olurken erkek çocuklar Aile Bilgisi konularıyla ilgili eşya plânları, resimleri, markalar ve iş örnekleri hazırlayacaklar, okula ve evlerine ait musluk, priz, kırık iskemle, masa... gibi tamir işlerini öğreneceklerdir.

23 — Çocuk bakımı konusunda ailelerde raslanan yanlış ve zararlı âdetlere ve inanışlara öğretmen, çocukların dikkatlerini çekmeli, bunlardan kurtulmak için telkinlerde bulunmalıdır.

24 — Zaman zaman aileler okula davet edilerek kendilerinden faydalanılması, okulda toplantılar, çaylar ve yemek sofraları tertiplenmesi uygun olur.

25 — Aile Bilgisi ders konularının okulun bulunduğu çevrenin hayat şartlarına ve ekonomik imkânlarına göre işlenmesi daima göz önünde bulundurulacaktır.

Ders konuları

Sınıf: IV.

A. Mutfakta ve yemek odasında:

- 1 — Et, süt, yumurta, zeytinyağı, sadeyağ ve balık eti gibi besinlerin vasıflarını anlama. (Taze, bayat, hileli.)
- 2 — Yemek listesi hazırlamak. Vücudu besleyen besinler.
- 3 — Piring, mercimek ve sebze ayıklamak. Patates soymak, kabak ve patlıcan oymak, balık temizlemek, sebzeleri yıkamak.
- 4 — Mutfakta ateş yakmak. Yemeklerin kollanması ve indirilmesi.
- 5 — Mutfakta bulunan başlıca kablara ve aletler. Bu kablara ve aletlerin temizliği. Bulaşık yıkamak.
- 6 — Kahve ve çay pişirmek; şerbet, ayran ve limonata yapmak.
- 7 — Yumurta, çorba, makarna, pilâv pişirmek. Salata yapmak. Etlerin kıyılması ve çekilmesi; et makinası. Basit köfteler pişirilmesi.
- 8 — Besin maddelerinin ve yemeklerin korunması.
- 9 — Başlıca sofraya ve yemek takımları. Sofra kurmak. (Kahvaltı, çay ve yemek sofraları.) Sofrada muâşeret kuralları.

B. Evde:

- 1 — Ev içinin tertibi ve güzelleştirilmesi. (Mutfak, yatak odası ve oturma odası.) Sandık, masa, dolap ve rafların tertibi.
- 2 — Evin temizliği, haftalık ve günlük temizlik, mevsim temizliği. İşlerin sıraya ve yoluna konması. Temizlik eşya ve malzemesi. Süpürme, toz alma, camların ve aynaların temizliği, döşeme tahtalarının temizliği, madenî eşyanın temizlenmesi ve parlatılması. Ocak ve mutfağın, yıkanma yerinin, ayakyolunun temizliği, halı, kilim ve keçelerin temizliği ve korunması.
- 3 — Evde zararlı hayvanlarla savaş. (Karasinek, sivrisinek, tatarcik, tahtakurusu, pire, bit ve fare ile savaş.)
- 4 — Temiz havanın ve güneş ışığının faydaları.
- 5 — Ailede büyük ve küçüklerin birbirine karşı muamelesi, evde hizmet edenlere karşı iyi muamele.

C. İğne işleri:

1 — Çorap onarma, düğme ve sökük dikme, yama işleri, fitil ge-
çirme, şerit ve lâstik dikme. Para çantası veya kesesi yapma.

2 — Yalnız kızlar için: Bezlerin kenarlarını bastırmak, torba, yas-
lık kılıfı, bohça, mendil dikme. Başörtüsü, yemeni kenarları bastırma.
İş önlüğü, iğnedenlik yapmak.

Sınıf: V.

A. Ev masrafları:

1 — Günlük, aylık, yıllık masraflar. Ev ihtiyacının en uygun za-
manda sağlanması. (Aritmetik dersleriyle birlikte.)

2 — Sokakta ve pazarda alış veriş. Aile bütçesi. (Bu konu Arit-
metik dersine bağlı olarak gösterilecek. Günlük, aylık ve yıllık masraf-
lar hesaplanacaktır.)

B. İnsanların birbirleriyle münasebetlerinde gözetilecekleri noktalar:

1 — Misafirlik, misafir karşılama, misafirliğe veya bir davete gidiş
sırasında dikkat edilecek muâşeret kuralları. Bayramda, bayram tebrik-
leri.

2 — Konuşma muâşeret kuralları.

3 — Selâmlaşmada muâşeret.

4 — Sokakta ve genel yerlerde gözetilecek kurallar.

5 — Giyinme hakkında muâşeret kuralları. (Evde, sokakta, misa-
firliğe giderken giyilecek elbiseler; çalışma ve spor kıyafeti.)

C. Elbiselerin ve çamaşırların temizliği ve korunması:

1 — Elbiselerin fırçalanması; ütülenmesi ve temizliği.

2 — Çamaşırların tamiri, söküklerin ve düğmelerin dikilmesi.

3 — Elbise ve çamaşırları, dolaplara ve sandıklara yerleştirme. El-
biseleri güveden korumak.

D. Çocuk bakımı:

1 — Küçük çocuğun temizliği, giyimi, yatacağı yer, kucakta tutu-
luşu.

- 2 — Çocuğu beslemek. Anne sütü, hayvan sütü, çocuk mamaları.
- 3 — Çocuğun uyku ve rahatsız edilmemek ihtiyacı. Çocuk ve açık hava. Çocuğu hastalıklardan korumak. Çocuk bakımında programlı hareket etmenin ve her şeyi zamanında yapmanın önemi.
- 4 — Başlıca çocuk hastalıkları: Kızıl, kızamık, kuşpalazı.
- 5 — Çocuk oyun ve oyuncakları.
- 6 — Çocuğun doğülmemesi, fena sözlere ve hareketlere alıştırlılması, çocuğun korkutulmaması.

E. Hasta bakımı:

- 1 — Hastanın odası, yatacağı yer ve buranın temizliğı. Hastaya iyi muamele etmek. Doktor gelmeden önce yapılacak işler. Doktorun öğütlerini yerine getirmek. Hasta ziyaretleri.
- 2 — Bulaşıcı hastalıklarda hastayı ayırmak ve diğer insanları korumak. Hasta odasını ve eşyasının mikroplardan temizlenmesi. (Dezenfekte ve etüv.)
- 3 — Aile ecza dolaplarında neler bulunmalıdır? Bunların nelerde ve nasıl kullanıldıkları.

Aile Bilgisiyle ilgili el işleri:

- 1 — Okulun bulunduğu çevreye göre basit dokuma işleri.
  - 2 — Mümkün olan yerlerde kız öğrencilere dikiş makinesinin kullanılması da öğretilcektir. Dikiş makinesinin temizliğı ve parçaları.
  - 3 — (Yalnız kız öğrenciler için) Basit yün ve tire örgüleri, çroad örgüleri, basit etamin ve kanaviçe işleri, iplik çökme ve ipliğı çekilmiş parçaya basit antika yapmak.
- Dantelâ dikmek, hırsto teyeli, alış veriş torbası, dikiş kutusu, çocuk göğüslüğü, çocuk başlığı ve gömleğı yapmak.

RESİM - İŞ

AMAÇLAR:

- 1 — Öğrencilerin, çevreden aldıkları izlenimlerini, bilerek yaptıkları gözlemlerini, duygularını, tasarımı ve imgelemlerini basit araç ve gereçlerle ve elleriyle ifade ve canlandırma kudretlerini geliştirmek;
- 2 — Eşya ve tabiattaki güzelliği görmeye, bulmaya, tasvir etmeye ve yaratmaya sevk ederek çocukların estetik duygularını geliştirmek;
- 3 — Öğrencilere, iyi çalışarak yapılmış kullanışlı ve sanat değeri olan eşyayı, kusurlu ve değersiz eşyadan ayırabilmek kudretini kazandırmak;
- 4 — Öğrencilere işi sevdirmek, işin değer ve kutsallığını duyurmak, türlü işlerde çalışan insanların çevrelerinin refah ve saadetine nasıl hizmet etmekte olduklarını belirterek onlara karşı öğrencilerin sevgi ve saygı duygularını artırmak;
- 5 — Rasladıkları zorlukları kendi irade ve güleriyle yenmenin verdiği nefse itimat duygusuyla, öğrencilerin kişiliklerinin bağımsızlığını kazanmalarına, yapıcı ve yaratıcı karakterde yetişmelerine yardım etmek;
- 6 — Öğrencilere küçük yaştan metotla ve plânla çalışma, sorumluluk yüklenme ve birbirleriyle işbirliği yaparak yardımlaşma ve dayanışma alışkanlıkları kazandırmak;
- 7 — Çocukların kendi kendilerini tanımalarına, gizli güç ve yeteneklerini keşfetmelerine yardım etmek;

- 8 — Çocuklarda, içinde yaşadıkları çevreyi ıslah etmek, bu çevrenin ihtiyaç ve imkânlarını inceliyerek burasını daha rahat ve daha güzel bir hale getirmek isteğini uyandırmak;
- 9 — Çocuklarda, topluluğa, yurda ve ulusa hizmet ül-küsünü aşlamaktır.

AÇIKLAMALAR:

1 — Resim ve iş, bünye bakımından bir ders sayılmıştır. Fakat bu ders hiçbir zaman bir taraflı olarak ele alınmayacaktır. Bir hafta içinde hem resime hem de işe zaman ayrılacak ve gereğine göre bir ders saati içinde ya yalnızca resim veya iş, yahut da ikisi birden yaptırılarak bunlardan her birinin hakkı verilecektir.

2 — Resim-İş dersi Türkçe ve Müzik gibi bir ifade dersidir. Bu derste verilecek her ödev çocuğun bir içten yaşaması ve bir incelemesiyle ilgili olacaktır. “Bir insan, bir at veya bir koyun resmi yap” diye verilecek soyut konuların değeri yoktur.

Bu gibi konular, çocuğun beraber yaşadığı, bildiği insan, at, koyun olmalıdır. “Babanın, postacının, polisin resmini yap”. “Cumhuriyet bayramında gördüğün atlardan birinin resmini yap”. “Size hikâyesini anlattığım kuzunun resmini yapın...” gibi.

3 — Resim-İş dersinin konuları, birinci devrede en çok Hayat Bilgisinden, ikinci devrede bütün derslerden alınacaktır. İkinci devrenin dersleri Resim-İş için bir ifade imkânı vermezse yapmacık bağlantılarla onları iliştmeye kalkışmamalıdır. Resim-İş dersi öğrencilere bazı teknikler öğretmek, sınıf ve okul hayatının ihtiyaçlarına uymak — okul çiçek bahçesini hazırlamak, cilbent yapmak, sınıfta kullanılacak ufak tefek eşyayı yapmak, yaşanmış bazı küçük olayları ifade etmek — için bazan müstakil de çalışacaktır.

4 — Resim-İş dersi diğer derslerin geniş ölçüde yardımcısıdır. Bir kısım bilgilerin kazanılması, bu bilgilerin derinleştirilmesi ve tamamlanması, bazı problemlerin ifade ve açıklanması için Resim-İş dersi ödevlendirilecektir.

5 — Öğrencileri, “İstedüğünüz resmi yapınız” diye büsbütün serbest bırakmak da doğru değildir. Bu, çocukların okula geldikleri ilk günlerde

onları tanımak maksadiyle verilecek bir deneme ödevi olabilir. Resim-İş dersi konuları her öğrenci tarafından başka türlü yaşanmıştır. Her çocuk kendi yaşayışına, deney ve ilgisine göre konuyu genişletmekte, yarhut konunun yalnız kendisini ilgilendiren bir parçasını işlemekte serbest olacaktır. İlk okulda serbest resmin anlamı budur.

6 — Resim-İş çalışmaları yalnız mihaniki surette göz ve el mahareti kazandırmayı göz önünde tutmaz. Bu daha ziyade bir düşünce ve duygu işidir. Öğrenci bir şeyi ancak onun hakkındaki bilgisi derecesinde de resmedebilir. Bu hakikat, Resim-İş dersinin metodunu belirtir. Çocukların Resim-İş yeteneklerinin derece derece gelişmesi için onlara yapılacak yardım buna göre olacaktır.

7 — Çocuk yetişkin bir insanın küçük bir modeli olmadığına göre, ona verilecek ödevlerin, büyüklerin anlayışına göre yalnızca bileşim doğru gitmesine, kullanılacak araç ve gereçlerin de buna göre sıralanmasına lüzum yoktur. Çocuğa verilecek konuları seçmekte, onun ilgisine esas olacaktır. Çocuk için yaşadığı, ilgilendiği hiçbir iş zor değildir. Onu bezdiren, onun cesaretini kıran, başkasının emriyle yapacağı, anlamadığı işlerdir.

8 — Çocuklar okula, farklı yeteneklerle gelirler. Birbirinden farklı olan bu yetenekleri besleyecek ve geliştirecek olan öğretmen, öğrencilerini iyice tanımalıdır. Birinci sınıfın ilk resim ödevi, "Sevdiğiniz güzel bir şeyin resmini yapın" olmalıdır. Çocukların bir kısmı o zamana kadar pek az resim yapmıştır. Bir kısmı da çekingendir. Bazıları cesaretle atılarak işe başlarlar. Bu suretle çocukları daha ilk anda iki kısma ayırmak mümkün olacaktır.

a) Çekingenler: (Bunlar okula gelmeden önce bol resim yapmak imkânını bulamamış olanlardır.)

b) Cesaretliler: (Bunlar okula gelmeden önce bol resim yapmışlardır. Ellerinde buna ait araç ve gereçler de vardır. Çok resim görmüşlerdir. Başlarından birçok olaylar geçmiştir, birçok izlenimleri vardır.)

Çocukların yapacakları bu ilk resimler, bütün resim öğretiminde öğretmen için temel olacak; çocukların gösterecekleri özelliklere göre bir yol güdülecektir.

9 — Resim-İş dersinin tekniği üç büyük bölüme ayrılır:

a) Resim yapmak. (Çizgi ile ifade.)

b) Boyamak, kâğıt kesme ve ayırma işleri. (Yüzeyle ifade.)

c) Madde ile ifade. (Üç boyutlu canlandırma.)

Bu sıralamaya göre, çocuklar arasında çizgi ve boya ile ifade edenler, kâğıt kesme işleri yapanlar (ressamlar), madde ile ifade edenler — çamur, kil, plâstilin işleri yapanlar, tahta, tel, mukavva gibi çeşitli malzeme ile bir şeyi ifade edenler — (heykeltıraşlar, mimarlar) vardır. Bunun için her sınıfta öğrencilerin çok çeşitli teknikler ve gereçlerle iş görmelerine imkân verilmelidir. Bu suretle çocuklar arasında istidatlar kolayca belirir ve gelişir.

10 — Bundan başka çeşitli konuları, istekle ve maharetle yapan çocuklar — hayvan, insan, çiçek, ağaç ve taşlıkların resmini yapanlar — vardır. Buna göre alınacak konuları çeşitlendirmek, her çocuğun özelliğine ve isteğine göre resim konuları bulunmasına dikkat etmek gerekir. Bir çocuğun daima bir konu üzerine resim yapması uygun değildir.

11 — Çocuklar konuyu kavrayışlarına göre de iki tipe ayrılırlar:

a) Görücü tip.

b) Yapıcı, inşacı tip.

Görücü tip, aldığı izlenimleri kuvvetle ifade eder. Görüşü sıhatlidir. Konunun ana çizgilerini bir hamlede çizer çıkarır. “Resmini yaptığım şey böyle görünüyordu” der.

Yapıcı tip, konu hakkında ne biliyorsa onu resmeder. Görüşünden ziyade bilgisine dayanır. Konusunu parça parça düşünerek inşa eder, görüşü zayıftır. Konunun ana çizgilerini göremez, her parçası hakkındaki izlenimlerini birleştirerek resmeder. Meydana gelen şey bir görüşün değil, bir düşünüşün mahsulüdür. Bir sınıfta görücü tipler çok defa sınıfın onda biri bile değildir. Öğretmen çalışmasına, daha ziyade inşacı tiplere göre düzen verecektir. İnşacı tiplere, gözlem yeteneklerini artırmak için konuları iyice incelemeleri tavsiye edilir ve buna imkân verilir. Görücü tiplerin de kendi izlenimleri üzerinde düşündürülmesi faydalıdır. İnşacı tiplere bilgi kazandırılarak yardım edilecektir. Resim-İş dersinde öğretmenin ödevi, “Konu hakkında çocukların görgü ve bilgisini artırmak” diye hulâsa edilebilir. Yalnız görücü ve yalnız inşacı bir tip bulmak imkânsızdır. Yukardaki ayrış, çocukların üstün olan özelliklerine göredir.

12 — Öğretmenin her çocuğun geçirdiği ve bulunduğu gelişim ba-

samaklarını tanıması ve her çocuktaki ortak özellikleri bilməsi lâzımdır. Bunlar kısaca aşağıya yazılmıştır.

a) *Karalama basamağı*: Çocuk, eline geçirdiği aracı kullanır, dener. Bu bir çeşit oyundur. Biraz sonra rasgele meydana gelen çizgilere bir anlam vermeye çalışacaktır.

b) *İsteme basamağı*: Çocuk, bu zamana kadar bazı denemeler yapmış, sonuçlar elde etmiştir. Kurşun kalemiyle çizgiler çizebiliyor. Bu çizgiler düz, eğri veya yuvarlak oluyor. Çizgiler bazı şeylere benziyor. Bu çizgilerle bir şey yapılabilir. "Bir insan resmi yapabilirim." Çocuk, bir şey yapmak ister; fakat seçtiği konunun ana çizgilerini, doğrultularını daha kavramamıştır. Bunları birleştiremez, ayrı ayrı yapar. İnsan resminde baş bir tarafta, gövde ve kollar bir taraftadır.

c) *Konunun ana bölümleri tanınmış, bir araya getirilmiştir*: Ayrı ayrı bölümlerinin doğrultuları gösterilmiştir. Çocuk, insan resmi yaparken başı ve ayakları tanır. Baş yukarda, ayaklar onun altındadır. Kollar yana doğrudur. Çok zaman gövdeye yer verilmemiştir. Yalnız baş ve ayaklar gösterilir.

d) *Konunun bütün önemli parçaları biraraya getirilmiştir; fakat yerleri iyi belirtilmemiştir*: Meselâ insan resminde kollar yerinde değildir. Bölümler arasında oran yoktur. Baş büyük, gövde küçük, kollar kısa v.s.

e) *Konunun ayrı ayrı bölümleri tam yerlerini almazlar*: Bunlar artık çizgilerle değil, yüzey halinde ifade edilmeye, ayrıntılarıyla gösterilmeye başlanır.

f) *Konunun ayrı ayrı bölümleri daha iyi tanınmaya ve gösterilmeye başlanır*: Meselâ insan resminde, baş, boyun ve bacağın üst ve alt kısımları birbirinden ayrıdır.

g) *Konu bir iş görmeye başlar*: İnsan oturmuştur. Yürür, bir şey taşır.

h) *Konu hareket halindedir*: İnsan koşar, sıçrar, kollar ve bacaklar kıvrılmaya başlar.

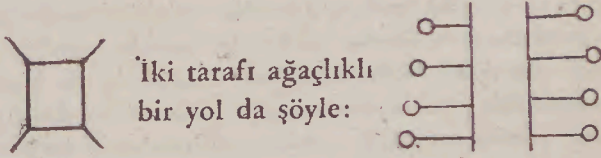
i) *Daha sonra çocuklar uzak ve yakın eşyayı görünüşlerine göre ve üç boyutlu olarak ifade edebilirler (Perspektif):* Bu, çocukların beşinci sınıfta bile güç eriştikleri bir gelişim basamağıdır. Resim dersinde çocukları, bir gelişim basamağından ötekine geçirmek için plânlı bir tarzda çalışılacaktır.

13 — Çocuk resimlerinde göze çarpan iki özellik vardır.

a) Düzleme.

b) Tamamlama.

Çocuk bilinçsiz olarak: “Resim yaptığım kâğıt düzdür. Düz bir yüzeye eşyanın resmini ancak düz olarak yapabilirim. Düz olmayan eşyayı ise düzlemeliyim” diye düşünür. Bu yüzden bir masa, tablası ve bacaklarıyla şöyle:

resmedilir.

Çocuk, konu hakkında bildiklerini tam olarak göstermek iddiasındadır. Onu, gördüğü gibi değil, bildiği gibi resmeder. Görünmeyen taraflarını da gösterir. (Evlerin içi görünür. Yan duran insanların iki gözü ve iki kulağı resmedilir. Ağaçların toprak içindeki kökleri meydana gelir... v.s.)

14 — Resim-İş derslerinde çocuklara yapılacak yardım, eski anlamda bir düzeltme olmayacaktır. Çocukların çoğu, bilgilerine dayanarak resim yaptıkları için, öğretmenin tahtaya veya bir kâğıda resim yapması ve öğrencilerin yaptığı resmi düzeltilmesi faydalı değildir. Öğretmen, çocuğun konu hakkındaki bilgi ve görüşünü kuvvetlendirecek, konunun yaptığı işi, etkisi altında kaldığı tabiat kanunlarını açıklayacaktır. Resim-İş derslerinde öğretmenin ödevi, bir bakıma göre tabiat dersi vermektedir: “Masanın bir bacağı kısa olmuş, bu masaya dayanırsak bir ta-

rafa eğilecektir". "Çiçeğin sapı böyle düz durmaz. Çiçeğin ağırlığı yüzünden belli ki eğilecektir..." gibi.

Konunun tabiattaki aslına, ya karşılaştırma yapmak maksadıyla ve ya çocukların görgü ve bilgilerini tamamlayıp artırmak için başvurulacaktır. Bu başvurma, onu aynıyle kopya etmek, kazanılan izlenimi aynıyle çizmek demek değildir.

Çocukları, bir gelişim basamağından diğerine geçirmek için onlara belirli ödevler vermek, buna göre çalışma materyallerini seçmek gerektir. Dördüncü gelişim basamağında duraklamış, konunun ayrı ayrı bölümlerini yüzey halinde ifade edemiyen bir çocuktan, yaptığı insan resmine eibise giydirmesini istemek, yahut boya, kâğıt gibi malzeme ile çalışmasını sağlamak faydalı olur. Konunun başka başka parçalarını tanıyan çocuklara, meselâ: parçalı elbiseleri olan insan resimleri yaptırılır. (Kısa pantolonlu, kısa gömleklili çocuklar, çizmeli asker... gibi.) Bu çocukların, kil ve plâstilin ile iş görmeleri de gelişimlerine yardımcı olacaktır. Çocukları iş ve hareket ifade eden resimler yapabilecek devreye yetiştirmek için renkli kâğıt parçalarıyla çalıştırmak, bu parça kâğıtları yanyana getirerek yürüyen, koşan, atlayan, oturan bir şey taşıyan insan ve hayvan resimleri, rüzgârdan eğilmiş sallanan ağaç resimleri v.s. yaptırmak, konuları bu suretle belirtmek ve bir sistem takibetmek lâzımdır.

İlk okula gelen çocukların çoğu, en az dördüncü gelişim basamağındadırlar. Önemli bir kısmı bu basamağı aşmıştır. Çocuklar içinde en son gelişim basamağına varmış olanlar bile bulunacaktır. Öğretmen bütün bu çeşitli seviyeleri göz önünde bulunduracaktır.

15 — Öğretmenin çocuklara yapacağı en önemli yardım, verdiği konular üzerinde konuşmasıdır. Meselâ okula mektup getiren postacının resmi yapılacak: Postacı zayıf mı, şişman mı? Uzun veya kısa boylu mu? Yüzü nasıl? Bıyıkları var mı? Nasıl giyiniyor? Elbisesi, şapkası, çantası ne biçim? Çantasını nasıl taşıyor? Bütün bunlar görülecek, postacının ağır bir çantayı nasıl taşıdığı, verilecek mektupları nasıl elinde tuttuğu, ne gibi hareketler yaptığı sınıfta taklit ve bazan da temsil edilecektir.

16 — Bir resmin değeri, yapanın fikir ve duygu payı ile ölçülür. Resmi yapan konusunu kendi mi bulmuştur? Konu bir yaşamının ya-

raticı bir ifadesi midir? Yoksa başka birinin izlenimini taşıyan bir resmin aynıyle kopyası mıdır? Bütün bunlara göre yapılan resimler üç bölüme ayrılır:

a) *Ezber resim, hayali resim*: Çocuk, daha önce gördüğü şeyi, yaşadığı olayları veya duyduklarını ezber olarak düşünerek, imgeleyerek resmeder.

b) *Tabiattan resim*: Çocuk burada tamamiyle serbest değildir. Az çok resmini yaptığı tabiat parçasına uymak zorundadır. Burada araştırılacak olan nokta, çocuğun kendi yaratıcılığundan bir şey eklemeyi başarıp başaramadığıdır.

c) *Resme bakarak kopya etmek*: Çocuk burada hiçbir özellik göstermez. Önüne konan resmi mümkün olduğu kadar aslına benzeterek kopya eder.

Birinci devrede yalnız ezber ve hayali resim yaptırılacaktır. Bu devre sınıflarında çocukların görüşleri kuvvetlendirilecek ve kuvvetli izlenimler almaları için tabiatla temasta bulunmaları, yaptıkları resimle tabiattaki örneği arasında karşılaştırma yapmaları sağlanacaktır. Fakat doğrudan doğruya tabiattan resim yaptırılmıyacaktır. Tabiattan resim yaptırmaya ikinci devrede başlanır. Bazı kere bu işi dördüncü sınıfın ikinci yarısına kadar geciktirmek yerinde olur. İkinci devre çalışmasında da ezber ve hayali resim esas olacaktır. Tabiattan resim yapmak, erişilmesi gereken bir erek değil, bir vasıta. Bu yolda çok dikkatli olmak, zamanı kollamak gerektir. Tabiattan resim yaparken, tabiatın taklidi olan modeller, bir işe yaramıyan eşya, küpler, silindirler v.s. kullanılmıyacaktır.

Tabiattan resim yapmak için ya tabiatın bir parçası olan dallar, çiçekler, kelebekler, böcekler, yapraklar gibi tek tek eşya seçilir, yahut bunlar doğal çevreleri içinde ve yerinde yapılır. (Kır manzarası, sokak binalar, fabrikalar, orman, köprü v.s...)

Resme bakarak resim yapmaya, yapılmış resimleri çeşitli yollarla kopya etmeye (ince kâğıtlarla, kopya kâğıdıyle, kareler çizerek v.s.) izin verilmeyecektir. Buna yeltenen çocuklara bu türlü çalışmanın değersizliği anlatılmalıdır.

Motifler için tabiat ve eşyadan ve mahallî halk sanatından kilimler, halılar, heybeler, çoraplar, çevreler üzerinde görülen güzel örneklerden faydalanılır.

17 — Resimde ritmik ifadeye (dekoratif resimler) her sınıfta yer verilmelidir. Çocuklar bu işe, yaptıkları bazı resimlerin, ödevlerin, etiketlerin kenarlarını küçük çiçekler, yapraklar, tabiattan aldıkları diğer motiflerle işlemek suretiyle başlarlar. Daha sonraları, kullandıkları aletlerin — meselâ; suluboya fırçasının — bıraktığı izlere göre, kendileri motifler yaratırlar. Bu motifler çocuklar tarafından yapılan çeşitli kullar, defter ve kitap kaplamak için kola kâğıdı, yazı dersi için altlık, cetvel ve uc silecek... gibi küçük eşyanın süslenmesinde kullanılır. Bu motifler patates, şalgam, turp, tahta parçası yahut atkestanesi veya mantar üzerine kazılarak bir kalıp elde edilir. Kâğıt kesme yoluyla de birçoğunu birden çıkarmak kabildir.

18 — Öğrenciler dördüncü sınıftan başlayarak iş resimleri yapmasını da öğrenecektir. Bunlar, basit krokilerden ibaret olacaktır. İş dersinde yapılacak eşyanın bir taslağının çizilmesi, kullanılan eşyanın ve diğer derslerde incelenen alet ve araçların şemalarının çizilmesi bu yolda çalışmaya geniş imkân verecektir. Yapılacak bu işlerde cetvel kullanılabilir. Çocuklar, yapacakları krokileri belirli bir oranda çizmeyi, cetvel, pergel, gönye, çizgi kalem (tire-ligne) kullanmasını öğreneceklerdir. Diğer resim çalışmalarında cetvel kullanılmıyacaktır.

19 — Dördüncü ve beşinci sınıflarda bazı fikirlerin telkini, bazı iyi alışkanlıkların yayılması, fenalarının önüne geçilmesi, kazalardan, hastalıklardan korunulması için bir hazırlık olmak üzere iyi yapılmış sokak afişleri, gazete ilânları öğrencilere gösterilmeli ve incelettirilmelidir. Duvar afişleriyle aşılanacak fikirler, resimler veya kısa yazılarla ifade olunacaktır. Yazılar, resmin ve konunun karakterine göre seçilerek dekoratif yazı ile yazılacaktır. Yaptırılacak afişlere, salgın bir hastalıktan korunma çareleri, tutumla ilgili propaganda, ulusal bir bayramın program ve propagandası... gibi maksatlarla yapılmış levhalar örnek olabilir.

20 — Resim derslerinde, kâğıdın göze hoş görünen bir şekilde doldurulması, ayrı ayrı bölümlerin istif edilmesi, bütün sınıflarda üzerinde durulacak ve sağlanacak önemli bir iştir. Çocuklar ilk zamanlarda buna hiç dikkat etmezler. Büyük bir kâğıdın bir köşesine küçük bir resim yaparlar, kâğıdı çok boş bırakırlar. Bazan da resme o kadar büyük başlarlar ki kâğıt dar gelir. Çocuklara bütün bu işlerde yardımcı olmak ve bazı alan doldurma ödevleri vermek gerektir. Defter ve kitaplara ka-

pak hazırlamak, bir tabaka kâğıdı yaprak, çiçek ve böcek motifleriyle doldurmak... gibi.

21 — Madde ile ifade (üç boyutlu ifade) işi her sınıfta geniş bir yer alacaktır. İş dersinin amacı çocuklara sadece belirli teknikler öğretmek, bazı becerikler kazandırmak değildir. Burada ifade işi büyük önem alır. Birinci devrede, sınıfta yapılabilecek basit tekniklere baş vurulmalıdır. Kullanılması için büyük bir maharet istemiyen makas, çakı, çekiç, kerpeten, burgu gibi basit aletlerle iş görülür. Bu devrede kum, çamur, kâğıt gibi basit malzemeden ve ilâç, sigara, kibrit, türlü ambalaj kutuları ve şişe mantarları gibi atılan maddelerden faydalanılır. Her sınıfın, ayrı ayrı gözleri olan bir kutusu veya dolabı olmalı ve bu eşya burada toplanmalıdır. Toplanacak şeylerin temiz ve bozulmamış olmasına dikkat edilmelidir. İş dersi, bir ifade dersi olmakla beraber ikinci devrede yaptırılacak cilbent, basit albüm, çeşitli eşyanın saklandığı tahta veya mukavva kutular... gibi bir kısım eşya vasıtasıyla öğrenciler bazı teknikler de öğreneceklerdir. Meselâ, cilbent yaparken mukavva kesmesini, zımbalamasını, kola kâğıdı yapmasını, cilbentlerin şeritlerini hazırlamasını v.s. öğrenmiş olacaklardır.

22 — Kullanılacak malzemeyi, başvurulacak tekniği ve aletleri yapılacak işin çeşidi tâyin eder. Kullanılacak malzemeye ve çalışma tekniğine göre yapılacak işlerin çeşitleri vardır:

a) *Kum işleri, kil işleri:* Kum, daha ziyade öteki derslere yardımcı olan bir ders araç ve gereçidir. Bu malzemelerin işlenmesi için Resim-İş derslerinden faydalanılacaktır. Kum işinin hazırlanması, kullanılacak figürlerin yapılması gibi. Kil işleri için iyi kil edinilmeli, bu işler, bir mukavva parçası, yahut bir tahta üzerinde yapılmalı, temizliğe dikkat olunmalıdır. Bitmemiş işlerin ıslak bezler içinde saklanması, fırın, kiremit, tuğla ve seramik ocakları bulunan bölgelerde bitmiş işlerin pişirilmesine imkân aranmalıdır.

b) *Kâğıt işleri:* (Kâğıt kesmeleri, dikmeleri, yapıştırılmaları, oymaları, karton ve mukavva işleri.) Kâğıt işlerinin ağırlık merkezini öğrencilerin ve okulun ihtiyaçlarına uygun küçük eşyanın yapılması teşkil etmelidir. Kitapları, defterleri onarmak, cilbent yapmak, kitap ve defter ciltlemek bu aradadır.

c) *Ağaç ve tahta işleri:* Temizlenmiş tahta parçalarından ve limon, yumurta sandığı tahtalarından basit oyuncaklar, tahta raf, elbise askısı, çeşitli kutular, çekmeceler gibi küçük eşya v.s. yapmak.

d) *Maden işleri:* Basit tel işleri, teneke, sac, çinko işleri, tel sepet, teneke kutular, oyuncaklar, tenekeden ve pirinçten anahtar numara levhası, anahtar deliği levhası gibi küçük eşya yapmak.

e) *Baskı işleri:* Patates, mantar, atkestanesi, havuç... üstüne şekerler, şekiller oymak; bunlarla süs kâğıdı hazırlamak, linol baskısı v.s. yapmak.

f) *Örgü işleri:* İpten, telden, meşinden, söğüt dallarından, mısır saplarından ve sazdan örgüler. Bunlarla çeşitli zincirler, şeritler, sepetler, sigara tablası altlıkları, ipten düğümler v.s. yapmak.

g) *Bahçe işleri:* Küçük sebze ve çiçek yatakları hazırlamak, saksıdaki çiçeklere bakmak, ağaç dikmek ve bakmak, kümes hayvanlarına, okuldaki diğer hayvanlara, arı ve kuşlara bakmak, kuşların korunması için yuvalar, tünek ve yemlikler yapmak. (Tarım-İş dersi konularından çevrede uygulanabilecek olanlar üzerinde bu vesile ile durulur.)

23 — Resim-İş derslerinde çevre şartları ve halk sanatları göz önünde bulundurulacak; yapılacak işlerde çevrenin vereceği malzeme, teknik ve motiflerden faydalanılacaktır. (Yün işlerinin fazlaca yapıldığı çevrelerde el, alet ve tezgâhlarla yapılan yün işleri; mısır kabuklarından, söğüt dallarından çeşitli örgüler, çömlçekçilik v.s.)

24 — Her sınıfta kullanılacak malzeme ve teknik tahdidedilmiş değildir. Öğretmen, bunları imkânı olduğu kadar çeşitlendirerek kullanacaktır.

25 — Çocuklara, kullanacakları ders araçları yaptırılmalıdır. Bundan maksat, öğrencilere, okulda kullanılan vasıtaların mekanizmasını öğretmektir. Büyük sınıf öğrencileri de diğer sınıflar için çalışma gereçleri ve ders araçları hazırlamalıdır.

26 — Her ilk okul öğrencisi, okulu bitirirken basit aletleri — çekiç, keser, kerpeten, burgu, makas, çakı — kullanmasını öğrenmiş olmalıdır. Bunların doğru tutuluşları gösterilerek yanlış tutuşlar düzeltilmelidir. Çocuklara, aletin yanlış tutulmasından ve fena kullanılmasından doğacak kazalar anlatılacak ve bunlar bazı resimlerle canlandırılacaktır.

caktır. Aletlerin hor kullanılmasına, iş bittikten sonra temizlenip yerlerine konmasına ve paslandırılmamalarına dikkat edilecektir.

27 — İş derslerinin, bir yandan bilgi ve hüner kazandırması ve öre yandan diğer bir kısım derslerin ifadesine vasıta olması bakımından önemli olmakla beraber, öğrencinin şahsiyetinin teşekkülünde, onun iş ahlâkı kazanmasında, güzellik duygularının gelişmesinde ve ortaklaşa çalışmaya alışmasında önemli bir rolü olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu dersin bu eğitsel etkiyi sağlayabilmesi için şu şartlara dikkat etmek gerekir:

a) Bir işe başlamadan önce çocuklarla görüşülmeli veya onları görüştürmeli ve isabetli kararlar almalarını, taslak ve plân hazırlamalarını sağlamalıdır.

b) İşin ortaklaşa yapılması için çocukların, aralarında iş bölümü yapmalarını ve herkesin payına düşen işi, diğerlerinin işini en uygun şekilde tamamlamasına dikkat etmelerini sağlamalıdır. Yapılan işin temiz ve güzel olmasına çalışılmalı, yarım, gelişmiş ve baştan savma olmasına özenilmelidir.

28 — İşe başlamadan önce:

a) Kullanılacak alet ve gereçler kararlaştırılmalı, her yeni alet ve gereçin tanınması için esaslı bir konuşma ve deney yapılmalıdır.

b) Araç ve gereçlerin işe başlamadan önce hazırlanmış olmaması veya vaktinde hazırlanmamış bulunması bütün bir çalışma plânını altüst edebilir. Öğretmen, bütün bu işler için dersten önce bir iki öğrencinin de yardımıyla hazırlık yapmalıdır.

c) İşe başladıktan sonra zaruret olmadıkça, yapılan plân değiştirilmeyecek; işin sonuna kadar buna aynı dikkat ve istekle devam olunacaktır.

29 — İş dersi için her okulda bir işlik vücuda getirilecektir. İşlik sağlanamayan yerlerde, dersanenin işlik olarak kullanılması yolları aranacaktır. 22 nci maddede kaydedilen türlü tekniklerle bütün bir sınıf öğrencilerini çalıştırmaya yeter sayıda alet ve tezgâh bulundurulacaktır. Bir sınıf öğrencilerini çeşitli tekniklerle çalıştıracak şekilde gruplara ayırmak suretiyle, az sayıda vasıta bulunmasına rağmen, bütün bir sınıfı çalıştırmanın mümkün olacağı da unutulmamalıdır.

30 — Çarşıdan satın alınacak kâğıt örnekler ve basma modellerle

yapılan yapıştırma, mukavva, karton ve tahta işlerinin hiçbir değeri yoktur. Kıl testeresiyle yapılan işler de bu aradadır.

31 — Yapılan işler, çok kere sınıfta, bazan da öğretmen tarafından tenkid olunacak; müşterek yanlışlar incelenecek; bu yanlışların tekrar edilmemesi için çareler bulunacak; yanlışlar ve bulunan çareler madde halinde not edilecektir.

Bir aletin yanlış kullanılmasından, bir tekniğin iyi bilinmemesinden dolayı karşılaşılan kötü sonuçlar üzerinde denemeler, alıştırma yaptırılabilir. (İki tahtanın birleştirilmesi, kola kaynatmak, boya hazırlamak, çivi çakmak, yünden bağ örgüleri yapmak v.s.)

32 — Yapılan bir şeyin süslenmesinde çok dikkatli hareket etmelidir. Süs ve güzellik, kullanılan malzemenin iyi işlenmesinde, meydana gelen işin temiz ve kullanışlı olmasında aranacaktır. Süsle bir işin kusurlarını örtmeye, yahut eşyanın süs uğruna maksada uygunluğu kaybetmesine asla meydan verilmemelidir.

33 — Bir malzeme ile diğer bir malzemenin taklidi yapılmıyacaktır. (Kâğıttan mermer, deri taklidi, tahtayı tunç rengine boyamak... gibi.)

Malzemenin ziyan olmamasına, en ufak bir parçasından bile faydalanmaya önem verilmelidir. Boşuna zaman ve enerji harcanmasına da meydan bırakılmamalıdır. Yapılan her iş, en az bir kuvvetle, fakat temiz ve eksiksiz yapılmalıdır. Bütün Resim-İş öğretimi, öğrencilere dikkatli çalışmak ve temiz iş çıkarmak alışkanlığını kazandırmalıdır.

34 — Bulunulan çevrede veya yurt gezilerinde sanat değeri olan eski eserlerle, zaman zaman açılan resim, heykel ve diğer güzel sanat eserlerinin teşhir edildiği sergileri, güzel sanatlarla ilgili iş yerlerini ziyaret ettirmeyi ihmal etmemelidir.

35 — Öğrencilerin yaptıkları resimlerin ve işlerin, okulun uygun bir yerinde ve dersanelerinin duvarlarında güzel bir tertip içinde teşhir imkânları sağlanacaktır.

36 — İlk okullarda iş, bütün diğer derslerin belkemiğini teşkil edecektir. İş eğitimi bir yandan bu derslerin gerçekleştirmeye çalıştığı amaçlara, ana ilkelere öğrencilerin yaparak, deneyerek ve yaşayarak varmalarına imkânlar sağlarken, öbür yandan da öğrencileri, ilerde üzerlerine sorumlu ödevler yüklenecikleri topluluk hayatına, gerekli iş alışkanlık-

larını kazanmış, yetenekleri yapıcılığa ve yaratıcılığa yönelmiş etkin birer öge olarak katılmalarına yardım etmelidir.

İş konuları

Birinci devrede yapılacak işler

- I — Temizlik işleri.
  - II — Oyun ve oyuncaklar.
  - III — Kâğıt işleri.
  - IV — Örgü işleri.
- I — Temizlik işleri:
- a — Kıyafet temizliği.
  - b — Kullanılan araç ve gereçlerde temizlik: Çantanın tertibi, kalemın açılması.
  - c — Sınıfın tanzimi ve temizliği; bayramlarda süslenmesi.
  - d — Okul bahçesinin tertip ve temizliği.
- II — Oyun ve oyuncaklar:
- a — Kum üzerinde sınıf seviyelerine göre oyunlar.
  - b — Muhtelif çöplerden, kibrit ve diğer kutulardan faydalanarak oyuncaklar.
  - c — Ok ve yay yapmak; kullanmak, uçurtma yapmak.
  - d — Çamur, çöp, kâğıt yardımıyla temsili şekillerle oyunlar...
  - e — Boş mukavva, tahta ve teneke kutularından, tahta parçalarından faydalanarak oyuncak, tarım aletleri ve taşıtları yapmak.
- III — Kâğıt işleri:
- a — Haftalık ders cetveli levhası ve takvim yapmak.
  - b — Patates, havuç gibi şeylerden basma kalıpları hazırlıyarak defter kaplamak için kâğıt hazırlamak.
  - c — Defter ve kitap kaplamak, paket sarmak.
  - d — Muntazam kesilmiş kâğıt ve karton şekillerle hareketli — hayvan, insan, ağaç — yaptırmak.

e — Kâğıt katlama ve oyma.

f — Kâğıt yırtma, mozayik.

IV — Örgüler:

Basit örgüler: İp, sicim ve bitki lifleriyle kamış sazı ve söğüt dallarından faydalanılarak, basit yular, çit ve saire yapmak.

İkinci devrede yapılacak işler

I — Genel temizlik, tertip ve düzen.

II — Ders ve iş araç ve gereçleri.

III — Yapı işleri.

IV — Ağaç işleri.

V — Maden işleri.

VI — Kâğıt ve mukavva işleri

VII — Örgü işleri.

VIII — Dikiş nakış.

I — Genel temizlik, tertip ve düzen işleri:

- 1) Öğrencilerin vücut temizliği. (El, ayak, saç, diş, tımak, bakımı.)
- 2) Kıyafet temizlik ve bakımı.
- 3) Elbise, çorap, çarık, ayakkabı onarmak; yeniden çarık, spor ayakkabısı ve terlik dikmek.
- 4) Kullanılan malzeme ve eşyada temizlik.
- 5) Okulda iç ve dış temizlik, tertip ve düzen. (Sınıf, bahçe, barca, helâ temizliği ve bakımı.)

II — Ders ve iş araç ve gereçleri:

- 1) Ders ve iş araç ve gereçlerinin temizlik ve bakımı.
- 2) Tabiat şekil ve engebelerinin modellerini kabartma olarak yapmak. (Kil, çamur, tutkallı kum, alçı ile.)
- 3) Jeolojik kesitler.
- 4) Türkiyenin kabartma haritasını yapmak. (Çamur, kil, tutkallı kum, alçı ile.)
- 5) Bulunulan yerin ürünlerine, taşlara, böceklere, çiçeklere, ağaçlara ve deriye ait koleksiyonlar yapmak.
- 6) Güneş saati, renk fırılacağı. (Newton çarkı.)
- 7) Makaralar, çıkırıklar.

- 8) Çift desimetre, onar santime ayrılmış metre. Mesaha zinciri. (Kâğıt, mukavva, çubuk, tel v.s. ile.)
- 9) Çeşitli geometrik cisimler. (Kil, çamur, yumuşak taş, çöp e çitalardan.)
- 10) Geometrik cisimlerin açılışlarını gösteren kâğıt ve karton ye-killeri.
- 11) Hava gözleme çizelgeleri.
- 12) Harita ve ders levhaları bezlemek.

III — Yapı işleri:

- 1) Duvar, sıva, dam ve kerpiç için çamur karmak. (Bulunan yerlerde kireç söndürmek, duvar ve sıva için harç hazırlamak.)
- 2) Kerpiç yapmak.
- 3) Basit taş duvar onarmaları, temel duvarları, kerpiç ve bulunan yerlerde tuğla örgüleri. (Bahçe, helâ ve kümes duvarında.)
- 4) Sıva onarmaları; duvarlarda çivi yaralarının alçılanması.
- 5) Badana yapmak.
- 6) Yol tesviye etmek ve taş döşemek. (Okulun, okul bahçesinin, öğrencilerin evlerinin veya bahçelerinin ve muhtaç komşularının ev veya bahçe yollarının onarımı.)
- 7) Çimentonun tanıtılması, çimento nispeti, basit beton işi yapmak.
- 8) Kireçli harçta kum ve kireç nispeti, çamurda samanın yeri.
- 9) Yumuşak taş üstüne yazı oyma denemeleri. (Bulunan yerlerde.)

IV — Ağaç işleri:

- 1) Kazma, kürek, keser, çekiç, orak sapları yapmak ve takmak.
- 2) Fide ve tohum sandıkları, gübre ve toprak için el arabası ve teskere yapmak.
- 3) Çalı süpürgesi hazırlamak.
- 4) Oklava, tokaç, ekmek çevirgesi, tepsi, takunya, elbise askılığı, kirman yapmak.
- 5) Çeşitli koleksiyon kutu ve çerçeveleri, bölmeli taş koleksiyon kutuları, kelebek kurutma tahtası, resim çerçeveleri.
- 6) Basit merdiven ve bahçe kapısı ve parmaklığı yapmak.

- 7) Kütük ve odunlardan faydalanılarak basit oturma yerleri yapmak.
- 8) Kar kızığı yapmak.
- 9) Araba oku, kağı, saban, yaba, boyunduruk, dingil ve oyun için ok-yay yapmak.
- 10) Keser, çakı, bıçak, oyma kalem.
- 11) Basit marangoz tezgâhı yapmak.
- 12) Pamuk çıkırığı takımı yapmak.
- 13) Basit dokuma el tezgâhı.
- 14) Okul ve ev eşyasını onarmak.

V — Maden İşleri:

- 1) Tel ısgaralar (pirzolarlık), tel kafesler, böcek, kelebek tutacağı, geometrik şekiller, resimlik, kalemlik.
- 2) Kırılan ağaç eşyanın telle bağlanarak onarılması.
- 3) Soba kurmak, temizlemek, boyamak; soba tahtasını tenekelemek.
- 4) Basit lehim işleri, basit maşraba, yağdanlık, kandil, tabla yapmak; teneke ağzı lehimlemek.
- 5) Geçme çöp kutusu, sabunluk, sınıfta ve evde kullanılacak eşya kutuları.
- 6) Kiremit, tuğla ve tel çubuklar yardımıyla eski gaz tenekelerinden maltız yapmak; tenekelerden çamaşır kazanı hazırlamak. Tenekeye musluk takmak, tavuk ve arı suluğu yapmak.
- 7) Demir işleri: Maşa, ateş küreği, gelberi yapmak.
- 8) Basit kilit ve anahtar onarmak.

VI — Kâğıt ve mukavva işleri:

- 1) Kâğıt işleri:
  - a — Kola ve tutkal kaynatmak.
  - b — Su ve kola kâğıtları yapmak. (Defter, kitap, cilbent ve al-büm kaplamak için.)
  - c — Patates, pancar, şalgam, havuç, mantar üstüne bazı motifler işliyerek kâğıt üzerine basmak. (Yüzey süslemek.)

- d — Kâğıt kesme, yırtma ve yapıştırma.
- e — Defter yapmak.
- f — Çeşitli uçurtma, kâğıt feneri, kâğıttan rüzgâr fırladığı gibi oyuncaklar yapmak.
- g — Takvim ve haftalık ders çizelgesi hazırlamak.
- h — Fırça basmaları, linol ve şablon işleri.
- i — Kâğıt katlamak, oymak ve mozayik işleri.
- j — Sergiye resim altlıkları hazırlamak.
- 2) Mukavva işleri:
  - a — Basit cilt bent yapmak ve onarmak.
  - b — Belli bir işe yarayacak basit kutu yapmak. Bozuk kutuları onarmak.
  - c — Cilt yapmak; bozuk ciltli kitapları onarmak.
  - d — Albüm yapmak, resim yerleştirmek. (Kalın ambalaj kâğıdını dan faydalanılacak; mukavva olmayan yerlerde kat kat kâğıt yapıştırılıp yumuşak kab yapılacaktır.)

VII — Örgü ve dokuma, nakış işleri (kızlara) :

- 1 — Çorap gözetmek ve onarmak.
- 2 — Düz atkı, basit başlık, düz çorap örmek.
- 3 — Elde: Kemer, kuşaklık ve yularlık dokumak.
- 4 — Basit tezgâhlarda: Düz çuval, yolluk, kitaplık, azıklık ve torba dokumak.
- 5 — Yün ve iplik boyamak.
- 6 — Basit nakış işleri: Mendil, peçete, perde, masa, sofrâ ve karyola örtüsü, makatlık ve yastık yüzü kenarlarının işlenmesi.
- 7 — (Kız ve erkeklere müştereken): Çevrede bulunan malzemeden kamyş, saz, söğüt dalı yapraklarından faydalanılarak kullanılan eşya yapmak. (Ekmeklik, çamaşır sepeti, yumurta sepeti, meyva sepeti, bardak altlığı v.s.)
- 8 — Kalın ve ince sicim ve urganların düğümlemesi. (Türlü düğümlerle.)

VIII — Dikiş, biçki:

- 1 — Çeşitli yamalar, ilik ve düğme işleri. (Kız ve erkeklere.)

- 2 — Mendil, önlük, avcı yeğni, iç çamaşırı biçmek ve dikmek.
- 3 — Bebek yaptırmak ve bebek elbiseleri diktirmek.
- 4 — Yatak takımları hazırlamak ve çocuk elbiseleri dikmek.

İş bilgisi:

- 1 — Bütün işlerde kullanılacak araç ve gereçler, adları, fiyatları ve kullanılacakları yer bakımından tanıtılacak.
  - 2 — İş araç ve gereçlerinin bakımı ve korunması üzerinde önemle durulacaktır.
-

TARIM - İŞ

(Köylerde, kasabalarda ve şartları elverişli olan şehir okullarında.)

AMAÇLAR:

- 1 — Öğrenciye, içinde bulunduğu hayattan daha üstün bir yaşama seviyesine ulaşmak ihtiyacını duyurmak ve ona, ileride kendi ev ve iş hayatını daha iyi bir şekilde düzenleme istek ve alışkanlığını kazandırmak;
- 2 — Onun, bugünkünden daha iyi bir hayatı kendi kudret ve emeği ile sağlayabilmesi için, ihtiyaçlarını giderecek becerikleri edinmesine yardım etmek;
- 3 — Öğrenciye, çevrede bulunmayan ve fakat yetiştirilmesi mümkün olan ürün çeşitleriyle bunların üretim yollarını tanıtmak;
- 4 — Öğrencide, aynı amaç etrafında başkalarıyla karşılıklı yardım, beraber çalışma ve elbirliği duygusunu uyandırmak ve ona yardımlaşarak çalışmak alışkanlığını kazandırmaktır.

AÇIKLAMALAR:

- 1 — Annesine, babasına bütün çalışmalarında yardım ederek onlar gibi tam mânasiyle bir üretmen olarak yetişen ve tabiatla daha küçük yaştan başlayarak karşı karşıya bulunan çocuğu, okulda edindiği bilgiler yanında kendi hayatını ve çevresindeki yaşamayı daha iyi bir şekilde düzenleyecek alışkanlıklar ve tabiatın daha iyi faydalanacak becerikler kazanması için ilk okul programında Tarım çalışmalarına ve İşe yer verilmiştir. Tarım-İş dersinin ereğine varabilmesi için bu çalışmaların gerçek iş halinde yürütülmesi lâzımdır.

2 — Tarım-İş dersine ayrılan saatlerde öğrenciler okulun uygulama bahçesinde çalışacaklardır. Bunun dışında, ihtiyar, sakat, fakir, asker aileleri gibi yardıma muhtaç kimselerin tarlalarıyla bahçeleri de öğrencilerin çalışmaları için zemin olur. Bu suretle öğrenciler, bir yandan tarım bilgi ve beceriklerini artırma yolunda daha geniş imkânlar bulurken, öte yandan da yardımlaşma ve işbirliği alışkanlıkları kazanmış olurlar.

3 — Çevrede bulunan tarım işlerinden başka, mümkün olup da çevrede bulunmayan tarım işlerine de başlanmalı ve okuldaki tarım çalışmalarının çevre için örnek teşkil edecek ve çevreye yenilikler getirecek şekilde konmasına gayret edilmelidir. (Cins yumurtadan tavuk yetiştirmek, yeni fidanlık kurmak, bağ olmıyan yerlerde bağ dikmek, arıcılık, ippek böcekçiliği, sebzecilik, ağaç yetiştirme, köyde bulunmayan hububat ve mahsulleri yetiştirmek... gibi.) Tarım işlerinde dördüncü sınıfın Tabiat Bilgisi dersi konularında gösterilen işlerin de yapılmasına çalışılmalıdır.

4 — Havaların yağışlı olduğu ve tarım işlerinin yapılamıyacağı mevsim ve günler, işlikte veya okulun iş yapmaya elverişli bir yerinde tarımla ilgili işlerin yapılmasına ayrılmalıdır. Çevrede kirmanla yün eğirmek, çorap örmek ve başkaca örme ve dokuma işleri varsa, bunlara da bu çalışma alanında yer verilmeli; bu çalışmaların da öğrencinin kendisinin, arkadaşlarının ve evinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde olması gözetilmelidir.

5 — Bu işlerde öğretmenin, yalnız kendi bilgi ve becerikliliğiyle kalmıyarak, çevrede bu hususta en iyi ve en ileri bilgisi olan kimselerden faydalanması; onları kendisine yardıma ve öğrencileri yetiştirmeye sevk etmesi gerektir. Bilhassa tarım işlerinde, arıcılık, arıcılık, ağaç, bağ dikme, sebzecilik gibi öğretmenin başaramıyacağı işlerde, köyde bunları yapmakta usta olan kimselerden okulda bir öğretmen gibi faydalanılması uygun olur.

6 — Okulun, tarla, bağ ve bahçe işlerinin sıkışık olduğu ve öğrenci kuvvetinin yetmediği zamanlarda, çevrede çalışan kimselerden de faydalanmak için onlar da yardıma çağırılabilir. Bu suretle öğrenciler arasında karşılıklı yardım, beraber iş yapmak ve elbirliği ruhu sağlandığı gibi, köylü ile öğrenci arasında da aynı iş içinde ve aynı ereğe doğru bir karşılıklı yardım ve elbirliği temin edilmiş olur.

7 — Yaptırılacak bütün işlerde baştan savmalık ve gelişi güzellikten öğrenciler korunmalı, onlara temiz ve iyi iş yapma, özenlik ve intizam alışkanlığı kazandırılmalı, sade ve basit işlerdeki güzellik ve değer de her zaman gösterilmelidir.

8 — Tarım bölgelerindeki öğrencilerin tarım işlerine bağlanmalarını ve bu işlerde bir üretmen olarak çalışma alışkanlıklarını kazanmalarını teşvik için, uygun mevsimlerde aynı okul öğrencileri veya bölgedeki okulların öğrencileri arasında ürün ve hayvan sergileri kurulmalı, öğrenciler arasında yetiştirdikleri ürün ve hayvanların verim ve kalitelerini değerlendirme maksadiyle zaman zaman yarışmalar tertiplenmelidir. Bu çalışmaların başarılı sonuçlarının çevreye yayılmasına gayret edilmelidir.

Yarışmaların amacı, çocukların birbirlerinin çalışmalarını takdir ve birbirleriyle yardımlaşma duygularını geliştirmek, çocukları tarım çalışmalarında elbirliği ile daha verimli sonuçlar almaya teşvik etmek ve bütün bu çalışmaların, çevrenin yaşama şartlarını iyileştirmeye doğru yönlendirmek olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Okulu bitiren gençlerin de bu çalışmalara katılmalarını ve ana, babaların da bu çalışmaları desteklemelerini sağlamak faydalı olur.

9 — Aşağıdaki ders konularının hepsinin uygulanması şart değildir. Öğretmen, çevre şartlarıyla imkânlarını hesaba katarak, bunların içinde lüzumlu gördüklerini ele alacaktır.

10 — Tarım-İş dersi çalışmaları için şartları elverişli olan şehir okullarında aşağıdaki konulardan çevrenin özelliklerini belirten belli başlılarının Tabiat Bilgisi, Aile Bilgisi ve Resim-İş dersleriyle ilgili olarak uygulanmasına çalışılmalıdır.

Tarım - İş konuları

I. ÇEVRENİN TARIM DURUMUNUN İNCELENMESİ:

- a) Çevrede yetişen ürünlerin çeşitleri.
- b) Çevrede yetiştirilen hayvanlar ve bunlardan elde edilen faydalar.
- c) Çevrenin tarım bakımından belirgin özelliği.
- d) Çevremizde kullanılan tarım aletleri.

II. ÇEVREMİZDE YETİŞEN BAŞLICA ÜRÜNLER (BUĞDAY, PAMUK, TÜTÜN V.S.):

- a) Toprağımızın dönümünden ne kadar ürün alıyoruz? Bunu nasıl hesaplarız?
- b) Ekim için toprağın hazırlanması:
Çevremiz ürünlerinin tohumlarını ne suretle elde ediyoruz? Tohum yatağının hazırlanmasında ne gibi işler yapıyor? Bunların sırası?
- c) Tohumun temizlenmesi.
- d) Bu işler için kullandığımız aletler. Bu aletlerin doğru şekilde kullanılması ve bunların bakımı.
- e) Kullandığımız aletlerin eski ve daha gelişmiş şekilleri.
- f) Çevremizdeki ürünlerin hastalıkları, bunların ekonomik zararları, bunlarla savaş.
- g) Ürün kaldırma - orak ve harman-imece.
- h) Ürünlerin ambarlanması ve orada bakılması. (Çeşitli ambarlama yolları.)
- i) Ürün satışı - ürün alıcıları: Toprak Ofis, çeşitli kooperatifler.

III. HAYVANLARIMIZ:

- 1 — Çevremizde tarım çalışmalarımızda gücünden faydalandığımız hayvanlar. (Çeki hayvanları: At, eşek, öküz, manda v.s.).
  - a) Bu hayvanların beslenmesi ve bakımı.
  - b) Bu hayvanları barındırdığımız yerlerin bakım ve temizliği.
  - c) Hayvan alım satımı.
  - d) Bu hayvanlarda raslanan belli başlı hastalıklar; bu hastalıklardan korunma ve bunlarla savaşma yolları.
- 2 — Çevremizde yetiştirilen et ve süt hayvanları: (İnek, koyun, keçi v.s.)
  - a) Bu hayvanların beslenmesi, bakımı ve temizliği.
  - b) Süt, boi süt elde edilmesi. Süt sağmada temizlik, sütün korunması.

- c) Sütten yapılan diğer besinler: Tereyağ, peynir, yoğurt, ayran.
- d) Bu besinlerin temiz bir şekilde satılması.
- 3 — Çevremizde derisinden ve kılından faydalandığımız hayvanlar: (Koyun, keçi, Merinos koyunu, tiftik keçisi, tavşan, deve v.s.)
- a) Bu hayvanların beslenmesi, barındırılması, bakımı, temizliği ve daha çok üretilmeleri.
- b) Koyun kırpması.
- c) Yün ile yapağının farkı.
- d) Yünün temizlenmesi, taranması ve bükülmesi.
- e) Yünün boyanması ve türlü maksatlar için kullanılması. (Çevrede yünün ve hayvan kıllarının hangi maksatlar için kullanıldığı incelenecektir.)
- 4 — Kümes hayvanlarımız: (Tavuk, kaz, ördek, hindi v.s.)
- a) Bu hayvanların beslenmesi, bakımı ve temizliği.
- b) Kümeste sağlık şartlarının sağlanması.
- c) Yumurta. Besin olarak değeri. Daha çok yumurta elde etmek için iyi bakım yolları.
- d) Kuluçka. Tavuğun altına konacak yumurtaların seçimi. Tavuk altından ve kuluçka makineleriyle civciv elde etme.
- e) Kümes hayvanlarının belli başlı hastalıkları. Bunlardan korunma ve bunlarla savaş yolları.
- f) Kümes hayvanlarının çevremiz için ekonomik değerleri.
- g) Kümes hayvanlarının tüyelerinden faydalanma.

Tavşan:

- a) Etinden ve tüyünden faydalandığımız tavşan çeşitleri üzerinde durulması.
- b) Tavşanın ekonomik bakımdan incelenmesi.
- c) Tavşan kafeslerinin yapılması.
- d) Kafeslerin temizliği.
- e) Tavşanın beslenmesi ve bakımı.

IV. ÇEVREMİZİN AĞAÇLIK VE ORMANLIK BÖLGELERİ:

- 1 — Buraların çevremize faydaları:
- a) Toprağa ihtiyacı olan nemliliği sağlarlar.

- b) Rüzgâr, yağmur ve sellerin sebeb olduğu toprak aşınmalarının önüne geçerler.
- c) Çevremize güzellik verir, çevremiz halkına gezme yeri sağlarlar.
- d) Çevremiz kuşlarına ve hayvanlarına barınacak yer ve gölgelik sağlarlar.
- e) Kereste ve odun elde edilmesine yararlar.

2 — Çevremiz ağaçlık ve ormanlarındaki ağaçların çeşitleri:

- a) Bu ağaçların bakımı: Ağaç dikimi.
- b) Bu ağaçlara musallat olan böceklerle savaş.

3 — Çevremiz ağaçlık ve ormanlarının korunması:

- a) Ateş yakmaktan sakınmak.
- b) Ağaçların dallarını kesmemek.
- c) Fidanları sökmemek.
- d) Keçi otlatmamak.
- e) Soymuk çıkarmamak. (Bunun ağaçlara zararı.)

4 — Orman ve fundalık yangınlarına karşı alınacak tedbirler.

V. ÇEVREMİZDE YETİŞTİRİLEN MEYVA, BAĞ VE SEBZELER:

1 — Çevremizde yetişen meyva çeşitleri:

- a) Meyva ağaçlarının bakımı, dikimi, budama ve aşı işleri. Uygulama bahçesinde meyva ağaçları yetiştirilmesi.
- b) Meyva ağaçlarına zarar veren böceklerle savaş yolları.
- c) Çevremizde yetiştirilen meyvaların ekonomik değeri.
- d) Meyva konserveçiliği. Meyva kurutulması. Ambalâj edilmesi.
- e) Çevrede fidanlık kurulması.

2 — Çevremizde yetiştirilen sebze çeşitleri:

- a) Fideliklerimiz.
- b) Sebze dikilecek toprağın hazırlanması. Dikim ve bakım işleri.
- c) Sebzelerimize zarar veren böcekler ve bunlarla savaş.
- d) Sebze kurutmak. Konserveçilik ve turşu yapmak.

- e) Turfandacılık (mümkün olan yerlerde).
(İncir, üzüm gibi meyvaları bol yetiştiren bölgeler bu meyvaları üzerinde önemle dururlar.)

VI. ÇEVREMİZ TOPRAĞININ VERİMİ VE BAKIMI:

- 1 — Toprak nasıl hâsıl olur?
- Donma ve çözülme dolayısıyla kayaların parçalanmasından.
  - Suların, rüzgârların ve buzun etkisiyle v.s.
  - Türlü bitki ve yaprakların, canlı kalıntıların çürümesinden.
- 2 — Çevremiz toprağının çeşidi: (Kireçli toprak, kumlu toprak v.s.)
- İşlenmiş toprakla işlenmemiş toprak arasındaki fark.
  - Çevremiz toprağının verimliliğinin artırılması. Toprak aşınmasını önleme yollarının araştırılması. Nadas. Ekin sırasının önemi. Gübreleme usulleri. Tabii ve kimyevi gübreler.
  - Gübrenin muhafazası. Şerbetlerin ziyan edilmemesi.
  - Toprağın veriminin artırılmasının faydaları.

VII. ARICILIK - İPEK BÖCEKÇİLİĞİ:

- 1 — Arıcılık:
- Balın, besin ve ekonomik değeri.
  - İyi bir kovan nasıl yapılır?
  - Kovanın yerinin seçilmesi ve bakımı.
  - Kovanın balını artırmak için gerekli bitki ve çiçekler: Oğul otu.
  - Çevremizdeki kır çiçeklerinin çeşitleri. Bunların yolunmaması.
- 2 — İpek böcekçiliği:
- İpeğin ekonomik değeri.
  - İpek böceğinin bakımı.
  - Koza. Kozanın fırınlanması.

VIII. TARIM ALETLERİ:

- 1 — Çevremizde kullanılan aletlerin incelenmesi:

- a) Bunların doğru şekilde kullanılmaları.
  - b) Bunların bakımı, korunma ve onarımları.
- 2 — Eski ve yeni tarım aletlerinin karşılaştırılması:
- a) Tarım işlerinde kullanılan türlü yeni araçlar ve makinalar.
  - b) Bu aletlerin bakımı ve korunması.
  - c) Tarım Donatım Kurumu.

IX. EVİMİZİN, OKULUMUZUN BAHÇESİNİN TERTİP VE DÜZENİ:

- a) Çiçek ve sebze ekilecek ve meyva ağaçları dikilecek kısımların saptanması.
- b) Bu kısımların plân ve krokilerinin hazırlanması.
- c) Bahçenin çitlenmesi, bozuk çitlerin ve bahçe kapısının onarılması.
- d) Kuşlara ev, yemlik ve su içecek yerler yapılması.
- e) Evimizin veya okulumuzun pencere içlerine çiçek saksı ve sandıkları yerleştirilmesi ve mevsime göre çiçek yetiştirip dikilmesi.
- f) Bahçeye dikilecek çiçeklerin, sebzelerin ve ağaçların birer listesinin yapılması.
- g) Tohum elde edilmesi. Fide, soğan yetiştirilmesi.
- h) Çardak yapılıp sarmaşık sardırılması.

X. GEÇİM VASITASI OLARAK TARIM. (TARIM EKONOMİSİ):

- a) Tarım yapılacak yerin toprak verimi. Bu verimin artırılması.
- b) Çevrenin özelliğine göre tarım çeşidinin saptanması.
- c) Kullanılan tarım aletlerinin önemi. Bunların bakım ve temizliği.
- d) Tohum ıslahı. İyi tohum seçimi. Tohum temizlenmesi, tohum ıslah istasyonları.
- e) Hava şartlarının gözlenmesi ve ekimin zamanında yapılması. (Meteoroloji.)
- f) Ürünlerin zamanında kaldırılıp iyi saklanması.
- g) Ürünlerin satışı. Toprak Ofis.

Ürün fiyatları.

Ürün kooperatifleri. Bunların faydaları.

Tarım kredi işleri. Ziraat Bankası.

Tarımla ilgili hesap ve kayıtlar.

h) Pazar ve panayırılar.

Not: Tarım - İş dersi için gereken esaslı aletlerin okula demirbaş olarak sağlanması yolu tutulacak; kazma, kürek, çapa, tırmık gibi aletler, icabında öğrenciler tarafından muvakkaten evlerinden getirilecektir.

Y A Z I

AMAÇLAR:

- 1 — Her öğrencide, işlek ve güzel yazı yazma isteğini uyandırmak;
- 2 — Çocuğa, okunaklı, süratli, işlek ve güzel bir el yazısı kazandırmak için onun göz ve el yetilerini artırmak;
- 3 — Yazı yazarken doğru durmanın ve ellerini iyi kullanmanın önemini çocuğa kavratmak;
- 4 — Çocuğu, kendi el yazısındaki bozuklukları görmek üzere, yazısını incelemeye alıştırmak ve bu bozuklukları düzeltmesine yardım etmek;
- 5 — Çocuğa, yazı çalışmalarında temizlik, tertip ve düzen alışkanlığı kazandırmak ve ondaki güzel-lik duygusunu geliştirmek;
- 6 — Sanat yazılarına geçme imkânını hazırlamaktır.

AÇIKLAMALAR:

1 — Yazı el ve göz eğitimine dayanmakla beraber, sürekli ve mazbut idman isteyen bir beceriktir. Bu dersin, diğer derslerin de bünyesine girdiği ve yazıyı icabettiren bütün okul çalışmalarında özenilerek yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

2 — Elyazısının okunaklı olması için, harften satıra kadar yazı öğelerinde bazı vasıfların bulunmasına dikkat edilmelidir. Harflerin diğer bir harf olup olmadığı tereddüdünü uyandırmaması ve münasip büyüklükte olması, ortada kalan kısımlarla aşağı ve yukarı uzanan kısımlar arasında bir nispet bulunması, sonrakelimelelerin ihtiva ettiği harflerin sıralanışının uygun, aralıklarının sık veya seyrek değil, bir bakımta kelime klişesini kavramaya elverişli ve kelimeye karakter kazandıran bir tarzda olması ve nihayet satırların ihtiva ettiği kelimeler arasında

nereden başlayıp nerede bittiklerini kavramakta gözü zorluğa düşürmeyecek münasip bir aralık bulunması, satırların uzunluğu, sıklığı ve ya seyrekliği, bir satırın okunmasını bitiren gözün diğer bir satıra kolaylıkla geçmesini sağlayacak bir halde olması, okunaklılık için aranan vasıflardır.

3 — Elyazısının kolay yazılabilir olması için onda diğer bazı vasıfların bulunmasına dikkat edilmelidir: Harf şekillerinin, parmakların çıkarmakta zorluk çekeceği kıvrıntı ve büküntüleri ihtiva etmemesi ve kolay bitişir (birinden ötekine kolay geçilir) olması da, kolay yazılabilir olması için aranan vasıflardır.

4 — Programda verilen örnekler bir yandan gözün, öte yandan da elin isteklerini karşılayan (okunaklı ve kolay yazılabilir) örneklerdir.

5 — Elyazısının çabuk yazılır ve işlek bir hale gelmesi ancak gözün ve elin birlikte çalışmalarıyla ve devamlı alıştırmalarla elde edilebilir. Bu iş, sınıf sınıf ilerliyecektir.

6 — Öğrenciye elyazısı kazandırılırken, bir yandan ihtiyacı karşılama, yani pratik havatta bize hizmet etme değerini ona vermek ve bunun için gereken tedbirleri almak, öte yandan da, onun güzellik değerini ihmal etmemek gerektir.

7 — Elyazısında güzellik türetme şartlarına uymaktan doğacaktır. Bunların başında okunaklı ve kolay yazılabilir olması için ortaya konan şartları ihmal etmemek gelir. Bu vasıfları taşıyan örnekler programda gereken yerlere konduğundan aykırı bir iş yapmamak için sık sık bu örneklerle başvurmak gerektir.

8 — Güzelliği sağlamak için önem verilecek şartlardan bazıları da yazının yazı alanına (defter sahifesine, türetme şeklinde ve büyüklükte kâğıtlara) maksada ve mânaya uygun olarak dağıtılması, ritme ve ahenge uyulması ve bu işte öğrencinin zevkinin gelişmesidir. Resim dersinin de, güzel bir yazı alanı hazırlanmasına geniş yardım olur. Bu alan üzerinde hem yazı, hem resim toplamayı tecrübe ettirmeli ve bu yolda öğrencilerin orijinal buluşlarına yol açmalıdır.

9 — Zamanla beliren şahsi üslûp, elyazısına güzellik değeri veren en kuvvetli etmendir. Programda verilen örneklerle ve genel yazı kurallarına uymasına rağmen, her öğrencinin yazısında şahsi bir üs-

lûp kendini gösterir. Çocukların özelliklerinin icabı olan bu hali tabii görmek, yazıda güzelliğin en coşkun kaynağı olan bu şahsi üslûba karşı gelmemek, onu korumak gerektir.

10 — Güzelliği artıracak en önemli unsurun şahsi üslûp olduğuna bakarak, öğrencilerin, örneklerde verilen yazı şekillerinden ayrılmalara, harflere lüzumsuz çizgiler ilâve etmelerine ve bu suretle okunaklılığı ve diğer vasıfları ihmal etmelerine meydan verilmemelidir.

11 — Yazı dersleri gözün yeti kazanmasını sağlamalıdır. Her öğrenci hem kendi el yazısını, hem de arkadaşlarının ve diğer yabancıların yazılarını kolayca kavramak ve okumak yetisini kazanmalı ve yazıların güzellik değerine bir bakışta nüfuz edebilmelidir.

12 — Yazı dersleri, elin de yeti kazanmasını, yazı kurallarına uygun işlek bir el yazısı ile türlü tertip ve şekilde yazı yazmak yeteneğini elde etmesini sağlamalıdır. Bunun için beşinci maddede kaydedildiği gibi devamlı alıştırmalara önem verilmelidir. Bu yolda kazandırılacak olan yetilerin, yazıdan başka el hünelerinde de kolay başarılar sağlanabileceği unutulmamalıdır.

13 — Yazı alıştırmaları için yaptırılacak tekrarlamalarda dikkatli olmak gerektir. Birinci sınıflarda aynı cümle veya kelime aynı tarzda tekrarlatılmamalı; havada, kuma ve sıra üzerine, kâğıda, deftere ve yazı tahtasına yazdırmak gibi çeşitli yollara başvurarak tekrarlatılmamalıdır. Diğer sınıflarda satır ve metin tekrarlamaları yaptırılmamalı, harf ve kelimelerin birkaç defadan fazla tekrarlanması gerekirse, bu iş, ancak türlü metinler içinde tekrarlatmak suretiyle yapılmalı ve bunun için de türlü derslerde fırsatlar kollanmalıdır. Birinci devrede bilhassa Hayat Bilgisi ve Türkçe, ikinci devrede de bütün dersler buna pek çok imkânlar verebilir.

14 — Yazının bir yandan da öğrencinin şahsiyeti üzerinde yapabileceği eğitsel etkiyi unutmamak gerektir. İyi sonuçlar elde etmek için dikkat ve tahammülle çalışmak, temiz ve tertipli olmak, ihmale ve baştan savmacılığa düşmemek, israftan sakınmak ve tutuma dikkat etmek, defter veya kâğıdı kirletmemek, kâğıt ve yaprak kopartmamak ve atmak gibi alışkanlıklar bilhassa yazı dersinin verdiği fırsat ve imkânlarla elde edilebilir. Bu sebeple yazıya başlamadan önce, öğrencileri düşündürmek, yazı yazmak için alınacak vaziyetten başlayarak, yerine gö-

re kullanılacak yazı araçlarını belirtmek, seçilecek yazı örneklerinin yazılacağı yazı alanlarına — deftere, türlü şekilde ve büyüklükte kâğıtlara, karta tahtaya veya başka yüzeylere — ne tarzda istifleneceğini öğrencilerle birlikte kararlaştırmak ve onların kararlaştırılan esaslara, sonuna kadar sadakat göstermelerini sağlayacak tedbirler almak gerektir.

15 — Yazı işlerindeki tertip ve intizamı bozan etmenlerden biri de, yazı kurallarını hiç hesaba katmadan yazılan bir müsvedde yazısının mevcudolduğu zannıdır. Müsvedde ve temiz diye iki çeşit yazı yoktur.

16 — Elyazısında çabukluk derecesi hece ölçüsüyle saplanmıştır. Ezber bilinen bir metni ara vermeden yazmak şartıyla:

İkinci sınıf öğrencilerinin bir dakikada ortalama 10 hece

Üçüncü sınıf öğrencilerinin bir dakikada ortalama 13 hece

Dördüncü sınıf öğrencilerinin bir dakikada ortalama 15 hece

Beşinci sınıf öğrencilerinin bir dakikada ortalama 17 hece

kadar yazmaları uygun olur.

Öğrencilerin bu ölçüden ayrılmalarına ve hele çabuk not tutmalarına müsaade edilmeyecektir.

17 — Öğrencileri baştan savmacılığa sevk edecek sebeplerden biri de öğretmenin uzun yazı ödevleri vermesidir. Onları usandıracak kadar uzun bir yazı ödevi, yazı yazma zevkini körletir, ileri gidilirse yazı nefreti bile uyandırır. Ödevler yük olmayacak halde ve ölçülü olmalıdır.

18 — Öğretmen, öğrencilerin güzellik duygularını geliştirmekte Yazı dersinin vereceği imkânları kaçırmamalı, birer sanat eseri sayılabilecek güzel yazılardaki yüksek güzellik değerinin ve bu eserlerdeki türlü özelliklerin kavranılmasını temin ederek, öğrencilerin, güzel sanat zevkinin ve güzellik duygularının gelişmesini sağlamalıdır.

19 — Yazı yazarken öğrencilerin, çarpık oturmak, göz sağlığını bozacak vaziyetler almak, yanlış kalem tutmak suretiyle düştükleri yanlışlıklar vaktinde düzeltilmeli ve bunların kötü alışkanlıklar halinde yerleşip kalmasına meydan verilmemelidir.

20 — Öğrencilerin yazı yazarken su şekilde vaziyet almalarına dikkat etmelidir: Göğüs, yazı masasına dayanmamalı, her iki kolun üçte ikisi masa üzerinde durmalı, kalçalar sıra veya sandalyeye yerleştirilmeli ve ayaklar rahat vaziyette yanyana yere basmalıdır. Kâğıt ve-

ya defter, öğrencinin önünde sıra kenarına paralel durmalı, sol el, yazı yazıldıkça kâğıdı veya defteri yukarı, sağa, sola itmek suretiyle göze olan uzaklığı bozmadan ayarlamalıdır.

21 — Yazı derslerinde göz sağlığını korumak için öğrencilerin yazı üzerine eğilmemelerine veya uzakta durmalarına dikkat edilmelidir. Gözle kâğıt arasında takriben otuz santimetrelik bir aralık olmalıdır. Gözü zayıf olan çocuklar ön sıralara ve ışıklı yerlere alınmalı, boyları uzunsa ön yan taraflara oturtulmalıdır.

22 — Öğrencilerin yazı yazarken kalemi iyi tutmalarına da dikkat etmelidir. Kalemın baş, işaret ve orta parmaklar arasında rahat ve serbest tutulmasına, işaret parmağının kaleme bastırılmamasına dikkat edilmelidir.

Ders araç ve gereçleri:

1 — Yazı alıştırmaları için bastırılmış meşk defterleri kullanılacaktır.

2 — Kâğıt: Mürekkeple yazılacaksa, pürüzsüz, iki yüzüne yazılabilir, mürekkep içmiyen ve dağıtmıyan, çizgisiz, beyaz, cilâsız ve mat olmalıdır. Birinci sınıfta ambalâj kâğıdı kullanılabilir. Diğer sınıfların güzel yazı çalışmalarında ambalâj kâğıdı kullanılabilir gibi çizgili ve kareli kâğıtlardan da faydalandırılabilir.

3 — Kurşun kalem: Kolay yontulur, madeni yumuşak, silindirik biçiminde olacaktır. Çok kalın veya ince, yassı veya dörtköşeli kalemlerle mor kopya kalemleri kullanılmıyacaktır. (Çok küçülmüş kalemleri bir müddet daha kullanırmak için teneke veya kartonla, ve sair suretlerle uzatma tertibatı alınmalıdır.)

4 — Kalem ucu: Birinci devrede noktalı veya tablalı kalem uçları kullanılır. Bunlarla yazı yazmak beceriğini kazanan öğrencilere, ikinci devrede kesik uçlar da kullanılır. İkinci devrede bunlardan başka kamış kalem, tahtadan yontulmuş kalem, dolma kalem, bulunduğu takdirde sert tüyden yapılmış tüy kalem (kamış kalem gibi kesip açılarak) kullanılabilir.

5 — Kalem sapı: Silindirik şeklinde ve kalınca olmalıdır. Ucu takılacağı kısmın bol olmasına dikkat edilecektir. Kimildiyen yahut çok derin gömülü uçlar rahat yazmaya engel olurlar.

6 — Mürekkep: Galibarda cinsinden bulaşıcı ve yapışkan olmalıdır. Çeşitli maksatlar için renkli çini mürekkepler kullandırılmazdır.

7 — Hokka: Dökülmez, çabuk kırılmaz hokkalar tercih edilmezdir.

8 — Tebeşir: Yumuşak, çabuk kırılmıyan, temiz yazan cinsten olmalıdır.

9 — Kum masası: Öğrencilerin ayakta kolayca çalışmalarını mümkün kılacak yükseklikte, ensiz fakat uzun olmalıdır. Kullanılacak kum, ince ve temiz olmalıdır. Köylerde ve bahçeleri müsait olan şehir okullarında kum havuzundan da faydalanılır.

Ders konuları

Sınıf I

Okula yeni başlayan çocuklara, önce temel yazının büyükleri öğretilecektir. Ders yılı ortalarına kadar bu harfleri kavrayıp kendilerinin mal ettikten sonra, küçüklerine geçirilecektir. Büyüklerden küçüklere geçilirken, büyüklerin küçültülmüş şeklinden başka bir şey olmiyan (ç ii jk öö p şş üü vz) harfleriyle, küçük değişikliklerle büyüklerin birer benzeri olan (b e f g ğ h l m n t y) harfleri üzerine öğrencilerin dikkati çekilecek ve bu geçişte bir zorluk bulunmadığı anlatılacaktır. Yazı arasında yer alan işaretlerle rakamların yazılışı da bu sınıfta öğretilecek, bunların harflerle olan benzerlikleri kavratılacaktır. Gerek büyük ve küçük harflerin, gerek işaretlerle rakamların nasıl yazıldığı, nereden başlayıp nerede bittiği örneklerle uygun olarak gösterilecektir. Bu sınıfta yazı, diğer sınıflarda olduğundan çok fazla okuma ile birleşmiş bir ders olup, Hayat Bilgisi dersine dayanmaktadır. Bu sebeple Hayat Bilgisinde kazanılacak olan cümle ve kelimelerin önce söylenmesini sonra okunmasını öğrenecek olan çocuklar, nihayet yazılmasını bileyeceklerdir. Bir kelimeyi bir defa yazabilmek kâfi değildir. Devamlı alıştırmalarla bunu iyice benimsemek gerektir. Alıştırmalar sıra sıra birçok defalar yazmakla olmiyacaktır. Açıklamalarda kaydedildiği gibi, ya türlü tekniklerle tekrarlamak yolivle, yahut bir kâğıdın kenarını süslemek gibi hoşça giden maksatlarla yapılacaktır. Bundan başka yazılışı

önceden öğrenilen bir harfin, bir kelimenin sonradan çıkacak fırsatlarla başka cümleler, metinler içinde kullanılması da yerinde tekrar fırsatı verir. Bu sınıfta mürekkep kullandırırken bir ilâ iki milimetre çapında noktalı uçlar kullandırmalı, yazılar ucun kalınlığına uygun olarak biraz irice olmalıdır. Yine bu sınıfta kurşunkalemi, kuru boya, bir zaman sonra da mürekkep kullandırılır. Beyaz kâğıt veya defter yerine ambalâj kâğıdı ve dosya tavsiyeye değer. Yeni öğrenilen harf ve kelimelerin aynı zamanda havada, kumda, sıra üzerinde ve tabloda yazdırılmasına ve türlü renkte tebeşir kullanılmasına önem verilecektir. Sert fırça ve sulu boya ile de yazı yazdırma deneyleri yapılacaktır.

Sınıf II

Birinci sınıfta öğretilmiş olan büyük ve küçük temel harflerin daha okunaklı ve daha işlek yazılması için gereken alıştırmalara devam olunacaktır. Öğrenciler bir derece daha yeti kazandıktan sonra, harflerin birbirine nasıl bağlandıklarını öğrenecekler ve böylece bitişik yazıya (elyazısına) geçerek, çabuk yazıya doğru ilk adımı atmış olacaklardır. Harflerin birleştirilmesi işine çok dikkat edilecek ve öğrencilerin kendi arzularına göre hareket etmelerine meydan verilmeyecektir. Birleştirme işinde, bir harfin yazılışının hangi noktada bittiğine ve onu takibeden harfin yazılışının hangi noktada başladığına dikkat edilecektir. Harflerin yazılışının, çokluk aşağıda bittiğine ve yukarda başladığına göre genel olarak iki harfi birbirine aşağıdan yukarı ve soldan sağa uzanan bir çizgiyle bağlamak icabeder. Bu hal örneklerde açıkça gösterilmiştir. Bu genel kurala uymıyan (b, f, o, ö, r, v) harflerinin bitişme şekli de yine aynı örneklerde ayrıca gösterilmiştir. Küçük harflerin de ne tarzda yazılacağı ve kendisinden sonra gelen küçük harflere nasıl bağlanacağı öğretilmelidir. Öğrencilerin bu yolda sürekli deney ve alıştırmalar yaparak becerik kazanmaları ve böylece önceleri birkaç harfi, sonraları da bütün bir kelimeyi kalem kaldırmadan yazmak yeteneğini elde etmeleri gerektir. Bu sınıfta öğrencilerin, yazı yazarken yalnız yazı kurallarını ve yazılış şekillerini düşünmekten kendilerini kurtararak, kelime ve cümlelerin aynı zamanda mânalarını düşünmeye alışmaları icabeder.

Bitişik yazı başladıktan sonra, birinci sınıfta olduğu gibi temel harflerini bitişirmeden yazı yazma işi terk edilmeyecek, sırası geldikçe, büyük ve küçük temel harflerle de yazı yazdırılacaktır. Bu sınıfta yazı, birinci sınıfta olduğu kadar iri olmayacak, mürekkeple yazıldığı zaman takriben 1 ilâ 1,5 milimetre çapında noktalı uçlar kullanılacaktır. Birinci sınıfta kullanılan araçlar bu sınıfta da kullanılacak, alıştırmalarda da yine birinci sınıflar için kaydedilen şartlara uyulacaktır. Öğrenciler, arkadaşlarının yazılarını okumayı deneyecekler ve onların yazı bakımından yaptıkları yanlışları bulup çıkaracaklardır.

Sınıf III

Önceki sınıflarda öğrenilmiş olan büyük ve küçük temel harflerle bitişik yazıda öğrencilerin beceriklerinin artmasına ve yazılarının daha işlek hale gelmesine çalışılacak ve bunun için direktiflerde kaydedilen şekilde alıştırmalara önem verilecektir. Bu sınıfta elyazısı için kullanılan 1 ilâ 1,5 milimetre çapındaki noktalı uçlardan başka sırası getirilerek daha kalın uçların kullanılması ve büyük ölçüde yazı yazılması deneyleri de yaptırılacaktır.

Bu sınıfta yazı kurallarına ve inceliklerine daha çok nüfuz edilerek yazının çeşitli alanlara dağıtılması ve türlü tertipler vücuda getirilmesi deneylerine de önem verilecek ve bir yazı alanı üzerinde yazı blokuna ayrılan kısımla kenarlarda bırakılan boş kısımların zevkli bir şekilde olmasına itina edilecektir. Harflerin, kelimelerin, satırların arasındaki boşlukların imkân nispetinde ahenkli ve göze hoş görünür şekilde olması gerektir. Öğrenciler bu sınıfta kendi arkadaşlarının yazılarını okumakla ve tanımakla kalmıyacaklar yabancıların yazılarını da gerektiğiçe okumaya ve bunların iyi ve kötü taraflarını bulup tenkid etmeye alışacaklardır.

Sınıf IV

Elyazısının bu sınıfta daha okunaklı, işlek ve güzel olmasına itina edilecek, başkalarının elyazılarını okuma ve değerlendirme işine devam olunacak ve bu yolda başka okullarla mektuplaşma fırsatından

faйдalanılacaktır. Elyazısının yanında, bu yazının temelini teşkil eden temel harfler ihmal edilmeyecek, türlü fırsatlardan faydalanılarak tekrarlanacaktır. Temel harflerin yazılışında el ve göz, yeter derecede becerik kazandıktan sonra bu harflerin kesik uclar — madenî ve kamışkalem, sert kuş kanadı tüyü, yontulmuş tahta... — ile de yazılması denemeleri yapılacaktır.

Kesik uclarla yazı yazarken, kesik ucun satır istikametine 45 derece kadar bir meyille tutulması ve yazı devamınca da aynı meylin muhafaza edilmesi gerektir. Sağa, sola veya düz kesik ucların hepsini deneyecek olan öğrenciler, bunlardan ellerine en uygun geleni seçeceklerdir. Daha önce adı geçen ve geçmiyen bütün yazı araç ve gereçlerinden faydalanılacaktır. Çamur, malta ve kireç taşları gibi yumuşak düzlükler üzerine daha sert alet ve uclar ile yazılar yazdırmak da gerektir. Söğüt kömürü ile de büyük ambalaj kâğıtları üzerinde yazılar yazdırılmalıdır. Temel harflerde, metnin mânasına ve yazılacak alanın şekline uyacak tarzda bazı değişiklikler yapılabilir: Dar ve yüksek, geniş ve basık, 67,5 dereceyi geçmiyecek kadar sağa eğik olması gibi.

Sayfaların türlü şekilde tertibi, yazı alanının boş bırakılacak ve doldurulacak taraflarının zevkli bir şekilde belirtilmesi işinde, çocukların buluş kabiliyetlerinin inkişafına itina edilecektir. Muhtelif uzunluklarda ve şekilde kâğıtlara türlü tertipte başlıklar, levhalar ve türlü harflerle (ayrı, bitişik, iğili ufaklı) yazı dağıtma denemelerine devam edilecektir.

Sınıf V

Elyazısı, bu sınıfta amaçlarda belirtilen okunaklılık, işleklik ve güzellik vasıflarını kazanmış olmalıdır. Bunun için de geçen yıllarda olduğu gibi sürekli alıştırmalara ve tekniklere devam edilecektir. Temel yazısına zaman zaman dönöbilmek için fırsatlar kollanacak ve kesik uclarla dördüncü sınıfta olduğu gibi yazı yazılmasına devam olunacaktır. Kesik ucların yalnız temel harflere tatbiki ile kazanılmıyarak, bununla elyazısı (bitişik yazı) tecrübeleri yapılacak ve bu takdirde han-

gi çizgilerin kalın, hangilerinin ince olacağı iyice öğretilecektir. Bu yolda alıştırmalar yaptırılacak, fakat alıştırma işinde açıklamaların 13 üncü maddesinde verilen esaslara uyulacaktır. Bu arada ilk devrede noktalı uclar kullanıldığı sırada yapıldığı gibi, kesik uclarla resimler ve kâğıdın etrafına kenar suları da yaptırılacaktır. Türlü yazı alanlarına, çeşitli araçlar kullanarak türlü tertipte ve büyüklükte vazılar (başlıklar, vecizeler, şüirler) yazma denemelerine devam edilecek ve bu yolda vücuda getirilmiş türlü sanat eserleri — levhalar, tabelâlar, ilânlar, afişler — sanat değerleri bakımından incelettirilerek öğrencilerin güzellik duygularının gelişmesine devam olunacaktır.

Bitişik-eğik yazı:

Sadece bitişik dik yazı bir geçiş yazısıdır. Çocuk, süratli ve güzel bir elyazısına ancak eğik elyazısıyla erişebilir. Bu yazı onun psikolojik ve organik gelişiminin bir neticesidir. Elin yapılışı, eğik yazının süratli yazılmasına daha elverişlidir ve süratli bir yazı daha ziyade direktten itibaren kolun serbest hareketiyle mümkün olmaktadır. Daha sonraları sanat yazılarını yazabilmesi için kolun omuz başından hareket etmesi gerekecektir. Bitişik dik yazı ise parmak ve bilek hareketiyle yazılan, bu bakımdan fazla sürat sağlayamayan bir yazıdır. Çocuklar yeter derecede dik yazıda idman gördükten ve ellerini, kollarını kuvvetlendirdikten sonra, beşinci sınıfta eğik yazıya geçerler. Eğik yazı, bitişik dik yazıdan gelişmiş, bireysel özellikleri ve serbestliği daha fazla göz önünde tutabilen bir yazı tipi olmalıdır. Verilen eğik yazı örneği bu hususlar göz önünde tutularak hazırlanmıştır.

1 — Bu yazı 60-75 derece eğik olarak yazılır.

2 — Küçük harflerde üst ve alt çıkmalar gövdenin bir mislidir. Büyük harflerde ise gövdenin yarısıdır.

3 — Bu yazıya yine kurşun kalemle başlanmalı, fakat hemen mürekkepli kalemle yazmaya geçilmelidir. Noktalı uclar, yarım milimlik redis ucu ve varsa nokta uclu kalemler bu işe uygun gelir.

4 — Eğik elyazısı, dik bitişik yazıdan çıkmıştır. Fazla olarak büyük harflerden A, D, H, M, N, P, R; küçük harflerden f, r harflerinin her iki çeşidiyle yazılması serbest bırakılmıştır. Çocuk, elinin yapısına göre hangisi kolay gelirse o harfi kullanır.

Çocuklar bu eğik elyazısından sonra serbestliğe kavuşur, hem güzel ve süratli bir elyazısına sahibolmak, hem de sanat yazılarına geçebilmek imkânlarını kazanırlar.

İlk okulda öğretilcek yazının esasları
Temel Harfler

A B Ç D E F Ğ H I J K L
M N Ö P R Ş T Ü V Y Z

Harflerin soldan sağa ve yukardan aşağı nasıl yazıldığı

A B Ç D E Ğ H I J K L M N
O P R Ş T U V Y Z

Küçük harfler

a b ç d e f ğ h i j k l m n ö p
r ş t ü v y z

Rakamlar

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Bitişik-Dik Yazı:

A B B C D E F G H I J J K L

M N Ö P R Ş T Ü V Y Z

a b c c d e f ğ h i i j k l m

n n ö p p r r s t ü ü v y z

1 2 3 4 4 5 6 7 8 9 0 . , ; : ! : ? ( ) [ ] „ -

Bahar olsun da seyredin

Nasıl süsler bayırları

Eğik El Yazısı

A B C D D E F G H İ

J K L M N N Ö P P R R

1 2 3 4 5 S T Ü V V Y Z Z 6 7 8 9 0

a b c d e f f g h i j k l m
n ö p p r r s t ü v y z z.

Kemal Atatürk - Ankara

Yeşil Bursa - Güzel İzmir

Sivas - Van - Rize - Demirci

M Ü Z İ K

AMAÇLAR :

- 1 — Çocukta müzik sevgisini ve ritim duygusunu geliştirmek;
- 2 — Her çocuğu, ilgi ve yeteneğine göre şarkı söylemeye, bir müzik aleti çalmaya, bir müzik parçasını dinlemeye, ritmik çalışmalara ve yaratıcı faaliyetlere katılmaya teşvik etmek;
- 3 — Çocuğun, toplum içinde etkin yaşayabilmesi için gerekli müzik becerik ve bilgilerini elde etmesine yardım etmek;
- 4 — Okulda, evde ve çevredeki müzik faaliyetlerine çocuğun katılmasını teşvik ederek müziği, çocuğun toplumsallaşmasında ve heyecanları bakımından gelişmesinde bir araç haline getirmek;
- 5 — Müzik çalışmalarını yoluyla millî birliğin gelişmesine yardım etmektir.

AÇIKLAMALAR :

- 1 — Müzik dersi Türk dili ve Resim-İş gibi bir ifade dersidir. Bu dersin ilk okulun bütün dersleriyle ilgisi vardır. Çocuklar bu derste, işittikleri tabiat ve insan seslerini taklidederek, şarkı söyleyerek ve ritmik hareketler yaparak yaşayışlarını ifade ederler. Çocuk şarkılarında söz, ses, ritim ve hareket, ahenkli bir bütün halinde birleşirler. Bu sebeple, bilhassa ilk devre şarkılarının, harekete ve temsile elverişli olmasına dikkat edilmelidir. Müzik dersi, çocukları

açık ve ahenkli konuşurmak, konuşma yanlışlarını düzeltmek suretiyle Türkçe öğretimine hizmet eder.

2 — Müzik eğitimi, bir bütün olarak kabul edilmeli, dersler de bu bütünlüğe uyacak şekilde yürütülmelidir. Şarkı öğretme, solfej, imlâ, müzik yazısı, müzik aleti çalma ve seçme müzik parçaları dinleme gibi etkinliklerin tek başlarına Müzik dersinde yer almaları doğru değildir. Bunların birbirleriyle kaynaşmış olmaları ve birbirlerine bağlanmaları uygun olur.

3 — Müzik, milleti bir bütün halinde tutan sosyal bağlardan biridir. Bu sebeple ilk okulda ulusal marş, şarkı ve türkülere gereken yer verilecektir.

4 — Müzik; iki esaslı öğeden kurulmuştur: ses ve ritm. Buna göre, müzik öğretiminde; bu iki öğeyi daha ilk adımdan itibaren çocuğun hiçbir şüphesi kalmıyacak şekilde tanıtmak gerektir. Ritm fikrinin kazandırılmasında, ritm duygusunun geliştirilmesinde; öğrencilerin kendiliğinden etkin olmaları gerektir. Ritm duygusu; çocuğun ritmik hareketler yapmasıyla gelişir. Buna göre, öğrencilere; söylenen veya çalınan bir müzik parçasının hareket ve ritmlerine uygun ahenkli vücut ve bilhassa el hareketleri yaptırılmalıdır. Bunun yanında, seslerin şekille ifadesi demek olan müzik yazısına ait basit bilgiler de kazandırılacaktır. Çocuklar, seslerin incelik ve kalınlıklarını, süresini ve şiddetini kendi seviyelerine uygun işaretlerle (el işaretleri, yazı işaretleri) ve resimlerle anlatmaya alıştırlırlar. İkinci devrede de porte üzerinde nota alıştırmaları yaptırılır.

(İşin tekniğini gösterir yazılar ders konularının sonuna konmuştur.)

5 — Müzik dersi bir yaşama ve ifade dersi. Bu bakımdan çocuklarda müzik zevk ve sevgisini uyandırmak, beslemek ve müzik parçaları söylemek isteğini kuvvetlendirmek önemlidir.

6 — Müzik aleti çalmanın; duyuları toptan çalıştırması ve kulağa temel olması bakımından müzik eğitiminde çok önemli yeri vardır. İlk okulda bir müzik aleti çalan öğrencilere raslamak her zaman mümkündür. Bunlar, şarkılara çalarak katılmalı, diğer çocuklarda da alet çalma hevesi uyandırılmalıdır.

7 — Müzik seslerini tanıtmak için; sabit perdeli, körüklü ve yaylı sazlardan birinin kullanılması tavsiye edilir. Öğretmen, kendi ses ener-

jisinden tasarruf etmek ve çocuğun kulağında değişmez etkiler yapabilmek için, müzik aletinden bol bol faydalanmalıdır.

8 — Öğrenciye müzik zevk ve sevgisini verebilmek için önce öğretmenin müzikten zevk alması gerektir. Her okulun bir öğretmen korosu olmasına, hiç değilse vakit vakit bir ağızdan şarkı söyleyebilmeleri için tertibat alınmasına ihtiyaç vardır. Bir okulun veya bir okul grubu öğretmenlerinin haftanın belli zamanlarında toplanarak, müzikten alan öğretmen arkadaşlarından, mütehassislardan faydalanmaları, dersin tekniğine ait bilgi ve iktidar kazanmaları ve bunun yanında, çocuklara öğretmek veya birarada söylemek üzere parçalar öğrenmeleri lâzımdır.

9 — Müzik derslerinin çeşitli etkinlikler halinde yürütmesini sağlamak için; piyano, armonium, akordeon, keman, mandolin, bağlama, ses merdivenleri gibi türlü alet ve araçlardan faydalanılmalıdır.

Çocuklara zaman zaman seçme müzik parçaları dinletilmelidir. Bunun için okulun bir salonunda veya büyükçe bir odasında müzik saatleri yapılmalı, burada radyo, gramofon veya bir müzik aleti çalan öğretmenlerden faydalanılarak çocuğa göre seçilmiş müzik parçaları dinletilmelidir. Öğrenci velileri arasında müzik bilenleri veya dışardan tanıdık sanatkârları mümkün oldukça okula çağırarak bu saatlerde çocuklara müzik dinletmek de faydalıdır. Müzik saatlerinde çalınacak ve söylenecek parçanın ve bu işte yardımcı olacak kimselerin dikkatle seçilmesi lâzımdır.

Şehrin konserlerinden, çeşitli kurumların (okullar, halkevlerinin müzik kolları v.s.) müzik etkinliklerinden de öğrenciler faydalandırılmalıdır. Bu kurumlarda yalnız öğrenciler için konserler de hazırlanabilir.

10 — Çocukların, her fırsatta müzik parçaları söylemelerine imkân verilmelidir. Çocuk için evde, okulda, arkadaşlarıyla birlikte gezintilerde şarkı söylemek bir ihtiyaç olmalıdır. Bu vesilelerle şarkı söyleme âdabı da öğretilecektir. (Nerelerde, ne zaman ve nasıl şarkı söyleneceği.)

11 — İlk okullarda öğretilecek parçalarda aranacak vasıflar şunlardır:

a) İlk sınıflarda parçalar mümkün olduğu kadar kısa olmalı, bunlarda yapılması güç aralıklar bulunmamalıdır.

- b) Müzik parçaları, konularının, sözlerinin ve melodilerinin güzelliği göz önünde tutularak seçilmelidir.
- c) Parçaların bestesi, çocuk sesinin sınırını aşmamalıdır.
- d) Sözlerle müzik arasında tam bir uygunluk bulunmalıdır.
- e) Parçalar basit bir üslûpla ve sınıfın zevk ve seviyesine uygun olarak bestelenmiş bulunmalıdır.
- f) Sözler de, taşıdıkları duygu ve fikir bakımından çocuk seviyesine uygun olmalıdır.

12 — Her öğretmenin çeşitli bir şarkı repertuarı olmalıdır. Bu repertuvarda şu gibi parçalar bulunmalıdır:

- a) Küçük yaştaki çocuklar için rontlar, taklitli şarkılar, şarkılı oyun ve masallar, kanonlar.
- b) Biraz daha büyük öğrenciler için tasvirî üslûpla meydana getirilmiş şarkılar. (Mevsimler, aylar, tabiat, hayvanlar, çiçekler, ev, köv diğünü, bayram; kışın, okulun, evin, denizin zevkleri.)
- c) Halk türküleri. (Mümkün olduğu kadar çevreden alınacak tr.)
- d) İş hayatına ait şarkılar. (Tarlada çalışanlar, hasatçılar, satıcılar, küçük sanat sahipleri v.s.)
- e) Ahlâki ve millî şarkılar. (Aile, dostluk, toplum, Türkiye, Cumhuriyet, hürriyet, vatan, fen kahramanları, insanlık, meziyet ve kusurlar, neşe, yiğitlik, acıma... v.s.)
- f) Sabahleyin derse girerken ve akşamüstü okuldan ayrılırken sınıfta veya avluda toplu olarak zaman zaman söylenen parçalar.
- g) Çocuklar tarafından meydana getirilmiş şarkılar, tekerlemeler ve çocukların kendi malı olan oyunlar. Aç kapıyı bezirgân başı, uzun organ, ambara vurdum bir tekme v.s...

13 — Müzik dersinde çocukların sağlığı için şunlara dikkat edilir:

- a) Bu dersler temiz bir havada yapılmalıdır.
- b) Çocukların doğru düzgün bulunmalarına dikkat edilmelidir.
- c) Çocukların çok bağırmalarına meydan vermemelidir.
- d) Nezleli ve boğazından rahatsız çocuklara şarkı söyletmemelidir.

e) Müzik dersinin büyük yorgunluk veren Beden Eğitimi ve oyunlardan sonra gelmemesine çalışmalıdır.

f) Bülûğ çağına girip ruhça, bedence ve bu arada sesçe birtakım değişikliklere uğriyacak olan çocukların seslerini yormamak, onları fazla tiz veya fazla pes ses bölgelerinde taganniye zorlamamak ve hele hiç bir zaman bağirtmamak gibi tedbirler ihmal edilmemelidir.

14 — İlk okulun birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında yazılı nota öğretimi yoktur. Bu sınıflarda kulaktan öğretilmiş tek veya çift sesli şarkılar, şarkılı oyunlar, marşlar, ritmik hareketleri ihtiva eden parçalar, işaret (jest) li şarkılar, kanonlar öğretilir. Bununla beraber yazılı müzik öğretimine hazırlık mahiyetinde olan "Fononimi", "Müzik merdiveni" ve "Tüneğ" gibi ses göstermeye yarayan araçlar üzerinde alıştırmalar yapılacaktır. Bu alıştırmaların ne olduğu ve nasıl yaptırılacağı ders araçları kısmında anlatılmıştır.

Bütün bu alıştırmalar sırasında dördüncü ve beşinci sınıflardaki nota öğretiminde kullanılacak değerler, dörtlük not ve sus, ikilik not ve sus, birlik not ve sustan ibaret olacaktır.

15 — İlk okulda kuru bir nota öğretimi yapılmıyacaktır. Lüzmundan fazla sözsüz yazılı alıştırmalar, çocuğı çok sıkmakta ve müzikten soğutmaktadır. Buna göre sözsüz yazılı alıştırmalardan elde edilecek faydaları, ses merdiveni üzerinde ve ses işaretleriyle yapılacak alıştırmalarla sağlamalıdır. Nota öğretmek için çocuk seviyesine uygun şarkı ve türkülerin notaları imlâ ve solfej yapılarak işlenmeli ve nota sözleriyle de okunmalıdır. Her türlü kuramsal bilgi, şarkı notalarıyla verilmelidir.

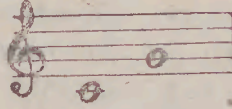
Ders konuları

SINIF

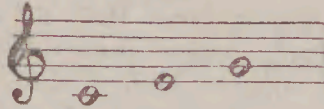
Burada yalnız tek sesli çeşitli şarkılar, şarkılı oyunlar, marşlar, ritmik hareketli şarkılar işaret (jest) li şarkılar öğretilenektir. Ritimleri canlı ve oynak parçalara daha çok yer verilecektir.

SINIF II

Tek sesli şarkılara devam. Yılın ilk yarısında gam'ın önemli iki notu olan do-sol

sesleri üzerinde çeşitli alıştırmalar. Yılın ikinci yarısında da majör do gamının temel akorunu teşkil eden do-mi-sol

sesleri üzerinde alıştırmalar. Bu notlar ayrı ayrı taganni edileceği gibi sınıfı üç kısma ayırıp her gruba bir not vermek suretiyle üç not aynı zamanda taganni ettirilir. Bu son şekil bilhassa çok sesli müzik eğitimine başlangıç olur.

SINIF III

Tek sesli şarkılara devam. Çift sesli şarkılar ve basit kanonlar. Gamın ilk beş notu denir k olan Pentakort

üzerinde temrinler. Burada do-mi, mi-do; re-fa, fa-re; mi-sol, sol-mi gibi üçlü aralıklar; do-fa, fa-do; re-sol, sol-re gibi dördü ve do-sol, sol-do gibi beşli aralıkları ayrıca gösterilecektir.

SINIF IV

Tek ve çift sesli şarkılara devam. Majör do gamının notları üzerinde çeşitli alıştırmalar. Burada da, üçüncü sınıfta olduğu gibi, öğretilen bütün aralıklar çıkıcı ve inici şekilleriyle öğrencilere iyice kavratılacaktır. Gösterilen basamağa göre yazılı nota öğretimi: dörtlük, ikilik, birlik değerler ve $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ ve $\frac{4}{4}$ lük ölçüler.

SINIF V

Tek ve çok sesli şarkılara devam. Porte. Sol anahtarı. İkinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda çeşitli araçlarla sesleri öğretilmiş olan notların porte üzerindeki yerleri ve adları. Notların porte üzerindeki yerleri öğretilirken ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda gözetilmiş olan tediğ burada da gözetilecek ve sıra ile do-sol, do-mi-sol, do-re-mi-fa sol, do-re-mi-fa-sol-lâ-si-do ve sonunda çocuk sesi genişliğinin notları öğretilecek ve üzerlerinde bir, iki sesli çeşitli alıştırmalar yapılacaktır.

Bu alıştırmalarda dörtlük not ve sus, ikilik not ve sus değerleriyle $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ lük usuller kullanılacaktır.

Bütün temrinlerde (pp, p, mf, f, ff) gibi başlıca nüans işaretleri ve (Allegro, Andante ve Largo) gibi başlıca hareketler kullanılarak öğrencilerde nüans ve hareket şuuru uyandırılır.

Öğretim araçları:

Çeşitli, neşeli ve öğrencileri ilgilendirecek bir ders tertibi için kullanılacak araçlar ve yapılacak temrinler şunlardır:

1 — Tek ve çift sesli şarkılar. (İlk dört sınıfta kulaktan, son sınıfta kulaktan ve nota ile).

2 — Tek ve çift sesli yükselti (seslerin inceliği, kalınlığı) temrinleri. (İlk dört sınıfta kulaktan, son sınıfta kulaktan ve nota ile.)

3 — Tek ve çift sesli solfej temrinleri. (İlk dört sınıfta kulaktan, son sınıfta kulaktan ve nota ile.)

- 4 — Tek ve çift sesli vokalizasyon temrinleri. (İlk dört sınıfta kulaktan, son sınıfta kulaktan ve nota ile.)
- 5 — Sözlü ve yazılı müzik imlâsı. (İlk dört sınıfta yalnız sözlü, son sınıfta sözlü ve yazılı.)
- 6 — Ölçü vurma alıştırmaları.
- 7 — Nüans alıştırmaları.
- 8 — Hareket alıştırmaları.
- 9 — Solunum alıştırmaları.
- 10 — Öğretilen notlar üzerinde uygulama şarkıları.
- 11 — Kuramsal bilgi. (Dördüncü ve beşinci sınıflarda ve çok basit şekilde.)
- 12 — Çocuk çalgıları ve orkestraları.

Bir kısmı kulak, bir kısmı ses, bir kısmı zevk ve nihayet bir kısmı da ritim eğitiminde etken olan bu türlü araçlardan faydalanmak suretiyle tertiplenecek çeşitli bir dersin daha yararlı olacağı unutulmamalıdır. Bu araçların hepsi de değerli ve lüzumludur. Bunların yalnız bir tanesiyle uğraşmak ve meselâ yalnız şarkı söylemek eğitim ve öğretimden beklenen faydaları yarıda ve eksik bırakır. Sınıfın seviyesine ve ihtiyacına göre öğretmen bu türlü araçları gerektiği şekilde kullanır.

Bu araçlar ve alıştırmalar aşağıda açıklanmıştır.

I. Tek ve çift sesli şarkılar

(Açıklamaların 9. ve 10. maddelerinde anlatılmıştır).

Şarkılar kulaktan veya porte üzerinde öğretilir.

a) *Kulaktan şarkı öğretme usulü:*

- 1 — Öğretmen müzik parçalarının sözlerini Türkçe dersinin tekniğine göre işler.
- 2 — Öğretmen şarkının ilk cümlesini birkaç kere taganni eder, öğrenciler dinler.
- 3 — Aynı cümleyi öğrenciler taganni eder, öğretmen dinler, yanlış varsa düzeltir.
- 4 — Birinci cümle öğrenildikten sonra ikinci cümleye geçilir.
- 5 — Her yeni cümle kendinden evvelkine bağlanarak birkaç kere birlikte okunur.

b) *Porte üzerinde şarkı öğretmek usulü. (Dördüncü ve beşinci sınıflarda):*

- 1 — Öğretmen sözleri Türkçe öğretiminin tekniğine göre işler.
- 2 — Şarkıyı bir kere başından sonuna kadar taganni eder.
- 3 — Bu şarkının evvelce kara tahtanın münasip bir yerine yazılıp hazırlanmış olan notası tıpkı bir solfej temriniymiş gibi usul vurarak nota ismiyle taganni ettirilir.
- 4 — Aynı melodi, vokalizasyon tarzında (yani A harfi üzerinde) okutulur.
- 5 — Sözleriyle birlikte okunur.

II. Tek ve çift sesli yükselti alıştırmaları

Bu temrinler öğrencileri solfeje hazırlar. Solfej temrinlerinde öğrenciler notların hem sesine hem de değerine dikkat ederler. Yükselti temrini ise notların, yalnız sesini çıkarmaktan ibarettir; bunda değer düşünülmez, usul vurulmaz. Bu temrin yardımıyla öğrenciler notların birbirlerine göre olan incelik ve kalınlıklarını bulmayı öğrenirler.

Yükselti temrinleri ileride anlatılacak olan Fonomimi, Tünek ve müzik merdiveni gibi araçlarla veya porte üzerinde sözlü olarak yapılabilir. Sınıfı ikiye ayırmak ve değişik renkte değnekler kullanmak suretiyle çift sesli olarak da yapılabilir.

III. Sesi harflerle tek ve çift ses alıştırmaları

Bu, bir nevi yükselti temridir. Fakat burada not isimleri yerine herhangi bir sesli harf kullanılır. Bu temrinler de tek veya çift sesli olabilir.

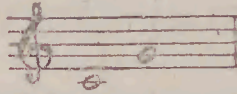
IV. Tek veya çift sesli solfej alıştırmaları

Notları, isimleri ve değerleriyle taganni etmek anlamına olan solfej temrinleri, Müzik eğitim ve öğretiminin temelidir. Kulağı, sesi, zevki ve ritim duygusunu terbiye etmek suretiyle önemli hizmetler görür. Solfej temrinleri ilk dört sınıfta fonomimi, tünek ve Müzik merdiveni, ses öğretmeye yarıyan araçlar üzerinde, son sınıfta da porte üzerinde

tek ve çift sesli olarak yaptırılacaktır. Çocuklara notları öğretirken tedricî gözetilmelidir. İlk okulun Müzik eğitim ve öğretiminde bu tedricî büyük önemi vardır. Bu suretle her sınıfa belirli sayıda not düşecek ve gamır notları bir çırpıda değil, ilk okulun çeşitli sınıflarına dağıtılmak suretiyle öğretilcektir.

Bu tedricî yedi basamağa ayrılır:

Birinci basamak

İkinci sınıfta

İkinci »

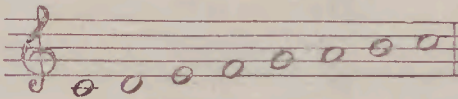
» »

Üçüncü »

Üçüncü»

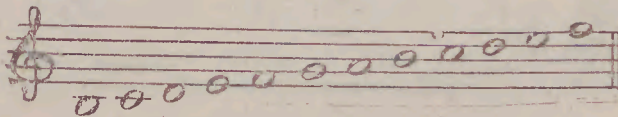
Dördüncü »

Dördüncü»

Beşinci»

Beşinci »

Bu basamaklardan her biri üzerinde gerektiği kadar kalınır ve her basamak iyice öğrenilmedikçe ötekine geçilmez. Bu tedrici çok önemlidir.

Fonomimi

Fonomimi, seslerin bazı hareketler yoluyla gösterilmesidir. Fransız müzik pedagoglarınca tavsiye edilen fonomimi sisteminde, sağ el bedenin çeşitli kısımlarına indirilip kaldırılmak suretiyle seslerin incelik ve kalınlıkları gösterilir. Sağ elin yaptığı hareketler ve gösterdiği sesler şunlardır:

Do - Sağ el yatay ve el ayası yere bakar şekilde mide üzerinde. (Çocuklar oturuyorsa el mide hizasında bulunan sıranın üstüne konur.)

Re - Sağ el, yine yatay şekilde göğüs üzerinde.

Mi - El çenede.

Fa - Yatay olan sağ elin parmak uçları kulağa değer.

Sol - Sağ el alında.

La - Sağ el başın üstüne konur.

Si - Sağ el başın üst tarafında boşlukta ve parmak uçları yukarıya doğru eğri bir şekilde.

Tiz do - Sağ el tamamiyle havada ve yatay şekilde.

Başka bir fonomimi şekli de "Tonika-Do" adı altında bazı Alman ve Anglo-Sakson okullarında kullanılır.

Bu sisteme göre sağ el gamın notlarını göstermek üzere çeşitli şekiller alır: (272 inci sayfadaki şekillere bakınız.)

Do - El göğüs hizasında, parmaklar ikinci boğumdan bükülü.

Re - El boyun hizasında, düz ve parmak uçları 45 derecelik bir açı ile yukarıya dönük, el ayası yere bakar şekilde.

Mi - El çene hizasında, el ayası yere paralel.

Fa - El, göz hizasında, şahadet parmağı eğik olarak yeri gösterir şekilde, öteki parmaklar yumuk.

Sol - El $s-\frac{3}{2}$ kulak hizasında, açık olan el ayası başa çevrik, parmaklar yere paralel.

La - El, baş hizasında, parmaklar gevşek bir halde ve yere bakar şekilde.

Si, Ti - El başın tepesi hizasında ve şahadet parmağı yukarıyı gösterir şekilde, öteki parmaklar yumuk. (Fa'nın aksi.)

Do - El başın yukarsında ve kalın Do'dakinin aynı şekilde.

Not: Öğretmen bu işaretleri yaparken kendi yüzünü örtmemeye dikkat edecek ve bunu sağlamak için de bütün bu işaretleri vücudunun sağ yarısı önünde yapacaktır.

Tonika-Do sistemiyle de iki sesli alıştırmalar yapmak mümkündür. Bu takdirde ellerin her biri birer ses göstermek üzere gereken şekilleri alır.

Fonomimide iki eli kullanmak suretiyle çift sesli alıştırmalar da yapılabilir. Bu usul ile yapılabilen temrinler şunlardır:

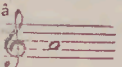

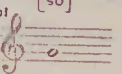

a) Tek sesli solfej:

Önce bir sesli harf üzerinde, sonra not isimleriyle.

Yapılışı: Öğretmen yüzünü öğrencilere döner ve söyletmek istediği sesleri fonomimi işaretleriyle gösterir. Öğrenciler gerek A harfi üzerinde ve gerekse not isimleriyle taganni ederek öğretmenin hareketlerini sese çevirir.

b) Çift sesli solfej:

Yapılışı: Öğretmen yüzünü öğrencilere döner, iki eliyle aynı zamanda fonomimi işaretleri yapar. İkiye ayrılmış olan sınıfın her grubu kendisine ait olan elin işaretlerini sese çevirir.

dareceler		Do major gamı
8		do
7		si [ti]
6		la
5		sol [so]
4		fa
3		mi
2		re
1		do

Tonika-do sistemi

Tek ve çift sesli yükselti ve vokalizasyon temrinleri de aynı surette yapılır.

c) *Müzik imlâsı*: Müzik imlâsı yalnız sözü bulunan ve ilk okullarda yer verilebilen sarkıların notalarıyla yapılacaktır.

Yapılışı: Üç safhası vardır.

1 — Öğretmen ağır ağır ve A harfi üzerinde üç not, meselâ do-mi-sol seslerini taganni eder veya çalar. Öğrenciler, gözleri kapalı olduğu halde, bu seslerin karşılığı olan fonomimi işaretlerini yaparlar.

2 — Öğrenciler, gene gözleri kapalı olarak, öğretmenin tagannisini veya çalışını A harfi üzerinde aynen tekrar ederler ve gene her sesin fonomimisini yaparlar.

3 — Öğrenciler, gözleri açık olarak, not isimleriyle taganni ederler ve fonomimi işaretleri yaparlar.

Fonomimi, bütün öğrencileri harekete getirmek suretiyle dersi canlandırır. Aynı zamanda mükemmel ve kusursuz bir dikkat temrinidir. Öğretmenin kontrolünü kolaylaştırdığı gibi iki sesli temrinlere de et verişlidir. Bu suretle, müzik yazısı başlayıncıya kadar fonomimi büyük hizmetler yapar.

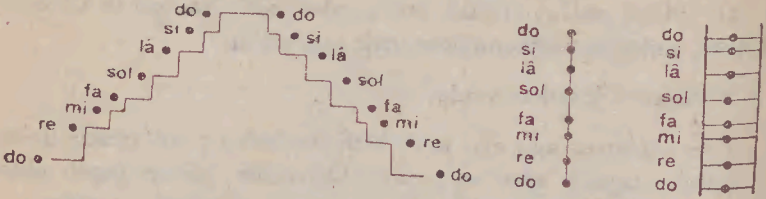
Tünek ve müzik merdiveni

Tünek, üzerine, öğrenilecek not sayısı kadar yatay çizgiler resme dilmiş düşey bir çizgidir.

Çeşitli basamaklarda kullanılan tünekler

Müzik merdiveni de, her basamağı bir notu gösteren bir çeşit merdiveni andırır.

Çeşitli müzik merdivenleri

Fonomimi, seslerin hareketle; tünek ve merdiven ise, resimle ifadesi demektir. Tünek, sade gamın değil, lüzumunda çocuk sesinin taşıdığı 12 notu da gösterebilir.

Öğretmen, tek veya renkleri başka başka olan iki değnekle tünek veya merdiven üzerindeki notları göstermek suretiyle veya fonomimi ile ses alıştırmaları yapabilir. Öğrenilecek not miktarı ne olursa olsun, tünikle merdivenler tahtanın boyunca resmedilmelidir.

Fonomimi usulü ile tünek usulü karıştırılarak temrinler yapmak mümkündür. Öğretmen, değnekle tahtada tünek veya merdiven üzerinde notları gösterirken, öğrenciler, bu sesleri taganni eder ve aynı zamanda fonomimi işaretleri yaparlar.

V. Sözlü ve yazılı müzik imlâsı

Kulak eğitiminin başlıca etkeni olmak bakımından solfej temrinleri kadar önemli olan müzik imlâsı, biri sözlü, öbürü yazılı olmak üzere iki türlü yapılır. (Fonomimi yardımıyla nasıl yapılacağı yukarıda işaret edilmiştir.)

Sözlü müzik imlâsı: Öğretmen sesli harfler üzerinde iki, üç ses çıkarır veya çalar. Öğrenciler bu sesleri not isimleriyle taganni ederler. Bu türlü imlâ, ilk üç sınıfta uygulanır. Sözlü imlânın, vakitten kazandırmak gibi bir faydası da vardır.

Yazılı müzik imlâsı: Bu türlü imlâ, ilk okulun dördüncü ve beşinci sınıflarında da yaptırılır. Bu imlâda yalnız çocuk şarkılarının notaları işlenir. Nota sözleriyle de söylenir.

Yapılışı:

1 — Öğretmen, yazdıracağı melodiyi bir kere başından sonuna kadar taganni eder veya çalar.

2 — Bundan sonra ilk cümleyi sesli bir harf üzerinde üç kere sesliyle veya çalarak tekrarlar.

3 — Öğrenciler dinlerler ve yazarlar.

4 — Her cümle bu şekilde yazıldıktan sonra öğretmen parçayı bir kere daha başından sonuna kadar okur veya çalar. Öğrenciler yanlışlarını düzeltirler. Sonra bu parça bütün öğrenciler tarafından birlikte taganni edilir.

VI. Ölçü vurma alıştırmaları

Çocuğa ölçü hakkında ilk fikir, masaya vurulan çeşitli vuruşların düzgün olup olmadığını buldurmak suretiyle verilir.

Bundan sonra öğretmen gene düzgün vuruşa devam etmekle beraber, vuruşlardan birini daha kuvvetlice vurur. Çocuklar gözleri kapalı olarak "Bir, iki! Bir, iki!" diye sayarlar. Bundan sonra iki vuruşlu ölçü vurulur.

Öğretmen sert ve aşırı olmadan vuruşları çabuklaştırır veya ağırlaştırır. Çocuklar öğretmeni takip ve taklidederler.

Öğretmen üç düzgün vuruştan bir tanesini kuvvetlice vurur. Çocuklar bunu tanıyarak üç vuruşlu ölçü vururlar. Dört vuruşlu ölçü ile de böyle alıştırmalar yapılır.

Bu suretle çocuklar, kulaktan işittikleri usulleri ayırtmaya alışır ve bunları, ölçüleri kolay şarkılarda kendi kendilerine vurabilirler.

Öğrenciler herhangi bir müzik aletinin refakatiyle yürütülür veya yerlerinde saydırılır. Bu yürüyüş "Lento = ağır" ile "Vivo = çabuk" arasında değişmelidir. Her usulün kuvvetli vuruşunda ayak yere kuvvetlice vurulur.

Öğrencilere ölçüleri öğretirken şöyle bir sıra takibedilecektir:

- İki vuruşlu ölçü
- Üç vuruşlu ölçü
- Dört vuruşlu ölçü

Süreler, yani değerler öğretilirken de:

- Bir vuruşluk notlar ve suslar

- b) İki vuruşluk notlar ve suslar
c) Üç ve dört vuruşluk notlar ve suslar.

Çocuklar mümkün olduğu kadar erkenden ölçü vermeye alıştırdırılır. Öğrenciye ilk ölçü verme alıştırmaları yaptırılırken, aşağıdaki yardımcı şekle başvurmak faydalıdır.

İki vuruşlu ölçü: El, birinci vuruşta aşağı iner ve ikinci vuruşta yukarı kalkarken öğrenciler de, "Aşağı, yukarı! Aşağı, yukarı!" veya "Ayak, baş! Ayak, baş!" sözlerini kullanır.

Üç vuruşlu ölçü: El birinci vuruşta aşağı, ikincide sağa, üçüncüde de yukarı götürülürken, öğrenciler de, "Ayak, sağ, baş!" veya "Aşağı, sağa, yukarı!" sözlerini kullanır.

Dört vuruşlu ölçüde de, "Aşağı, sola, sağa, yukarı!" veya "Ayak, sol, sağ, baş!" denilir.

Bu şekil kısa sürmeli ve yerine, "Bir, iki!", "Bir, iki, üç!", "Bir, iki, üç, dört!" şekli konmalıdır.

VII. Nüans alıştırmaları

Şarkı söyleme alıştırmalarında zevk eğitiminin önemli bir ögesi olan "Nüans" lara özel bir yer ayırmak gerekir. Yükselti, vokalizasyon ve solfej alıştırmalarında, nüans gösteren harfler, işaretler kullanmak suretiyle daha ilk derslerden başlayarak öğrencilerde nüans zevki uyandırmak gerekir. Garp müziğinin hemen en önemli ifade öğelerinden birisinin de bu nüans meselesi olduğu hatırd tutulmalıdır. Bunun bir ihtiyaç ve bir alışkanlık haline gelmesine çalışılmalıdır.

VIII. Hareket alıştırmaları

Son sınıfta öğrenciler, şarkı ve alıştırmalar üzerine işaret edilmiş olan hareketleri, baştan sona kadar gözetmeli ve lüzumunda yapılan hareket değişikliklerini kolaylıkla yapmaya muktedir bir hale getirilmelidir. Bütün çocuklarda, ağır bir parçayı büsbütün ağırlaştırmaya veya canlı bir hareketi gereğinden fazla hızlandırmaya bir meyil vardır. Bunun önüne geçmek gerekir. Öğrenciler şarkı söylerken gözlerini öğretmenin usul vuran elinden ayırmamalıdır.

Öğrencileri, hareketleri gözetmeye alıştırmak için özel alıştırmalar yaptırılır. Meselâ öğretmen söylediği bir parçanın değişik yerlerinde

ölçüyü ağırlaştırır veya çabuklaştırır. Öğretmenin hareketine uyan öğrenciler, tagannilerini ağır veya çabuk bir hale koyarlar.

IX. Soluk alma alıştırmaları

Şarkı söylerken soluğun ağır, derin, kısa, sessiz olmasını sağlamak öğretmen için önemli bir ödevdir. Bu sebeple daha başlangıçta buna çok dikkat etmek ve son sınıf için seçilecek şarkı alıştırmalarında soluk yerlerini göstermek gerektir. İyi tertiplenmiş solfej alıştırmalarında soluk alma yerleri, genel olarak, virgülle gösterilir. Öğretmen, virgüllerden önce gelen notları asıl değerlerinden biraz kısa okutmak suretiyle soluk alma usulünü gösterir. Bu iş üzerinde sanki cimnastik yapar gibi intizam ve ısrarla çalışmak gerektir.

X. Uygulama şarkıları

Uygulama şarkıları, bundan önce anlatılmış olan bütün alıştırmaların birarada bileşimi demektir. Öğrencilerin, herhangi bir basamak sırasında edindikleri bilgi uygulama şarkılarında özetlenir. Bunlar, öğrencilerin müzik derslerindeki başarılarının bir ölçüsü ve mükâfatıdır.

Uygulama şarkıları, fonomimi, tüneke veya ses merdiveni ve porte üzerinde olmak üzere üç türlü yapılabilir:

a) Fonomimi ile uygulama şarkısı: Her basamağın (yani do-sol, do-mi-sol, do-re-mi-fa-sol, do-re-mi-fa-sol-lâ-si-do notlarının) sesleri öğretilirken, öteki alıştırmalar arasında uygulama şarkıları da yaptırılır.

Yapılışı: Öğretmeni takibetmek suretiyle taganni etmeye çalışan öğrenciler, sesli harf yerine sözlerin hecelerini koyabilirler. Bu alıştırma basit ve kolaydır. Hattâ bu usul yardımıyla, kulaktan şarkıyı ortada kaldırmak bile mümkün olur.

b) Tüneke veya ses merdiveni üzerinde uygulama şarkısı.

Yapılışı: Öğrenciler gözleriyle öğretmenin değneğini takibederler ve gösterilen notları önce adlariyle, sonra sesli harflerle ve en sonra da sözlerin heceleriyile taganni ederler. Hattâ bu usulde, öğretmenin değneğinin hareketleri şarkının ritmini bile belli eder. Şarkı öğretmek işinde tüneke veya ses merdiveni, fonomimiden daha faydalıdır.

c) Porte üzerinde uygulama şarkıları (son sınıfta).

Yapılışı: Öğretmen, şarkının notlarını porteye yazar ve bunu, bir solfej temrini gibi (yani notları isim ve değerleriyle birlikte) usul vurdurarak, taganni ettirir. Bundan sonra aynı melodiyi, vokalizasyon tarzında yani A harfi üzerinde taganni ettirir ve sonra şarkının sözlerini notların altına yazarak okutur.

XI. Kuramsal bilgiler

Notların, süslerin porte üzerinde vazılış ve okunuşlarına ait olan kuramsal bilgiler, öğrencilere hiçbir zaman yalın ve sıkıcı bir şekilde verilmemelidir. Kuramsal bilgilerin ödevi, ilk okulda sadece taganniye kolaylaştırmaktan ibarettir. Tanımlamalarla, kurallarla öğretilmeye başlanan Müzik dersi, çocukları sıkmaktan, vakitlerini faydasızca harcetmekten başka bir sonuç vermez. Evvelce de söylendiği gibi, çocuk müziği, upkı anadilini öğrendiği şekilde, yani dinliyerek ve dinlediklerini uygulamarak öğrenecektir. Öğrencilerin taklit kabiliyetinden faydalanmalı ve onlara, teorik kanun ve kurallardan önce sesleri, yükselteleri öğretmelidir. İlk okulun son sınıfında verilecek teorik bilgi, çok dar ve basittir. Porte, sol anahtarı, dörtlük ve ikilik not ve suslar 2/4 lük, 3/4 lük, 4/4 lük usullerin kuramsal tanımlamalarını, öğrencilerden kelimesi kelimesine istemeye lüzum yoktur. Öğrencilerin, bu bilgilerle istenen uygulama ve eylemleri yapabilmeleri kâfidir. Notların yerlerini ve adlarını tanıyan ve seslerini çıkarabilen bir öğrencinin, "sol anahtarı"nın konma sebeplerini ve görevlerini sözle anlatamaması büyük bir mahzur değildir. Buna karşılık, notları tanımayan ve seslerini çıkaramıyan bir öğrenci, bu anahtarı ve görevlerini tam olarak bilse bile bu bilginin pratik bir değeri olamaz.

XII. Çocuk çalgıları ve orkestraları

Taganni edilen veya piyano, keman gibi bir çalgı ile çalınan bir müzik parçası çocuklara, kulak eğitimleri nispetinde haz verir. Bununla beraber, kendi kendilerine çalkıcı durumuna geçmek, onlar için daha çok coşkunculuk verici bir şeydir. Çocuk oyuncakları arasında ağız muzıkları, perdeli düdüklükler, gamın seslerini çıkaran aletler, trampeteler, borular, çanlar, çingiraklar ve davullar küçük çocuklar için çok çekicidir.

Küçük çocuklardan kurulmuş bir orkestra içinde kendine ait bir görevi yapmak, çocuk için bir zevk ve kıvanç kaynağıdır. Çocukların bu yönemeleri, sınıf öğretmeni için elden kaçırılmıyacak kadar değerli bir eğitim fırsatıdır. İlk okullarda, cebinde bir ağız mızıkası bulunan çocuk çoktur. Gerek bunlarla basit havalar çaldırmak, gerek aşağıda yazılı orkestralar kurmak suretiyle derslerin değişikliğini ve neşesini sağlamak mümkündür. Çocuk orkestrası söziyle, öğretmen tarafından keman, piyano veya gramofonla, yahut öğrenciler tarafından ağız mızıkalarıyla, kaval düdüklele çalınan, sınıfın bir kısmı tarafından tagan-ni edilen bir müzik parçasının ritmine refakat için "üçgen çelik, çan, çingirak, davul, trampete, zil, kastanyet" gibi basit çalgılar çalan küçükler grubu anlaşılmalıdır. Bu grubun temel rolü, çocuklara müziğin ritmini duyurup sevdirmek ve kendilerine bu işte görev almak arzusu nu vermek suretiyle sanat eğitimi sağlamaktır. Bu çalgılar kullanılırken şu noktaya dikkat edilmelidir:

Hafif ve şakrak hareketli müzik parçalarının refakatinde üçgen çelik ve çan yakışır.

Ritimleri canlı olan parçalara ise kastanyetler, küçük davullar, ve küçük trampetler uygun düşer.

Bazı parçalara göre bir veya iki çalgı kullanılır. Bazan da hepsi birden işe karışır. Bunların kullanma yolları parçanın karakterine ve öğretmenin tertibine bağlıdır.

*
* *

Bu on iki maddede anlatılan araçlar ve alıştırmalar Müzik dersine gerekli olan değişikliği vermeye bol bol yeter. Bu araçların hepsini bir derse sığdırmaya lüzum yoktur. Öğretmen sınıfın ihtiyacına, eksiklerine göre bunları birleştirip karıştırır. Fakat bunların içerisinde üç tanesi her derste hâkim bir yer tutmalıdır. Bu üç araç "Solfej", "Müzik im-lâsı" ve "Şarkı" dır.

İlk okulların müzik eğitim ve öğretiminde hâkim olan prensipler

Müzik eğitim ve öğretiminde hâkim olan başlıca prensipler şunlardır:

1 — Kulağın, sesin, zevkin ve ritm duygusunun eğitimini, kuramsal bilgiden daha üstün tutmak ve tedricen örneklerden ve pratikten kurallara ve kurama gitmek.

2 — Müzik, yaşayan bir dildir. Öğrencilere anadilini öğretirken takibedilen yol ve sırayı müzikte de uygulamak lâzımdır. Çocuk, müziğin teorileriyle karşılaşmadan önce, uzun zaman o dille konuşmalı (yani taganni etmeli ve çalmalı); kulağı, hağçeresi tecrübe ve meleke kazanmalıdır. Bu sebeple müzik eğitim ve öğretimine tek ve çift sesli güzel şarkılarla başlanacak, bir hayli şarkı söyledikten sonra, yavaş yavaş ve daima tedrici usullerle, gamın notları öğrenilecek ve ancak son sınıfta çok basit kuramsal bilgiler verilecektir.

3 — Dersler, genel olarak pratik bir şekilde tertiplenmelidir. Kurru ve kuramsal konulara ancak son sınıfta ve herhangi bir taganni meselesini anlatmak için başvurulacaktır.

4 — Müzik eğitiminde teori öğretmek bir amaç değil, taganniyi kolaylaştırmak için bir araçtır.

5 — Müzik dersinin, neşeli olmasına çalışılacak ve öğrenciler müziğe şarkı söylemek ve müzik aleti çalmakla bağlanacaklardır.

6 — Müzik dersi, öğrencilerin ilgilerini çekecek bir şekilde tertiplenmeli, canlı ve çeşitli olmalı, öğrencileri etkinliğe sevk etmeli ve her defasında birden fazla zorluğu ihtiva etmemelidir.

7 — Müzik gibi, baştan başa zevk ve neşe kaynağı olan bir derste, bu şartların sağlanması çok kolaydır. Bu iş için en büyük başarı yolu, verilecek dersleri önceden hazırlamak, plânlarını yapmak ve bu plânlar üzerinde iyice çalışmaktır.

8 — Şarkı söylerken öğretmen, evvelâ diyapazon veya uzun sesli bir çalgı yardımıyla öğrencilere başlangıç sesini verir veya şarkının bir kısmını çalar ve söyler.

9 — Şarkı söylemeye başlarken ve devam ederken, her zaman beraberlik sağlanmalıdır.

10 — Şarkı söylerken seslerin temizliği ve güzelliği kadar, sözlerin de açık ve anlaşılır bir tarzda söylenmesine dikkat edilmelidir.

11 — Bir şarkı, öğrenildikten sonra daima aynı ve ilk günkü özenle söylenmelidir.

12 — İlk sınıflarda canlı ve oynak parçalar öğretilmesi, küçüklerin temayüllerine daha uygun düşer.

13 — Müzik öğretiminin temelini, batı müzik sistemi teşkil etmekle beraber, sözleri uygun olmak şartıyla halk türküleri de öğretilmektedir.

14 — Bunlardan başka, "Zeybek, Sepetçiöğlü, Tamzara v.s." gibi çevreden alınma milli şarkılar ve oyunlar öğretilmelidir. Halk türküleri söylenirken sesler düz ve sade bir tarzda çıkarılmalı, uygun olmayan ses dalgalanışlarına müsaade etmemelidir.

15 — İlk sınıflar için seçilecek parçalar, tagannisi güç olan aralıklardan yapılmış olmamalıdır. Bu şarkıların tonu, ritmi ve konusu her zaman çeşitli olmalıdır.

16 — Sözlerin, mevsimlerle ve o mevsimlerde yapılan işlerle olan ilgisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Meselâ kelebek şarkısı baharda, kar şarkısı kışın söylenmelidir. Öğretmen, çocukların şarkı söylerken bağırmasınlarına çok dikkat edecek ve şarkılar daima tatlı bir sesle söylenecektir.

17 — Yürüyüş marşlarından da, sözleri ve müziği çocukların seviyesine uyanları seçilmelidir.

İyi şarkı söylemenin şartları

A. Solunum

Çocuklara iyi ve yerinde soluk almanın yolu öğretilmelidir. İyi soluk almasını öğrenmemiş olan çocukların çıkaracakları sesler, temiz ve eşit olmaz; hem de kelime veya cümleler parçalanarak, mânası anlaşılmaz bir hale gelir. Usulünde nefes almamak, sesleri bozarak melodiye, kelime ve cümleleri bozarak sözlere ve nihayet sağlığa zararlı olur. Bunun önüne geçmek için aşağıdaki maddelere dikkat etmelidir:

1 — Bedenin durumu: Öğrenciler yeme göre ayakta durur veya otururlar. Eller arkada, gövde ve omuzlar düz olmalıdır. Ciğerler ancak bu suretle serbestçe vazife görür, kaburga kemikleri ve diyafram kası kolayca açılıp kapanır. Ağız, hem solunum hem de şarkı söylemek için iyice açılmalı, baş dik durmalı, çeneyi daima gevşek tutup çok kaldırmamalı, boynu uzatmamalıdır.

2 — Soluk alma: Şarkı söylenirken ağızla soluk almak, burunla soluk almaktan daha faydalıdır.

Şarkı içinde geçen (dörtlük, ikilik sus gibi) bir duruştan faydalanılarak ciğerlere, cümleyi sonuna erdirecek kadar hava doldurmalıdır. İki kıta arasında tam ve derin nefes alınmalıdır. Soluk almak için cümleyi ve hele kelimeyi ortadan ikiye bölmemelidir.

3 — Soluk verne: Bir cümle içinde ses, devamlı ve bütün notlar üzerinde eşit olarak çıkmalı veya ses, düzenli bir şekilde tatlı olarak artırılıp eksiltilmelidir. Kuvvetli nüans değişiklikleri, (meselâ bir P den sonra bir F) tek bir cümle içerisinde pek nadir gelir. Bu sebeple böyle iki nüans arasında nefes almak için ekseriya vakit vardır. Dolayısıyla ses her nüansta da eşit olarak bölünür.

4 — Öğrencilerin nefes alıp verirken anormal bir ses (hırıltı) şarkmalarına meydan verilmemelidir.

B. Sesin özellikleri

Şarkı söylemenin yalnız ses sanatkarlarınınca bilinen tekniğini çocuklara öğretmeye hacet kalmadan, seslerde büyük bir tatlılık, yumuşaklık, doğruluk ve ses çeşnisinde büyük bir duruluk sağlamak kolay ve gereklidir.

1 — Sesin tatlılığı: Baş sesiyle çıkarılan sesler en tatlı olan seslerdir. Bu sesle şarkı söyleyen çocuklar bağırılmazlar ve seslerini zorlamazlar. Bağırıldığı zaman şarkı bozulur, yorgunluk hâsıl olur ve şarkının zevki kaybolur.

Şarkı söylerken bir ses başka bir sesi bastırmaya çalışmamalıdır. Toplu tagannilerde her öğrenci öteki arkadaşlarını dinlemeli ve hepsinin bir tek sesmiş gibi işitilmesi için kendi sesini onlarınkine uydurmalıdır.

2 — Sesin yumuşaklığı: Yumuşak ses söziyle bir nüanstan başka bir nüansa, bir nottan başka bir nota — uzak da olsa — geçerken sertliğe düşmeden uysallıkla iş gören ses anlaşılır. Baş sesleri en yumuşak ve muti seslerdir.

3 — Sesin doğruluğu: Bazan şarkı söylenirken seslerin pestleşip alçaldığı ve ilk tonu bırakarak daha pes bir tona düştüğü görülür. Bu hal bağırıldığı, fazla taganni sebebiyle seslerin yorulduğu veya öğrencilerin ayakta durmaktan yoruldukları zamanlarda vâki olur. Bu sebepler belli olunca çaresini bulmak ve seslerin alçalmasına engel olmak da kolaylaşır.

4 — Ses çeşnisinde duruluk: Ağzın yeter derecede açılmadığı, dişlerin sıkıldığı zamanlarda hâsıl olan “burun ve gırtlak” seslerine engel olmalıdır. Bunun ilk çaresi bağımaktır; kaçınmaktır.

C. Söz hecelerinin iyi telâffuz edilmesi

Şarkıyı idare eden öğretmen gibi öğrenciler de, taganni ettikleri ve ezbere bildikleri sözlerin ekseriya dinliyenler tarafından anlaşılmadığının farkında değildirler. Halbuki söylenen şeyin başkaları tarafından anlaşılması için kelimelerin açıkça telâffuz edilmesi gereklidir. Birkaç alıştırma yaptırmakla ve bu nokta üzerinde ısrar etmekle bunun da sağlanması kolaydır.

Seçilen şarkıların çocuk sesi sınırlarını aşmamasına dikkat etmek önemli şartların başında gelir. Bu sınır:

Do-Fa arastır.

Not: Öğretmen, müzik programını uygularken, okulun şartlarını ve kendi hazırlığını göz önünde bulunduracak, konuları tamamlamayı mutlak surette gerekli saymayacak; yalnız, çalışmalarını program açıklamalarına göre yöneltecektir.

BEDEN EĞİTİMİ

AMAÇLAR:

Beden Eğitimi, beden çalışmaları yoluyla eğitimi sağlayan bir derstir. Bu yönden beden eğitiminin amacı, çocuğun bedensel, ruhsal ve toplumsal bakımlardaki gelişimini sağlamaktır. Bunun için:

- 1 — Çocukların, bedence gelişmelerine, okul hayatının sebeb olduğu beden bozukluklarından korunmalarına, yorgunluklara ve sağlık durumları için zararlı olan etkilere karşı dayanıklı bulunmalarına;
- 2 — Toplumsal hayata uyabilmeleri için gerekli alışkanlıkları kazanmalarına ve bilhassa liderlik, teşebbüs, kendini kontrol, kendine güvenme, yiğitlik, arkadaşça işbirliği, çabuk karar verme, itaat ve hoşgörülük gibi yetilerinin gelişmesine yardım edilmelidir.

AÇIKLAMALAR:

1 — Beden eğitimi dersinde temel, her çocuğun aynı seviyede yaptırılması değil, her birinin kendi yeteneklerine göre gelişip büyümesinin sağlanmasıdır.

2 — Beden eğitimi derslerinde yaptırılacak hareketler şu veya bu metodun gelenek ve ilkelerine göre değil, çocukların fizyolojik, biyolojik ve ruhsal ihtiyaçlarına, ilgilerine ve okuldaki imkânlarla göre ayarlanmalıdır.

3 — Beden eğitimi için, çocukların sağlık durumları, sıkı bir kontrolden geçirilecektir.

4 — Birinci deyre çocukları büyüme ve gelişme için büyük bir hareket ihtiyacı karşısındadırlar. Ders yılının ilk derslerinde beden eğitimi

mi derslerine, çocukların neşe ve hareketlerine engel olmayacak serbest bir şekilde başlanır. Öğretmene bu yolda en değerli fırsatı oyun verir. Oyun, çocuğun hayatında büyük bir yer tutar. Çocuklar oyun yoluyla kendi fiziksel ve toplumsal ilgilerini açığa vururlar. Bu sebeple bu devrede oyun, hareket için en uygun bir vasıttır. Fakat oyun, çocukları yaptırılacak bütün hareketleri içine almadığından yalnız başına maksada yetmez. Bizi ereğe ulaştıracak olan hareketleri, oyun şekline sokarak çocuklara yaptırmak zorundayız. Oyun hareketleri, kol, bacak, gövde ve baş kısımlarını ayrı ayrı veya beraberce işleten ve gündelik yaşayışımızın taklidi olan hareketlerdir. Bunlar ya okula gitme hazırlığını (yüz, boyun, yıkamak, saç taramak, kundura temizlemek... gibi) ya çalışma şekillerini taklideden (kazmak, odun yarmak, rendelemek, demir dövme, halı silmek, çamaşır yıkamak gibi), yahut başka çeşit çalışmalara benzeyen hareketlerdir. (Suya dalmak, bisiklete binmek, kayak kaymak... gibi.) Oyun hareketlerinin komutlu hareketlere üstün tutulmasına sebep, imgeyi geliştirmeleri, hareket isteği uyandırmaları ve bedeni serbestçe ve neşe içinde işletmiş olmalarıdır. Bu yaştaki çocuk cimmastiklerinde, bazı fena beden teşekküllerini düzeltmek maksadıyla belirli şekle ve disipline bağlı hareketleri de yaptırmak gerekirse, bunları çocukların sevebileceği oyun halinde uygulamak lâzımdır. Meselâ bağdaş durumunda göğsü ve sırtı germek hareketi için: "Un çuvalı gibi dur, sporcular gibi dik otur", veya "Rüzgârlı havada ekin gibi sallan..." diyerek baş, gövde bükmelerini kolaylıkla yaptırabiliriz.

5 — Birinci devre cimmastiğinde düzen alıştırmalarından ve esas hareketlerinden ziyade, çocuklara asıl ihtiyaçları olan hareket canlılığını vermek gerektir. Çocukların gelişimiyle beraber derste, oyundan daha çok şekle ve disipline bağlanan hareketlere doğru tedricen yürünür ve bu suretle de esaslı ve kesin programlara yer verilmeye başlanır. Yani bunların uygulanmasında, düzen ve sıra alıştırmalarında, büyükler de olduğu gibi sert davranmamalıdır. Bu ciheti sağlamak için ders plânlarının hazırlanmasında şu noktalar göz önünde bulundurulmalıdır:

- a) Çocuğun, derse neşe ile bağlanmasının ve kafa yorgunluğunun önüne geçecek değişik hareketler yapmasının sağlanması.
- b) Çalışmaların, çocuklara canlı ve geniş bir hareket imkânı veren taklitler bakımından zengin olması.

- c) Hafif, kasal çalışmayı gerektiren ve basit aletlerle yapılan hareketlere geniş yer verilmesi. (Denge, asılmak, atlamak... gibi.)
- d) Çalışmaların kısa süren oyunlarla zenginleştirilmesi.
- e) Ritm duygusunu ve ahenkli çalışmayı geliştiren şarkılı ve tempo polu yürüyüşler yapılması;
- f) Gereğine göre vücut bozukluklarını önlemek için düzeltici hareketler yaptırılması.

6 — İlk devrede yaptırılacak düzenli hareketler, ancak düzeltici birkaç hareket şeklinde yer alabilir. Başlı başına bir düzen alıştırmasının yeri yoktur. Düzenli koşu ve yürüyüşler yerine, bazı koşmaca oyunları yaptırılır. Buna karşılık küçüklerin ders plânlarına, vücudun yalnız bir tarafını işleten hareketlerle fazla kas kuvveti harcanmasını istiyen düzeltici hareketler giemez. Eklemelere çok hareket veren esnetmeler de zararlıdır. Bu yaştaki çocukların eklemelerini ve eklem bağlarını germe hareketlerinden sakınmalıdır.

7 — İlk devrede sürekli bir dikkat isteyen hareketlere de fazla yer vermemelidir. Özel bir tekniği olan, kasları statik olarak işleten hareketler, küçüklerin cimmastiklerinde yeralmaz. Bu suretle bir beden eğitimi plânının ana çizgilerini, oyun ve serbest hareketlerle, oyunla birleştirmiş yürüyüş ve koşular teşkil eder. Elverir ki plânın en yorucu kısmı dersin ortalarına raslanmış olsun. Küçüklerin ders plânlarında çeşitlendirme, önemli yeralmalıdır. Bu bakımdan durduğu yerde yapılanları yürürken yapılanlar, sessiz yapılanları gürültüyü gerektirenler, neşe ve renleri ciddilik isteyen hareketler takibetmelidir. Bu esaslar çerçevesinde hareketler seçilirken şunlar göz önünde bulundurulmalıdır:

a) Yapılması ve anlaşılması kolay olanları öne almak; kol, baş gövde hareketlerini yaptırmak için sağlam ve rahat duruşları seçmek. (Çocukların bacakları, vücutlarına göre kısa ve zayıf, gövdeleri uzun ve ağır olduğu için kol hareketlerini bağdaş, dizüstünde veya bacakları gergin, oturarak daha kolay yaparlar.)

b) Çocuğun hareket isteğini ve neşesini kirabileceği için yavaş yapılan hareketler, çocuk cimmastiklerinde yeralmaz.

c) Buna karşı, ritmik hareketlere önem verilecektir.

d) Kuralları az ve öğretilmesi kolay olan küçük koşular, top oyunları ve danslı oyunlar mücadele oyunlarına üstün tutulmalıdır.

Küçüklerin kişiliklerini belirtmekten hoşlandıklarını düşünerek küçük yarışlı oyunlardan da faydalanılmalıdır.

e) Kolay tırmanmalar veya kollar üzerine çok yüklenmeyen asimalar şeklinde asılma hareketleri yapılmalıdır. (El veya ayak yardımıyla ağaca çıkmak, çerçeveden geçmek... gibi.)

f) Bir şekle bağlanmadan uzunluğuna, yüksekliğine ve derinliğine olarak, yahut en kolay bir tarzda, meselâ cimmastik sırası üstünden atlamalar yaptırılmalıdır. Bu atlamalara kolay ve neşeli oyun hareketleri şekli vermek faydalıdır.

8 — İlk devre cimmastiklerinde kullanılan hareketleri ve oyun hareketlerini bir masal içinde toplıyarak yaptırmak faydalı bir yoldur. Ancak, canlılığı ve ilgiyi sağlayamayan bir masal, çocukları yormaktan başka bir şeye yaramaz. Bu yönden, kuru izahlardan kaçınılarak harekete çok yer vermek, hareketle masal arasında normal bir akış sağlamak gerekir. Bu devrenin Beden Eğitimi çalışmalarında kız ve erkek ayrılığı gözetilmez.

9 — İkinci devre çocuklarında bedensel yetenekler bakımından daha büyük bir kuvvet göze çarpar. Onun için düzen ve beden hareketlerine birinci devre çocuklarından daha çok yeterlik gösterirler. Okul düzen ve gereklerini anlamış, disiplin ve kural altında çalışmaya alışmış bulduklarından, bu devrenin sonunda kuvvetli ve oldukça devamlı kas çalışmalarına dayanabilirler. Bu çağ, çocukların beden hareketlerinden ve kendi kuvvetlerini ölçmekten en çok zevk aldıkları çağdır. Her ne kadar ikinci devrede yapılan hareketlerle birinci devre hareketleri arasında sıkı bir ilişki varsa da, ikinci devre çocuklarının kuvvetleri fazlalaşmış, sinir sistemleri kuvvetlenmiş olduğundan, bunlara, taklit hareketlerinden ziyade düzen alıştırmaları yaptırmak faydalı olur. Bu sebeple bu devrenin Beden Eğitiminde aşağıdaki noktalar göz önünde bulundurulmalıdır.

a) Oyun ve oyun hareketlerinden ziyade belirli bir şekle bağlanan hareketlerle, düzeltici hareketlere yer vermek;

b) Çocukları dikkat ve itinaya alıştırmak için düzen alıştırmaları cinsinden disiplin hareketleri seçmek;

c) Yürüyüşlerde takt ve ritme uymak hususuna ihtimam etmek ve bunu sağlayan hareketlere başvurmak. Birlik düzen hareketlerini daha geniş bir ölçü içinde kullanarak derin duyuyu sağlamaya alışmak;

d) Hareketler arasında uzun sürmeyen bir veya iki oyun buldurmak.

10 — İkinci devrede, birinci devreye göre şekle bağlı ciddi cimnasatik hareketleri daha çok yer alacaktır. Ancak:

- a) Düzeltici hareketlerin en güçlerini en öne almak;
- b) Çok ve gereksiz esnetmelere yer vermek;
- c) Asılma hareketlerinde ayakların kollara yardım edebileceği çekişmeleri ihmal etmek;

d) Çeşitli atlamalar yaptırmak;

e) Kız ve erkek çocuklar için oyun seçerken ihtiyaçları dikkate almamak gibi yanlış hareketlerden sakınmak lâzımdır. (Kızlar için da ha çok ritme ve güzelliğe götürenleri, erkekler için mücadele, dikkat ve beceriklilik isteyenleri üstün tutmak gerektir.)

11 — İkinci devrede kız ve erkek çocukların beden hareketlerinde yavaş yavaş bir ayrılık gözetmeye başlamak gerektir. Hele yüksekliğine ve derinliğine atlamalarla, asılmalarda, bu ayrılık mutlak sağlanmalıdır.

12 — Genel olarak her iki devrenin Beden Eğitimi, rahat duruşlarını hiçbir kayıt ve şarta bağlamadan serbest bırakmalı, hattâ mümkün olduğu takdirde ya bağdaş vaziyeti verilmeli veya yatırmalıdır. Bu durumlarda çocukların rahat nefes almalarına ve kalbi zorlayacak hiçbir gerginlik bulunmamasına itina etmelidir.

13 — Her sistem ve metot içinde kol, bacak, karın, gövde v.s. hareketleri, ya teker teker veya bu sistem ve metotların görüşlerine göre birleştirilerek yapılır. Bu hareketlerin şekil ve yapılaşma cinsleri ne olur sa olsun:

a) Ya içeride, aletli aletsiz, basit, karışık, ritmik, normal hareketlerle yürümeler, koşmalar, atlama ve asılmalar, salon jimnastikleri halinde;

b) Ya dışarda, açık hava jimnastikleri halinde (oyun ve sporla bağlanarak);

c) Yahut, bir ritim ve ahenge bağlanarak, ritimli jimnastik, dans ve halk oyunları şeklinde kullanılır.

14 — Köy okullarında yaptırılan Beden Eğitimi çalışmalarında, öğretmen bir yandan bu açıklamalara dayanarak Beden Eğitimi amaçlarına varmaya çalışacak, öte yandan da çalışmalarını köy, şart ve imkânlarının özelliklerine göre ayarlayacaktır.

15 — En az, her ayın bir çarşamba günü öğleden sonrası, sportif faaliyetlere ayrılacaktır. Bu zaman, önceden hazırlanan bir plâna, ihtiyaçlara ve mevsim sertliklerine göre kullanılır. (Yürüme, yüzme, kayak, oyunlar, spor ve cimnastik hareketleri.)

16 — Her okulda bir cimnastik salonu ve oyun yeri sağlanması-na çalışılacaktır. Bunun sağlanamadığı yerlerde ve bina teşkilâtı uygun olan okullarda Beden Eğitimi dersi için geniş bir oda ayrılmalı ve ders-ten önce temizliği kontrol edilmelidir. Bunu sağlayamayan yerlerde, bölge ve halkevleri spor salon ve alanlarından faydalanılmalıdır. Bun-lar da bulunmazsa, sıralardan ve dersane malzemesinden faydalanarak, sınıf cimnastikleri yaptırılmalıdır.

Öğretmen her çeşit spor çalışmalarında çevredeki sporculardan (güreşçi, pehlivan, yüzücü, binici... gibi) faydalanmaya çalışmalıdır.

Ders konuları

SINIF I

1 — Oyun ve taklit şeklinde hareketler:

Baş için: Her yöne bakmak, başı sallıyarak selâm vermek, otu-ruş durumunda başı bir yandan bir yana bükmek, dört ayak durumun-da başı aşağı, yukarı ve geriye bükmek. (Cıvciv gibi su içmek, yüzü gü-neşe çevirmek... gibi.)

Kollar için: Oturuş ve ayakta duruş vaziyetlerinde el çırpma-k, avuçları yumulu olarak elleri omuza, yanlara ve yere vurmak. Çekiç hareketi — yanda sallamak, çevirmek, savurmak — kuş ve değirmen kanadları hareketleri.

Bacaklar için: Bağdaş kurmak, hemen ayağa kalkmak, bacakları yavaş yavaş bükerek suya dalmak, yüksek basamaklı merdiven çıkmak, tek ve çift ayakla sıçırarak yürümek. (Kuş, kurbağa... gibi.)

Gövde için: Bağdaş durumunda gövdeyi önden aşağı büküp, ku-lağı dize veya yere değdirmek, sırtı gererek ve dikleşerek doğrulmak, bağdaş durumunda uzun tire ile dikiş dikmek (gövdeyi kolun açıldığı tarafa çevirerek), ayakta iken eğilerek yerden çalı çırpı toplamak, odun yarmak, kürek çekmek, burgu gibi dönmek, saat rakkası gibi sallan-mak...

Taklalar: Öne yuvarlanmak. (Çayırda, minderde veya parmaklıkta asılarak.)

Yürüyüşler: Hayvan taklitleri yaparak (leylek, serçe, ördek... gibi), şarkı söyleyerek veya el çıparak ritme uygun ve tempolu yürümek.

2 — Hikâye oyunları: Bir gezinti veya yürüyüşte raslanan faaliyetleri ve görülen hayvanların hareketlerini taklidetmek.

3 — Şaka oyunları: Tepkileri tahrik ederek açığözlülük oyunları. (Bir şeyi kapma, birden kaçma, birden durma, mendil kapma, hırsız polis ve numara oyunları gibi.)

4 — Yarışmalı oyunlar: Patates toplama, kordele bağlama, numaralara basma, top, değnek, mendille küçük bayrak yarışları. (Duvara el vurarak dönme hiç yapılmıyacaktır.) Bu yarışma faaliyetlerinde öğretmen, çocukta geliştirmek istediği bir yeteneği amaç olarak alacaktır. Meselâ, ayakkabı ve kordele bağlanmasını öğretmek gibi.

5 — Atmalı, atlamalı ve tırmanmalı yarış oyunları. (Basit bayrak yarışları gibi.)

6 — Denge oyunları: Çömelme durumunda çekişme, birbirini halkadan atma, horoz dövüşü... En çok iki saat süren kır, orman, dağ gezintileri. (Kolay iz takibi oyunlarıyla beraber.) Bu gezintilerde dinlenme imkânları verilmesi unutulmamalıdır.

8 — Kış ve kar oyunları: Kardan adam yapma, tünel yapma, yol açma, kar küreme ve sopasız basit bağlamalı kayaklarla kayak hareketleri yapma.

9 — Şarkılı ve taklitli oyunlar: Tavşan kaç, posta güvercini... gibi. Bu amacı sağlayacak hareketli halk şarkılarından da faydalanıla bilir.

10 — Sağlık öğütleri: Deri, diş, saç, el ve ayak temizlikleri.

11 — Suya alıştıırma: Ayakları suya sokmak, başı suya sokmak, suda göz açmak... gibi.)

Bu hareket ve oyunların birçoğu, önce kolayları alınmak suretiyle bazı oyunlar ve yarışmaların da ilâvesiyle belirli bir konu etrafında toplanır ve o dersin şemasını teşkil eder. Bu suretle hazırlanan ders en az iki, en çok dört kere tekrar edilir. Ancak öğretmen, bu ders maddelerinde yukarıda sayılan esaslar içinde ilâveler ve değişiklikler yapabilir.

Hayat Bilgisi konularıyla ilgili hareketler ve taklitlere örnek:

Hayat Bilgisi konusu: 9 — *Okulda.*

Derse girmeden önce bahçede oyun; yurdunu bul.

Sıra veya halka halinde yere çizilen işaret yerlerini kapmak suretiyle çocuklara sıra veya halkaya dizilmeyi öğretmek. Dağıtıp tekrar yerlerini buldurmak. (Yerini en çabuk kim bulacak!)

Sırada çalışma: Zil çalıyor. Başla, gövde ile elleri çırparak veya ayaklarla tepinerek zil çalma taklidi. (Okulun ziline göre.) Sınıfımıza çıkıyoruz. Sıralarımıza dağılıyoruz. (İkişer olma.) Öğretmenimizin söyledikleri: Sıramızda çalışırken kambur oturmalıyım. Sınıfta kambur ve çarpık oturan arkadaşlar, dik oturan gürbüzler, eski okullarda dizüstü oturmuş ve bağdaş şekilleri. "Defteri dize dayıyarak yazı yazarlarmış." (Bütün bu hareketler taklit halinde yapılacaktır.)

Yeni öğrendiğimiz şarkı ve oyun: (Her gün okula giderken v.s.).

Hayat Bilgisi konusu: 11 — *Kış Geliyor.*

Evde kış hazırlıkları:

Evin tertibinde değişiklik. Kış odasını temizleyeceğiz. Örümcek almak, camları, yeri silmek. (Uzun saplı bezle taş silme veya tahta ovma.) Sobaları olduğu yerden çıkarıp temizliyeğim. Sobamızı kuralım. Halı, kilim denklelerini çözüp serelim.

Yakacak tedariki: Ormandan, ardiyeden yakacakların eve getirilmesi, taşınması. Taşıyla veya sırtta evde istiflenmesi v.s... (Bütün bu hareketler taklit halinde yaptırılacaktır.)

Oyun: Oduncular şarkısıyla.

Hayat Bilgisi konusu: 24 — 23 *Nisan Bayramı.*

Gezmeler, geçit töreni hazırlıkları. Bayrama okulca katılma. Gece ve gündüz eğlenceleri. Hava fişekleri, oyuncaklar, tabanca, tüfek, küçük veya büyük toplar. Oyun: 23 Nisan şarkısıyla tertibedilmiş bir şarkılı oyun veya dans. (Bütün bu hareketler taklit halinde yaptırılacaktır.)

SINIF II

İkinci sınıfta da birinci sınıftaki konulardan faydalanılacaktır. Ancak öğretmen, çocukların seviyelerine göre ders maddelerinde bazı değişiklikler yapabilir.

Hayat Bilgisi konularıyla ilgili hareketlere örnek:

Hayat Bilgisi konusu: 7 — *Okula gelmeden önce, okuldan çıktıktan sonra.*

Yolda nasıl yürüyeceğiz? Çantamızı bazı sağ elimizle, bazı sol elimizle taşıyarak hızlı adımlarla yürüme. Yolun sağından ve sağdan gelen taşıtlardan kendimizi sakınarak yürüyeceğiz.

Polis gelip geçenleri nasıl kolluyor? Taşıtların ve insanların gidişini nasıl düzenliyor? Çocuklar, değişerek polis, araba, otomobil, otobüs, el arabaları ve at olurlar. (Çalışma yerinde yürüyüş yönleri ve köşe başları işaretlenir.)

Okul yolunda rasladıklarımız: Yolda büyüklerle arkadaşlarla selâmlaşma, küçüklerle yardımlaşma. Rasladığımız satıcıların, dükkânlarda çalışanların iş sırasında yaptıkları hareketlerin taklitleri.

Hayat Bilgisi konusu: 3 — *Sonbahar geldi.*

Sokaklarda sonbahar: Ağaçlardan yaprakların dökülmesi Yapraklı ağaçlar. Yere dökülen yapraklar rüzgârda nasıl savruluyor? Kuru dallar, fidanlar nasıl birbirine çarpıyor? Bir adamın uçan şapkasını kovalaması. (Kol, gövde, baş, sallama ve bükmeleriyle, yerde yürüyenler, çömelip doğrularak koşuşmalarla bu hareketlerin taklidi.)

Göçmen kuşlar gidiyor. Toplu uçuşlar, dönüşler, değişik uçuş taklitleri. Yerli kuşlar, yaprağını dökmeyen ağaçlarda, pencere kenarlarında bir şeyler taşıyor ve yuvalarını onarıyorlar.

Hayat Bilgisi konusu: 5 — *Cumhuriyet Bayramı.*

Cumhuriyet Bayramı şenlikleri: Ablalarımız, ağabeylerimiz bayrama nasıl hazırlandı? Sınıfımızı, okulumuzu nasıl süsledik? Geçit töreni, askerler, okullar, uçaklar ve gece şenlikleri. Bayrağa, büyüklerimize saygı selâmı.

SINIF İİİ

1 — Oyun ve taklit hareketlerinin yanısıra şekil ve disiplin isteyen hareketlere yavaş yavaş yer verilir. Yalnız bu cins hareketler, bütün bedeni çalıştırmalı ve komutlar da kısa olmalıdır.

Baş için: Kolların ve diğer vücut bölümlerinin iştirakiyle daha zor esas durumlarda yapılan baş hareketleri. (Dört ayak durumunda başı öne, geriye, yana bükme. Tek kolu açarak başı aynı tarafa döndürme. Kolları önde veya geride kavuşturarak başla daire yapma.)

Kollar için: Dizüstü, bacaklar yanda veya ayaklar bitişik durumlarda kolları ileriye ve geriye sallama. (Her defasında kolları daha yükseğe kaldırarak ve başla takibederek.) Bu hareketler topla yapılabilir ve top atış, tutuş alıştırmalarıyla kollar çalıştırılır.

Değişik yönlerde el çırpma: El çırpmalar, bir tempoya bağlanırsa aynı zamanda tempo alıştırmaları da yapılmış olur.

Bacaklar için: Topukları yerden kaldırmadan çömelme ve doğrultma. Ayaklar bitişik, ayak uçlarında çömelme. Tek ayak durumlarında sıçramalar. (Daldaki bir meyveyi almak için sıçrama.) Sıçrayarak ayaklarla önden arkadan makas yapmak.

Gövde için: Üçüncü öğrenim yılı okulda başlaması muhtemel olan beden bozukluklarının tesirlerini önlemek zamanıdır. Bu bakımdan bu sınıfta kuvvetlendirici gövde çalışmaları gereklidir.

Dört ayak, el dizüstü durumlarında yapılan gövde alıştırmaları, bu yönden çok değerlidir. Meselâ, dört ayak durumunda ellerle öne, bacaklarla geriye yürüyerek, yüzüstü yatış ile dört ayak durumları arasında duruş değiştirme. (Akordeon gibi açılıp kapanma.) El dizüstü durumunda, yanlara dönme, tek kol altından bakma veya kolu aksi taraf koltuk altından sokup uzatma, yüzüstü yatışta gözetleme... gibi.

Yerde çalışmalar: Öne, geriye takla. (Kollara dayanarak ve dayanmadan.) Çayırda, minderde, yerden yüksekçe bir sedir üzerinde, ayak kasada asılarak, parmaklık, çit üzerinde upler arasında... çalışma.

2 — Yürüyüşler: Tempolu ve ritmik yürüyüşlerden başlıca dört ayak yürümeleri, el ve dizüstünde dört ayak halinde sürünmeler. (Ker tenkele ve ayı yürüyüşü; kurbaga ve tavşan sıçramaları... gibi.) Yarışmalar ve küçük spor oyunları: Küçük toplarla uzağa, yakına, hedefe atış; kısa ve sık dinlenmeli koşular, taşımalar. (İki kişi bir kişiyi taşı.)

3 — Tırmanma, sürünme, asılma, çekme, taşıma... Bunlardan çok kuvvet sarfını istemiyenler seçilecektir.

4 — Denge: Denge yürüyüşlerinde top ile oynamalar. Baş üstünde bir şey taşımak. (Bunun ağırlığı, çocuğun beden ağırlığıdır. Altında birini geçmiyecektir.)

5 — Atlamalar: Oyun şeklinde uzun ve yüksek atlamalar, ip atlama. (Kendi çevirerek, başkası çevirerek.) Dayançlı atlamalara başlanğı: Tutunarak, derinliğe ve asılarak atlama v.s.

6 — Elverişli yerlerde kış ve deniz çalışmalarına başlama. (Mevsim ve çevre şartlarına göre kızak, paten, yüzme, kayak.)

7 — Yürüyüş ve gezintiler: Korularda saklanan bir arkadaşı kolay bulunur izlerden faydalanarak aramak. (Bu gezintiler ve yürüyüş oyunları iki saatten çok sürmiecek ve dinlenme imkânları verilecektir.)

8 — Sağlık yardımları: Pansiman yapmak, sargı sarmak, hasta taşımak.

Hayat Bilgisi konularıyla ilgili hareketler:

Hayat Bilgisi konusu: 14 — *Posta, telgraf, telefon ve radyo.*

Eski zamanlarda nasıl haberleşilirdi? Günlerce at sırtında, arabalarda giden haberciler. Mektup zarflarının damgalanması. Paketlerin sandıkların hazırlanması ve posta kutularına, posta taşıtlarına yerleştirilmesi. Postacılar gibi şehirde mektup taşıyalım. Merdivenleri, yokunları çıkalım. Bisiklet ve motosikletle telgraf götürelim. (Bütün bu hareketlerin taklidedilmesi.)

Okulumuza telefon aldık: Telefon telleri nasıl sıra sıra direklere gerilmiş. Kapının önündeki direğe nasıl tırmanıp okulumuza (evimize) gerilen teli bağladık. Tel kangallarından, makaradan tel gözme. Telefoncu erlerin. telefonlarını kurarken yaptıkları hareketlerin taklidi.

Posta güvercinleri oyunu.

Hayat Bilgisi konusu: 15 — *Şehir veya kasabamızda yardım kurumları.*

Kızılay: Kızılay ekipleri, harp meydanlarında yaralıları, depremlerde felâket görenleri nasıl taşıyor, onların yaralarını nasıl sarıyorlar? (Kollarda, sırtta, basit sedyelerde hasta taşınmaları.) Her yere yiyecek giyecek, yakacak taşıyor ve dağıtıyorlar. Kızılayın çadırları, otobüsleri, cankurtaran arabaları, vapurları, uçakları v.s. (Bu hareketlerin yapılması ve taklitleri.) Biz Kızılaya, bu büyük işlerde nasıl yardım edebiliriz? Kızılay yararına müsamereler tertipleme, şenliklerde, bayramlarda, kutularla dolaşarak yardım toplamak.

Hayat Bilgisi konusu: 24 — 19 Mayıs Gençlik Bayramı.

Şehrimizdeki spor kurumları, Halkevi, Halkodaları. Spor çalışmaları, 19 Mayıs'ta tertiplenen spor şenlikleri. Güreş, cirit ve milli oyunlarla maçlar. Ağabeylerimiz, ablalarımız spor alanında nasıl cimnastik yaptılar? (Bunların taklitleri, basit bir cimnastik programının yaptırılması.) 19 Mayıs'ı biz kendi aramızda da kutluyalım. Bildiğimiz oyunları, dansları gösterelim.

SINIF IV

1 — Çocukların fizyolojik yeteneklerine ve beden eğitimi esaslarına uygun plânlara. Ancak öğretmen, bu plânlarda, şeklin, komutun ve dış düzene verilen önemin, canlılığı, neşeyi ve çalışma isteğini bozmasına dikkat edecektir.

Derse, öğrenciyi canlandıracak kısa bir koşu ile başlanacak, sıra ile, aletsiz ve aletli hareketlerle denge hareketleri yapılacak ve derse, atlamalar ve dinlendirici geniş hareketlerle son verilecektir. Oyun, ders plânının en uygun görülen yerine, bir uyarım olarak çeşitli çalışmayı sağlaması için konur.

2 — Sonbahardan faydalanarak gezinti ve yürüyüşler yaptırılacaktır. (Çocukların fizyolojik yeterliklerine göre.)

3 — Oyunlar: Şaka oyunları, kolay mücadele ve dikkat oyunları, küçük yarış oyunları, atma ve atlama oyunları, kolay denge oyunları, çocuk dansları, basit alan oyunları.

4 — Asılma ve dengeler: Eğri ve dik tırmanmalar, gergin asılmalar yapılmalıdır. (Dengeler en çok bel yüksekliğinde olacaktır.)

5 — Atlamalar: Uzun, yüksek ve derinliğine olarak, serbest atlamalar, alet üzerinden kolay atlamalar. (Çeşitli ve geçen yıldan biraz daha güç ip atlamaları yaptırılır.)

6 — Güreş ve çevre şartlarına göre kayak, kızak, yüzme oyunları ve alıştırmaları. (Suyun derinliği, göğüs yüksekliğini geçmiyecektir.)

Öğretmen, çocukları yüzme ve kayak hareketlerine alıştırmak için uygun zamanlarda Beden Eğitimi saatlerinden faydalanmalıdır. Bu hareketler yapılmadan önce, kaza ve tehlikelere ve çocukların sağlıklarını bozacak hareketlere karşı önceden ciddi tedbirler alınmalıdır. Öğretmen, suya girmede iklimi ve mevsimi göz önünde bulundurarak çocuk-

ların bünyeleri ve suya girilecek yerin durumu hakkında okul veya belediye doktorunun mütalâasını almaya mecburdur.

7 — Gezinti, yürüyüş ve koşular: Bunlar, kırdan ormanda veya dağda yapılacaktır. Koşular en çok 40 metrelik eğlence koşuları halinde yapılmalıdır. Yarış koşuları 30 metreyi geçmemelidir.

8 — Başka okullarla yarışmalar, cimmastik müsamereleri.

9 — Sağlık öğütleri: Kaza karşısında ilk yardım, güneş ve havadan faydalanma.

SINIF V

1 — Beden hareketleri:

Bütün kas gruplarını çalıştıracak aletli ve aletsiz cimmastikler, uzama ve kuvvetlendirme hareketleri. İtme, kaldırma, taşıma, denge ve çeviklik alıştırmaları, ritmik çalışmalar ve danslar. Yer ve maharet alıştırmalarında öne ve geriye takla, eşli takla ve duvar önünde kollar üzerinde durmak. (Eşli çalışmalarda öğretmen, çocukların yardımlaşmasını ve birbirlerini koruyarak çalışmalarını sağlamalıdır.)

2 — Spor çalışmaları: Yürüyüşler ve koşular, atlamalar, güreş, yüzme, kayak, kızak, ata binme ve cirit.

Yürüyüşler: Müddeti bir derslik zamandan başlayarak bütün bir günlük gezilere kadar çıkabilir. Bunlarda öğrenci seviyesi ve vücut sağlığı göz önünde bulundurulacaktır. Gezilerde yarışma tertibedilirse yerin imkânlarından faydalanılarak dinlenmeler ve iz arama şeklinde oyunlarla fazla yorgunluğu önlemelidir.

Koşular: İyi yetiştirilmiş son sınıf çocukları 40-60 metrelik sürat koşularına hazırlanabilir. Koşuların hazırlanması, koşu oyunlarıyla başlar. Cimmastik çalışmalarda, göğüs açıcı hareketler, kol ve bacakları yumuşatıcı çeviklik hareketleri ve solunum alıştırmaları çocukları koşuya hazırlayan hareketlerdir. Koşu hazırlığına hizmet eden vasıtalarından birisi de bizzat yarışmalardır. Bunların arasında en uygun olanları 30 metrelik engelli ve engelsiz bayrak yarışlarıdır. Bu yarışlar, 10-15 kişilik gruplar halinde ve birkaç devir tekrarlanan koşular şeklinde tertiplenirse, çocuklara dinlenme ve tekrar yarışma fırsatı verilmiş olur. Bu çalışmalarda çıkışa da önem verilmelidir. Mukavemet koşuları hiçbir zaman yarış halinde yapılmıyacaktır. Bunlar iki, üç dakikalık serbest koşular olarak yaptırılır.

Atlamalar: Uzunluğuna, yüksekliğine ve derinliğine, hız alarak ve hız almadan serbest atlamalar, canlı ve cansız engel aşmaları, kasa, koyun, sıra ve tabure gibi aletler üzerinde bir şekle bağlanarak atlamalar. (Çömelerek, takla atarak, yan atılma.)

80 gramlık küçük topa, saplı topla atmalar. Açık yerlerde taş atma. (Her iki elle yaptırılacaktır. Atma çalışmalarında vücudun kolla ra yardım etmesi sağlanacaktır.)

Güreşe hazırlanmalar: İlk aylarda çocuklar, güreşe hazırlık için güreşin ihtiva ettiği hareketleri bölerek ve serbest cimmastik saatlerinde alıştırmalar yaptırarak yetiştirilmelidir. Meselâ, kendisine kolları üzerinden sarılan bir arkadaştan sıyrılmak, karşılıklı duran iki arkadaşın kendilerini birbirlerine kaptırmamaları, takla atarak, köprüye düşerek, sırtı yere vermekten kurtulmak gibi. (Güreş minderi ve çayır gibi müsait yer olmadığı takdirde, çocuklara serbest güreşme yaptırılmıyacaktır.)

Yüzme: Yüzmeye alışmak, kurbağalama yüzme alıştırmaları. Bunlarda önce yalnız kollarla, sonra bacaklar ve daha sonra her ikisiyle birden çalışılır. (Neticede çocuklar 25 m. serbest yüzebilmelidirler.)

Kayak: Kayak, yılın güneş ışığı ve açık havadan mahrum olduğumuz bir zamanında yapılan bir kış sporudur. Bu bakımdan ihtiyar tedbirleri alınarak çalışma sağlanabilirse çocuğun gelişme ve dayanıklılığını artırmış oluruz. Bu sebeple kayak, imkân olan yerlerde, ihmal edilmeyecek bir spor hareketidir. Kayak, kısmen teknik bilgiye ihtiyaç gösterdiği için öğretmen, bir yandan her şeyden önce öğrencilere kayanın kullanılma ve bakımı hakkında bilgi verecek, öte yandan da, kayak çalışması için gerekli teknik bilgileri kazandıracaktır. (Kayak mevsimi dışında, kayak araç ve gereçleriyle çalışarak kayak sürmesi, dönüş, düşme, kalkma ve sopa kullanma alışkanlıkları verilmelidir.)

Kızak: İmkân olan yerlerde, ifrata varmamak şartıyla, kızak çalışmalarına önem vermeli; bu çalışmalarda hatıra gelebilen tehlikelerden kaçınma tedbirleri alınmalı ve bir kızak üzerinde az sayıda çocuk çalıştırılmalıdır.

3 — Spor oyunları:

Bunlar çocuklara, yarışma ve grup için çalışma heyecanı ve duygusu verir. Bunu sağlamak için, aşağıdaki oyunlar okul ve sınıf grupları arasında düzenlenmelidir.

Hudutta yakarı top, uzun top, voleybol, basketbol (sadeleştirilmiş şekilde) ve el topu. (Küçük alanda.)

Çocuklara bu oyunlar oynatılmadan evvel önceki sınıflarda hazırlatıcı şekilde oyunlar oynatılmış olmalıdır.

Giyim

1 — Beden Eğitimi öğretmeni, neşesi, isteği ve giyimiyle öğrencilerine işini sevdiren iyi bir örnek olacaktır.

2 — Öğretmenin. Beden Eğitimi ve oyun derslerinde mümkünse kısa veya uzun spor pantolonu, kolsuz spor fanilâsı veya kısa kollu spor gömleği, ayağına da cimnastik ayakkabısı giymesi tercih olunur.

3 — Beden Eğitimi dersi, çocukları aynı zamanda dış etkilere alıştırmak ve uzviyetlerinin muhtacolduğu bol ışık ve havaya kavuşturmak için bir vasıta olacaktır. Öğrencilerin gerek Beden Eğitimi dersinde, gerek okul iç ve dışında kıyafetlerinin sağlığa uygun olmasına dikkat edilmelidir.

4 — Öğrencilerin cimnastik kıyafeti şöyle saptanmıştır.

a) Erkekler için: Kısa cimnastik pantolonu. Kolsuz atlet fanilâsı. Lâstik, ince kösele veya ipten örme cimnastik ayakkabısı.

b) Kızlar için: Cimnastik kilotu, kısa kollu spor fanilâsı ile beyaz eteklik veya kısa spor pantolonu, kısa ve kolsuz cimnastik entarisi ve yukarıda yazılan şekilde, ökçesiz spor ayakkabısı.

5 — Öğrenci ve öğretmen için bu kıyafet en ucuz ve en sağlam ve verli kumaştan yapılacaktır. Okullar, ayrı ayrı renk ve kılıklara girmezler. Okullar, biribirinden renk ve şekil ile değil, ancak göğüs üzerine takılacak küçük bir okul işaretiyle ayırdedilir.

6 — Kayak, yüzme, binicilik... gibi sporlar için gerekli kıyafetler çevre imkânları içerisinde, cimnastik elbiselerinden ayrı olarak temin edilmelidir.

7 — Çocukların cimnastik elbiseleriyle sokakta dolaşmamalarına dikkat edilecektir.

EGİTİM VE ÖĞRETİM SIRASINDA İLK OKULUN FAYDALANACAĞI ARAÇ VE GEREÇLER

İlk okul eğitim ve öğretim araçları kadrosunda, okul içinde ve dışında bir meselenin aydınlanması için yardımcı olan veya eğitici bir karakter taşıyan gereçler, eşyalar, geniş mânasıyla tabiat, maddi ve mânevi bütün insan eserleri vardır.

Bu araçların seçiminde göz önünde tutulacak esaslar şunlardır:

1 — Bir hayat okulu olmak mecburiyetinde bulunan ilk okul, ziyaretler, gezintiler ve seyahatlerle ders araçlarına yerinde başvuracak her şeyi tabii çevresi içinde ve zamanında incelettirecektir. Buna imkân bulunmazsa bu çevre kabil olduğu kadar okulda meydana getirilecektir. (Okul uygulama bahçesi, akvaryum, teraryum, ensektaryum ve saksılar içinde çeşitli hayvanların beslenmesi, bitkilerin geliştirilmesi v.s. gibi.)

Sınıf topluluğu ile ve öğretmenin kılavuzluğu ile yapılacak ziyaretlerin, gezintilerin ve yerinde araştırmaların yanısıra öğrencileri, küçük gruplar halinde veya teker teker ilgilendikleri konuları yerinde incelemeye, kendi kendilerine araştırmalar yapmaya, bu araştırmaların sonuçlarını sınıfa sunmaya, koleksiyonlar ve modeller yapmaya ve böylelikle okula birtakım araçları kendi emekleriyle kazandırmaya teşvik etmelidir.

2 — Faydalanılacak araç, bazan hayatın ve tabiatın bir modelidir; yahut alet ve gereç karakterindedir. Bunlar, hayatın bir parçasını kesip çıkarmak, hayatla ilgili konuları bir sınıfın yakından ve birarada görebileceği hale getirmek ve öğrencileri kendiliklerinden bulmaya, madde ile savaşa, zorlukları yenmeye sevk etmeleri bakımından kıymet almaktadırlar.

3 — Ders araçlarını seçerken öğretmenin kullanacağı öğretim araçlarından ziyade, öğrencilerin kendi kendilerine işliyerek bilgi ve becerik kazanacakları öğrenim araçlarına önem verilmelidir. Öğrenmek, insanın bulunduğu çevre ile kendi arasında birtakım bağlar kurmak ve

öğreneceği şeyi, bu amaç için gereken organlarını ve araçları kullanarak kendine maletmek demek olduğuna göre, ilk okulda öğrenmeyi sağlayan araçları öğretmenden ziyade öğrencinin bulması ve faydalanması lâzımdır.

4 — İlk okul, kitap, dergi, gazete, tiyatro, film, radyo, müzik, resim, oyun... gibi kültür araçlarından da faydalanacaktır. Her türlü okul çalışmalarında yardımcı olacak bu araçların kullanılması tekniğini iyice bilmek gerektir.

5 — Bunlardan başka, insan organlarını tamamlayan çekiç, makas, çakı, mikroskop, büyüteç, saat, metre... gibi aletler de ilk okulun eğitim ve öğretim çalışmalarında faydalanacağı araçlardandır.

6 — Okulda bulundurulacak araçlardan mümkünse her öğrenciye, değilse gruplara birer tane sağlanması gerekir. Öğretmenin elinde kalan ve yalnız göstermeye yarayan araçların faydası azdır.

7 — Belirli bir konuyu öğrencilere benimsetmek maksadıyla kullanılacak araçlar, konunun temel vasıflarını ve parçalarını anlatacak karakterde olmalıdır. İncelenecek konunun mekanizmasını çocuklara buldurmak ve kavratmak için araçlardan bir kısmı gereç halinde olacaktır. (Kum, kil, kâğıt, tel, mukavva, inşaat kutuları v.s. gibi.)

8 — Araçların öğretmen ve öğrenci emeğiyle, basit gereçler kullanılarak yapılmasına önem verilmelidir.

9 — Para ile sağlanacak araçların çocukların elinde çabuk yıpranmamaları için sağlam, ucuz ve kullanışlı olmalarına dikkat edilecektir. Eğitim ve öğretim amaçlarıyla az ilişkisi bulunan levha, model veya eşyanın, göstermelik oyuncak nev'inden olan ve süs mahiyetinde olmaktan ileri geçmiyen araçların alınmasına meydan verilmeyecektir.

Ders araçlarının kullanılması:

1 — Her araçın, maksada yardımı nispetinde değeri vardır. Mümkün olduğu kadar çok araca başvurunun bir amaç olmadığı, en mükemmel araçların bile öğretmen kişiliğinin ve öğrenci emeğinin yerini tutamayacağı unutulmamalıdır.

2 — Bir problemin açıklanması için nelere ve nasıl başvurulacağı, nasıl kitap seçileceği, uzmanlara ve işten anlıyanlara ne şekilde danışılacağı ilk okul çocuklarına öğretilmelidir.

Öğretmen ve öğrenci bir araçtan faydalanmadan önce onu iyice inceleyecek, kullanma tekniğini pratik olarak öğrenecek, lüzumlu eserlere, uzmanlara ve işten anlıyanlara başvuracak ve bunun için plânlı bir hazırlık yapacaklardır.

Araçın işe yarar bir şekilde olması, uygulama sırasında zorluk vermemesi öğretmenin dikkat edeceği noktalardandır.

Okul dışında yardımına başvurulacak araçlar için daha esaslı bir hazırlık yapmak gerektir. Öğretmen, geçilecek yolları önceden görür ve gidilecek yere kolayca varma imkânlarını düşünür. Önceden bu araçı inceler, gözden geçirilecek noktaları not eder ve öğrenci gruplarına verilecek ödevleri tesbit eder. Yerine göre, açıklamalarda bulunur ve ya bilgi verecek kimselerle görüşüp onların yardımlarını sağlar.

Araçın incelenmesinden sonra kazanılan izlenimler sonra da okulda gözden geçirilerek değerlendirilir. Gerek okul içinde, gerek dışında araçlara başvurulurken çalışma disiplinine dikkat edilecek, bunun için gerekli tedbirler alınacaktır.

3 — Okul içinde bulundurulacak bütün araçların tertipli, kolayca erişilecek bir yerde, el altında bulundurulması gerektir. Bir sınıfın her gün kullandığı harita, kum masası, termometre v.s. gibi araçları sınıfta bulunur. Uzun zaman, faydalanılacak araçların da sınıfta kalması yerinde olur.

4 — Araçların iyi kullanılmasına ve zarar görmeden saklanması da dikkat edilecektir. Bozulan, kırılan, her ne şekilde olursa olsun zarar gören bir araç hemen onarılmalı veya yerine yenisi sağlanmalıdır. Araçların toplanması ve bakımı işlerinde öğrenciler de ödevlendirilecektir.

Eğitim ve öğretim araçlarının sınıflandırılması:

1 — Hayatın kendisi:

- a) Tabii çevrede incelenen varlıklar ve olaylar. (Hayvan, bitki, taş, toprak, engebeler, tabii olaylar v.s.).
- b) Çevrede insan eliyle meydana getirilen eserler. (Binalar, yollar, taşıtlar, anıtlar, dükkânlar, makineler, fabrikalar v.s.).
- c) İnsan hayatı. (Pazar yeri, alış verişi, resmî ve hususi iş hayatı, temiz eğlence yerleri v.s.).

2 — Okula getirilen hayat:

- a) Okulda tabii hayat köşeleri. (Okul uygulama bahçesi, akvaryum, ensektaryum, teraryum, kümesler. güvercinlikler v.s.)
- b) İnsan yaşayışının canlandırılmasına yarayan araçlar. (Okul temsilleri, rondlar v.s.).
- c) Koleksiyontar, modeller, maketler.

3 — Yardımcı araçlar:

- a) Basılmış yazılar ve resimler. (Kitap, dergi, gazete, prospectüsler, broşürler, kartpostallar, resimler, levhalar v.s.).
- b) Başka araçlarla yapılan yayımlar. (Radyo, gramofon, sinema, projeksiyon v.s.).
- c) Gereç karakterinde olan araçlar. (Kil, kâğıt, tel, mukavva, tahta, teneke v.s.).
- d) Çocuğun bazı yeteneklerini işletmeye ve geliştirmeye yarayan araçlar. (Müzik, cimnastik, oyun araç ve gereçleri.)
- e) Çeşitli derslerde bilgi edinme işinde yardımcı olan modeller, aletler ve başka araçlar. (Tabiat Bilgisi, Tarih, Coğrafya, Matematik derslerinde kullanılan alet ve modeller, haritalar, atlaslar, grafikler v.s.).

4 — Uzmanlar veya işten anlıyanlar. (Öğretmen ve diğer isten anlıyanlar.)

5 — İnsan organlarını tamamlayan araçlar. (Çekiç, testere, kerpeten, burgu, matkap, bıçak, mikroskop, dürbün, çakı, kısıkaç, rendbüyüteç, saat, ölçü aletleri v.s.).

İlk okullarda bulunacak öğretim araçlarının listesi:

1 — Öğretim araçları listesi ilk okullarda bulunması gerekli en önemli ders araç ve gereçlerini göstermektedir.

2 — Bu listede dışardan edinilmesi zorunlu olanlarla, okulda yapılması ve edinilmesi mümkün olan ders araçları gösterilmiştir. İlgililerin bu noktaya dikkat etmeleri gerekir.

3 — Koleksiyonlar yapılırken lüzumlu gereç ve aletler ek listede gösterilmiştir.

Öğrencilerin kullanması tehlikeli eczalar yalnız öğretmenlerde bulunur.

I

Ders araç ve gereçleri listesi

(Yönetmelikçe okulda bulundurulması lüzumlu görülen eşya ve araçlar buraya kaydedilmemiştir).

Hayat Bilgisi dersi araçları:

- 1 — Baskül. (Öğrencilerin tartılması için.)
- 2 — Sıhhi termometre.
- 3 — Saat kadranı. (Okulda yapılır.)
- 4 — Metre.
- 5 — Dekametre.
- 6 — Terazi.
- 7 — Ağırlık ölçüleri. (Kilogram ve küçükleri.)
- 8 — Sıvı ölçüleri. (Litre ve küçükleri.)
- 9 — Yüzey ve hacim ölçüleri. (Metre kare — kenarları çitadan yapılmak suretiyle okulda hazırlanacaktır. Metreküp ve küçükleri — çیتالardan yapılarak okulda hazırlanacaktır.)
- 10 — Pergel. (Karatahta için.)
- 11 — Gönye.
- 12 — Çekül.
- 13 — Bir metre uzunluğunda cetvel tahtası.
- 14 — Kum masası.
- 15 — Gözlerin görme derecesini ölçmeye yarayan lehva.
- 16 — Saat.
- 17 — Takvim.
- 18 — Zaman şerit veya levhası. (Okulda yapılır.)
- 19 — İletki.
- 20 — Yardımcı kitaplar.

İmkân buldukça bu listeye eklenecek araçlar:

- 1 — Öğrencilerin boylarını ölçmeye yarayan alet. (Okul tarafından yapılması mümkündür. Duvara da çizilebilir.)
- 2 — Akvaryum. (Suda yaşayan hayvanların ve bitkilerin canlı olarak incelenmesi için.)

3 — Teraryum. (Karada yaşıyan hayvanların canlı olarak incelenmesi için okul tarafından yapılması ve hazırlanması kabilidir).

4 — Ensektaryum. (Böceklerin yaşayışlarını ve başkalaşmalarını yakından incelemek için, okulda yapılabilir.)

5 — Dergiler, gazete kesitleri.

Tabiat ve Aile Bilgisi dersleri araçları:

- 1 — Kazalara karşı alınacak ilk tedbirleri gösteren levhalar.
- 2 — Sağlıkla ilgili resimler veya levhalar.
- 3 — İnsan vücuduna ait modeller.
- 4 — Tahıl koleksiyonu. (Okulda yapılacaktır.)
- 5 — Ağaç ve tahta örnekleri. (Okulda yapılacaktır.)
- 6 — Çevreden taşlar, madenler, yün, pamuk, ipek, deri ve ürünler koleksiyonları.
- 7 — İspirto lâmbası.
- 8 — Sacayak.
- 9 — Tahta maşa.
- 10 — Tüpler.
- 11 — Lâstik ve cam borular, mantar ve lâstik tıplar. (Delikli ve deliksiz.)
- 12 — Cam huniler.
- 13 — Karanlık kutu. (Fotoğraf modeli. Okulda yapılabilir.)
- 14 — Küçük mikroskop.
- 15 — Buhar makinesi modeli. (Mümkünse dinamolu.)
- 16 — Buhar makinası kesiti. (Okulda yapılabilir.)
- 17 — Bina modeli. (Okulda yapılır.)
- 18 — Büyüteç.
- 19 — Elektrik zili.
- 20 — Üç çeşit tulumba örneği. (Okulda yapılabilir.)
- 21 — Tulumbarın kesitleri. (Okulda yapılabilir.)
- 22 — Bileşik kabl, su fırılacağı. (Okulda yapılabilir.)
- 23 — Dikiş makinesi.
- 24 — Yardımcı kitaplar.

İmkân bulunduğca bu listeye eklenecek araçlar:

- 1 — Filtre kâğıdı.
- 2 — Porselen ve emaye kablalar.
- 3 — Hidroklorik asit, sülfürik asit.
- 4 — İki ağızlık volf şişesi ve çinko parçaları. (Hidrojen çıkarmak için.)
- 5 — Potasyum klorat ve manganiz dioksit, (Oksijen çıkarmak için.)
- 6 — Cıva. (En aşağı 500 gr.), cıva çanağı.
- 7 — Nişadır.
- 8 — Toriçelli borusu.
- 9 — Newton borusu ve hava boşaltma tulumbası.
- 10 — Gravzant halkası.
- 11 — Newton kursu. (Basit bir tarzda okulda yapılabilir.)
- 12 — Aynalar.
- 13 — Mercekler.
- 14 — Dürbün.
- 15 — Fotoğraf makinesi ve teferruatı.
- 16 — Küçük bir dinamo örneği.
- 17 — Projeksiyon aleti. (Episkop veya epeidyaskop.)
- 18 — Arşimet Terazisi.
- 19 — Palanga ve makara tertibatı örneği. (Okulda yapılabilir.)
- 20 — Dişli çark tertibatını gösteren toplu saat. (Tahtadan yapılmış.)
- 21 — Yel ve su değirmenleri örnekleri. (Okulda yapılabilir.)
- 22 — Termometreler.
- 23 — Havagazı ocağı. (Havagazı bulunan yerlerde.)
- 24 — Şamdan, petrol lâmbası.
- 25 — Çeşitli elektrik ampulleri.
- 26 — El arabası.
- 27 — Prizma.
- 28 — İnce çelik teller. (Ses deneyleri için.)
- 29 — Su çarkı. (Okulda yapılabilir.)
- 30 — Yaylı el kantarı.
- 31 — Lâstik balon.

- 32 — Muhtelif hacimde cam şişeler. İnce ve kalın cam borular.
- 33 — Krema makinesi.
- 34 — Cam ve ebonit çubuklar.
- 35 — Elektrik ütüsü. (Elektrik bulunan yerlerde.)
- 36 — Miknatıslar.
- 37 — Pusula ve miknatıs ibresi, demir tozu.
- 38 — Kuru pil, cep feneri, löklânşe pili.
- 39 — Telefon modeli. (Ağız ve kulaklık.)
- 40 — Telgraf verici ve alıcısı.
- 41 — Dergiler ve gazete kesitleri.

Tarih dersleri araçları:

- 1 — Tarih haritaları. (Basılmış ve çocuklar tarafından hazırlanmış.)
- 2 — Eski ve yeni Türk sanat ve uygarlığına ait levhalar, fotoğraflar ve kesitiler: Yaşayış tarzı, binalar, silâhların çeşitleri, giyinme tarzı, halı, çini, kakma, tezhip işleri gibi.
- 3 — Türk büyüklerinin resimleri.
- 4 — Kurtuluş Savaşına ait levhalar, resimler ve vesikalar.
- 5 — Yardımcı kitaplar.
- 6 — Tarih şerit ve levhaları.

İmkân bulundukça bu listeye eklenecek araçlar:

- 1 — Tarihten önceki zamanlarda insanların yaşayışlarına dair levhalar.
- 2 — Eski savaşları canlandıran levhalar, resimler.
- 3 — Kurtuluş Savaşına ait levhalar ve resimler.
- 4 — Dergiler, gazete kesitleri, prospektüsler.

Coğrafya dersleri araçları:

- 1 — Yer küre.
- 2 — Düzlem küre.
- 3 — Türkiye hartası.
- 4 — Beş kıtanın hartası.

- 5 — Pusula.
- 6 — Yurt coğrafyasıyla ilgili levhalar ve resimler.
- 7 — Okulun bulunduğu kasaba veya şehrin plânı.
- 8 — Termometre, yağmur ölçüsü, rüzgâr fırıldağı ve oku gibi hava gözleme aletleri.
- 9 — Yurdumuza ait resimler ve fotoğraflar.
- 10 — Yardımcı kitaplar.

İmkân buldukça bu listeye eklenecek araçlar:

- 1 — Güneş sisteminin basit modeli.
- 2 — Barometre. (Madenden ve yazar cinsten olması daha iyidir.)
- 3 — Rüzgâr oku. (Okulda yapılabilir.)
- 4 — Coğrafya resimleri ve fotoğrafları.
- 5 — Coğrafya duvar levhaları.
- 6 — Dergiler, gazeteler ve prospektüsler.

Matematik dersleri araçları:

- 1 — Hesap gereçleri.
- 2 — Kabarcıklı düzceç.
- 3 — Duvarcı düzeci.
- 4 — Şâhıs.
- 5 — Vetetler.
- 6 — Geometri modelleri. (Tahtadan veya mukavvadan okulda yapılabilir.)

Müzik dersi araçları:

Keman, diyapazon, mandolin, ağız armonikası.

İmkân buldukça alınacak araçlar:

Piyano veya org, flüt ve el armonikası. Gramofon ve seçme plâklar.

Beden Eğitimi dersi araçları:

- Atlama ipleri.
- Kum havuzu.
- Atlama sehpaları.

Yemek sıra ve masaları.
Sınıf sıraları.

İmkân buldukça bu listeye eklenecek araçlar:

Yatay ağaç.

Yatay parmaklık.

Cimnastik sırtığı.

Kasa, oyun ve atılma sehpaları.

Düşey ve eğik ipler, ip merdivenler.

Bahçede oyun araçlarını küçük değişikliklerle yaptırmak ve faydalı bir şekilde kullanmak mümkündür.

Eğik konmuş sırtık. (Bir tarafı 20, diğer tarafı 60 santim yüksekliğinde ayaklar üzerine uzatılmış bir sırtık.)

Arasından geçmek için parmaklık.

Kafes ve çemberler.

Beden Eğitimi ders araçlarından başka, gene her okulda bulunması gereken oyun araçları şunlardır:

Küçük, büyük toplar. (İçi dolu, boş, deri, meşin ve lâstik.)

Çelme sopaları.

Çelme tahtaları.

Halatlar, değnekler.

Kollara bağlamak için işaret şeritleri.

Kale direkleri yerine kullanılacak sehpa. (Bunlar aynı zamanda basketbol gibi oyunlarda ve atlamalarda kullanılacak şekilde olacaktır.)

Oyun masaları.

Kalın ve ince uzun ipler.

Demir ve tahta çemberler.

İŞ DERSİ ARAÇLARI (Her 20 - 25 öğrenci için)

A. Eşyayı ölçmeye, işaretlemeye, bir yere tutturmaya yarayan edilgin iş araç ve gereçler	B. Eşyaya şekil vermeye ve onu delmeye, kesmeye, yapıştırmaya yarayan etkin iş araç ve gereçler	C. İş araçlarına ve eşyayı bilemeye, boyamaya, temizlemeye, yapıştırmaya yarayan vasıtalar
10 — 20 Şerit metre 5 — 10 Ağaç ve demir perger 10 — 20 Ağaç ve demir gönye 2 — 5 Maden işleri için sürgülü kumpas 10 — 20 Demir ve tahta cedvel 2 — 5 Biz 2 — 4 Nişangeç 10 — 15 İstaka (kemik kalem) 5 — 10 Marangoz tezgâhı veya mangeneli iş masası 3 — 5 Demirci mengenesi 4 — 6 Kıl testere tezgâhı 1 — 2 Gönye kutusu 2 — 4 Pres tahta 4 — 8 Yassı ve yuvarlak uçlu karga burun 2 — 4 Cilt tezgâhı 1 — 2 Ciltci mengenesi	10 — 20 Kâğıt ve mukavva bıçağı 2 — 3 Arabacı baltası 4 — 6 Keser 2 — 4 Kıskaç 4 — 6 Kerpeten 4 — 6 Tenekeci makası 4 — 6 Tel keskişi* 2 — 4 Bıçkı 2 — 4 Oymacı tokmağı 10 — 20 Oymacı kalemi ve iskarpela 3 — 5 Kaba rende 2 — 3 Planya 4 — 6 Tornavida 2 — 4 İngiliz anahtarı 2 — 4 Testere 4 — 8 El testeresi 2 — 4 Davar makası (kırklık) 4 — 8 Takım törpü ve eğe (üç çeşit) 1 — 2 Elmastraş 2 — 4 Cırcırlı makkap kolu ve tığları 4 — 8 Çeşitli işlere göre zimba 4 — 6 Baskı (yan, sağlı ve sollu) 6 — 10 Ağaç ve maden işleri için çekici 2 — 4 Küçük örs 2 — 4 Havya	1 — 2 Kösele taşı ve tezgâhı 1 — 2 Bileyi taşı 4 — 10 Boya fırçası 2 — 4 Toz alma fırçası 1 — 2 Ege fırçası 3 — 4 Tutkal ve kola kabı, fırçaları 2 — 6 Badana fırçası 1 — 2 Çapraz 1 — 2 Yağdanlık
		<p align="center">D. Kız öğrenciler için</p> 4 — 10 Dikiş makinası 4 — 8 Bıçkı makası 5 — 10 Mezüre 4 — 8 Rület 4 — 10 Ütü 2 — 4 Kol tahtası 10 — 20 Örgü şişi 5 — 10 Örgü tığı 2 — 4 Dokuma tezgâhı 1 — 2 Çorap örme makinası 4 — 8 İş masası

Not: Bu program şehir ve köy okullarına mahsus olduğu için iş dersi araçları saptanırken bu nokta göz önünde tutulmuştur. Daha ziyade köy okullarında lâzım olacak, meselâ: Arabacı baltası, Davar makası gibi araçlar şehir okullarındaki öğrencileri ilgilendirmez. Öğretmenler buldukları okula göre en lüzumlu âletleri seçecekler; okulda yapılması mümkün olanları yaptıracaklardır.

Çizelgede yazılı araçlar tedricî surette sağlanmalıdır. Bunların tedarikinde Okul-Aile Birlikleriyle 4274 sayılı kanununun 67 nci maddesinde yazılı (Köy Okullarına Yardım Kurulları) ndan ve okul kooperatiflerinden faydalanma yolu tutulabilir.

SINIF VE OKUL KİTAPLIKLARI

1 — Her okulda öğrencilere okuma alışkanlığı, kitap sevgisi kazandırmak amacıyla sınıf ve okul kitaplığı kurulacaktır. Öğrenciler kitaplıkta çalışarak kitapları düzene koymayı, tasnif etmeyi ve kitaplık tan faydalanma yollarını öğreneceklerdir. Okul ve sınıf kitaplıklarının tertibinde ve tasnifinde genel kitaplıkların usullerine uyulacaktır.

Öğrencilerin genel kitaplıklara götürülmesi, buralardan nasıl faydalanacaklarının anlatılması ve öğrencilerin bu kitaplıklara devama alıştıırılması faydalıdır.

2 — Okul kitaplıklarına sınıf kitaplıkları kurulmasından başlamak lâzımdır.

3 — Öğrenci kitaplıklarına alınacak kitaplar dikkatle seçilmelidir. Kitaplığa giren kitaplar okunmadan önce öğretmenler tarafından incelenecek, hangi sınıflar öğrencileri tarafından okunacağı kaydedilecektir.

4 — Kitaplıkta önemli kitapların birçok çocuklar tarafından okunması imkânını verebilmek için aynı kitaptan birkaç tane bulundurmak faydalı olur.

5 — Kitaplığın yönetimi, bir öğretmenin kılavuzluğu altında olmak üzere bir veya iki çocuğa verilir. Bu çocuklar zaman zaman değiştirilecektir.

6 — Öğrencilerin okul kitaplığından kitap alarak eve götürmelerine izin verilmelidir. Okul kitaplığından kitap alarak faydalanmak isteyen okulu eskiden bitirenlerle öğrenci velilerine kolaylık gösterilmelidir. Öğrenciler sabahleyin derse girmeden ve büyük teneffüslerde kitaplıktan faydalanırlar. Okullar, gerekirse birbirinin kitaplarından faydalanmalıdırlar.

7 — Öğrenci kitaplığı için yeri elverişli olan okullarda bir oda açılır. Bu odanın temizce döşenmesi, yazın serin, kışın sıcak olması gerekir.

tir. Okuma odasında masalar ve yeter sayıda sandalyeler bulunacaktır. Kitaplık için yer ayıramıyacak olan okullar kitaplarını başöğretmen veya öğretmen odasında veya bu işi üzerine alacak ikinci devre sınıflarından birinin dersanesinde saklarlar.

8 — Okul kitaplıklarında çocuklar için faydalı yayımların propagandasını yapmak üzere yeni gelen dergiler ve kitaplar, bu işe tahsis edilecek bir yerde teşhir olunacaktır.

9 — Öğrencinin bir kitabı dikkatle okuması lâzımdır. Öğretmenler, öğrencilere kitap okuma tekniğini gösterecekler, öğrencilerin anlamadığı kısımları açıklayacaklardır. Kitaplık işiyle uğraşan öğretmen ile sınıf öğretmeni, öğrencilerin devamlı yardımcısı olacaklardır. Her çocuk ilk okulu bitirirken ders kitaplarından başka mümkün olduğu kadar çok kitap okumuş olmalıdır.

10 — Her okul kitaplığı bir ayda kaç kitap okunduğunu ve hangi sınıftan kaç kişinin (kız, erkek) okuduğunu gösterir cetvel tutacaktır. Bu rakamlar sene sonunda grafiklerle ifade olunmalıdır. Her kitabın kaç kişi tarafından okunduğunu göstermek de faydalıdır.

11 — Kitaplar mümkün ise ciltlenecektir. Ciltlenmemiş kitaplara sağlam birer kab geçirilecektir. Kitapların temiz tutulmasına, yıpranmasına dikkat olunacaktır.

Öğretmen kitaplığı

1 — Her okulun, meslek ve müracaat kitaplarını havi bir öğretmen kitaplığı olması gerektir. Mümkün olan yerlerde bir bölge öğretmen kitaplığı da kurulmalıdır.

2 — Bu kitaplara öğretmenlerin meslekî ve genel bilgilerini zenginleştirecek nitelikte eserler alınmalıdır. Bölge öğretmen kitaplıklarına giren kitaplar her ay öğretmenlere bildirilmeli ve bu kitaplar göze çarpacak bir yerde teşhir edilmelidir.

3 — Öğretmen kitaplıklarına girecek kitaplar tasnife tâbi tutulmalıdır. Bir kitabın bulunması veya bir konu hakkında hangi kitapta ve hangi dergide ne gibi yazıların bulunduğunu göstermek için fiş tutulması da gerekir.

4 — Öğretmen kitaplıklarında her ay okunan kitapların sayısı ve kaç kişinin okuduğu hakkında cetveller yapılacaktır. Bu cetvellerdeki sayılar ders yılı sonunda grafiklerle ifade olunacaktır. Öğretmenlerin tatil içinde de bu kitaplıklardan faydalanmaları sağlanmalıdır.

5 — Köy okulları da bölge öğretmen kitaplıklarından faydalanmalıdır. Bunun için kitaplıklar seyyar bir hale getirilmelidir.

OKUL VE SINIF SERGİLERİ

İlk okulun çalışma yollarını, ilkelerini ve metodunu halka anlatmak ve benimsetmek, öğrenci velilerine çocuklarının nasıl çalıştıklarını ve ilerlediklerini göstermek, öğrencilere bir yıllık işlerinin bilânçosunu yaptırmak ve karşılaştırma imkânları vermek amacıyla çocukların bu ders yılı içinde çeşitli derslerde veya okul işbirliği içinde meydana getirdikleri (yazıları, resimleri, işleri, koleksiyonları, okul gazetelerini, iş-ne işlerini, defterleri v.s.) eserleri o ders yılı sonunda tertiplenecek bir sergiyle halka gösterilecektir.

Bu sergide sadece öğrencilerin o yıl içinde yaptıkları eserler bulunacaktır.

Okul sergisinin özel bir tekniği vardır. Öğrenci eserleri okulun gürtüğü amaçları ve çocukların çalışma yollarını bir bakışta gösterecek şekilde serilmeli ve asılmalıdır. Sergi günlerinde ziyaretçilere serginin amaçları üzerine açıklamalar yapılmalıdır. Bu serginin açılış müddeti 3-10 günü geçmemelidir.

Sergiler çocuklar ve öğretmen tarafından hazırlanmalı ve öğretmenin rolü kılavuzluktan ileri geçmemelidir. Sergiye konulacak eşya ancak ders yılı başından beri yapılmış öğrenci işleri olacaktır. Sergi sonunda ana, babaların izinleriyle çocukların bağışlıyacıkları eserlerden başkası sahiplerine geri verilecektir. Sergiyi hazırlarken okulun duvarları na ve eşyasına zarar vermemeye dikkat edilecektir.

Okul uygulama bahçesi, okul müzesi, öğretmenlerin öğrenciler için yaptıkları işler ve bir öğrencinin ilk sınıftan beri bellibaşlı işlerde meydana getirdiği eserler, bulunduğu yıllar içinde gösterdiği ilerlemeyi belirtmek üzere, ayrı bir yerde ziyaretçilere gösterilebilir. Eğitim ve öğretim işleri etrafında halkı aydınlatmak amacıyla hazırlanacak işlerde okul sergilerine konulacak işler birbirlerine karıştırılmamalı ve bunlar ayrı odalara konulmalıdır.

Okullardaki çalışma tarzı ve yeni eğitim ve öğretim usulleri etrafında halkı aydınlatmak için, birbirine yakın okullar, elverişli fırsat ve imkânlarda el birliğiyle bölge sergileri de yapmalıdır. Okuldaki Resim-İş, Tarım-İş, Aile Bilgisi ve Tabiat Bilgisi derslerindeki çalışmalardan elde edilen başarılı sonuçların çevreye yayılmalarını sağlamak amacıyla bu bölge sergilerinden faydalanılır. (Bu husus Tarım-İş programının açıklamalar kısmının 3 inci maddesinde işaret edilmiştir.)

OKUL MÜZELERİ

1 — Okul müzelerini kurarken her şeyden önce eğitim ve öğretim araçları için saptanmış esasları göz önünde bulundurmak gerekir. Okul müzelerinde, her okulda bulunması gerekli araçlar yanında, öğrencilerin meydana getirdiği önemli koleksiyonlar, ders araçları, okula ait anılar (resimler, albümler, hâtıra nev'inden eşya, eski öğrencilerin bazı işleri v.s.) vardır.

Okul müzelerini tertibederken yakın yurt prensipi de hâkim olacaktır. Yurt incelemeleri sonunda elde edilen gereç ve belgeleri, örnek eşyaları iyi bir tertiple müzede saklamalıdır.

2 — Bir şehrin birbirine yakın okullarının birleşerek bir bölge okul müzesi kurmaları veya daha geniş bir teşkilâtla her şehir için bir merkez okul müzesi yapmaları faydalı olur. Bu çeşit müzeler için yapılacak yönetmeliklere Bakanlık Okul Müzesinin yönetmeliği rehber tutulacaktır.

Bölge ve merkez okul müzeleri, okullarda ayrıca birer müze yapılmasına engel teşkil etmez.

3 — Her okulda ayrı bir oda ayrılmadığı takdirde okul müzesi içinde *Devrim Köşesi* adıyla ayrı bir kısım vücuda getirilecektir. Devrim Köşelerinin ve müzelerinin nasıl hazırlanacağı Bakanlıkça bastırılan "Sergi Rehberi" nde açıklanmıştır.

ÖĞRENCİLERİN KULLANACAKLARI DERS ARAÇ VE GEREÇLERİNE DAİR AÇIKLAMALAR

Henüz okul eşya ve gereçlerini kullanmaya alışmamış olan ilk devre öğrencilerine bu gereçleri iyi tutma ve koruma yolları öğretilmelidir. Bu amaçla defter ve kitapları açıp kapama, yazma ve okuma, çantaya yerleştirme, evde saklama yolları gösterilmeli ve bu işte çocukların iyi alışkanlıklar kazanmaları için ana ve babaların da yardımları sağlanmalıdır.

1 — Çocuklarımıza düzenli çalışma, okul araç ve gereçlerini iyi, temiz ve yerinde kullanma ve bunlarda tutum alışkanlıkları kazandırmaya çalışmakla beraber bu araç ve gereçlerin sayı ve vasıflarını önceden saptamak gerekir.

İlk devrede çocukların, yazı, resim, kroki, grafik ve saire ile ifade ettikleri işlerle koleksiyonları kendi yapacakları cilbentler (klâsör, dosya, zarf) içinde yahut "İş Defteri" adlı bir defterde toplanacaktır. Bundan başka öğrencilere, yapacakları alıştırmalarla, hazırlık mahiyetinde tutacakları notları yazmak üzere ayrıca bir alıştıurma defteri de kullanılacaktır. Yazı alıştırmaları için ayrı bir defter bulundurulabilir. Bunun dışındaki eşya sınıfın ortak malıdır. Hokkalar, cetvellerden, makaslardan, boyalar ve fırçalardan öğrenciler birlikte faydalanırlar. Bu suretle her çocuğun birçok eşya satın almasının önüne geçilmiş olur. Cilbent veya iş defteriyle alıştıurma defterleri her çocuk için ayrı ayrı olmalı ve bunların üzerlerine çocukların numara ve adları yazılmalıdır.

Kurşun kalemler yontulmuş, kalem uçları tamam, hokkaları daima mürekkepli bulundurmaları çocuklarda alışkanlık haline getirilmelidir. Alınacak eşyanın vasıfları ders yılı başında belli edilmeli, bunların örnekleri gösterilmeli ve mümkün oldukça yerli malından olmalarına dikkat edilmelidir.

2 — Üçüncü sınıftan başlayarak öğrenci, cilbendini kendisi yapacaktır. (Mükavvanın kesilmesi, zimbalanması, kordonların hazırlanması, cilbende geçirilecek kola kâğıdının kolalanıp geçirilmesi ve etiketlerin hazırlanması gibi.)

Birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin ciltbentleri öteki sınıfların öğrencileri tarafından yapılmalıdır. Bu sınıf öğrencileri, ciltbentlerinin kordonlarını geçirmek, kola kâğıdını ve etiketini hazırlamak gibi yapabilecekleri kısımlarını kendileri yaparlar.

3 — Ciltbent veya iş defterlerinin mürekkeple temiz ve özenle yazılmasına dikkat edilir. Ciltbent veya iş defteri bir öğrencinin çalışmasının ölçüsüdür. Ciltbent veya defter, her konu değişikçe kısımlara ayrılır ve bu kısımlar için zevkle süslenmiş bir baş sayfa yapılır.

4 — İkinci devrede ders grupları için ayrı ayrı iş defterleri veya ciltbentler kullanılmalıdır. Ancak bütün ders grupları için bölümlü tek veya birkaç ciltbent veyahut iş defterleri de kullanılabilir.

5 — Bu defterlerden başka öğrencilerin bir de kelime defteri bulunacaktır. Öğrenci yeni öğrendiği kelimeleri, bu defterin Türk alfabesine göre ayrılmış sayfalarına yazacaktır.

6 — Alıştırma defterleri öğretmen tarafından sık sık gözden geçirilecek, gereken düzeltmeler ve düzelttirmeler de yapılacaktır.

7 — Küçük sınıflarda çocuklara bir yıl için kalın tek bir defter aldırmaktan ziyade orta boyda üç veya dört defter kullandırmalı ve birisi dolduktan sonra ikinci deftere geçilmelidir. Bu suretle çocukların ders yılı başında fazla masraf yapmaları, ders yılı sonunda birçok boş sayfanın kalması önlenmiş ve çocuklarda temiz tutma alışkanlığını geliştirmiş görmek imkânı sağlanmış olur.

İLK OKULU İŞ HAYATINA UYGUN BİR HALE GETİRMEK İÇİN GEREKLİ ÇALIŞMA ARAÇ VE GEREÇLERİ

Bugünkü okul binalarını eğitim ve öğretimin amaçlarını gerçekleştirmeye yarıyacak bir hale getirmek için aşağıda gösterilen tedbirler alınmalıdır:

1 — Okulun daha iyi bir hale getirilmesi işine dersanelerden başlanacaktır. Bir çalışma ve yaşama yeri olması dolayısıyla dersanelerin bugünkü okul çalışmalarını kolaylaştıracak eşyaya, araç ve gereçlere sahip bulunması, çocukların istekli çalışması ve neşeli olması için temiz ve sevimli bir görünüşte olması gerekir.

2 — Eski okul dersanesini bir çalışma ve yaşama birliği yeri haline getirmek için yapılması uygun olan işler şunlardır:

a) Çocukların hareketlerine ve birarada çalışmalarına engel olan sıralar yerine masa ve sandalye koymak.

b) Sıraların değiştirilmesi mümkün değilse bunları öğrencilerin serbestçe çalışmasına ve birbirini görmesine elverişli bir tertibe koymak. (At nalı veya diğer şekillerde.)

c) Çalışma alet ve gereçlerini ve çok kullanılan araçları el altında bulundurmak.

d) Dersanede bulunacak araç ve gereçler için yer sağlamak. (Raf lar, dolaplar, kutular.) Raf lar, dolaplar, yumurta ve portakal sandıkları kâğıtla kaplanarak türlü ihtiyaçlar için kullanılabilir. Sınıfın kurşun kalemlemini, makaslarını v.s. yi koymak için gerekli kutular, çocuklar ta rafından hazırlanabileceği gibi eldeki mukavva, teneke ve tahta kutulardan da faydalanılabilir.

e) Dersanenin yazı tahta ve muşambalarını aynı zamanda birçok çocuğun çalışmasına imkân verecek kadar genişletmek.

3 — Yazı tahtalarının yerden alt kenara kadar yüksekliği sınıflara göre şöyle olacaktır:

Sınıflar	Yerden altı kenara kadar
1	0.65
2 ve 3	0.70
4	0.75
5	0.80

4 — Sınıfta başarılı çalışmalar yapılabilmesi için, yukarıda açıklanmış olan gerekli hazırlıklardan başka, dersanelerde bulundurulmas. lü zumlu bazı eşya ve araçlar vardır ki bunlar, dersanenin bir taraftan güzelleşmesine, öte taraftan da kolayca çalışılabilen bir yer haline gelmesine yarar:

a) Her sınıfta Atatürk'ün ve Cumhurbaşkanı'nın iyi çerçevesi olan bir resmi, üçüncü sınıfta il, dördüncü ve beşinci sınıflarda Türkiye haritası bulunmalıdır.

b) Kum masası, akvaryum, teraryum, ensektaryum, bitki yetiştirme için deneme kutuları ve saksılar.

c) Öğrencilerin yaptıkları ödevlerin, gazetelerin asılacağı levha. (Etrafı çerçevesi olan kalın mukavvadan veya bir parça kontrplaktan.)

d) Öğrencilerin yaş, boy ve ağırlıklarının gelişimini gösteren grafik ve münhaniler, hava gözlem cetvelleri.

e) Sınıfın ortak anılarının saklandığı albümler, resimler.

f) Sınıf kitaplığı.

g) Büyükçe bir duvar veya masa saati, termometre, renkli tebeşir, mukavva kutular, şişe mantarları gibi maddelerin saklanmasına mahsus kutu; cetvel; pergel; şerit metre.

h) Takvim, yerde veya tavanda dört yön şeması, sınıfın bir duvarının metre bölümlerine ayrılması.

Bütün bu sayılanları eksiksiz bulundurmak gayretiyle dar dersanelerde yeri büsbütün daraltmamak ve eşyayı birbiri üstüne yığmamak lâzımdır. Bir kısım eşya okul koridorlarında da bulundurulabilir.

5 — Her dersaneye, mümkün olmazsa okulun koridorlarına el yıkamaya mahsus bir musluk konması tavsiyeye değer.

6 — Okul binasında dersanelerden başka kısımlara da ihtiyaç vardır:

a) Büyük bir odayı müzik, cinnastik, projeksiyon ve müsamereler salonu olarak ayırmak. (Bu salona bitişik bir dersane varsa duvarı açıl-

olarak salon genişletilebilir. Bu açılan kısma hareketli bölmeler yapılarak aynı zamanda dersane olarak da kullanılabilir.)

b) Binanın taraçasından açık hava öğretimi, Resim ve Beden Eğitimi dersleri için faydalanmak.

c) Çocukların serbestçe çalışması için bir ışık.

d) Okul müzesi, ders araç ve gereçleri odası.

7 — Okul bahçeleri de bugünkü çıplaklıktan kurtarılmalı, oyun için elverişli yer ayrıldıktan sonra kenarları ağaç ve çiçeklerle süslenmeli, oyunda yorulan öğrencilerin dinlenmesi için uygun yerlere tah-ta sıralar, gölgelikler yapılmalıdır. Bahçeye, yerin genişliğine göre aşağıdaki tesisler konmalıdır:

a) Bayrak sereni.

b) Kuş konakları. (Bu konakların öğrencilerde hayvan ve tabiat sevgisi uyandırmaya yardımı olur.)

c) Hava gözleme kulübesi veya köşesi. (Yağmur ölçme aleti, barometre, termometre, rüzgârın yönünü gösterir fırıldak v.s.)

d) Çevredeki balıklarla su hayvanlarının beslendiği küçük bir havuz. (Havuzun kenarı çiçeklerle süslenir.)

e) Kum havuzu. (Bu havuz öğrencilerin yalnız başlarına çalışmalarına, büyük ölçüde kum işleri yapmalarına yarayacaktır. Kum havuzundan aynı zamanda Beden Eğitimi derslerinde de faydalanabilir.)

f) Okul bahçelerinde ayrıca oyun alanlarının da hazırlanmış olması gerekir.

g) Kümes hayvanlarının ve arı kovanının durduğu yer.

h) Okul ve uygulama bahçesi. (Sayfa 9 da açıklanmıştır.)

7 — Okul için alınacak bütün eşyada sağlamlık, birkaç işe birden yararmak ve dayanıklılık gibi vasıflar aranacaktır.

The first part of the history is a general account of the
 state of the world at the beginning of the world.
 It is divided into three parts: the first part is
 the history of the world from the beginning to
 the time of the flood; the second part is the
 history of the world from the time of the flood
 to the time of the birth of Christ; the third part
 is the history of the world from the time of the
 birth of Christ to the present time.

The second part of the history is a general account of
 the state of the world at the beginning of the world.
 It is divided into three parts: the first part is
 the history of the world from the beginning to
 the time of the flood; the second part is the
 history of the world from the time of the flood
 to the time of the birth of Christ; the third part
 is the history of the world from the time of the
 birth of Christ to the present time.

The third part of the history is a general account of
 the state of the world at the beginning of the world.
 It is divided into three parts: the first part is
 the history of the world from the beginning to
 the time of the flood; the second part is the
 history of the world from the time of the flood
 to the time of the birth of Christ; the third part
 is the history of the world from the time of the
 birth of Christ to the present time.

The fourth part of the history is a general account of
 the state of the world at the beginning of the world.
 It is divided into three parts: the first part is
 the history of the world from the beginning to
 the time of the flood; the second part is the
 history of the world from the time of the flood
 to the time of the birth of Christ; the third part
 is the history of the world from the time of the
 birth of Christ to the present time.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYIM-
LARINDAN BAZILARI :

	<u>Fiati</u>
Pedagoji Tarihi cilt I. Dr. H. Fikret Kanad	400
Pedagoji Tarihi cilt II. Dr. H. Fikret Kanad	310
Çocuk Eğitiminde Hekim Ad. Czerny Ord. Prof. İhsan Hilmi Alantar - Dr. Cihat Gürsan	60
İlk Okullarda Cimnastik Fuat Pura	50
Mukavva İşleri ve Çiğit F. Morf Hayrullah Örs	25
Pestalozzi Dr. Halil Fikret Kanad	20
Resim Dersleri (6 - 10 yaşındaki çocuklar için) Kemal Kaya	25
Resim Dersleri (10 - 15 yaşındaki çocuklar için) Kemal Kaya	25
Yeni Okulun Ders Vasıtalarından Gazete Muvaffak Uyanık	25

Satış yerleri : İstanbul-Devlet Kitapları Müdürlüğü
ile Yayınevleri ve bütün kitapçılarda bulunur.

1950
OKUL ÇAĞI
1950

ÇOCUK GELİŞİMİNİN
ANA ÇİZGİLERİ

OKUL ÇAĞI
1950

ÇOCUK GELİŞİMİNİN ANA ÇİZGİLERİ

Bu cetvel çocuğun doğuştan gençliğe kadar olan gelişiminin ana çizgilerini belirtmek, belli çağlarda bulunan çocukların neler yapabileceklerini, onlardan neler bekleyebileceğimizi ve onların davranışlarını nasıl yorumlayabileceğimizi kısa bir şekilde göstermek maksadıyla meydana getirilmiştir.

Ana - baba, öğretmenler ve eğitim ile uğraşan herkesin önce çocuk ruhunun karmaşık yapısını anlamaya çalışması gerekir. Büyümekte olan çocuğun her an değişen ilgilerini, ihtiyaçlarını ve özelliklerini tanımadan onu belirli amaçlara göre eğitmek mümkün olmaz. Bu görüş pedagoji âleminde çok zamandan beri ileri sürülmekte ise de, ancak içinde bulunduğumuz yüzyılda yavaş yavaş uygulanabilmektedir.

Daha geniş eğitim alanında olduğu gibi okulda da faydalı bir eğitim ve öğretim etkinliğinde bulunmak, çocuğa uygun bir ders ve çalışma programı düzenlemek için bilhassa onun normal ve tabii gelişimi göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocuğu tanıyabilmek ve tam bir şekilde geliştirmek için onu *bütünü* ile ele almak gerekir. Bedence iyi gelişmiş, sağlıklı bir fert eğer karşılaştığı fikir problemlerini çözebilecek bir kudrete sahip değilse, hayatta başarılı bir insan olamaz. Aynı şekilde yalnız zihin yetenekleri gelişmiş bir insan, bedence zayıf ve kuvvetsiz olursa, yahut toplulukta mevcut birtakım kötü cazibelere mukavemet edecek bir karaktere sahip değilse, parasını iyi idare etmesini bilmiyor ve başkalarıyla iş birliği yapamıyorsa yine başarılı bir vatandaş olamaz.

Bundan dolayı gelişimin yalnız bir veya iki cephesine önem vermek ve diğer cephelerini ihmal etmek doğru olmaz. Eğitimde en iyi sonuçları elde etmek için behemehal çocuğun topyekün gelişimini göz önünde bulundurmak ve onu beden, duygu ve fikir bakımından bütün yetenekleri dengeli bir şekilde gelişmiş olarak yetiştirmeye çalışmak gerekir.

Ana-baba ve öğretmenlerin faydalanabilecekleri, çocuğun topyekün gelişimini ana çizgileriyle gösteren kısa ve toplu bir eser yoktur. Bu cetvel, bu eksikliği gidermek amacıyla yapılmış ilk denemelerdir. Muhtelif memleketlerde yapılmış olan araştırmalar ve bunlardan elde edilmiş olan sonuçlar gözden geçirilmiş, incelenmiş ve eğitim-öğretim içinde ana, baba ve öğretmenler için faydalı olan esaslar kısaltılarak bir cetvel halinde tertiplenmiştir. Cervelin başlıca amacı, öğretmenin çocuğu tanımak için müşahedesini tahrik etmek ve onda çocuğa ait birtakım muhtemel ihtiyaçlarını araştırmak ihtiyacını uyandırmaktır.

Bu cetvelde çocukluktan gençliğe kadar olan zaman dört çağa ayrılmıştır:

- 1 — *Süt çağı*: Doğuştan on ikinci ayın sonuna kadar.
- 2 — *Oyun çağı*: Birinci yaştan altıncı yaşın sonuna kadar.
- 3 — *Okul çağı*: Altıncı yaştan on üçüncü yaşa kadar olan ilk öğretim devresini içine alır. Bu çağ da ilk okulun birinci devresine raslıyan 6-9. ve ikinci devresine raslıyan 9-13 üncü yaşlar arası olmak üzere ikiye bölünmüştür.
- 4 — *Yeniyetmelik*: 13-18 yaşlar arası.

Çocukluk çağları başka şekillerde de sınıflandırılabilir. Ancak çok yaygın sınıflandırma şekillerinden biri olduğu ve bizim okul sistemimize de uygun düşüğü için yukarıki şekil benimsenmiştir.

Cetvelde her çağda bulunan çocuğun genel hali beş ayrı bölümde incelenmektedir:

- a) *Beden gelişimi ve sağlık durumu*: Bu bölümde muhtelif çağlarda bulunan çocukların tinsel gelişimi belirtilmiştir.
- b) *Duygusal, toplumsal ve fikirsal gelişimi*: Bu başlık altında ise çocuğun duygu ve fikir hayatının özellikleri ele alınmıştır.

c) *Alışkanlıklar*: Bugünün çocuğu ve yarının büyüğü, alışkanlıklarının mahsulü bir varlık olacağına göre her çağda bulunan çocuğa kazandırılacak iyi alışkanlıkların eğitim ve öğretimde büyük önemi vardır. Bunun için bu bölümde çocuğa kazandırılması gereken alışkanlıklar üzerinde kısaca durulmuştur.

d) *Oyun-İş-Arkadaşlık*: Bu da çocuğun gelişimiyle ilgili önemli bir konudur. Hattâ ilk yaşlarda çocuğun ruh hayatı onun oyun ve iş etkinliğinde kendini gösteren bedene hâkimiyetiyle ölçülür. Daha sonraları da çocuğun oynadığı oyunlar, yaptığı işler ve oyun arkadaşları onun fikir gelişimini uyarır, duygularına hâkim olmasını sağlar.

e) *Eğitimde gözetilmesi gereken noktalar*: Bunlara hemen her bölümde yer verilmişse de, daha önemli olan hususlar ve diğer kısımlarda temas edilmeyen noktalar burada ayrıca ele alınmıştır.

Bu cetvelde çocuk gelişiminin ancak en önemli noktaları üzerinde durulmuştur. Ayrıca cetvelde çeşitli faaliyetler için ileri sürülen yaş hadleri tam ve kesin normlar olarak kabul edilmemelidir. Bunlardan biraz daha değişik başarı seviyeleri ve davranışlar da normal sayılabilir. Bunun için her çocuğun bu cetveldeki normlara tam uyması beklenmemelidir. Çocuklar arasında doğuştan birtakım bireysel ayrılıklar bulunduğu gibi ayrıca her çocuğun içinde yaşadığı çevrenin özel şartlarının onun faaliyetleri, alışkanlıkları ve başarıları üzerinde etkisi olur. (Bilhassa köy karakteri taşıyan çevrelerin çocukları bu bakımlardan belirgin ayrılıklar ve özellikler taşırlar.) Meselâ: Çocuğun dil gelişimi onun yalnız genel sağlığına ve zekâsına bağlı değildir. Bunun üzerinde çevrenin de ayrıca etkisi görülür. Çocukla meşgul olanlar çoksa ve onunla çok konuşuluyorsa bu takdirde o dili daha çabuk öğrenir. Çocuk kendi başına bırakılmış, onunla pek az meşgul olunuyorsa, sağlıklı ve zeki olmasına rağmen, geç konuşabilir. Bazı çocuklarda dil gelişimi geç olur, fakat süratle ilerler. Bunlar tek kelimelerle konuşmadan doğrudan doğruya basit konuşmaya başlarlar. O halde saptanmış olan herhangi bir normu ihtiyatla karşılamak gerekir.

YENİ-YETMELİK
YAŞ: 13.-18

Beslenmesine dikkat olunmalıdır. Bu çağda çocuğun günde 2500 kaloriye ihtiyacı vardır. Bu çağın sonunda bilhassa kız çocuklarında erileşme işaretleri görülür. Çocuğun boyu ve ağırlığı süratle artmaya başlar.

İstirahat ve uyku ihtiyacı yetişkinlerinkine yaklaşmıştır. 8-10 saat uyku kifayettir. Bu çağın başında hastalıklara karşı mukavemet azalır. Gençin sık sık doktora muayene ettirilmesine önem verilmelidir. Çocuk bu çağda erileşir, yani cinsel bakımdan olgunlaşır. Erinlik süratli bir tenel gelişme çağıdır. Bu, kız çocukta 12-16, erkek çocukta 13-18 yaşlarına tesadüf eder. Boy ve ağırlık süratle artar. Büyüme daha ziyade kollarda ve bacakların uzaması şeklinde olur, böylece beden nispetleri değişir. Bu çağın başında (11 inci yaştan 14 üncü yaşa kadar) kız çocuk erkekten daha tuzun ve daha ağırdır. 14 üncü yaşın sonra erkek çocuk kıza geçer. Kız çocuk 17 nci, erkek çocuk ise 20 nci yaşa kadar uzamaya devam eder. Yeni yetmeliğin ilk yıllarında eller, ayaklar ve burun, nispeten derecede büyür ve henüz çocuk 13-14 yaşında iken âzami hadlerine varırlar. Bu hal bazı çocuklarda üzüntü uyandırır.

Vücudun şekli de değişir. Erkek çocuğunda kaslar gelişir, omuzlar ve göğüs genişler, kollar ve eller damarlı bir hal alır. Kız çocuğunda kalça genişler, göğüs inkişaf eder. Bunun neticesi, kızların kambur durdukları görülür. Bu çağda hem kız, hem de erkek çocuğunun diğ durmasına önem verilmelidir. Kız çocuklar âdet görmeye, erkekler ihtilim olmaya başlarlar. Bu durum hakkında daha önceden bilgi edinmiş olan çocuklarda asabi korku hali meydana gelebilir. Bilgi edinmiş olanlar da bir duygusal sarıntı geçirirler.

Bedende kolların çoğalması, sesin kalınlaşması gibi cinsel olgunlaşma âlâmetleri de bu çağın başında meydana gelir ve erkek çocuklarda daha belirli olarak kendini gösterir.

İç organlarda da bir gelişme olur. Kalb büyür, kan miktarı fazlalaşır. Süratli büyümeyi beslemek için sindirim aygıtı gelişir, mide büyür, istah artar. Bilhassa erkek çocuğu pek çok yemek yer. Kıza bazan istahsızlık ve mide boşluğu görülür. İç bezleri çok faaliyet eder. Terleme artar. Yüzde ergenlikler çıkar.

Bu çağda çocuk, vücudunun böyle birden gelişmesi neticesi büyük bir adam kadar iri ve kuvvetli görünür. Fakat gerçekte büyük kadar mukavemetli değildir. Görünüşe aldanarak gençce fazla iş yüklenmemelidir. Belkemiğinin çatılması, gözlere zafiyet gelmesi gibi ihtimaller vardır. Bu hallere kızlarda daha çok rastlanır.

Maya başlar. Giyim konusuna ve hareket bakımından arkadaşlarına benzemeye çalışır. Günlük pratik işlere karşı büyük bir ilgi gösterir. Kız çocuğun ev işlerine, erkek çocuğun teknik problemlere karşı ilgisi artar. Birtakım alet ve malzeme satın alarak radyo yapmaya teşebbüs eden erkek çocuklar olur. Büyük makinelere işleyişini seyretmekten zevk alırlar. Bilime karşı devamlı bir ilgi uyanabilir.

Bu çağda vücut gibi akıl da gelişir. Bellek, uyanıklık, inceleme ve sanat yetenekleri artar. Yeni yetmeliğin ilk yıllarında zekâ süratle gelişir ve takriben 14 üncü yaşta en yüksek zirvesine varır. Genç, karşılaştığı problemleri ellerinden ziyade kafasıyla çözmeye başlar. İnceleme çocuklukta olduğu gibi bütüncülere ve esyaya değil, soyut ve duygusal olaylara yönelir. Çocuk daha geniş cemiyet problemleriyle (siyasi, iktisadi ve dini) ilgilendir. Bunları kendi meseleleri gibi duymaya başlar. Ruh yeteneklerinin süratle geliştiği bu çağda-o, kendisini ilgilendiren işlere yaratıcı faaliyetlere sevk olunmalıdır. Mafih bu çağın başındaki süratli tenel gelişme, çocuğun fikir faaliyeti üzerinde kısmen olumsuz bir etki yapar. Çocuk, zaman zaman yorgun, asâbi ve dalgın olur.

Erinlikle beraber gençte cinsel ilgi kuvvetli bir yönseme halinde gelişir. Cinsel konulara merak artar. Bunlara ait bilgi edinmek ister. Karşı cinsten olan insanlara ilgi uyanır. Başlangıçta bunlar romantik, saf ve geçicidir.

Gençin duygusal hayatı çalkantı içindedir. Değişik birtakım duyguların etkisi altında kendi şahsına ve cemiyete uymak durumundadır. Daha çok hür ve serbest olmak, evde bazı imtiyazlar elde etmek ister. Anne ve baba otoritesinden kurtulmaya çalışır. Kendi becerisini güder, büyüklüğünü tenkid eder. Doğruyu, gerçeği kendisinin daha iyi bildiğine inanır. Çocuğun kendisine böyle çok güvenmesi onun olgunlaşmakta olduğunu, müstakil düşünmebildiğini, kendi kendine neticelere varabildiğini gösterir. Çocuk ruhsal bağımsızlığını kazanmaktadır. Bu devir geçicidir. Kısa bir müddet sonra o tekrar annesinin, babasının fikirlerine saygı gösterir.

Genç, aynı zamanda çok atılgandır. Şaşılacak derecede cüret ve tahammül istiyen işlere girişebilir. Çünkü o kendisini dünyaya beğendirmek, hayran etmek ister; tanınmak arzusu onda çok kuvvetlidir.

Genç, yardım etmesini, fedakârlıkta bulunmasını sever. İlk gençlik, arkadaşlık çağıdır. Bütün hayat müddetince devam eden arkadaşlıkların çoğu bu devrede gelişir.

Yeni yetmelik, bireysel farkların en çok kendini gösterdiği çağdır. Çocuğun karakteri daha çok belirir. Özel yetenekleri (müzik, resim, matematik, mekanik, sanat) kendini gösterir. Bunun için okulda çok çeşitli ders dışı faaliyetlere yer vermek, çeşitli ihtiyat kursları açmak pek faydalı olur. Erkek çocuğun tahta işlerine ve kulüp faaliyetlerine karşı ilgisi çoğalır. Resim ve yapımcılık oyunlarından beklenmeye başlar. Kız çocuğun ise ev işlerine karşı ilgisi azalır. Fakat örgü örmek, dikiyi dikmek ve toplumsal faaliyetlere katılmaktan hoşlanır.

Sakarıklık ve nüktecilik duygusu adanabillik gelişmiştir. Bu çağda hayali ve temsil oyunlar azalır. Çocuk masalardan hoşlanmaya başlar. Sevhatnamelerden, hayat hikâyelerinden, başka memleketlere ait bilgi veren, fen ve tabiat kitaplarından zevk alır.

Bu çağda yeni yetme sağlığı, beslenme tarzıyla daha yakından ilgilendir. İyi beslenme ve sağlık alışkanlıklarını almış olmalıdır. Ayrıca yaralanma, yanma veya burkulma gibi hallerde yapılacak ilk yardımları öğrenmiş ve bunları tatbik edebilecek duruma gelmiş olmalıdır.

Bu çağda gençin biraz para kazanma imkânını elde etmesi pek faydalı olur. Böylece kendi hayatını kazanabileceği kanaatini edinmiş olur. Bu, ruh sağlığının önemli bir öğesini teşkil eder. Ayrıca kendi parasını kullanmayı, bütçe yapmayı, kendisine ait giyim eşyası gibi şeyleri kendisi satın almayı öğrenir.

Bu çağın başında beğenilme arzusu çok kuvvetli olduğu için genç, utangaç ve çekingendir. Çeşitli faaliyetlerde rol almaya sevk ederek onun toplumsallaşmasına yardım edilmelidir. Bu çağda o bir topluluğa sinirlenmeden girme, işbirliği yapma ve içtimai yardım iletinde çalışma alışkanlığı alabilir.

Başkalarıyla münasebetinde doğruluk, diğerkâmlık ve nezaket alışkanlıklarını kazanabilir. Muâseret âdabını öğrenebilir.

Şahsını ilgilendiren işlerde kendi kendini idare edebilecek duruma girer. Kendi haline göre iyi giyinme alışkanlığını alır, şahsi temizliğinden mesul olacak bir hale gelir.

Derslerde de onun kendi kendine çalışma, araştırmalar yapma ve sonuçlara varma alışkanlıklarını kazanmış olması lazımdır. Bu çağın sonunda gerek tahsiline devam edecek, gerekse hayata atılacak bir genç için bu kendi kendine öğrenebilme alışkanlığının büyük bir önemi vardır.

İnsaniyet merakı kendini gösterir. Bu yaşta çocukların yarısından çoğunun ç şilli koleksiyonları vardır. Bu merak bazan geçici olur, bazan uzun yıllar devam eder. Bu çağda çocuk kendi cinsinden olan arkadaşlarına daha sıkı bağlanır. Karşı cinsten olanlara menfi tavır takınır. Kız çocuk, erkek çocuğunu çok kaba ve haşarı bulur. Erkek çocuk ise kızları aşağı görür, nazım bulur, onlarla oynamaya ve konuşmaya tenel zül etmez. Kız çocuğunda bu durum uzun sürmez. Bu çağın sonunda erkek çocukları oynarken kendi cinsiyetinin şuuruna varır. Erkek çocukta bu hal bir yıl sonra meydana gelir.

Bu çağda hayali ve temsil oyunlar azalır. Çocuk masalardan hoşlanmaya başlar. Sevhatnamelerden, hayat hikâyelerinden, başka memleketlere ait bilgi veren, fen ve tabiat kitaplarından zevk alır.

Bu çağın başında kaslar arasındaki işbirliği bozulur. Büyüme muntazam olmadığı, bedenün bazı kısımları diğerlerinden önce geliştiği için çocuk kendi bedenine uyma durumundadır. Hareketlerini idare etmekte güçlük çeker. Ona beceriksizlik ve sakarlık halleri görülür. Bir topluluk içinde kollarını, bacaklarını nereye koyacağını şaşırır. Bu hal onda duygusal rahatsızlıklar yaratır.

Bundan önceki çağda yalnız kendi cinsiyetle arkadaşlık etmekten hoşlanan çocuk karşı cinsle ilgileneşmeye başlar. Kızlar ve erkekler birlikte oynamaktan, birlikte iş görmeğe hoşlanırlar. Fakat birlikte spor faaliyetlerinde bulunamazlar. Çünkü tenel kabiliyetleri bakımından pek çok farklar meydana gelir. Spor yeteneği erkeklerde girişke fazlalığıdır. Kızlarda ise 14 üncü yaştan sonra azalmaya başlar. Beden maharetlerini mümkün maddede göstermek arzusu çok kuvvetlidir. Grup, takım oyunlarından hoşlanmaya devan ederler. Fakat bu çağın sonunda doğru tenis ve yüzme gibi müferit sporlardan da zevk alırlar.

Genç kız dans etmekten hoşlanmaya başlar. Erkek çocukta bu ilgi daha geç görünür.

Bu çağın ortasına doğru yeni yetme daha çok toplumsallaşır. Eve arkadaşlarını da vet etmek ister. Başkalarıyla samimi bir şekilde konuşmaktan hoşlanır. Büyüklükten eğlenme ve toplantılardan zevk almaya başlar. Bu hal kız çocukta daha erken kendini gösterir. Gençlerin radyo, sinema ve tiyatroya karşı ilgileri artar. Edebi zevkleri gelişir. Romanlardan ve klasik eserlerden hoşlanırlar. Her genç bir kulübün, bir teşkilâtın üyesi olmaktan zevk alır. Okulda çeşitli ders dışı faaliyetlere yer vermeye bilhassa bu çağda önem vermek gerekir. Spor, temsil, edebiyat ve yardım kollarında gençler, bu işlerden anlayan öğretmenlerin rehberliği altında pek güzel çalışırlar. Gençlerle arkadaş olabilmek için öğretmen yeni ilgililer uyandırmakta, yeni idealler açıklamakta önemli bir rol oynayabilir. Hem böylece çocuklarda bu çağda kendini gösteren suç işleme yönsemesi de önlenmiş olur. Bu devirde devamlı arkadaşlıklar teşekkül eder. Aynı komuya ilgi gösteren gençler arasında sıkı arkadaşlıklar, âdeta klikler meydana gelir.

Yeni yetmelik çağının başında çocuğun eğitimini ve idaresi güçleşir. Süratli beden gelişmeleri, cinsel olgunluk buhranları ve bu çağda çocukluk alışkanlıklarını terk edip yeni bir alışkanlık sistemini benimsemek zorunda kalmak, gençin ruh muvazenesini bozar. Yeni yetme çabuk asabilesir. Duygusal halleri çabuk değişir. Bazan iddialı ve atılgan, bazan çekingen ve güvensiz olur. Hırsız ve hayalperesttir. Bu devrin başlangıcında görülen bu ruhsal muvazenesizlik halleri kızlarda ve erkeklerde biraz değişik olur. Genç kız tembelleşir, kendini daimi öri hüznün ve memnuniyetsizlik içinde hisseder. Yalnızlıktan hoşlanır. Erkek çocuk biraz müteceviz, yaramaz ve kaba olur. Serkeş ve isyankâr bir tavır takınır. İşte bu olumsuz çağda anne, baba ve öğretmenlerin anlayışlı ve biraz müsamahakâr olmaları lazımdır. Bu hal geçicidir. Tensel bakımdan olgunlaşma çocukların ruhsal hayatları da kısmen sükûnet bulur.

Eğitim sisteminin çocuğun durumuna göre değişmesi gerekir. Genç, otoriteye tâbi olmaktan hoşlanmadığı için onu idare etmek güçleşir. Fakat o her çeşit otoriteye değil, kendisine zorla kabul ettirilerek istenen otoriteye karşı gelir. İçinden kabul ettiği kaide ve nizamlara itaat eder. Bunun için ona daha çok kendi kendini idare imkânları verilmelidir. Sonra, gençin hatalı fikir ve hareketleri tartışma ve tartışma yoluyla düzeltilmelidir. Bu çağda fert arak bir geçitir. Çocuk gibi muamele görmek istemez. Ona büyük bir insan gibi muamele edilmelidir.

Bu yaşlarda yeni yetme birakın şahsi meselelerle karşılaşır. Ona yardım ve kılavuzluk edecek bir büyüğe ihtiyacı vardır. Bu kimsenin çocuğu cemiyet meseleleri hususunda aydınlatmalı, onun bir hayat görüşüne varmasına yardım etmelidir. Fakat burada önemli olan nokta; yetişkinin kendi hayat felsefesini gençce kabul ettirmeye çalışmamasıdır. O, kendi hayat felsefesini kendisi kurtulmalıdır. Büyük, ancak ona yol göstermelidir.

Gençliğin kendine mahsus bir şeref ve namus anlayışı vardır. Yetişkin, gençin bağlandığı fikirleri veya insanları beğenmediği zaman bile onda bunlara karşı olan sadakat duygusunu baltalamamalı; ondan ihanet etmesi istememelidir. Genç, bu hayats sadakat ve şerefi öğrenirse bütün hayatınca öyle kalır. Gerekirse onun taşıdığı sadakat duygusunu başka mecralara, başka şahıslara döndürülebilir.

Bu çağda gençlerin fikirlerini serbestçe söylemelerine imkân vermek, pek fazla nasihatlerde bulunmaktan kaçınmak gerekir. Genç, büyüklükten tenkid ve nasihat değil, yardım ister. Ona kabiliyetleriyle mütenasip mesuliyetler vermek, yetecek kadar cep harçlığı sağlamak, giyimini ve arkadaşlarını seçmede serbest bırakmak lazımdır.

Bu çağda kadar çocuğa cinsel konulara ait bilgi verilmemişse, ona bu bilgiyi şimdilik vermek nazik bir iştir; büyük bir takt ister. Çünkü çocuğun bu konulara ait ilginç duygusallaşmıştır. Bu mesele şahsi bir mesele haline girmiştir. Her gençce ayrı ayrı meşgul olmak gerekir. Fakat beşmehal bu bilgiyi verecek cinsliğin genç için merak ve teessüsü mecbur bir konu olmaktan çıkarmak lazımdır. Bu bilgiyi verecek kimse önce kendisi ne öğreteceğini bilmelidir. Sonra çocuğu anlayan, seven ve onun güvenimini kazanmış, ayrıca kendi cinslik hayatını tanzim etmiş, muvazenesi bir kimsenin olması gerekir.

Yeni yetmelikte hemen bütün erkek çocuklarda ve bazı kızlarda masturbasyon halleri belirir. Bunun bir alışkanlık haline alması önüne geçilmelidir. Bunun için yegâne çare, daha evvelki çağlarda olduğu gibi, gençte çeşitli ilgililer uyandırmak, onu spor ve sair faaliyetlere sevk etmektir. Ayrıca bu konu etrafında açık, doğru bilgiler vermek faydalı olabilir.

